

Voorzitter: Van Houwelingen

Tegenwoordig zijn 108 leden, te weten:

Achttienribbe-Buijs, Akkerman, Apostolou, Beijlen-Geerts, Beinema, J.H. van den Berg, J.T. van den Berg, Biesheuvel, Bijleveld-Schouten, Blauw, Blauw, Boers-Wijnberg, Bolkestein, Brinkman, Brouwer, V.A.M. van der Burg, Van de Camp, Castricum, De Cloe, Dees, Deetman, Dijkstal, Van Dis, Doelman-Pel, Eisma, Eisses-Timmerman, Esselink, Franssen, Frissen, Van Gelder, De Graaf, Van Heemskerck Pillis-Duvekot, Van Heemst, Van der Hoeven, Van Hoof, De Hoop Scheffer, Van Houwelingen, Huibers, Huys, Janmaat, Janmaat-Abée, A. de Jong, M.D.Th.M. de Jong, Jorritsma-Lebbink, Kalsbeek-Jasperse, Kamp, Kersten, Koetje, Kohnstamm, De Kok, De Korte, Korthals, Laning-Boersema, Lansink, Leerling, Leijnse, Lilipaly, Linschoten, Lonink, Melkert, Middel, E. van Middelkoop, Mulder-van Dam, Niessen, Van Noord, Nuis, Van Ojik, Van Otterloo, Paulis, Van der Ploeg-Posthumus, De Pree, Ramlal, Reitsma, Rempt-Halmmans de Jongh, Van Rey, Van Rijn-Vellekoop, Roosen-van Pelt, Rosenmöller, Ruigrok-Verreijt, Scheltema-de Nie, Schoots, Schutte, Sipkes, Soutendijk-van Appeldoorn, Spieker, Swildens-Rozendaal, E.G. Terpstra, G.H. Terpstra, Tommel, Tuinstra, Van der Vaart, Te Veldhuis, Verbugt, Vermeend, Versnel-Schmitz, Vliegthart, Van der Vlies, Van Vlijmen, Vos, Vreugdenhil, Vriens-Auerbach, Weisglas, Wiebenga,

Willems, Witteveen-Hevinga, Wolffensperger, Wolters en Van Zijl,

en de heren Ritzen, minister van Onderwijs en Wetenschappen, Alders, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw De Graaff-Nauta, staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, de heren Wallage, staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, en Heerma, staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw Ter Veld, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de heer Simons, staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamermede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Netelenbos en Vos, wegens bezigheden elders, alleen voor de ochtend- en middagvergadering;

Van Nieuwenhoven, wegens bezigheden elders, alleen voor de middagvergadering;

Apostolou, Leijnse, Middel, Ruigrok-Verreijt en Witteveen-Hevinga, wegens bezigheden elders, alleen voor de avondvergadering;

Smits, wegens bezigheden elders;

Stoffelen, wegens verblijf buitenslands;

Ockels, wegens ziekte.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de verlening van voorzieningen aan gehandicapten (Wet voorzieningen gehandicapten) (22815).**

(Zie vergadering van 11 mei 1993.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **Simons**: Voorzitter! Misschien is het nuttig om bij het begin van de beantwoording aan te geven hoe de bewindslieden zich de orde van dienst voorstellen. Het is de bedoeling dat ik een eerste reactie geef op een aantal algemene opmerkingen ter zake van dit debat. Ik zal tevens ingaan op de algemene aanleiding voor dit kabinet tot het doen van deze voorstellen. Ik doe dat in de rol van coördinerend bewindsman voor het gehandicaptenbeleid. Ik weet niet precies of dit fenomeen ook aandacht krijgt in alle discussies over staatsrechtelijke vernieuwing, maar op grond van mijn bescheiden ervaring lijkt daar enige aanleiding toe te zijn. De rol van coördinerend bewindsman is een bijzonder fenomeen.

Vervolgens zal mevrouw Ter Veld als eerste ondertekenaar vanzelfsprekend uitvoerig aan het woord zijn naar aanleiding van talloze gestelde vragen. Daarna zal collega

Heerma op een aantal vraagstukken op zijn beleidsterrein ingaan. Ik sluit dan de rij als staatssecretaris van Volksgezondheid voor een aantal specifieke vragen dat op dat terrein is gesteld.

Mijnheer de voorzitter! Een operatie zoals de herstructurering van het voorzieningensstelsel voor gehandicapten komt in het geheel niet uit de lucht vallen. Gelet op een aantal bredere ontwikkelingen in het gehandicaptenbeleid en, meer in het algemeen, in het regeringsbeleid, mag worden geconstateerd dat deze operatie niet op zichzelf staat. Zij vormt daar nadrukkelijk een onderdeel van. Hoe groot de verleiding ook is om het debat toe te spitsen op de financiële kanten van de zaak – ik zal dat echter niet uit de weg gaan – het is toch zinvol om naast de puur financiële dimensie van het vraagstuk van het gehandicaptenbeleid, zonder deze te verdoezelen, te zien welke bredere afwegingen hier aan de orde zijn. Voor sommigen bevatten de voorstellen verbeteringen, maar er zitten ook verslechtingen in en die moet je niet maskeren.

Er is een aantal zienswijzen. Ik noem er vier die bij de beoordeling door het kabinet een wezenlijke rol hebben gespeeld. Een van die zienswijzen is ongetwijfeld de vernieuwing van de verzorgingsstaat, ook in sociaal-economische zin. De heer De Kok en anderen hebben daar meer of minder expliciet over gesproken. De voorgestelde maatregelen zijn inderdaad ingrijpend en verstrekkend. De regering is zich ervan bewust, dat wijzigingen in voorkomende gevallen voor gehandicapte mensen jonger dan 65 jaar pijnlijk kunnen zijn. Een- en andermaal hebben wij echter benadrukt, dat het voor een veilig voortbestaan van een goed voorzieningensstelsel in ons land noodzakelijk is dat de financiering ervan en de uitgaven die ermee gemoeid zijn beheersbaar gaan worden. Het is onze opvatting dat de bestaande distributiemechanismen daar eigenlijk in afnemende mate geschikt voor zijn. Bij de herziening van de verzorgingsstaat komt het er naar ons gevoelen immers in toenemende mate op aan, ervoor te zorgen dat het geld daar terecht komt waar de mensen het 't hardst nodig hebben, als je de kern van de verzorgings-

staat wezenlijk wilt behouden. En deze permanente noodzaak zal niet alleen op dit beleidsterrein groter worden. Straks kom je sneller terecht bij de decentralisatie en die houdt natuurlijk veel meer in dan het bestuurlijke mechanisme.

Door sommigen in de Kamer werd gezegd dat men de noodzaak en het zinvol zijn van de vernieuwing van dit arrangement van onze verzorgings-samenleving wel inzag, maar dat het mooi zou zijn als deze vernieuwing met meer geld gepaard was gegaan. De heer Kohnstamm en anderen hebben daar de vinger op gelegd.

Er is in dit huis en daarbuiten een grote mate van unanimiteit over het belang van een verantwoorde reductie van het financieringstekort. Ik geloof dat het dan goed is om het volgende te beseffen. Als je hier al op billijke gronden gezegd zou hebben dat er nog 100 mln., 200 mln. of 300 mln. bij zou moeten om als het ware het totale pakket dat je decentraliseert, in gelijke mate voor iedereen beschikbaar te krijgen, ook op een hoger niveau, dan zou dat ongetwijfeld geleid hebben tot aanvullende bezuinigingen op die totale rijksuitgaven of op de premiesector. Dan is het goed om te zien dat wij er nog steeds in slagen – ik beperk mij even tot het terrein van de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening in de meest brede zin – om door de inspanning van financiële soberheid op een aantal terreinen juist extra middelen vrij te maken voor de investering ook in het gehandicaptenbeleid.

Wie kennis neemt van achtereenvolgende FOZ'en in de afgelopen jaren, ziet dat wij zowel op het terrein van de intramurale zorg als op het terrein van de semi-murale zorg voor met name licht verstandelijk en zwaar verstandelijk gehandicapten maar ook voor mensen met een lichamelijke handicap nog steeds beleid intensiveren. Uit de beleidsbrieven, bijvoorbeeld de kaderbrief, van het kabinet blijkt dat het ook ons voornemen is om met het oog op de begroting voor 1994 te bezien waar wij, als het gaat om wachtlijsten en wat dies meer zij, bestaand beleid van extra middelen moeten voorzien.

De heer **Kohnstamm** (D66):
Voorzitter! De staatssecretaris heeft

volstrekt gelijk als hij daarop wijst. Er bestaat overigens tot nu toe ook grote steun voor dat beleid in de Kamer, maar de discussie over de voorzieningen ligt natuurlijk net even iets anders. De solidariteit of de spreiding van de pijn gaat daar immers niet over alle burgers, maar over een zeer beperkte groep. Dat zijn dan juist die burgers van wie althans een groot aantal fracties in dit huis vindt en vond dat je daar eigenlijk veel voorzichtiger meer om zou moeten gaan.

Staatssecretaris **Simons**: Ik begrijp het punt van de heer Kohnstamm heel goed. Voor een deel komt dat omdat wij sterk sectoraal, sterk departementaalsgewijs denken. Dat is een regelmatige ervaring die het kabinet in de ontmoeting met de Kamer heeft. Wij denken per voorzieningencluster en kijken op dat gebied naar de afwegingen. Als je vanuit een bredere afweging aanmerkelijk meer middelen zou hebben vrijgemaakt om als het ware die overgang naar decentralisatie, recht voor de 65-plusser enzovoorts, in de meest optimale zin van het woord te realiseren, dan weet je bijna zeker dat je dan op een groot aantal prioritaire gebieden van kabinetsbeleid, met name die te maken hebben met fatsoenlijke voorzieningen voor mensen met enigerlei vorm van handicap, noodgedwongen voor bezuinigingsvragen zou komen te staan.

Ik noem een voorbeeld om het integrale aspect te laten zien. Het lukt tot nu toe met een enorme inspanning van de bewindslieden van Onderwijs en Wetenschappen om, ondanks budgettaire beperkingen op die begroting, primair en speciaal onderwijs voor jongeren met een handicap te versterken. Als je de gulden vandaag niet zou beperken op dit geheel van voorzieningen, dan kom je vroeg of laat voor de afweging in die bredere kabinetsdiscussie, en dus ook in de parlementaire discussie, of je je dan nog wel kunt permitteren om bijvoorbeeld de intensivering van intramurale voorzieningen voor gehandicapten op dat niveau te handhaven. Ik vraag dus de aandacht van de Kamer voor die bredere beleidsafweging. Als je die hier niet zou maken, zou je terecht komen bij andere kwetsbare terreinen van overheidszorg. Het is

goed om, juist ook bij de bespreking van afzonderlijke beleidsvoorstellen, die bredere samenhang als kabinet en Kamer in het oog te houden. Daar ligt, wat ons betreft, een heel belangrijke invalshoek.

Mijnheer de voorzitter! Een andere optiek houdt verband met de bestuurlijke discussie die in dit huis, maar ook breder, al enige tijd actueel is. Dit kabinet is zijn zittingsperiode begonnen met de gedachte van sociale vernieuwing. Los van hetgeen nu concreet is geregeld in het besluit over sociale vernieuwing, staat het begrip "sociale vernieuwing" eigenlijk veel meer voor een bepaalde aanpak, een bepaalde bestuurlijke filosofie. Het is een op beleidsintegratie gerichte benadering. Daarbij zijn dan die ogenschijnlijk wat technische begrippen als decentralisatie, deregulering en ontkokering van belang, maar er gaat natuurlijk een wereld van vernieuwend denken achter schuil. Voorstellen met betrekking tot de herziening van het voorzieningenstelsel voor gehandicapten zijn ook expliciet met dat proces van sociale vernieuwing, gericht op beleidsintegratie, in verband gebracht.

Ik kom dan op het proces van decentralisatie, waar veel opmerkingen over zijn gemaakt. Mevrouw Ter Veld en de heer Heerma zullen daar op hun onderscheidene terreinen uitvoerig op ingaan, maar er zijn ook in algemene zin opmerkingen over gemaakt door mevrouw Brouwer en anderen. Als ik de oriëntatie van de Kamer goed beoordeel, is er grosso modo overeenstemming over de zinvolheid van dat proces van decentralisatie. Er is altijd aarzeling en dat geldt niet alleen bij dit beleidsterrein. Gaat dat in het verantwoorde tempo, gaat het voldoende zorgvuldig en zijn gemeenten voldoende geëquipeerd om beleid te gaan voeren met betrekking tot die gehandicapten? Moet je voor een bepaalde periode nog centrale normen en maatstaven hanteren? Mevrouw Brouwer sprak van oormerken. Je merkt eigenlijk in elk debat over decentralisatie dat wij wat dat betreft – ik wil er een algemeen-politieke opmerking over maken – in een soort overgangsfase zitten. Wij hebben nog steeds een bestuurlijk stelsel dat sterk centralistisch in elkaar zit. Er zijn een groot

aantal redenen voor die overgangsfase, waarvan ik er één heb genoemd, namelijk de vernieuwing van de verzorgingsstaat. Er zijn echter meer redenen te noemen: een betere allocatie door ervoor te zorgen dat het geld doelmatiger terecht komt bij de mensen die het echt nodig hebben. Dat is vaak een micro-afweging. Daarom is decentralisatie een proces dat je op tal van beleidsterreinen ziet en ten aanzien waarvan onze overtuiging niet alleen is dat wij daar in deze kabinetsperiode veel aan hebben gedaan, maar ook dat dit nog maar het begin is van een intensievere discussie, ook in de komende jaren, over verdergaande centralisatie. Vanuit die principiële voorkeur vind ik het zelf eigenlijk minder relevant of dat proces zich afspeelt in een periode van hoogconjunctuur, een tijd dat je kunt decentraliseren met een schep geld erbij. Dan zou ik het ook doen, maar ik vind dat je dezelfde bestuurlijke mentaliteit zou moeten hebben om het te doen in een periode waarin je gelijke middelen hebt, sterker nog: een periode waarin je met minder middelen toe zou moeten.

Het is naar mijn gevoel een onbewezen stelling dat wij, door de band genomen, op centraal niveau beter in staat zijn om met afnemende collectieve middelen beter te alloceren dan op lokaal niveau. Er is veel gesproken over de "één-loketgedachte", natuurlijk niet primair in letterlijke zin; er zijn een aantal ontwikkelingen genoemd in Rotterdam en andere steden, waarbij je, anticiperend op deze wetsontwikkeling, eigenlijk ziet dat partijen bij elkaar gaan zitten en één centrum maken voor de verstrekking van hulpmiddelen. Dat er achter die balie natuurlijk gescheiden administraties schuilgaan, spreekt voor zichzelf. Wij denken dat een veel doelmatiger bedrijfsorganisatie mogelijk is bij de verstrekking van voorzieningen aan gehandicapten. Het is niet in procenten uit te drukken of dat een 10% of 20% grotere doelmatigheid oplevert. Ik zeg tegen de heer Van Hoof dat die garantie natuurlijk niet is te geven. Als je die garantie zou willen hebben, moet je stoppen met decentralisatie.

Wat mij zo opvalt, ook in de bijdrage van de heer Van Hoof, is dat wij bij de beoordeling van de nieuwe

verhoudingen op lokaal niveau en van de manier waarop dat gaat uitpakken, over het algemeen de neiging hebben om iets minder kritisch te worden over de bureaucratie van vandaag. Het is niet voor niets dat met alle aarzelingen van de Gehandicaptenraad met betrekking tot het financiële volume – daar komen wij nog op terug – op zichzelf, op basis van de bestuursfilosofie en de kritiek die men ook in die kring heeft op de huidige bureaucratie verhoudingen op het punt van het krijgen van de goede verstrekkingen voor gehandicapten – lange wachttijden, veel bureaucratie procedures etcetera – het idee leeft dat daar door dit voorstel goeddeels verbetering in kan worden aangebracht.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik heb het kabinet in mijn bijdrage van gisteren ook niet gevraagd om zekerheden en garanties. Ik heb slechts gevraagd of het kabinet de veronderstellingen die men onder dit wetsvoorstel legt, hard kan maken op basis van meer concrete gegevens op basis van onderzoeken en wat dies meer zij. Dat was mijn vraag.

Staatssecretaris **Simons**: Ik heb het begrepen.

Bij dat proces van decentralisatie, de overgangsfase die ik daarbij schetste, is ook illustratief de bijdrage van de kant van de Kamer op het punt van de eigen bijdrage. De heer Van Otterloo en anderen spraken daarover: wat moet je als centrale overheid nog normeren? Waar moet je een vloer leggen en maxima formuleren? Waarom denk je dat gemeenten daar grotere beleidsvrijheid in kunnen hebben? Ik geloof dat er op dat punt geen principiële meningsverschillen met de Kamer bestaan. De voorstellen die wij in het wetsvoorstel neerleggen, moet men zien als een momentopname. In deze fase van het proces van decentralisatie is het goed om nog eens een zekere eigen norm te formuleren met betrekking tot enkele variabelen, zeker met betrekking tot de eigen bijdragen. Hoe dat over vijf of acht jaar is, weet ik niet. Ik durf daarop geen voorschot te nemen. Over het algemeen is er mijns inziens geen reden om het lokale bestuur te wantrouwen waar het gaat om eigen

afwegingen op het terrein van toegankelijkheid van voorzieningen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter, de staatssecretaris wil nu geen messen trekken in verband met de situatie zoals die over vijf of acht jaar zal zijn maar in het wetsvoorstel is niettemin vastgelegd dat die randvoorwaarden wel degelijk op centraal niveau worden gesteld. Het zou dus alleen maar voor de hand liggend zijn om bij de evaluatie verder te kijken maar voorlopig af te zien van enige wijziging van de wet.

Staatssecretaris **Simons**: Zo mag u mij verstaan, maar voor zover er even de suggestie was dat er sprake zou zijn van een principiële meningsverschil, in die zin, dat dit voor altijd en eeuwig centraal moet worden genormeerd, moet ik zeggen dat het niet helemaal voorspelbaar is. Voor de komende periode vinden wij dit een belangrijke norm om centraal vast te stellen.

In de beleidsbrief die wij de Kamer hebben gezonden naar aanleiding van de kaderbrief over de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, heeft het kabinet heel bewust een lijn gevolgd waarbij voor de ontwikkeling van de eigen bijdrage en de eigen risico's in de gezondheidszorg/maatschappelijke dienstverlening een inkomensafhankelijk maximum wordt geïntroduceerd. Wij menen dat, wil men de verantwoordelijkheid van burgers accentueren met eigen betalingen, dit nooit ten koste mag gaan van de toegankelijkheid van voorzieningen voor mensen met lagere of middeninkomens. Luisterend naar de heer Van Hoof, die zich hierover zorgen maakte, concludeer ik dat het kabinet straks wellicht ook op steun van zijn fractie mag rekenen.

Meer in het algemeen bekijk ik ongenueanceerde pleidooien voor eigen bijdragen en eigen risico's met een zeker scepticisme. Immers, als je de dossiers ziet en de concrete vraagstukken op je laat inwerken, dan word je steeds voorzichtiger en zorgvuldiger in de reglementering van dergelijke eigen bijdragen en risico's. Voor 60% of 70% van de mensen in Nederland levert dit geen grote problemen op, maar voor die resterende 30% tot 40% geldt dat wél. Het geldt zeker voor de mensen die met hoge zorgkosten worden geconfronteerd.

Een derde optiek die voor het kabinet van belang is geweest, enigszins in het verlengde van de decentralisatie en een efficiëntere bedrijfsvoering, is dat het in algemene zin toch goed is dat het gehandicaptenbeleid politiek meer aandacht krijgt. Het is onze overtuiging dat, als in die 500 tot 600 gemeenteraden en in regionale samenwerkingsverbanden dit beleid meer dan voorheen een centralere plaats op de politieke agenda krijgt, dit een zeer positieve ontwikkeling is. Ik zie hierbij een belangrijke rol weggelegd voor de lokale gehandicaptenorganisaties. In alle contacten met de Gehandicaptenraad heb ik ook onderstreept hoe goed het is dat men zich lokaal en regionaal sterker gaat organiseren. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat dit proces van politisering van het gehandicaptenbeleid niet een zeer zinvolle bijdrage zal leveren aan de versterking van de positie van gehandicapten in de lokale samenleving.

Een vierde optiek houdt in dat er ook eens naar het bredere gehandicaptenbeleid wordt gekeken, zoals het in Nederland wordt gevoerd. Hierbij zijn bepaalde aspecten aan de orde, zoals de internationale dimensie, zelfordening, meer aandacht voor de individuele rol en mogelijkheden van de consument, een veranderend zelfbeeld van de gehandicapte en burgerrechten.

Voorzitter! Er is een breed assortiment verklaringen voorhanden voor het gegeven dat wij in deze periode meer bloot staan aan invloeden van buiten Nederland dan tien of twintig jaar geleden. Ook in het gehandicaptenbeleid doen zich belangrijke internationale ontwikkelingen voor. De invloed van Europa tekent zich steeds nadrukkelijker af. Een goed voorbeeld is de komende richtlijn voor medische hulpmiddelen, die naar verwachting per 1 januari 1995 ingevoerd zal worden. Die richtlijn heeft ook betrekking op hulpmiddelen voor gehandicapten. Collega Ter Veld zal meer in het bijzonder ingaan op hetgeen gisteren door de Kamer is opgemerkt over het onderwerp certificeren. Bij de interpretatie van de richtlijnen wordt straks van belang, te zien welke mogelijkheden er voor eigen beleidsopvattingen blijven.

Er zijn helaas geen goede statis-

tische gegevens voorhanden wat er in relevante Europese landen, Denemarken, Duitsland, Frankrijk en Nederland, wordt uitgegeven aan welk type voorziening per gehandicapte. De best mogelijke inventarisatie waarover wij beschikken levert op, dat Nederland ook als de voorstellen in de Kamer aanvaard worden, met een aantal budgettaire beperkingen – wij erkennen dat – nog steeds tot de top hoort in Europa, als het gaat om aandacht, beleidsinspanningen en financiële middelen per gehandicapte inwoner.

Op een aantal terreinen streeft het kabinet, breder dan in dit beleid, naar kwaliteitsverbetering van de dienstverlening aan en voorzieningen voor gehandicapten. Daarbij is iedere keer centraal in de beleidsontwikkeling op alle beleidsterreinen, soms iets sterker, soms iets minder sterk: de gedachte van zelfordening, het stimuleren en faciliteren van de eigen organisatie. Ik denk aan de ontwikkeling op het terrein van de sociale werkvoorziening, denk aan budgettering en deregulering, aan de ontwikkelingen in de gezondheidszorg waar de modernisering van de gehandicaptensector als onderdeel van de stelselwijziging speelt en aan het beleid van collega Wallage, met diens beleidsfilosofie over "Weer samen naar school". Hoe kunnen wij met hetzelfde budgettaire volume meer kinderen met een of een enkele handicap in het regulier onderwijs inpassen? Hoe kunnen wij het bijzondere binnen het algemene accentueren, in plaats van het bijzondere apart te zetten via categoriale voorzieningen? Die beleidslijn ziet men op het terrein van de zorgvoorzieningen in het gehandicaptenbeleid, maar ook op de terreinen die ik zoëven noemde. Het meer op eigen benen kunnen staan, het niet op voorhand categoriaal regelen in wet- en regelgeving en voorzieningen, maar kijken wat in het algemeen kan, met de overheid op enige afstand, is naar ons gevoel een heel principiële ontwikkeling.

In het verlengde daarvan zie je dat het zelfbeeld van de mensen met een handicap heel forse veranderingen ondergaat in vergelijking met een aantal jaren terug. Je ziet dat voor een deel al in de naamgeving. Spraken wij tot voor kort nog over geestelijk gehandicapten, thans spreken wij over mensen met een

verstandelijke handicap. Dat is meer dan een kleine naamsverandering. Daaruit blijkt naar ons gevoel een wezenlijk andere opinie.

Binnen de wereld van lichamelijke gehandicapten is een discussie gaande of niet een andere opstelling noodzakelijk is geworden nu de chronisch zieken zich de laatste tijd zo nadrukkelijk profileren. Ik wijs op de initiatieven rond de Nationale commissie chronisch zieken, die ingesteld is door het kabinet, om het thema van de chronisch zieken en hun mogelijkheden in de samenleving wat centraler te stellen. De andere opstelling, die je proeft in alle contacten met de wereld van de gehandicapten, legt minder het accent op het groepseigene van de gehandicapten en meer accent op de overeenkomsten met andere burgers. Het zijn gewoon burgers die in sterkere of minder sterke mate te maken hebben met functiebeperkingen en daardoor meer of minder zorgafhankelijk zijn. Dat is een lijn van nul tot 100, met daarop alle nuanceringen.

Naar ons gevoel zal de consequentie van het veranderende zelfbeeld in deze zin een reductie van het fenomeen van de closed shops betekenen: van specifieke, sterk doelgroepgerichte, categoriale voorzieningen, voor specifieke handicaps. Met functiebeperkingen en al gaat het nadrukkelijk om mensen met mogelijkheden die minder aan een bepaald etiket hechten dan nu wellicht nog het geval is, maar het belangrijker vinden om zich te kunnen ontplooiën als ieder ander.

In dit perspectief van het veranderende zelfbeeld zeg ik ook nog iets over burgerrechten. Bij de behandeling van de Algemene wet gelijke behandeling in de Kamer is er een toezegging van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur geweest om een onderzoek te doen instellen naar het voorkomen van discriminatie op grond van een handicap in Nederland. Als het onderzoek daar aanleiding toe zou geven, zou vervolgens de mogelijkheid om discriminatie van gehandicapten tegen te gaan worden nagegaan. Met het oog op de internationale oriëntatie van de gehandicaptenbeweging is het opvallend dat de discussie over de gelijkberechtiging, het voorkómen van discrimi-

natie, niet alleen in de Nederlandse samenleving wordt gevoerd. Met name in Angelsaksische landen en in Amerika is dat thema sterk aan de orde. In de Verenigde Staten heeft de "Americans with disabilities act" zeer veel in beweging gebracht, vooral ook maatschappelijk. In die samenleving heeft, ondanks alle kanttekeningen die men bij die samenleving kan plaatsen of kritiek die men daarop kan hebben, het fenomeen van het speciaal onderwijs een veel minder hoge vlucht genomen. Vanwege de burgerrechten en de belangenstrijd van de gehandicapten zijn er in vergelijking met een aantal Europese landen veel meer voorzieningen in het reguliere onderwijs gerealiseerd.

Eind april kwam in Brussel het zogeheten Helius-II-forum bijeen, een adviesgroep van 24 non-gouvernementele organisaties, waarvan driekwart inmiddels bestaat uit de organisaties van de gehandicapten zelf. Dat forum adviseert de Europese Commissie bij het uitvoeren van het actieprogramma voor gehandicapten. Praktisch unaniem adviseert men om eerste prioriteit te geven aan uitwisseling van kennis en ervaring inzake humanitaire en burgerrechten van gehandicapten.

Daarmee pleit de regering niet voor een nieuw type wetgeving. Ik hoop wel dat uit mijn algemene inleiding voor de verdediging van dit wetsvoorstel, hoe men vervolgens ook over de uitwerking denkt, moge blijken dat wij de persoonlijke redzaamheid, "empowerment", zoals de Engelsen dat heel treffend noemen, benadrukken. Ik wijs op de gedachte van het cliëntgebonden budget en het idee van consumentensoevereiniteit. Wij willen wat af van de categoriale hokjes en willen kijken op welke wijze er effectief geïntegreerd kan worden, ook als het moet met minder financiële middelen. Dat is de hoofdinzet van het kabinet.

Dit wetsontwerp is op basis van die filosofie en die mentaliteit geschreven. Naar mijn gevoel en vaste overtuiging was dit wetsvoorstel ook ingediend bij gelijkblijvende of bij meer financiële middelen. Dezelfde keuzevraagstukken zouden er dus zijn met 100 mln. minder beschikbaar of 200 mln. meer beschikbaar.

De heer **Kohnstamm** (D66): Het is een vlammend betoog en in zijn uitwerking ook overtuigend. Wel moet ik vaststellen dat ook op dit punt decentralisatie kennelijk veel gemakkelijker in het vat gegoten wordt bij krimpende dan bij groeiende financiën. Ik moet ook vaststellen dat, als de decentralisatie, zoals vorm gegeven in de onderhavige wet, niet gepaard zou zijn gegaan met forse reducties in het budget, een groot aantal bezwaren ook veel minder hard zouden gelden.

Ik noem als voorbeeld de politisering van een en ander op gemeentelijk niveau. Daar heeft de staatssecretaris volstrekt gelijk in. Natuurlijk is het heel goed, als op gemeentelijk niveau veel vaker over het integraal te voeren beleid, ook ten aanzien van gehandicapten, gesproken wordt. Maar het is toch een beetje cynisch, dat het politiseren en het decentraliseren, volgens de staatssecretaris hand in hand gaand, gepaard gaan met vermindering van de afdrachten. Daardoor ontstaat er dus een politisering over de armoede. Dus een beetje cynisch is het wel.

Staatssecretaris **Simons**: Met respect voor de mening van de heer Kohnstamm, maar dat is toch een heel eenzijdig beeld. De heer Van Otterloo heeft een samenvatting gegeven: er zitten verbeteringen en verslechteringen in. Mevrouw Ter Veld zal wat specifiekier ingaan op de consequenties, ook in financiële zin.

Maar ik heb moeite met het cynisme waarover de heer Kohnstamm spreekt. Het is eigenlijk eerder verrassend dat er in een periode van meer mogelijkheden, van een uitdijende collectieve sector in tal van opzichten (onder andere gezondheidszorg en onderwijs) zo weinig effectief gedecentraliseerd is. Ik hoop dat ik duidelijk heb gemaakt dat het niet primair een financieel motief is. Ik zou vandaag evengoed voor deze beleidsopvatting in het wetsvoorstel pleiten, als er meer dan wel minder geld beschikbaar was. In die zin is de vernieuwing van de verzorgingsstaat een noodzaak van bestuurlijke heroriëntatie. Die is eigenlijk niet zo gebonden aan de financiële mogelijkheden die wij hebben. De noodzaak van die vernieuwing en decentralisatie komt veel meer voort uit beperkingen die

centrale aansturing ons heeft gebracht. Dat dit inzicht pas de afgelopen jaren wat meer op de politieke tafel komt, kun je ons niet verwijten.

□

Staatssecretaris **Ter Veld**:

Voorzitter! Ik zou, aansluitend op het interruptiedebatje van zoëven, willen opmerken dat het leven inderdaad altijd een stuk gemakkelijker is als je geld genoeg hebt. Dat geldt ook voor de overheid. Ook socialisme met veel geld is veel gemakkelijker dan wanneer je minder geld hebt uit te geven.

Ik moet dan ook bijna mijn excuus aanbieden aan de mensen waarover wij spreken, de mensen met een handicap, omdat een groot deel van mijn verhaal toch zal gaan over geldstromen macro, geldstromen meso (tussen Rijk en gemeente) en geldstromen micro (eigen bijdrage) en maar een zeer klein deel over de leefsituatie. Bij wetgeving spreken wij immers over de bestuursstructuur en niet zozeer over de positie van mensen. Ik denk dat iedereen dat begrijpt, zeker omdat wij van alle afgevaardigden veel vragen hebben gehad over de financiële stromen tussen Rijk en gemeente. Die vragen hebben wij op verzoek schriftelijk beantwoord. Misschien is het goed als ik even een kleine toelichting geef.

De financiële stromen tussen Rijk en gemeenten hebben wij afzonderlijk aangegeven voor het VROM-deel en het AAW-deel. Bij het AAW-deel, het deel exclusief de uitgaven van de RGSHG, ziet u dat als wij, wat wij niet hebben gedaan, het beleid ongewijzigd hadden voortgezet, op dit moment ongeveer 1 mld. zouden hebben moeten uitgeven. Dat hebben wij niet gedaan. U weet, wij hebben in de vervoersvoorzieningen reeds een aantal kortingen aangebracht. Ik zal daarop straks nog terugkomen.

Dan kom ik bij tabel 2 bij fictief beleid. Wat zou er gebeurd zijn als wij in één keer het beleid voor mensen onder de 65 precies zo zouden hebben doorgezet als in het verleden het geval was voor de mensen boven de 65 jaar? Destijds was ook de discussie bij de ramingen: wat kost het als je de AAW in één keer opengooit voor

mensen boven de 65? Die discussie hebben wij breed gevoerd in 1989. Dan krijg je een gigantische uitgavenstroom. Echter door de voorgenomen behoorlijke korting op de vervoersvoorziening nemen de kosten voor dat beleid af. In feite is dat de grootste bezuiniging in het totale pakket. Verder ziet u bij tabel 2 in de toelichting met betrekking tot de zorg, dat het ook niet in de bedoeling van deze wetgevingsoperatie heeft gelegen, in één keer alle wachtlijsten voor gezinsverzorging voor mensen boven de 65 op te heffen. Niet omdat wij ons niet bewust zijn van het bestaan van die wachtlijsten, maar omdat het in het kader van deze wetgeving, waarin bij de gezinsverzorging in feite geen onderscheid gemaakt wordt tussen mensen boven en onder de 65 jaar, erg moeilijk zou zijn dat wel te doen. Daarmee leiden de totale uitgaven nog steeds tot een bedrag dat inderdaad groter is dan het bedrag dat ik overmaak aan de gemeenten. Ook dat was bekend. Wij hebben daarbij gezegd, dat de gemeenten dat op drie manieren rond kunnen maken. Zij kunnen verder gaan met een korting op de vervoerscompensatie. Wij vermoeden echter dat door semi-collectieve voorzieningen en een efficiënter gebruik van die mogelijkheden – ik zal daarop straks specifiek ingaan – ook daar enige ruimte zit. Verder zijn wij bij onze berekeningen nooit uitgegaan van de heffing van eigen bijdragen op het terrein van de AAW. Immers, vervoerskosten zijn sowieso een compensatie. Daarin hebben mensen een eigen aandeel. Op het terrein van rolstoelen en dergelijke betalen mensen boven de 65 volledig zelf. Onder de 65 was er nooit een eigen bijdrage. Wij hebben daar nu een mogelijkheid tot eigen bijdrage geschapen.

Voor mevrouw Brouwer heb ik tabel 4 toegevoegd. Die betreft de uitvoeringskosten. Daarin is precies te zien, welke uitvoeringskosten vanuit AAW naar de gemeenten en naar de AWBZ gaan. Het is inderdaad de door haar genoemde 10%.

U ziet dus dat wij inderdaad enorm hebben bezuinigd op de vervoerscompensatie.

De heer **Kohnstamm** (D66):
Voorzitter! Ik wil kort ingaan op die

bijlage. Dit betekent dat er bij ongewijzigd beleid en dus met uitbreiding van de doelgroep naar 65-plus bijna 2,4 mld. moet worden overgedragen aan de gemeenten. Dit wordt echter per saldo beperkt tot zo'n 1,3 mld.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat is juist. Om die reden is in 1989, toen de premieplicht van de AAW werd uitgebreid naar mensen boven de 65 jaar, geconstateerd dat het zonder nadere maatregelen een miljardenoperatie zou betekenen. Wij hebben daar op 22 november een vrij uitgebreid debat over gehad. Ik herinner mij dat de heer Linschoten toen expliciet zei: kijk naar de toedeling, kijk naar de herstructurering van de voorzieningen en kijk bijvoorbeeld ook naar de noodzaak om op de terreinen van zorg met dit niveau rekening te houden. Dat zou moeten gebeuren binnen een budgettair kader, eventueel door middel van budgettering. De inbreng van de heer Linschoten vormde toen een van de lijnen waarlangs het kabinet wilde opereren. Alleen had de heer Linschoten dit graag binnen drie maanden voor elkaar gekregen. Helaas gaat het nooit zo snel. Maar in 1989 is inderdaad bewust gekozen om de premieplicht voor mensen boven de 65 jaar op dat moment niet in te voeren. Immers, een ongewijzigde uitbreiding van de voorzieningen zou leiden tot een forse overschrijding van de geraamde uitgaven. Daartoe zag het kabinet toen geen mogelijkheden.

De heer Van Otterloo sprak over de bezuinigingen die ik heb aangegeven in de brief van 6 mei. De bezuinigingen zijn niet in die mate doorgevoerd. Op het terrein van wonen en zorg werd in feite al weinig onderscheid gemaakt. Alleen de fokus-woningen zullen straks onder de verantwoordelijkheid van de heer Simons en niet meer onder de verantwoordelijkheid van de heer Heerma en mij vallen. Op het terrein van de vervoersvoorzieningen is een behoorlijke korting aangebracht in de vervoerscompensatie, zoals ik reeds had aangekondigd in de brief van 6 mei.

De heer **Kohnstamm** (D66):
Voorzitter! Ik neem aan dat de staatssecretaris straks nader ingaat op de bezuinigingen. Als ik naar het

Ter Veld

staatje kijk, moet te eniger tijd ergens iets meer dan 1 mld. worden bezuinigd. Dan ga ik uit van het ongewijzigd beleid uitbreiding 65-plussers. Wat mij betreft ontbreekt in het staatje nog een overzicht: wie zal waarvoor moeten bloeden om dat miljard bij elkaar te krijgen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het is veel simpeler dan u suggereert. Het is net zo simpel als ik al aangaf in de brief van mei 1991. Als wij ongewijzigd beleid van mensen onder de 65 jaar uitbreiden naar mensen boven de 65 jaar, ontstaat er een gigantische uitbreiding in kosten voor de vervoerscompensatie. Bovendien zouden wij dan genoodzaakt zijn om in één keer de wachtlijstproblematiek weg te werken. Immers, als de gezinsverzorging niet snel hulp kan bieden voor mensen met een handicap, is er de AAW-hulpverlening. Wat heb ik nu gedaan? Ik heb op 6 mei 1991 voorgesteld: dan moet ik dus de vervoerscompensatie voor het sociale verkeer halveren. Dan krijgen ook mensen boven de 65 jaar een zelfde compensatiebedrag – maar veel lager – als mogelijkheid toegekend. Dat is dus de hoofdbezuiniging. Verder blijkt ook uit het staatje dat de uitbreiding van een aantal zorgcomponenten niet plaatsvindt, omdat die voorzieningen ook voor mensen onder de 65 jaar niet gelden en omdat er bij de uitbreiding van de gezinszorg volgens de AWBZ – het gaat dan om de subsidieregeling zorg – nadere regelingen voor komen. De heer Simons zal hier als vakminister nog op terugkomen. De heer Kohnstamm heeft dus gelijk. Wij hadden kunnen zeggen dat de AAW-voorzieningen vanaf heden of enig ander moment ook voor mensen boven de 65 jaar moeten gelden. Maar dat heeft in feite een vorig kabinet al voorgesteld. Het kwam echter ras op zijn schreden terug, omdat het werd geconfronteerd met juist deze miljarden extra.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Wat die staatjes betreft, heb ik mij gisteren beroepen op bepaalde stukken. In het ongewijzigde beleid zou voor de leef- en woonvoorzieningen 805 mln. uitgegeven worden en bij een gewijzigd beleid zal een bedrag van 1065 mln.

worden uitgekeerd aan de gemeenten. Dat is dus een verschil van 260 mln.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat klopt niet.

De heer **Kohnstamm** (D66): Dat klopt wel, maar dan houdt de heer Van Otterloo geen rekening met de 65-plussers.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Dat geldt voor de bredere groep. Daarvoor is een bedrag van 260 mln. meer uitgetrokken teneinde dezelfde voorzieningen die nu in het nieuwe beleid zijn opgenomen aan beide groepen te kunnen aanbieden.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Het klinkt misschien wat hard, maar laten wij het gewoon simpel houden. In 1991 heb ik al gezegd dat ik maar één oplossing zag. Als ik met hetzelfde bedrag twee maal zoveel mensen ergens van moet voorzien, krijgt iedereen maar half zoveel. Dat stond ook in mijn eerste voorstel. Ik heb dat later bijgesteld, omdat men in overleg met de gemeenten constateerde, dat die grote bezuiniging niet nodig zou zijn. Er waren immers mogelijkheden voor semi-collectief vervoer. Bovendien was er sprake van enige efficiency-winst. Op de vervoerskant kom ik overigens straks nog even terug. Voorts was er de mogelijkheid van een eigen bijdrage. Ik heb eerst voorgesteld, een eigen bijdrage in te voeren maar ik laat dat, met een aantal randvoorwaarden, nu over aan de gemeenten. Mijns inziens moest dit zo in orde kunnen komen. Ik moest binnen het te voeren beleid met een zeer beperkt budget werken. Daarom voelde ik mij ook zeer aangesproken door iedereen die vroeg waarom er niet meer geld beschikbaar gesteld wordt. De bezuiniging die ik in mei 1991 heb aangekondigd, heb ik daarna zelfs voor een deel teruggedraaid. Het klinkt misschien heel cru, voorzitter, maar in die zin zijn er dus geen nieuwe ellendes bijgekomen. Reëel gezien is de compensatie voor het sociale verkeer aanzienlijk ingeperkt. Daardoor bleef ik ook binnen dit budget.

Voorzitter! De heer Heerma zal de opmerkingen in de VROM-sfeer behandelen, te meer ook omdat er

vage geruchten de ronde deden dat het kabinet daarop in de Voorjaarsnota ook al had bezuinigd. Dat had het nu juist niet gedaan.

Voordat ik nader inga op de vragen over de gehandicaptenzorg, allereerst het volgende. Er werd gevraagd of dit een nieuw punt is voor de gemeenten. Uit de geschiedenis blijkt dat de zorg voor de voorzieningen voor gehandicapten tot de jaren vijftig onder de liefdadigheid viel. Na die tijd is dit een overheidstaak geworden. Destijds kenden wij een tijdelijke regeling voor minder validen die door de gemeenten werd uitgevoerd. Toen in 1976 de AAW tot stand kwam, hebben wij die tijdelijke regeling voor minder validen voor een deel daarin ondergebracht. Daarvoor kenden wij al een bepaling voor werkvoorzieningen voor arbeidsongeschikte werknemers in artikel 60. Een aantal zaken liep door de onderbrenging in 1976 van deze voorzieningen in de AAW, goed. Immers, er waren nu voorzieningen getroffen voor iedereen die jonger was dan 65 jaar. Het doel was, herstel van datgene wat als gevolg van ziekte of gebrek verloren was gegaan en een vergoeding van extra kosten. Een en ander was op het individu gericht. Er werd geen vergoeding verstrekt voor algemeen te gebruiken goederen of voor goederen die vielen onder de Ziekenfondswet of de Algemene wet bijzondere ziektekosten. Ik herinner mij het advies van de SVR in 1976 die toen al attendeerde op een aantal mogelijk forse knelpunten, onder andere op de frictie tussen de voorzieningen. Velen zullen zich herinneren dat vergoeding van het gebruik van sondes door de AAW in december 1989 niet mogelijk was. Dat gold ook voor de AWBZ waarin dit geweigerd werd voor thuiswonenden. Deze afstemmingsproblemen waren heel vervelend voor de mensen. Een tweede probleem waarop de SVR wees, was dat er afstemmingsproblemen zouden optreden voor het voorzieningspakket voor mensen tot 65 jaar en mensen ouder dan 65 jaar. De SVR heeft toen al gewezen op alle problemen die zouden kunnen ontstaan en die wij nu in kaart hebben gebracht. De SVR zei toen ook: het zou verstandig zijn als de overheid zich daar op korte termijn verder op zou bezinnen.

Wij allen zijn de overheid of de opvolgers van onze voorgangers. Wij hebben ons daar eigenlijk pas bewust op bezonnen – de heer Van Otterloo noemde het een "blessing in disguise" – toen bij de Algemene arbeidsongeschiktheidswet het kabinet het in het kader van de Oort-wetgeving wijs vond om de AAW-premieheffing uit te breiden tot mensen boven de 65. Bij dat kamerdebat – ik dacht dat het de uitgebreide commissievergadering van 20 januari 1989 was – stelde mijn voorganger de heer De Graaf dat er door uitbreiding van de premiekant geen problemen zouden ontstaan met betrekking tot het recht op voorzieningen, terwijl ik toen als kamerlid en oppositie constateerde dat het niet anders kon dan dat je, door mensen boven de 65 premie te laten betalen, per definitie ook de voorzieningen voor hen zou openstellen, wat hooguit financieel, maar principieel geen enkel probleem leek. Het toenmalige kabinet constateerde dat het inderdaad mogelijk was dat daarmee mensen boven de 65 een beroep op de voorzieningen zouden doen, constateerde dat het een financieel probleem was – wij hebben dat probleem net in kaart gebracht – en diende een wetsvoorstel in, de zogenaamde horizonbepaling. Ik had het grote voorrecht om als staatssecretaris de horizonbepaling als eerste wet in dit huis te mogen verdedigen, waarbij ouderen tijdelijk niet premieplichtig, maar evenmin voorzieningsgerechtigd zouden zijn.

U zult zich kunnen voorstellen hoezeer ik het eens was met het toenmalige amendement van de heren De Leeuw en Buurmeijer, dat toch op de kortst mogelijke termijn – ik wees al op de heer Linschoten: kan het niet binnen drie maanden? – de voorzieningen moesten worden opengesteld. Dat was ook terecht, want ook nu heeft een deel van de mensen boven de 65 nog steeds recht, omdat zij daar voor hun 65ste al recht op hadden, op AAW-voorzieningen en een deel absoluut niet. Het is volstrekt normaal, bijvoorbeeld op een bijeenkomst in Vlaardingen, twee oudere dames tegen te komen van wie de ene zegt "maar ik heb toch gewoon taxivergoeding", terwijl de andere zegt "hoe komt u eigenlijk aan taxivergoeding; als ik naar de bedrijfsvereniging ga, dan krijg ik

niks". De ene mevrouw van 76 had dat voordat zij 65 was, terwijl de andere mevrouw pas in de problemen kwam met haar mobiliteitsmogelijkheden toen zij 67 was. Dat is niet uit te leggen, echt niet.

Dat probleem zou ons hoe dan ook boven het hoofd hebben gehangen. Wat dat betreft, ben ik het helemaal eens met de heer Van Otterloo: het was goed dat onze ogen toen definitief geopend moesten worden, maar het was – ik geef het toe – tegelijkertijd het onaangename moment dat de bomen niet meer naar de hemel vlogen. Was dat een argument voor decentralisatie: er was weinig geld; decentraliseer het gebrek aan geld? Neen, ik denk dat voor de decentralisatie – velen van u hebben dat onderschreven – vooral inhoudelijke argumenten een rol hebben gespeeld. Ik ben er niet een principieel voorstander van om zoveel mogelijk te decentraliseren. Ik vind dat je altijd moet bekijken op welk niveau iets het best kan worden uitgevoerd. Zeker voor voorzieningen voor mensen in hun leefsituatie – wonen, sociaal vervoer en dat soort zaken betreffen expliciet je eigen leefsituatie – is de gemeentelijke overheid de overheid die dat het beste op maat kan regelen, veel beter dan een centraal orgaan en zeker ook beter dan het thans gebeurt.

Ik geef een voorbeeld uit de vervoerssfeer. Het klinkt misschien gek, maar als je als een soort automatisme vervoerscompensatie toekent omdat iemand geen 800 meter kan lopen, dan zal het in de ene plaats heel logisch zijn, want binnen 800 meter heb je altijd nog wel een bus. Als je echter helemaal geen bus hebt, zoals boven Groningen, dan heb je als je wel 800 meter, maar geen 1200 meter kunt lopen nog steeds niks, want je komt lopend nergens, bij geen enkele bushalte. Het is beter – het is een heel bewuste keuze – om een aantal zaken waarbij het gaat om het normale menselijk functioneren vooral niet te regelen vanuit de centrale overheid. Daar zat het probleem ook niet in. Het probleem zat opnieuw in het geld.

Dit noopt mij opnieuw, maar nu zeer macro, tot een verhaal over geld. Ik hoor altijd met groot enthousiasme aan hoe wij met zijn allen geld kunnen bedenken uit rente van

niet toegekende indexaties van staartposten. Ik vind dit een heel plezierige suggestie. Ik moet eerlijk zeggen dat ook ik met betrekking tot het wetsvoorstel regelmatig heb gekeken of ik ergens nog wat geld kan vinden. Maar als de minister van Financiën een bepaalde indexatie niet toekent, is er geen rentewinst; hooguit zou je kunnen zeggen dat er bespaard wordt op de rentekosten van het financieringstekort. In ieder geval kan door Financiën niet vanuit het oogpunt van budgettaire neutraliteit gezegd worden: dit geld hebben wij op de plank gelegd, mevrouw Ter Veld, u krijgt voor uw wetgeving en uw decentralisatie wat geld.

Ik zal uitleggen hoe de geldstromen zijn verlopen, want het was niet makkelijk. Ik verwees al naar Oort. Na Oort was de premieplicht voor ouderen niet mogelijk, want dan zouden ze voorzieningen-aanspraken hebben. In 1989 kwam er het wetsvoorstel, dat inhield dat er geen premieplicht werd opgelegd. Daarvoor al hadden we bij de wetgeving-Oort die, inclusief haar inkomenseffecten, door de hele Kamer – ik moet zeggen: door de Kamer – is aanvaard, al een soort uniformering nagestreefd van de heffing van belastingen en premies. Het is dus niet zo dat door de AAW-premie boven de 65 jaar niet door ouderen te laten betalen, ouderen plotseling geconfronteerd worden met extra belastingheffing. Juist om te voorkomen dat ouderen met een hoog inkomen – niet de AOW'ers, al of niet met een klein pensioen – er gigantisch op vooruit zouden gaan, is de rijksbedrage zodanig vastgesteld, dat hetzelfde effect zou worden bereikt als de beoogde inkomenseffecten van Oort. Met de beoogde inkomenseffecten heeft de hele Kamer, zij het niet iedereen van harte, ingestemd.

Als we kijken naar wat er daarna is gebeurd, zien we dat we toen een zeer substantiële rijksbijdrage hadden in de AAW en de AWW, door een verhoging van het belastingpercentage van de eerste schijf van 7% naar 13%, met een zeer lage AAW-premie voor mensen onder de 65 jaar. In het amendement-De Leeuw werd een horizonbepaling bepleit...

De heer **Kohnstamm** (D66): Maar per saldo moet je nu in ieder geval

Ter Veld

vaststellen dat door de voorgenomen maatregelen, namelijk wel AAW-premie betalen respectievelijk geen AAW-premie betalen, 65-plussers wel degelijk gefiscaliseerd een premie gingen betalen en afdragen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nee, zoals ik al zei, is dit nu juist het effect van Oort. Bij Oort was het de bedoeling, verdedigd en door de Kamer aanvaard, dat ouderen AAW-premie c.q. een heffing op het niveau van de eerste schijf zouden betalen, met inkomenseffecten die daar bewust aan gekoppeld waren, en destijds is geaccepteerd dat daaraan geen voorzieningenrechten konden worden ontleend. Nogmaals, ik heb me als kamer- en oppositiedaar tegen verzet, maar de toenmalige Kamer heeft in wijsheid besloten dat dat een goede zaak was. Pas later heeft het toenmalige kabinet, goed luisterend naar de oppositie – dat moet ieder kabinet mede doen, nietwaar – geconstateerd dat daar een juridisch risico aan zat. Het wetsvoorstel dat toen door de Kamer is aanvaard, de horizonwetgeving, door mij hier op 22 november 1989 verdedigd, heeft toen gezorgd voor dezelfde inkomenseffecten voor ouderen, door inderdaad het belastingtarief van 7% naar 13% te verhogen, waardoor het ten opzichte van de Oort-voorstellen inkomensneutraal was voor ouderen en voor jongeren, maar waardoor het juridische probleem wegviel. De Kamer kan nu wel achteraf zeggen dat dat eigenlijk vreemd is, maar dat konden wij toen ook zeggen. Zo is het gelopen. Ik zal nu de staartposten uit gaan leggen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Het is plezierig om vast te stellen dat we het er tot nu toe in ieder geval over eens zijn dat het zeer merkwaardig is verlopen, en dat het per saldo betekent dat de kreet die er vervolgens overheen is gelegd, namelijk uitbreiding van de voorzieningen AAW onder het motto van de budgettaire neutraliteit, een drogreden in zich is. Per saldo zijn de ouderen er immers wel voor gaan betalen. Ze zijn gaan betalen, maar het kabinet – overigens: voordat u daarin zitting nam – zag vervolgens dat het 3 mld. zou gaan kosten, het bedrag dat toen circuleerde, wat niet

helemaal de bedoeling was. Vervolgens zijn de 65-plussers wel gaan betalen, maar niet gaan halen. Het probleem voor u – ik zie best in dat dat een politiek en misschien zelfs een persoonlijk probleem is – is dat we nu zeggen: de ouderen mogen gaan halen, maar aangezien de betaling in het verleden slecht geregeld is, moeten we er aanzienlijk op bezuinigen. Ik ben niet jaloers, en ik zou daarom niet graag in uw schoenen willen staan! Dat zijn wel zo ongeveer de feiten.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Al was u wel jaloers, dan ging ik nog niet uit mijn schoenen. Dat is het probleem niet.

Destijds is bij Oort gekozen voor een heffing in de eerste schijf, met het oog op een geüniformeerd premie- en belastingtarief. De enige premie die er bewust is uitgelaten, is de gecombineerde AOW/AWW-premie, zij het dat de AWW-premie op nul is gesteld en dat de AOW-premie is geschrapt als gevolg van een amendement van het CDA. De AAW-premieheffing is in 1989 door de Kamer geaccepteerd. Hetzelfde geldt dus voor de inkomenseffecten daarvan. Pas later is geconstateerd, dat die inkomenseffecten en die premieheffing een juridisch risico met zich brachten, omdat er geen middelen voor beschikbaar waren. Vandaar dat ik de opdracht kreeg om binnen dezelfde ruimte voorzieningen voor ouderen te realiseren en zo mogelijk te budgetteren. Ik kan de tekst van de heer Linschoten op dat punt ook nog aanhalen: budgetteert u het, brengt u eventueel beperkingen aan in de voorzieningen en deel ze beter toe. Ik wijs verder nog op de motie-De Leeuw/Buurmeijer, die erop neerkwam: zorg dat die voorzieningen er komen, alles binnen de financiële randvoorwaarden. Nogmaals, wij waren daar allemaal bij. Hoe is het toen verder gegaan met de rijksbijdrage? Daarover zijn heel veel vragen gesteld.

De heer **Kohnstamm** (D66): Nog even. Het verschil in benadering tussen u en mij op dit punt is, dat u het heel erg benadert vanuit de inkomenseffecten, die inderdaad geaccepteerd zijn door de gehele Kamer, en dat ik het op dit ogenblik in ieder geval vreselijk benader

vanuit de vraag: is er betaald voor waar die niet is geleverd en die u nu gaat leveren?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Hier is sprake van een principieel punt. Destijds bij de behandeling van de Oort-wetgeving hoorde ik ook bij degenen, die van mening waren dat ook de AOW-premie, zonder enig probleem, over de gehele leeftijd, van nul tot 110 jaar, kon worden geheven. Men betaalt gewoon volksverzekeringspremies. Daarbij is geen sprake van equivalentie, omdat je een inkomen hebt op grond waarvan je premie betaalt. Je krijgt rechten op grond van de situatie waarin je verkeert. Ik wijs erop, dat mensen met een AOW-uitkering materieel, niet formeel, alle premieuitkeringen gewoon meemaken vanwege de netto-nettokoppeling. In feite kun je zeggen, dat mensen met alleen AOW voor de premieplicht in precies dezelfde financiële situatie verkeren door de netto-nettokoppeling, als de mensen onder de 65 jaar, die ook betalen. Bij de volksverzekeringspremies is geen sprake van equivalentie. In dit geval, waar het ging om de AAW, heb ik zelf ook bepleit, dat als je mensen premieplichtig maakt, je ze ook in staat moet stellen om van de voorzieningen te kunnen genieten.

Ik kom nu eerst te spreken over die staartpost, want mevrouw Brouwer had het zojuist weer over 2,7 mld. Ik kan dat bedrag niet thuisbrengen. In 1989 had zij het over 2,4 mld., maar dat bedrag kon ik toen ook al niet thuisbrengen. Ik zal vertellen wat wij hebben gedaan. Het staat trouwens ook in de stukken.

De heer **Van Hoof** (VVD): De staatssecretaris heeft een paar keer verwezen naar het debat van 1989 en de uitspraken van de heer Linschoten toen. Ik zou het misverstand willen voorkomen, als zou de heer Linschoten toen hebben gezegd, dat er gebudgetteerd zou moeten worden. Hij heeft gezegd – ik heb de Handelingen bij mij –: "Kabinet, kom met voorstellen. Ik ga er dan van uit, dat die dan zodanig financieel onderbouwd zijn, dat wij afwegingen kunnen maken." Dat heeft hij gezegd. Hij heeft dus niet gezegd, dat het de ene of de andere kant uit moest. Hij heeft verder alleen maar gevraagd wat ik gisteren

Ter Veld

ook weer heb gevraagd, namelijk een fatsoenlijke financiële onderbouwing van de voorstellen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Die krijgt u ook, maar de heer Linschoten heeft het ook over budgettering gehad. Ik heb mij gisteravond laat namelijk de vreugde gedaan om de Handelingen op dit punt nog eens te lezen en te genieten van de teksten van zowel de heer Linschoten, als de heren Schutte, Van der Vlies, Buurmeijer en De Leeuw.

De heer **Van Hoof** (VVD): De heer Linschoten heeft gezegd: ik kan mij voorstellen, dat daarbij budgettering aan de orde komt. Dat is iets anders dan dat er gebudgetteerd moet worden.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zal nooit een oppositiepartij verwijten dat zij geen keuzes maakt, want dat hoort er soms bij.

De heer **Van Hoof** (VVD): Oppositiepartijen zouden graag willen dat regeringen keuzes maken. Goede keuzes op basis van goede argumenten. Daar praten wij vandaag over.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het kabinet heeft keuzes gemaakt. Dat klopt en daarover praten wij vandaag.

Nu weer terug naar die staartpost.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): De staatssecretaris had het zojuist over die 2,7 mld. De premies zijn betaald. De staatssecretaris heeft het ook gehad over de horizonbepaling. De belastingcomponent is daarna verhoogd van 7% tot 13%. Uitsluitend voor mensen onder de 65 jaar is de premiecomponent met 6% verlaagd. Het AAW-fonds is vervolgens gefinancierd uit rijksbijdragen. Er is dus een constructie gezocht om het probleem van de aanspraken te omzeilen. De mensen van 65 jaar en ouder hebben echter wel degelijk een financiële bijdrage geleverd, al is het in een andere vorm.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voor hen is hetzelfde totale tarief gehanteerd als bij Oort-wetgeving de bedoeling was. Dit tarief bestaat echter voornamelijk uit de belastingcomponent en

minder uit de premiecomponent.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): De premiecomponent is inderdaad omgezet in een belastingcomponent. Uit mijn gegevens maak ik op dat deze belastingcomponent 2,7 mld. heeft opgeleverd voor de schatkist.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nu begrijp ik uw berekening. Ik kan op het moment echter niet beoordelen of zij precies klopt. De belasting die mensen betalen, komt in de schatkist terecht en wordt vervolgens uitgegeven aan vele goede zaken.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het AAW-fonds is toen via een rijksbijdrage gefinancierd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Inderdaad, via een rijksbijdrage van in totaal 14,1 mld. op transactiebasis. Dit bedrag stond gelijk met 6% van de grondslag van de eerste schijf van de loon- en inkomstenbelasting; vandaar die wijziging in de belastingheffing. De rijksbijdrage betrof een vast bedrag. Dat staat ook in de wet. Het is vanzelfsprekend dat wanneer de belastinggrondslag van jaar tot jaar groeit, de opbrengsten van de eerste schijf stijgen. De bedoeling was om deze additionele belastingopbrengst – de zogenaamde staartpost – ook jaarlijks aan de rijksbijdrage toe te voegen. Dan zou de uitgavenontwikkeling van de AAW en de AWW kunnen worden gedekt zonder de desbetreffende premies te hoeven verhogen. De heer Buurmeijer heeft mij destijds bij amendement gevraagd, de rijksbijdrage te indexeren. Dat heb ik ontraden, want de bedoeling van het kabinet was, de staartpost op een inkomens- en budgettair-neutrale wijze toe te voegen aan de rijksbijdrage.

De collectieve-lastendruk zou op deze wijze gelijk blijven. Maar onder druk van de omstandigheden – het financieringsstekort – heeft het kabinet de oorspronkelijk voorziene toevoegingen aan de rijksbijdragen in 1991 en 1992 geheel en in 1993 gedeeltelijk achterwege gelaten. Dat is ook steeds gepresenteerd in de respectievelijke begrotingen. De consequentie daarvan was dat de AAW/AWW-premie voor mensen onder de 65 jaar is gestegen. Dit betekent inderdaad dat er vanaf

1990 sprake is geweest van een opwaarts effect van de collectieve-lastendruk onder gelijktijdige verlichting van het financieringsstekort. Ik heb al eerder gezegd dat ik blij ben dat mij dit gevraagd wordt, want het is vervelend dat het lijkt alsof de terugdringing van het financieringsstekort uitstekend lukt en dat de problemen worden veroorzaakt door die vreselijke stijgingen van de premies. Ik heb nu aangetoond dat er sprake is geweest van een aantal communicerende vaten. Volgens onze berekeningen gaat het in totaal om 5,3 mld., maar als de voorzitter van het fondsbestuur dit wil afronden op 6 mld. dan moet hij dat weten. Dit is het totale effect van de staartpost en dit heeft geen betrekking op het betalen van premies door mensen van 65 jaar en ouder. Een en ander heeft tot gevolg gehad dat een deel van de premie AAW/AWW eerder was gefiscaliseerd dan de totale rijksbijdrage.

De heer **Kohnstamm** (D66): Ik weet niet of iemand ons nog kan volgen, maar ik doe mijn best. Er werd tot nu toe in het kader van de Oort-wetgeving AAW-premie geheven voor 65-plussers. Dat was onredelijk want die kwamen niet voor de voorzieningen in aanmerking. Vervolgens is die premie gefiscaliseerd. De afdracht aan het AAW-fonds is niet geïndexeerd. Als gevolg hiervan is de AAW-premie voor mensen jonger dan 65 jaar gestegen, dus een verhoging van de collectieve-lastendruk. Nu het moment daar is dat wij willen uitspreken – dat wilden wij in 1989 al – dat de 65-plussers in aanmerking moeten komen voor de voorzieningen, is er links en rechts geld overgedragen, maar niet naar de posten waar het heen moest, namelijk naar de voorzieningen voor de ouderen. De ouderen worden nu, ondanks de fantastische redeneringen, met 1 mld. gekort.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Neen, dat is niet waar. De voorzieningen voor ouderen worden niet met 1 mld. gekort, maar door een totale herstructurering van de voorzieningen – vooral de vervoersvoorzieningen – wordt er minder uitgegeven. Ouderen krijgen dus meer.

Ik keer terug tot de staartpost. Op 1 januari 1994 is de in te trekken

Ter Veld

rijksbijdrage, inclusief staartpost, volgens de Miljoenennota 15 mld. op transactiebasis. Daarvan gaat, afgerond, 1 mld. naar het Gemeentefonds. De rest, 14 mld., wordt weer gedefiscaliseerd. Dat betekent dat het volledig naar de premie gaat uit een ander wetsvoorstel. Men ziet dat de premieplicht beperkt blijft tot mensen onder de 65. Dat betekent dat daarvoor de premie omhoog gaat en het houdt voorts in dat er een verlaging van het belastingtarief in de eerste schijf met ongeveer 5 procentpunt mogelijk is. De 1 procentpunt hebben de Kamer en het kabinet besteed voor het nuttige doel: verlaging van het financieringstekort. Dat de Kamer daarvoor net als wij belastingmiddelen wenste aan te wenden, valt wellicht in haar te prijzen. Het financieringstekort is immers als zodanig geen slecht doel. Zoals bekend is, moet ook de overheid voor een tekort lenen en daarom is er van rentewinst geen sprake. Je kunt hooguit zeggen dat er sprake is van een besparing op de rentekosten van de financiering van het financieringstekort.

Ik heb het de Kamer nu uitgelegd. Als zij mij vraagt of ik niet liever 1 mld. meer had gehad om uit te geven, zeg ik altijd volmondig "ja". Tegelijkertijd moet ik echter binnen de kaders van de besluiten van het kabinet met de mogelijke middelen beleid voeren. Daarom heb ik mijn voorstellen gedaan. Die zal ik zo goed mogelijk verdedigen. Ik hoop dat ik de Kamer inzicht heb gegeven in al die zaken waarvan zij zelf voortdurend, via de Miljoenennota en de begrotingen, kennis had kunnen nemen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Mag ik het nog een keer doen, voorzitter? Ik vat het in mijn woorden samen.

De staartpost is 5,3 mld., bestemd voor de reductie van het financieringstekort.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ja, cumulatief.

De heer **Kohnstamm** (D66): Ja, cumulatief. Door de verlaging van de loonbelasting en inkomstenbelasting van 13% naar 8% wordt nu 2,7 mld. besteed aan de reductie van het financieringstekort. Al met al wordt in deze operatie in totaal 8 mld. gebruikt voor de reductie van het

financieringstekort. De gehandicapte mensen die ouder zijn dan 65 jaar en de gehandicapte mensen die jonger zijn dan 65 jaar zien van dit alles niks terug. Integendeel, zij zien de bijdrage van, grosso modo, 2,5 mld. – dat zijn nu de kosten – teruggaan tot 1,3 mld.

Staatssecretaris **Ter Veld**: De heer Kohnstamm goochelt zelfs nog meer met cijfers dan ik voor mogelijk zou houden. Als je de ramingen bij ongewijzigd beleid voor de voorzieningen op grond van de AAW in 1989 zonder meer zou hebben uitgebreid, zouden deze bij het volledig doortrekken van de lijn uit het verleden inderdaad neergekomen zijn op een meeruitgave in een orde van grootte van 1 mld. à 1,5 mld. Dat heeft het toenmalige kabinet niet voor zijn rekening willen nemen. Ook dit kabinet heeft in goed overleg met de Kamer besloten dat zulks niet kon. Wij hebben toen gezegd – straks spreek ik nog over de inhoud – dat wij een bijgesteld voorzieningepakket zullen voorstellen dat toegankelijk is voor iedereen, ongeacht leeftijd, en wel binnen de financiële ruimte die is aangegeven. Er is iets meer geld dan er was, dat is zeker, maar wij blijven wel binnen een budgettair neutraal systeem. Ik verwijs hierbij naar de brief van 6 mei 1991, waarin dat is neergelegd. Die inzet heb ik nu weer, zij het dat ik op 6 mei vergaander voorstellen had om het rond te breien.

De heer **Schutte** (GPV): Ik denk dat er tussen de staatssecretaris en mij geen verschil van mening is over de feiten. Ik heb er echter een politieke vraag aan gekoppeld. Er kan inderdaad worden gesteld dat de Kamer successievelijk met die feiten – ik denk nu aan de verschillende mutaties – heeft ingestemd. Nu sta je echter voor de taak, een grotere groep mensen van voorzieningen te voorzien. Is het dan redelijk om nu tegen de achtergrond van die feiten, namelijk, populair gezegd, besparing op het financieringstekort, te stellen dat de grotere opdracht toch budgettair neutraal zal moeten worden uitgevoerd? Ik heb dit nog toegespitst met de vraag of je daarbij geen rekening moet houden met het feit dat de effecten van de operatie die nu wordt voorgesteld, een groot aantal onzekerheden

bevatten. Zou je in een overgangperiode geen beroep kunnen doen op de geschiedenis van de besparing op het financieringstekort?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Je moet geen beroep doen op het verleden, maar gewoon bekijken hoe de budgetten zich ontwikkelen. Dat lijkt mij verstandiger. Voor zover wij dat hebben geraamd, stijgt het bedrag dat van het Rijk naar de gemeente gaat met 7%. Het is de bedoeling dat dit bedrag daarna stijgt met de normale indexatie van het Gemeentefonds.

Ik heb twee keer een evaluatie ingebouwd. De evaluatie gaat er natuurlijk niet alleen om, zoals sommigen vrezen, te kijken of de gemeenten het goed doen. Die is ook heel bewust bedoeld om te kijken of de financiële mogelijkheden voor de gemeenten gezien de demografische ontwikkeling, gezien de bevolkingsopbouw en gezien de ontwikkeling van andere factoren logisch en redelijk zijn. Dus als men aan mij vraagt of gemeenten hiermee rond kunnen komen, dan zeg ik: ja, ik denk dat dat kan, omdat ik drie maal 10% op de vervoerskilometercompensatie heb gekort, omdat gemeenten de mogelijkheid hebben om eigen bijdragen te heffen – dat zit thans niet in de ramingen – en omdat gemeenten efficiënter kunnen werken. Wij hebben hier, zeer terecht naar mijn opvatting, ook geen efficiencykorting vanuit de rijksoverheid op toegepast.

De heer **Kohnstamm** (D66): In feite past u een efficiencykorting toe van 50%, maar noemt u het niet zo. Dat is toch wel wat er gebeurt.

Staatssecretaris **Ter Veld**: U roept iedere keer dat het twee keer zoveel had moeten zijn. Dat is nu echter precies wat wij de hele tijd gezegd hebben: hoe graag je het misschien ook zou willen, je kunt niet altijd alles maximaal harmoniseren. Het toenmalige kabinet zei: wij doen het niet. De Kamer heeft toen gezegd: wij wensen hoe dan ook een uitbreiding van voorzieningen naar mensen boven de 65 jaar. Daar ben ik het van harte mee eens. Het kabinet heeft er toen voor gekozen om dat te vinden binnen de budgettaire neutraliteit.

De heer Schutte heeft een

concrete vraag gesteld. Als nu in een overgangperiode blijkt dat het krap is, dan moet je niet zozeer kijken naar het verleden, dan moet je kijken naar de mogelijkheden die je in de toekomst hebt om in het kader van Gemeentefonds- en/of AWBZ-activiteiten daarvoor vanuit je totale financiële beleid extra geld te voteren.

Ik denk dat het met de bezuinigingen op het terrein van de vervoerskant voor gemeenten mogelijk is om het pakket uit te voeren. Het is inderdaad op een aantal terreinen een krappere pakket. Op een aantal terreinen is er echter ook sprake van een ruimer pakket. Laten wij immers niet vergeten dat er ruim 2 miljoen mensen boven de 65 jaar zijn die allemaal naar de sociale dienst moesten als de aanschaf van simpele zaken, zoals een rolstoel, noodzakelijk was. Daarbij moest hun hele vermogen worden betrokken. Mensen onder de 65 jaar konden die zaken via de GMD aanvragen.

Laten wij dus niet doen of het allemaal slecht is. Laten wij ook niet doen of mensen zich met de maatregelen op het punt van de vervoerskosten helemaal niet meer kunnen verplaatsen. Zeker niet, de vervoerskostencompensatie die altijd bedoeld was als een vergoeding voor extra te maken kosten, is er nog steeds. De gemeenten kunnen dat voor een deel regelen met semi-collectief vervoer, met een belbus, eventueel met een door vrijwilligers gereden busje of met de bus van de WSW. Zij kunnen eventueel ook de bus die toch al wordt gebruikt vanuit de bejaardenoorden, intensiever gebruiken. Zij kunnen natuurlijk ook voor gemeentegrensoverschrijdend vervoer besluiten om een deel te doen in een cliëntgebonden budget. Voor de geïnteresseerden: dat soort vergoedingen zijn belastingvrij.

Ik denk dat er over de uitgangspunten van de Wet voorzieningen gehandicapten geen al te grote verschillen van mening bestaan. Eerlijk gezegd, het gaat altijd om geld. Wij zijn het erover eens dat mensen met een handicap, mensen die ouder zijn, zo mogelijk gewoon in hun eigen leef- en woonomgeving moeten kunnen verblijven. Wij zijn het erover eens dat voorzieningen ook voor mensen met een laag inkomen bereikbaar moeten blijven. Wij zijn het er ook over eens dat een

gehandicapte voor de hulpvraag met zo weinig mogelijk instanties te maken moet krijgen. Wij zijn het er, denk ik, voorts over eens dat de voorzieningen duidelijk moeten worden ingekaderd, dat overlappingen c.q. het ontbreken van voorzieningen omdat de aansluiting niet goed geregeld is, moeten worden voorkomen. Ik denk dat de Kamer het er ook mee eens is dat de zeggenschap over de toekenning van voorzieningen samen moet gaan met de verantwoordelijkheid voor het budget. Wie bepaalt, betaalt.

Ik denk dat de gemeentelijke zorgplicht een uitermate belangrijk onderdeel is van het wetsvoorstel, niet alleen omdat daarmee de rijksoverheid de gemeente ook kan aanspreken op haar zorgplicht, maar ook omdat daarmee de gehandicapte burger de gemeente daarop kan aanspreken. Daarmee is de bescherming van de gehandicapte geregeld. De gehandicapte heeft dus recht op adequate, dat wil zeggen op het individu en op de lokale omstandigheden afgestemde, voorzieningen. Tussen neus en lippen door moet ik zeggen dat het amendement van de heer Kohnstamm op stuk nr. 17 tot toevoeging van artikel 2a mij een goede toevoeging aan het wetsvoorstel lijkt.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Die is binnen!

Staatssecretaris Ter Veld: Ja, die is binnen.

De gemeente stelt daarvoor een verordening op en er vindt een afstemming van de verordening plaats. De VNG maakt ook een verstrekkingenboek en wij hebben overleg met de gemeente. Met betrekking tot de vraag van de heer Van Otterloo over een overgangstermijn bij de verordening: de gemeenten hebben mij expliciet gevraagd om een zodanig beleid te ontwikkelen dat zij in staat zouden zijn om de eerste twee jaar voor het gemeentelijk beleid geen verdere kortingen toe te passen bij hun geleidelijk en op aangepaste wijze invoeren van een vervoerssysteem voor een ieder. Ik neem dus aan dat als het niet in het handboek staat, de gemeente dat in ieder geval nog zal doen, gelet op die drie keer 10% korting op hun verzoek. Het gaat pas over op 1 januari 1996 als er sprake

moet zijn van gelijke behandeling tussen oude en nieuwe aanvragen.

De heer Van Otterloo (PvdA): Ik plaatste mijn opmerking omdat in de modelverordening op dit moment nog drie verschillende modellen worden aangereikt voor de overgangstermijn. Dat lijkt mij onjuist, tenzij blijkt dat men bijvoorbeeld door vormen van collectief vervoer al in staat is om meer kilometers te geven dan via de oude methode. Dan zouden wij er geen enkel probleem mee hebben als er een kortere overgangstermijn is, maar zodra het gaat om minder doen, lijkt mij de overgangstermijn gehandhaafd te moeten blijven op twee jaar.

Staatssecretaris Ter Veld: Ik denk dat je de individuele toekenning vanuit het Rijk voor bestaande AAW-voorzieningsgerechtigden kunt veranderen als je een voldoende semi-collectief vervoer hebt en anders moet het geleidelijk naar elkaar toegroeien. Zo heb ik het verzoek van de VNG ook altijd begrepen. De gemeenten hebben mij expliciet gevraagd om niet meteen tot een situatie te komen waarin zij mijn beleid zouden moeten voortzetten en om eerst in staat te worden gesteld om andere voorzieningen te realiseren. Daarom hebben de gemeenten ook alvast een bedrag gehad dat zij konden gebruiken voor voorbereiding of konden reserveren voor het alvast tot stand brengen van vervoerssystemen en dergelijke, zij het dat men in Vlissingen kennelijk denkt dat de algemene middelen niet gebruikt kunnen worden voor zinnig beleid. Dat betreft gemeentelijk beleid, dus dat is de 110 mln. **Mevrouw Brouwer** sprak over de heer Poppe uit Vlissingen, naar ik aanneem een neef van mijn vroegere fractiegenoot.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Dat zou u even moeten nagaan, want dat kan ik u niet medelen. Waar het mij bij dit voorbeeld echter om ging, was niet zozeer van wie hij familie was, als wel dat ik het een voorbeeld vind van hoe er wellicht zonder enige verdere aanwijzing – en de amendementen liggen klaar – in gemeenten toch gezegd zou kunnen worden dat zij een andere afweging maken en het op een andere wijze doen, omdat

Ter Veld

er niet zoveel gehandicapten wonen. De gehandicapte die in zo'n gemeente woont, wordt te weinig rechtszekerheid geboden. Dat is de achtergrond en daarom heb ik het als voorbeeld gebruikt.

Staatssecretaris Ter Veld: Ik begrijp uw bezorgdheid, want die werd geuit door meer woordvoerders, maar de gemeente heeft dus een zorgplicht. Dat is een bescherming van de mensen die er een beroep op doen. In de wet staat dat het moet gaan om de goedkoopste adequate voorziening. De heer De Kok vroeg of het niet beter was om te spreken van de adequate goedkoopste voorziening, maar "goedkoopste" is een toevoeging aan "adequate voorziening". Ik denk dus dat wij echt de goede volgorde van woorden hebben gebruikt. Het moet gaan om de goedkoopste adequate voorziening en dat is een voorziening die een beperking wegneemt of vermindert. De heer Van Otterloo had ook een schitterende zin met de heel goede omschrijving dat een handicap zo min mogelijk het gelijkwaardig met anderen functioneren belemmert.

Het door mevrouw Brouwer voorgestelde opnemen in de wet van een opsomming van de voorzieningen die eronder vallen, lijkt mij niet verstandig en niet juist. Geen enkele opsomming is limitatief, maar het betekent tegelijkertijd wel – dat staat ook duidelijk in de wet – dat er door de beroepsprocedure rechtszekerheid is. Als de gemeente niet aan haar zorgplicht voldoet, kunnen burgers in beroep gaan. Daarvoor is de gemeentelijke procedure: eerst bij de gemeente in de beroepscommissie – want de gemeente moet eerst zelf de beroepsprocedure afhandelen – en daarna de algemene bestuursrechtprocedure, zoals u die kent.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Hier hebben wij volgens mij een vrij principiële punt van discussie te pakken. De vraag is namelijk in hoeverre je als regering bij een decentralisatiebeleid de zorgplicht, je eigen richtlijn, moet concretiseren. Daar is een discussie over. Ik heb er twee amendementen over ingediend. De eerste geeft een toevoeging aan artikel 2 om de belemmeringen zoveel mogelijk weg te nemen en

omschrijft dus iets meer in welke richting de zorgplicht gaat. Ik vind dat een verduidelijkende uitbreiding. In het tweede amendement heb ik ten aanzien van waar de staatssecretaris het over heeft, namelijk het opnoemen van de voorzieningen, voorgesteld om bij algemene maatregel van bestuur een minimale omvang van de voorzieningen te vermelden. Ik heb dus niet bepleit om dit in de wet op te nemen. Als overkoepeling van deze zorgplicht zou men een aantal minimale voorzieningen moeten noemen als richtlijn voor de gemeente.

Staatssecretaris Ter Veld: Wij hebben wat dit betreft een afweging gemaakt en zijn tot de conclusie gekomen dat hieraan belangrijke problemen zijn verbonden. Als een vrijblijvende opsomming in verband met een minimumpakket wordt gegeven – in de zin van: er kan gedacht worden aan – is dat in feite inhoudsloos. Als het gaat om een imperatieve strekking zijn gemeenten bijna verplicht om alle genoemde voorzieningen te verstrekken. Bovendien kan het voorzieningenpakket voortdurend veranderen, gelet op ontwikkelingen van technische en andere aard. Met andere woorden: dit leidt tot beperkingen; men biedt er geen extra zaken mee aan. Bovendien wordt in de memorie van toelichting aangegeven aan welke voorzieningen er kan worden gedacht. De gemeenten zullen een en ander ook in hun verordeningen opnemen. Bovendien is het mogelijk dat in het kader van de evaluatie alsnog wordt besloten om dit op te nemen. Naar mijn mening kan "de goedkoopste adequate voorziening op het terrein van het vervoer binnen en het vervoer buiten" op gemeentelijk niveau heel goed worden bekeken. Overigens zullen de gevallen noch per persoon, noch per situatie gelijk zijn. Kortom, het heeft mijn voorkeur om dit niet op te nemen. Ofwel er is sprake van een inhoudsloze opsomming, ofwel men gaat met de regelgeving zeer ver, veel verder dan wij ooit bij de AAW zijn gegaan. Ik denk dat het een onverstandige keuze zou zijn.

De heer Van der Vlies (SGP): Ook ik vind dat wij niet al te gedetailleerd moeten werken maar u wijst nogal wat detaillering af op grond van de

overweging dat er sprake is van een limitering. Ik wijs erop dat er toch sprake is van een zeker spanningsveld. Een zekere immateriële normstelling moet worden vertaald in materiële voorzieningen. Moet hier niet iets aan worden gedaan?

Staatssecretaris Ter Veld: Wij hebben in de memorie van toelichting aangegeven aan welke voorzieningen er kan worden gedacht. Voor wij hier een discussie krijgen naar aanleiding van bijvoorbeeld de vraag of een rolscoter bij de vervoersvoorzieningen behoort – dat is overigens niet het geval – denk ik dat het goed is om duidelijk te maken dat er woon- en vervoersvoorzieningen zijn. Ook met betrekking tot de woonvoorzieningen verwacht u waarschijnlijk geen limitatieve lijst. U weet wat hiermee wordt bedoeld en u weet dat de zaak per handicap, per woonsituatie enz. kan verschillen.

De heer Van der Vlies (SGP): Mijn fractie is van oordeel dat wij zo lang mogelijk moeten zien te voorkomen dat er eindeloos wordt touwgetrokken over wat realitair hoort bij een adequate voorziening en wat niet. Daar kan het gemeentebestuur een visie over hebben die afwijkt van een breed gedragen oordeel.

Staatssecretaris Ter Veld: Dat is ook nu mogelijk. Ook als je zou stellen dat het zou moeten gaan om "vervoersvoorzieningen voor binnen en buiten, waarbij gedacht wordt aan..." zou er altijd nog discussie kunnen ontstaan. Iemand kan in zijn specifieke situatie van oordeel zijn dat bepaalde voorzieningen nodig zijn terwijl de toekennende instantie die voorzieningen niet noodzakelijk acht. We merken ook met betrekking tot de AAW dat na verloop van tijd de jurisprudentie enig inzicht en een zekere gelijkwaardigheid oplevert. Overigens geldt meer in het algemeen dat, als je regelingen treft in verband met voorzieningen, deze in de loop van de tijd als gevolg van de jurisprudentie steeds verder worden opgerekt. Er komen iedere keer weer nieuwe twijfelgevallen aan de orde en soms krijgt men gelijk, soms niet. Het is dan ook met betrekking tot dergelijke wetten zeer verstandig om niet al te onregel-

Ter Veld

matig goed na te gaan wat je eigenlijk hebt geregeld. We zien ook in het kader van de huidige AAW-regelingen dat er zeer zinnige dingen worden gedaan maar daar zijn ook zaken bij, waarvan wij ons afvragen of wij wel hadden bedoeld dat het zo ver ging.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Het gaat om de kwaliteit van de wetgeving. Het is mogelijk om te kiezen voor de lijn van het kabinet waarbij een zeer globale omschrijving van de zorgplicht wordt gegeven en de rest door de rechter wordt uitgemaakt. Eigenlijk wordt daarmee gezegd dat de rechtspraak de wetgeving verder wel ontwikkelt.

Staatssecretaris Ter Veld: Nee, de gemeente maakt het uit! De gemeente is een overheid.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Natuurlijk!

Staatssecretaris Ter Veld: De gemeenteraad wordt gekozen door de burgers en is het hoogste orgaan in de gemeente.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Geen meningsverschil daarover, maar het gaat om 600 gemeenten! U kent de geschiedenis van de Algemene bijstandswet, van 1965 en daarvoor. U weet welke discussies er toen waren over rechtsongelijkheid etc. 600 gemeenten zullen op 600 verschillende manieren de zorgplicht uitleggen. Daar hebben zij het recht toe.

Vervolgens is de vraag hoe je een zekere norm en een zekere rechtszekerheid voor de gehandicapten krijgt. Dat kan op twee wijzen. Je kunt ervoor kiezen in de wetgeving zelf iets meer richting te geven aan de zorgplicht. Dat voorkomt waarschijnlijk enige rechtspraak. Of – en dit heb ik uit uw woorden begrepen – als er meningsverschillen zijn tussen gehandicapten en gemeenten is er altijd nog de beroepsinstantie. Het gaat dan via de rechtspraak en bij de evaluatie zien wij wel hoe het komt. Dan spreken wij dus over een verschil van inzicht hoe de wetgeving zich moet ontwikkelen, of via de rechtspraak...

Staatssecretaris Ter Veld: Nee!

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Jawel! Uiteindelijk komt de geschiedenis van de wetgeving niet alleen hier tot stand, maar ook via beroepszaken.

Staatssecretaris Ter Veld: Natuurlijk, en zo zou het ook gaan bij een AMvB. Je kunt niet opschrijven wat voor iemand met een handicap ten minste altijd moet worden voorgeschreven. Je kunt niet een minimale lijst maken. Je kunt hooguit in een AMvB opnemen welke voorzieningen eronder zouden kunnen vallen. Door de technische ontwikkeling ontstaan vervolgens nieuwe voorzieningen, die nog niet op de lijst staan en dus niet zouden kunnen worden toegekend. Je hebt óf een limitatieve opsomming óf je zegt in feite nog steeds niets, want je zegt waaraan gedacht zou kunnen worden. Dat geldt ook voor een toelichting. Daarin staan precies al die verstrekkingen die in het wetsvoorstel worden genoemd. Het kan gaan om woonvoorzieningen, vervoersvoorzieningen, hulpmiddelen...

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik wil heel exact aangeven wat er in mijn amendement staat. Er staat in dat bij AMvB een minimale omvang van de voorzieningen wordt vastgesteld. Er worden een aantal categorieën genoemd. Er staat dan niet "het kan gaan", maar: het gaat. Het gaat om woonvoorzieningen, om vervoersvoorzieningen en om hulpmiddelen. Dat is geen specificatie. De categorieën voorzieningen die tot het minimale pakket gaan behoren worden aangeduid. Dat is wat ik voorstel.

Staatssecretaris Ter Veld: Die mogelijk kunnen zijn, afhankelijk van de situatie van de gehandicapte! Bij leef- en woonvoorzieningen kan het gaan om woningaanpassingen of om vervoersondersteunende activiteiten. Je zegt niet meer dan er staat.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Als dat zo is, moet u geen bezwaar tegen het amendement maken!

Staatssecretaris Ter Veld: Ik heb er bezwaar tegen dat bij AMvB de minimale omvang van de voorzieningen wordt vastgesteld. Een minimale omvang van voorzieningen

bij AMvB vaststellen kan niet. Je kunt alleen aangeven, maar dan in de memorie van toelichting, dat in bepaalde situaties van de mens met een handicap bepaalde voorzieningen hem of haar ondersteunen bij vervoer. Of er minimaal een rolstoel moet zijn hangt van de handicap af. Soms zal het meer zijn en soms zal het minder zijn. Soms zal slechts een looprek nodig zijn.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik kom er in tweede termijn ongetwijfeld op terug. De bedoeling is dat geen gemeente zal kunnen zeggen, dat zij gelet op haar prioriteiten en afwegingen bij wijze van spreken geen hulpmiddelen in het pakket zal hebben.

Staatssecretaris Ter Veld: Dat kan ook niet.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Om dat duidelijk te maken, zou ik dat graag in de wet opnemen.

Staatssecretaris Ter Veld: Daar gaat de wet nu juist over. Daarom is er een wet waarin een zorgplicht is geregeld. De gemeente is verplicht in die situaties de goedkoopste adequate voorziening te regelen.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Zorgplicht kan ruim en kan heel krap worden geïnterpreteerd. De interpretatie die de wetgever, in dit geval u in de memorie van toelichting, eraan gegeven heeft, is heel minimaal.

Staatssecretaris Ter Veld: Die zaak staat erbij. Ik voeg dus niks toe.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Dan kunt u wel zeggen dat het amendement van de heer Kohnstamm ook niets toevoegt. Het aardige is dat de combinatie van de amendementen iets meer richting aan de zorgplicht geeft.

Staatssecretaris Ter Veld: Het amendement van de heer Kohnstamm voegt bijvoorbeeld toe dat de voorziening cliëntgericht moet zijn.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Ik wil nog even ingaan op de zorgplicht. Het is toch zo dat de wet aangeeft waar de zorgplicht op betrekking heeft, dat vervolgens in de veror-

Ter Veld

dening moet worden aangegeven waarop het betrekking heeft, maar dat er geen sprake kan zijn van een magere of vette invulling van de zorgplicht? De zorgplicht houdt toch in dat men zich houdt aan datgene wat de wet en de gemeentelijke verordening bieden?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het moet adequaat zijn. Dat zal in het ene geval een andere voorziening zijn dan in het andere geval.

Ik moet trouwens nog zeggen dat ik aanvaarding van het amendement van mevrouw Brouwer ontraad. Daarin staat: teneinde zoveel mogelijk de belemmeringen weg te nemen. Het probleem is dat dit onmeetbaar is. Dus controle op de uitoefening is niet mogelijk. Immers, wat is "zoveel mogelijk"? Dat kan snel gelezen worden als: zoveel als mogelijk is. Dit lijkt mij dan ook een hoogst onverstandige toevoeging. Het gaat om noodzakelijke voorzieningen om mensen in staat te stellen, aan de samenleving deel te nemen. Dat moet adequaat en zo goedkoop mogelijk gebeuren. Vandaar dat dit mij een onverstandig amendement lijkt. Als het al iets toevoegt, is het iets onmeetbaars. Het wekt ook al snel de indruk dat het zoveel mogelijk om het maximale moet gaan. En dat is niet de bedoeling van deze wet.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Juist een wet die decentraliseert, bevat altijd een heel algemeen kapstokartikel dat op het centrale niveau niet meetbaar is. Zo ook bij de Algemene bijstandswet, waarbij in het kernartikel over de noodzakelijke kosten van bestaan wordt gesproken. Dat is in het algemeen ook niet meetbaar. Het belang is wel dat je als wetgever een zekere richting geeft aan datgene wat je bedoelt. Dat hebben wij ook in dit amendement gedaan. Het gaat ons er daarbij niet om, het allemaal te concretiseren, maar wel om een beetje duidelijk te maken in welke richting wij denken.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nogmaals, mijn bezwaar is dat het onmeetbaar is. Voorts is mijn bezwaar dat ik vrees dat "zoveel mogelijk" niet gelezen wordt als "goedkoopst adequaat", maar als "zoveel als mogelijk is". Dan ontstaat

er een situatie die wij juist niet beogen. Wij beogen een zodanige wetgeving dat enerzijds gemeenten de plicht hebben om mensen te ondersteunen en dat anderzijds door toepassing van de begrippen "goedkoopste adequate voorziening" duidelijk is dat het niet kan gaan om een maximale toevoeging van al hetgeen mogelijk is, maar om een noodzakelijke, extra, cliëntgerichte toevoeging.

De **voorzitter**: Ik herinner de Kamer eraan dat er nog een tweede termijn komt, alsook een artikelsgewijze behandeling. Ik vraag de woordvoerders dan ook, zich enigermate te beperken bij het interrumpen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): De staatssecretaris richt haar kritiek vooral op de woorden "zoveel mogelijk". Gesteld dat wij die "bedekken" en er iets nieuws op vinden, dan is zij het ermee eens. Dat heb ik althans uit haar woorden opgemaakt. Het is meer dan een woordspelletje. Immers, de belemmeringen moeten weggenomen worden. Dit is ook een van haar intenties en uitgangspunten geweest. Het gaat evenwel te ver om het in absolute zin te garanderen, omdat dit niet altijd mogelijk zal zijn. Zo kun je het ook lezen en dan komt het heel anders over.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik meen dat wij het vergaand met elkaar eens zijn over de toevoeging. De heren Van Otterloo en De Kok hebben ook uitgebreid opgemerkt dat alles wat technisch mogelijk is, niet altijd toegekend kan worden. Dat is ook nu het gebruikelijke probleem bij de GMD. Je kunt dus wel veel willen, maar het moet ook betaalbaar zijn en in redelijkheid kunnen worden toegekend. Het is anders als de woorden "zoveel mogelijk" in de wet staan. Als de Kamer erkent wat de bedoeling is en zij een andere formulering weet te bedenken, wacht ik de voorstellen daartoe wel af.

De heer **Leerling** (RPF): De verdediging van dit amendement door de staatssecretaris is niet ijzersterk.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik behoeft het amendement ook niet te verdedigen.

De heer **Leerling** (RPF): Sorry, de argumentatie van de staatssecretaris om aanvaarding van dit amendement te ontraden, is niet ijzersterk. Het gaat erom dat "zoveel mogelijk" een intentie uitdrukt. Als de woorden gebruikt waren "zoveel als denkbaar is", zou dat inhouden dat het ongelimiteerd was. Maar zo is het zeker niet. Het gaat erom, zoveel mogelijk de belemmeringen weg te nemen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Laten wij even reëel zijn. U bent allemaal zeer goed op de hoogte met de volksgezondheid en mijn collega Simons ook. Als u kijkt naar alles wat mogelijk is – en die discussie voer ik hier echt niet, daarover zijn hele rapporten verschenen op het terrein van mijn collega Simons – en als ik kijk naar de huidige jurisprudentie ten aanzien van de GMD/AAW-voorzieningen, is er zeer veel méér mogelijk. Je zou kunnen zeggen, dat je op dit moment een zodanige technische ontwikkeling hebt dat je iemand die visueel gehandicapt is, die gewoon blind is, auto kunt laten rijden omdat je door middel van allerlei sensoren die zo zodanig kunt laten rijden zonder dat daarmee anderen schade berokkend wordt. Toch doen wij dat niet. Het is echter wel mogelijk. Het neemt vast een deel van de belemmeringen weg en wij doen het niet. Ik denk daarom dat het begrip "zoveel mogelijk" als het iets toevoegt, het verkeerde toevoegt.

De heer **Leerling** (RPF): Ik denk toch dat er sprake is van een interpretatieverschil. Het gaat niet om alle mogelijkheden die je kunt bedenken om dat functioneren mogelijk te maken. Nee, het gaat hier meer om het immateriële, het zoveel als mogelijk is die belemmeringen wegnemen. Zoveel als dat binnen redelijke grenzen aanvaardbaar is.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat staat allemaal in de wet. U geeft fantasie mijn bezwaren tegen het amendement aan, mijnheer Leerling. Als u dit in de wet opneemt, legt u de overheid een inspanningsverplichting op om al hetgeen mogelijk is na te gaan, opdat een handicap zo maximaal mogelijk wordt gecompenseerd. Met alle goede bedoelingen van alles en iedereen, er is technisch

veel mogelijk, maar het kan niet. Door het in een wet te schrijven, doe je er iets mee. Anders wordt er niets anders bedoeld dan reeds in de wet staat en dan behoeft het geen toevoegingen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Wat mij betreft nog één poging. Afgezien van het zoveel mogelijk, daarover moeten wij nog eens even nadenken naar aanleiding van de desbetreffende opmerkingen van de staatssecretaris, hoofddoelstelling van het amendement is wat mij betreft, dat er een doelstelling komt aan de verstrekkingen van de gemeenten. De opdracht aan de gemeenten in artikel 2 is heel instrumenteel en heeft niet een bepaalde doelstelling. Deelname aan het maatschappelijke verkeer is tenslotte waarmee wij überhaupt bezig zijn in het kader van de Wet voorzieningen gehandicapten. De vraag is dus, of je in artikel 2 niet op de een of andere manier een richting kunt aangeven, méér dan nu is verwoord. Misschien is het een gedachte die de staatssecretaris in tweede termijn nog eens even kan meenemen, of ten aanzien van dit punt een en ander overeind gehouden kan worden?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Misschien moeten wij inderdaad samen de wet letter voor letter lezen. Als er in artikel 1 bij de begripsomschrijvingen staat: "vervoersvoorziening: een voorziening die gericht is op het opheffen of verminderen van beperkingen die een gehandicapte bij het vervoer buitenshuis ondervindt", zie ik niet wat u nog zou willen toevoegen. Of u bedoelt wat u zegt, mijnheer Kohnstamm, en dan staat het in de wet, of u wilt iets toevoegen wat ik expliciet niet doe en zeker niet wil!

De heer **Kohnstamm** (D66): Ik...

De **voorzitter**: Na de vele interrupties zou ik de heer Kohnstamm willen vragen zijn opmerkingen voor de tweede termijn te bewaren.

Staatssecretaris **Ter Veld**: De wet heeft een uitgebreid werktelein. Daaronder kunnen vallen, zoals u in de memorie van toelichting heeft gezien, woontechnische aanpassingen, verhoogde toiletputten, auto's, fietsen, tandems en

inderdaad de blindengeleidehond. Er zijn een aantal woordvoerders die specifiek over de blindengeleidehond als vervoersvoorziening het woord hebben gevraagd. Zo is gevraagd: als iemand een hond krijgt, komt hij dan nog in aanmerking voor taxikostenvergoeding. Als vervoersvoorziening klinkt een blindengeleidehond bijna vreemd. Ik heb nog eens even heel grondig gekeken. Ik heb de doventolk voor niet-werksituaties in de AAW gehouden. Het gaat om ruim 400 honden over het hele land verspreid. Ik denk dat het verstandig om, als u daarmee instemt, de honden tot aan de eerste evaluatie in ieder geval in de AAW te houden. De spreiding van de blindengeleidehonden over de gemeenten is ook niet zo verschrikkelijk eenduidig. Misschien is het goed de hond onder de AAW-voorziening te houden. Wij bekijken bij de evaluatie wel, of het een verstandige keuze is geweest. Het is een vrij individuele toekenning. Er zijn 430 à 450 blindengeleidehonden in Nederland. Ik zal hiervoor een nota van wijziging indienen. Dan is de hond weer ergens ondergebracht!

De heer **Kohnstamm** (D66): De hond weer gecentraliseerd!

Staatssecretaris **Ter Veld**: Inderdaad. Ook de doventolk blijft vallen onder de AAW, ook als het gaat om activiteiten buiten de werksfeer.

Dan kom ik bij de samenhang en de afstemming van voorzieningen. Ik heb al gezegd dat de leefvoorzieningen aanpassing woning en vervoer naar de gemeenten gaan. Werk- en onderwijsvoorzieningen blijven in de Algemene arbeidsongeschiktheidswet. Voor degenen die daarbij het voortouw hebben, gelden ook kilometers voor sociaal vervoer. Er ligt nog een oude brief van mijn voorganger met betrekking tot de onderwijsafstemming. Ik moet er in ieder geval voor zorgen dat, overeenkomstig artikel 57 van de AAW inzake de werkvoorzieningen, nieuwe regels worden opgesteld in verband met de afstemming. Het is daarmee zeker gesteld dat ook op het terrein van onderwijs en werk zaken kunnen worden geregeld, waaronder de regeling dat het werkvervoer ook het leefvervoer kan betreffen. Anders zou een gehandicapte die werkt,

weer bij de gemeente moeten aankloppen. Wij willen nu juist voorkomen dat mensen van te veel loketten gebruik moeten maken. Rolstoelen blijven een WVG-voorziening en worden door de gemeente verstrekt. Een specifieke, bijzondere rolstoel voor de werksituatie wordt geregeld door de bedrijfsvereniging. Bij verlies van de werkkring is de specifieke rolstoel voor alleen het werk – dat komt voor in incidentele situaties – in feite overbodig. Dan geldt de gemeentelijke voorziening.

Dan kom ik te spreken over de kwaliteit van de voorzieningen. Het is inderdaad zeer belangrijk om de voorzieningen te voorzien van een keurmerk. Mevrouw Brouwer vroeg of de regering bereid is, daarvoor geld ter beschikking te stellen. Aan het precieze bedrag wil ik mij niet binden. Het is inderdaad onze bedoeling om in samenwerking met VNG, Ziekenfondsraad en TNO de in Nederland bestaande hoge deskundigheid van kwaliteitscontrole rolstoelen in stand te houden en zelfs uit te bouwen. Wij zijn hierin binnen Europa redelijk deskundig. Er bestaat top-expertise in Nederland. Het zou zonde zijn om die deskundigheid verloren te laten gaan.

Ik kom bij de kwaliteit van de adviezen. Bij de één-loketgedachte is het uitermate belangrijk dat er op gemeentelijk niveau een duidelijk aanspreekpunt, een duidelijke afstemming is. Iemand moet niet steeds bij een verschillend loket met zijn verhaal terecht hoeven. De ene gemeente zal dat doen via de dienst welzijn, de andere gemeente zal daarvoor een commissie instellen die een aantal indicatie-activiteiten op het terrein van wonen en zorg combineert en die daarbij deskundige ondersteuning behoeft. De heer Schutte heeft in een amendement expliciet gevraagd om te komen tot een certificatie van de deskundige diensten. Ik constateer dat dit de tekst is uit de Wet ARBO. Ik vraag mij af of het verstandig is om door middel van wetswijziging een dergelijke certificatie op te nemen. Ik denk dan aan het ministersberaad over keuring en certificatie in Europese context. Het desbetreffende stuk is aan de Kamer toegezonden op 9 januari 1991. Daaruit blijkt dat er een besluit is voor de Raad voor de certificatie als

Ter Veld

nationale coördinerende instantie, die certificatie-instellingen beoordeelt en daarop toezicht houdt. Het lijkt mij verstandig – en ik ben daartoe graag bereid – om in overleg met de Raad voor de certificatie, de VNG, de Ziekenfondsraad en de consumentenorganisaties en dan met name de Gehandicaptenraad tot goede afspraken te komen over de certificatie van dergelijke instellingen. Ik kan mij voorstellen dat men angst heeft voor "het mannetje" dat door de gemeente zal worden ingeschakeld. De heer De Kok wees op de beunhazen. Ik ben echter graag bereid om met de belanghebbenden en de Raad voor de certificatie te bezien of er een mogelijkheid is om te komen tot een dergelijke certificatie van diensten. Dat kunnen dan de bestaande validatie-instellingen of de GG en GD's zijn. Wij moeten daarvoor dan criteria opstellen. In die zin ben ik bereid om het voorstel van de heer Schutte in positieve zin enthousiast uit te werken. Nogmaals, ik denk niet dat het een goede zaak is om het in de wet vast te leggen.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! Welke positie zal zo'n eventuele certificatie moeten innemen? In mijn amendement is opgenomen: bij of krachtens algemene maatregel van bestuur. Dat geeft ruimte voor de te kiezen vormgeving. In ieder geval dient er sprake te zijn van een formele status. De staatssecretaris zei dat zij overleg met deze en gene hierover wil plegen. Dat is uiteraard prima en dat zou ook kunnen binnen het kader van dit amendement. Maar dit zal ergens toe moeten leiden. Wordt het dan een soort convenant of iets dergelijks?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Als men tot certificatie wil komen, zullen eerst criteria ontwikkeld moeten worden waaraan het certificatiesysteem getoetst kan worden. De Raad voor de certificatie zou ook als nationaal coördinerende instantie kunnen nagaan wat de juiste criteria zijn. Als u mij bij algemene maatregel van bestuur de mogelijkheid wilt geven, een en ander zo nodig voor te schrijven, is dat misschien de weg waarlangs een oplossing gevonden kan worden. Ik begreep dat vrij kamerbreed de angst bestaat dat zonder enige

mogelijkheid tot ingrijpen het risico zou kunnen ontstaan dat de gemeenten zich niet allemaal even deskundig laten adviseren. Dan zou weer het risico kunnen ontstaan dat de mensen waarom het hier gaat, de verkeerde voorzieningen voorgeschreven krijgen. Ik ben bereid, voorzitter, om in de lunchpauze te bezien hoe dit het verstandigst in het vat gegoten kan worden. Ik wil hierover in ieder geval overleg voeren met de in te stellen Raad voor de certificatie, de VNG, de Ziekenfondsraad, de andere op dit terrein actieve consumentenorganisaties en de Gehandicaptenraad. De GMD is bijvoorbeeld nu ook nog niet gecertificeerd. Er zijn nog geen criteria.

De heer **Schutte** (GPV): In het amendement is erin voorzien dat de GMD maximaal drie jaar beschouwd wordt als zijnde gecertificeerd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zou niet zover willen gaan om de GMD bij uitstek aan alle gemeenten voor te schrijven.

De heer **Schutte** (GPV): Dat staat er ook niet in.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Neen, maar de GMD heeft mij meegedeeld dat hij, op grond van de bestaande Organisatiewet, niet in staat is, deze taak uit te voeren. Bezien moet dus worden onder welke voorwaarden de GMD binnen het kader van de huidige OSV, het recht heeft, gemeenten te blijven adviseren. Wat dit overgangsproces betreft, kijkt men in de praktijk elkaar enigszins aan met een gezicht van: neem jij mijn taken en denk je een en ander zelf te kunnen doen? Naast de overdracht van kosten wordt ook de menskracht overgeheveld naar de gemeenten. Zij kunnen die deskundige diensten dus huren. Van een aantal gemeenten weet ik dat men in overleg met de GMD ook de medewerkers van de GMD gewoon overneemt. Nogmaals, ik ben bereid straks met mijn ambtenaren te bezien hoe wij dit op een verstandige manier kunnen oplossen. Ik begrijp dat iedereen het gevoel heeft dat hier bepaalde waarborgen gegeven kunnen worden.

Voorzitter! Voorts wil ik ingaan op de opmerkingen over de verdeling

van de financiën over de gemeenten en over de eigen bijdragen en dergelijke.

De **voorzitter**: Kunt u aangeven hoeveel tijd u nog nodig hebt?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Over een kwartiertje ben ik klaar.

Het klopt dat de voorzieningen inderdaad niet evenredig over het land verspreid zijn. Ook het toekenningsbeleid voor voorzieningen van verschillende instanties, zoals het ABP en de GMD, is niet altijd gelijk geweest. Wij hebben de Raad voor de gemeentefinanciën advies gevraagd over de verdeelsystematiek. Er is een grote voorkeur voor een globaal werkend verdeelsysteem. Het huidige verdeelsysteem kent namelijk geen verdeelmaatstaven die overeenkomen met bijvoorbeeld de suggesties die door de SGP en D66 zijn gedaan. Ook de Raad voor de gemeentefinanciën ziet op dit moment geen aanleiding, andere verdelingen dan een globale verdeling voor te stellen. Ik verwacht echter een nader advies van de Raad voor de gemeentefinanciën over de mogelijkheid en de noodzaak voor een eventuele overgangsregeling van korte duur. Deze raad is daarnaast nog bezig met een breed opgezet evaluatie-onderzoek van het verdeelstelsel van het Gemeentefonds. In dat kader is ook aandacht voor een eventuele aan de leeftijd gedifferentieerde maatstaf. Het nadere advies van de Raad voor de gemeentefinanciën over een eventuele overgangstermijn verwacht ik nog eind van deze maand. Nogmaals, tot nu toe zegt iedereen dat dit globaal moet gebeuren. Als de Raad voor de gemeentefinanciën zegt dat het wijs zou zijn, dit anders te doen, heb ik daar geen enkel probleem mee. Het is, zoals men zal begrijpen, expliciet de bedoeling om ook dit te betrekken bij de evaluatie binnen drie jaar want dan gaat het ook om de gelden en de verdeling van een en ander.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Wij hebben er in de schriftelijke voorbereiding meteen een punt van gemaakt dat wij vrezden dat op basis van een zo ruwe en globale verdeelmaatstaf grote verschillen zouden kunnen ontstaan tussen gemeenten en de hoeveelheid geld die men nodig heeft. Moet ik de

staatssecretaris nu zo begrijpen dat op dit moment nog niet vaststaat dat het een globale verdeling wordt – alleen het inwonersaantal – en dat op grond van het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën bijvoorbeeld het element 65-plus en bijvoorbeeld het element van instellingen die wel een beroep kunnen doen op deze wet alsnog kunnen worden meegewogen? Of zegt de staatssecretaris: op dit moment gaan de ontwikkelingen niet in die richting?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zeg twee dingen. Ten eerste hebben wij in overleg met de Raad voor de gemeentefinanciën gekozen voor een globale verdeelmaatstaf. De raad is bezig – het advies verwacht ik aan het eind van deze maand – de mogelijkheid en noodzaak van een eventuele overgangsregeling na te gaan. Ten tweede is er in het kader van het bredere evaluatie-onderzoek van het verdeelstelsel voor het Gemeentefonds ook aandacht voor leeftijdgedifferentieerde maatstaven. Er komt een algemeen advies over eventuele verdere verfijning van de toedeling uit het Gemeentefonds. Dat hoort bij Binnenlandse Zaken en Financiën, de bestuurders van het Gemeentefonds.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Maar wij zitten nu met de situatie dat ons uit de diverse gemeenten berichten bereiken dat men veel gehandicapten heeft die gebruik maken van de regeling en dat men naar verhouding weinig financiële middelen krijgt, terwijl andere gemeenten veel ruimer in het jasje zitten. Ik denk dat het een punt van algemene zorg in de Kamer is dat er te grote verschillen gaan optreden die zich vervolgens vertalen in te grote ongelijkheid, ondanks alles wat in de wet is vastgelegd over het voorzieningenniveau. Hoe wordt nu voorkomen dat er op grond van de verdeling van de gelden naar inwonersaantal te grote problemen ontstaan?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat is precies het punt waarover de Raad voor de gemeentefinanciën eind deze maand nog zal adviseren. Ik heb namelijk twee mogelijkheden gehad: begin je met een historische verdeling of begin je met een globale

verdeling? Het advies was eerst globale verdeling. De Raad voor de gemeentefinanciën komt eind mei met een nader advies over de mogelijkheid en de noodzaak van een eventuele overgangsregeling van korte duur. Precies het punt dat u nu signaleert is door mij en ook door de raad gesignaleerd.

De heer **De Kok** (CDA): U heeft in de schriftelijke behandeling gemeld dat het eigenlijk niet mogelijk was om daar op korte termijn een overzicht van te krijgen. Hoe kan het dan dat de Raad voor de gemeentefinanciën dat binnenkort wel naar voren brengt?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voor een deel is het ook moeilijk om daar een precies overzicht van te krijgen, maar voor een deel is het wel mogelijk gebleken om op basis van steekproeven en postcodenummers te kijken waar diegenen wonen die nu voorzieningen hebben. Over het algemeen blijkt daaruit dat de verdeling redelijk gelijkmatig is. Er zijn een paar uitzonderingen. Bijvoorbeeld in Limburg-mijnstreek zijn er verhoudingsgewijs meer mensen met een voorziening dan in andere delen van het land.

De heer **Kohnstamm** (D66): Er doet zich in ieder geval een politiek probleem voor, namelijk dat als er nog nader gestudeerd wordt op de verdelingsmechanismen je althans van een enigszins kritisch getoonzette oppositiewoordvoerder zoals ik in redelijkheid niet kunt verwachten dat ik zeg: ga uw gang maar, wij zien het verder wel. Ten slotte zijn er nu, zoals blijkt met een aantal gegevens in de hand – u noemt zelf Limburg-mijnstreek; er zijn andere voorbeelden door de Gehandicaptenraad bij brief aangedragen bij de Kamer – forse verschillen tussen de gemeenten. Het is dus aannemelijk dat dit zal doorwerken op de gehandicapten die in die gemeenten zullen wonen. Omdat dit niet reëel wordt geoordeeld, vind ik dat de Kamer zekerheid moet hebben over de vraag of de verdeelsleutel beter kan worden vormgegeven dan tot nu toe wordt gezegd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: In principe kent het Gemeentefonds globale maatstaven, waarvan naar

mijn beste weten een van de onderdelen is "veel lage inkomens". Leeftijdscriteria zitten er thans nog niet in. Op basis van steekproeven constateren wij dat de globale maatstaf voor het overgrote deel zeer goed zal blijken te werken. Als het Gemeentefonds het toch nodig vindt, ook omdat wij daar extra aandacht voor vroegen, om te kijken naar de mogelijkheid en noodzaak van een overgangsregeling voor deze verdeling, dan is op zichzelf vrij normaal bij toevoeging van gelden aan het Gemeentefonds dat de bestuurders van het Gemeentefonds dat op die manier doen. Er zijn dus niet per definitie dusdanig gigantische verschillen dat het allemaal verkeerd terechtkomt, zeker niet zelfs.

De heer **Kohnstamm** (D66): Pekela en Bloemendaal hebben beide ongeveer 16.000 inwoners; Pekela geeft bijna 1 mln. uit aan AAW-voorzieningen, en Bloemendaal f 100.000. Groningen heeft 169.000 inwoners, en Kerkrade 53.000; Groningen geeft iets meer dan 4 mln. uit aan de voorzieningen en Kerkrade, met een derde van het aantal inwoners van Groningen, 4,5 mln. Dat zijn forse bedragen, die per saldo voor de mensen die daar wonen dramatisch kunnen uitpakken. Ik vind dat wij niet weg kunnen komen met de mededeling dat het wel in orde komt. Daar zullen we nu zekerheid over moeten hebben, want anders is de operatie op punten zo ontzettend kwetsbaar dat u in redelijkheid niet kunt vragen om dat maar te doen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dit zijn nu precies de zaken die we hebben vorgelegd hebben aan de deskundigen van het Gemeentefonds. Gezien de beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeenten op toekomstige ontwikkelingen, en daarmee ook op de verdeling, zul je globaler moeten werken. Nogmaals, aan het eind van deze maand krijg ik nog een nader advies van de Raad voor de gemeentefinanciën, precies over het punt waarover u een vraag stelde. Als het noodzakelijk en mogelijk is, zullen de bestuurders van het Gemeentefonds daarmee rekening houden. U hebt hetzelfde probleem met alle vormen van decentralisatie: niet alles komt altijd

Ter Veld

precies op de juiste plek terecht, maar voor het grootste deel wel. Ik ben met u van mening dat als er grote verschillen zijn – dat is precies waar het onderzoek van de Raad voor de gemeentefinanciën over gaat – daarvoor een overgangsregeling moet worden getroffen.

De heer **Tuinstra** (CDA): Wij stelden in eerste termijn al dat je de eerste twee jaar een overgangsregeling moet creëren, met als uitgangspunt de historische kosten. Overigens is dat een bekende methode in de gemeentefinanciën, omdat men daar de plussen en minnen soms over een periode van tien jaar egaliseert, als men van A naar B wil. Op dat punt hebben wij dus geen zorgen. Wij krijgen graag een precieze uitleg wat er gebeurt als in 1996 het totaal van de verdeelmaatstaven wordt herzien, waardoor alle plussen en minnen veel beter tegen elkaar weg kunnen vallen dan op het kleinere gebied van deze overheveling van de gelden voor de voorzieningen voor gehandicapten. Dient er dan geen aandacht uit te gaan naar de kenmerken van de inwoner? Ik heb daar een aantal van genoemd: leeftijd, en mogelijk ook de samenstelling van het gemiddelde inkomen, want dat is ook relevant. Kan de staatssecretaris nog wat meer zicht aan de Kamer bieden op de structurele oplossing in 1996?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik weet dat de raad bezig is met een evaluatie-onderzoek, om te kijken naar andere verdeelmaatstaven voor het Gemeentefonds. Ik moet dat overigens nog even navragen bij mijn collega's van Binnenlandse Zaken en van Financiën, de bestuurders van het Gemeentefonds. Ik kan daar eventueel in tweede termijn wat meer informatie geven; eventueel gebeurt dat schriftelijk. Het probleem is dat van een bewinds-persoon die overdraagt aan te decentraliseren zaken. In dit geval gebeurt dat in het kader van het Gemeentefonds, hetzij het Fonds sociale vernieuwing, en soms vraag je je af hoe dat werkt. Voor de sociale werkvoorziening bijvoorbeeld hebben we moeten constateren dat we niet kunnen decentraliseren, gezien de zeer ongelijke verdeling over het land.

Ik wil nog heel kort iets zeggen over de vervoersvoorzieningen. Zoals

ik al zei, heb ik juist op het terrein van de vervoerskostenvergoeding de aanspraken behoorlijk teruggebracht. Voor alle duidelijkheid: ook nu is er geen vervoerskostencompensatie voor mensen met een bruto gezinsinkomen boven de f 44.161,20 per jaar. Voor de mensen boven modaal is er altijd een grens geweest. Bij de eigen bijdrage is de angst aanwezig, hoe het gaat met de mensen boven de ziekenfondsgrens. Let wel: ook in de bestaande AAW-voorzieningen zit heel expliciet een grens, waarboven men niets en waaronder men iets krijgt.

Bij de bezuinigingen in de sfeer van de vervoerskosten heb ik niet bezuinigd op het bedrag per kilometer. Wij kennen daarvoor in 1993 een bedrag van 65 cent per kilometer, en voor rolstoeltaxi's anderhalf keer zoveel, dus ongeveer een gulden per kilometer. Ik heb dat bedrag geïndexeerd, en ik heb gekort op het aantal kilometers. Wij zijn daarbij uitgegaan van 10% van het aantal kilometers. Ik heb nu dus gekort op het aantal kilometers, vermenigvuldigd met de onkostenvergoeding per kilometer. Wat de lijn van de gemeenten betreft, is er in de verordening een normvergoeding opgenomen, met de mogelijkheid om in bijzondere gevallen af te wijken. Deze normvergoeding is voor een rolstoeltaxi anderhalf keer zo groot als voor een gewone kilometervergoeding, die weer beduidend hoger is dan voor de vergoeding voor vervoer per eigen auto. Op die manier – dat was een vraag van de heer Kohnstamm – gaat het aantal kilometers waarvoor men een vergoeding krijgt, inderdaad omlaag.

Dan de eigen bijdrage. De heer Van der Vlies had daar een interessante suggestie voor.

De heer **Van Hoof** (VVD): Is de staatssecretaris gereed met het onderwerp vervoersvoorzieningen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb daar niet zo vreselijk veel meer over op te merken.

De heer **Van Hoof** (VVD): U heeft uitgelegd wat u heeft gedaan en hoe u het heeft gekort. Belangrijke vraag hierbij – die vraag heb ik gisteren ook al gesteld – is of er sprake is van adequate compensaties die genoeg tegemoet komen aan de behoefte,

door middel van collectief vervoer? Waar baseert de staatssecretaris dat dan op?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Het is collectief vervoer, maar ik noem het vaak semi-collectief vervoer, omdat het niet moet worden verward met openbaar vervoer. Degenen, die met het openbaar vervoer willen, krijgen over het algemeen namelijk geen compensatie voor het feit dat ze niet met het openbaar vervoer kunnen gaan. Ik deel de grote teleurstelling met betrekking tot de NS waar het gaat om de kwestie: een dag van tevoren bellen en toch niet in de trein kunnen, behalve tussen 10.00 uur en 16.00 uur. Daarover moeten wij contact opnemen met de NS. Wellicht is het ook een zaak van de gemeenten om te bekijken, of op enigerlei wijze in het traject van de banenpools en de sociale vernieuwing nog iets kan worden gedaan. Het is natuurlijk te gek, als je wel met de trein kunt reizen, dat je de trein niet in kunt, te meer omdat wij dadelijk met betrekking tot de spoorwegen wel de aangepaste spoor situatie krijgen.

Collectief vervoer. In een aantal vervoerregio's doen zich momenteel bepaalde ontwikkelingen voor, naast die van de regiotaxi en de treintaxi. Een mogelijkheid voor ouderen is dat gemeenten met taxibedrijven collectieve contracten afsluiten, waardoor de ritprijs aanzienlijk wordt verlaagd. De gemeenten hebben wat dat betreft natuurlijk ervaring met juist het ouderenvervoer. De gemeenten hebben ook verantwoordelijkheid voor het scholierenvervoer en daarvoor hebben ze ook collectieve contracten afgesloten. In die zin kan de kwestie voor een deel worden opgelost door het afsluiten van collectieve contracten. In een aantal regio's zie je ook, omdat de sociale werkvoorziening het vervoer moet regelen voor haar werknemers – dat valt namelijk niet onder het AAW-werkvervoer – dat het sociaal werkvoorzieningsvervoer vaak wordt gecombineerd. Ik denk wat dat betreft aan een interessant stuk daarover twee jaar geleden in het blad van de VNG over Oost-Groningen. Er zijn verder mogelijkheden tot afstemming met vervoersvoorzieningen, die op dit ogenblik worden gehanteerd vanuit bijvoorbeeld het ouderenverzie-

ningsbeleid, zoals het flankerend ouderenbeleid. Naast de individuele mogelijkheid die de gemeente altijd als optie kan houden, bestaat ook de mogelijkheid, al zou geen enkel beleid op dit punt worden gevoerd, dat gewoon de helft van het ooit bestaande aantal vervoerskilometers aan iedereen wordt vergoed, of men nu beneden of boven de 65 jaar is. Wellicht kan zelfs meer worden gedaan. Dat was ook de eerste invalshoek in die brief van mei jongstleden.

Ik kijk even naar de initiatieven op dit punt. Een aantal gemeenten heeft heel interessante ideeën over hoe men die kwestie denkt goed te kunnen regelen. Ik noem de gemeente Tilburg. In Zeeland doet men het regionaal en juist niet per gemeente. Op zichzelf is dat heel begrijpelijk. Er is dus sprake van een aantal ontwikkelingen, dat het mogelijk maakt, met minder compensatie voor individueel vervoer, dat de vervoersmogelijkheid voor mensen niet echt minder wordt. Het is wel zo, dat men inderdaad vaker afspraken zal moeten maken. In die zin neemt een en ander kwalitatief af. Als je zelf een taxi kunt bellen, die er direct aankomt, zit je individueel gunstiger, dan wanneer je een tijd van tevoren moet opgeven wanneer je wilt worden opgehaald met dat semi-collectieve vervoer. Het aantal vervoerskilometers en de mogelijkheid van vervoer hoeven echter bepaald niet terug te lopen. Ik zal de Kamer blijven informeren over hoe zich een en ander ontwikkelt, ook aan de hand van de evaluatie. In het kader van het regiovervoer, zeker als je kijkt naar wat met de treintaxi's mogelijk is gebleken, zijn er dus zeer veel mogelijkheden om de taxi in Nederland een minder exclusieve gebeurtenis te laten zijn dan vroeger het geval was, en meer te betrekken, door middel van collectieve contracten en gemeenschappelijk gebruik, bij het totale vervoerssysteem.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Het geval Delft geeft wel duidelijk aan, dat er nog wat vragen liggen op het terrein van de afstemming waar het gaat om de taak van de gemeente en de openbaar-vervoerinstellingen. Ik hoor graag van de staatssecretaris waar de verantwoordelijkheid ligt, zoals in het geval van Delft, maar het

geldt ook algemener, voor de aansluiting van allerlei vormen van collectief vervoer en individueel vervoer op het openbaar vervoer.

Staatssecretaris **Ter Veld**: De Spoorwegen zijn verantwoordelijk voor hun eigen terrein. Zij hebben dan ook eigen spoorwegpolitie. Ik kan mij goed voorstellen dat een gemeente in overleg met de NS beziet welke activiteiten samen ontwikkeld kunnen worden. Er zijn ook afspraken tussen gemeentelijke en regionale busbedrijven en de NS over een betere afstemming van de vervoersstromen op elkaar. In een eerste reactie op de plannen van de gemeente Delft heb ik gezegd dat ik met de minister van Verkeer en Waterstaat in overleg zal treden om te horen welke suggesties zij heeft. Ik zal ook nagaan of er nog mogelijkheden zijn in het kader van de banenpools. Bij gemeentelijk vervoer worden bijvoorbeeld banenpoolers ingezet voor het begeleiden van passagiers. De plannen van Delft maken nog eens duidelijk dat veel van de problemen waarmee de Kamer sinds jaar en dag bezig is – ik herinner aan de discussie over de "knielbus" – nog steeds niet zijn opgelost.

Voorzitter! De eigen bijdrage. Voor de geïnteresseerden wijs ik erop dat de eigen bijdragen als bijzondere lasten fiscaal aftrekbaar zijn. De heer Van der Vlies deed de interessante suggestie, de eigen bijdrage te maximeren op 10% van het bruto inkomen. Voorzitter! Dat klinkt ontzettend goed, maar zo erg moet ik het echt niet maken! Ik heb de eigen bijdrage op minimumniveau op 1% van het netto inkomen gemaximeerd. Bij een modaal inkomen komt 10% van het bruto loon neer op een eigen bijdrage van f 5000, terwijl wij in de WVG de eigen bijdrage juist hebben beperkt tot f 500. Daar kan in enig jaar een eigen bijdrage op grond van de AWBZ bij komen. Het extra effect van deze nieuwe wetgeving kan dan in een jaar f 700 bedragen. Een maximering van 10% van het bruto inkomen is heel zwaar voor lage inkomens.

De heer **Van der Vlies** (SGP): De maximering tot f 500 geldt toch tot en met anderhalf maal het norminkomen?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ja, dat is ongeveer de ziekenfondsgrens.

De heer **Van der Vlies** (SGP): En daarboven? Er wordt ook geen rekening gehouden met cumulatieve effecten. Ik heb gisteren diverse mogelijkheden van het heffen van bijdragen genoemd. Op zichzelf ben ik daar niet tegen. De draagkracht mag best een leidend beginsel zijn. Ik wijs er echter op dat er cumulatieve effecten optreden. In het bruto-nettotraject boven anderhalf maal het norminkomen werken die cumulatieve effecten extra door. Ik heb informatie waaruit blijkt dat een en ander leidt tot een onevenredige aanslag op het inkomen. Daar heb ik aandacht voor willen vragen. In dat kader ben ik tot de gedachte van een algemene maximering gekomen. Die 10% is maar een greep geweest; over het percentage kan nog gediscussieerd worden.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb uw voorbeeld van 10% van het bruto inkomen uitgewerkt. Dit betekent een eigen bijdrage van f 5000 voor mensen met anderhalf maal het norminkomen in plaats van de door mij voorgestelde f 500. Dit zou bij iemand met het inkomen van de burgemeester van Groningen – netto ongeveer f 100.000 – neerkomen op een eigen bijdrage van f 20.000. Een vast percentage heeft grote consequenties voor de mensen met lage inkomens.

Wat is draagkracht? Wij gaan er allereerst van uit dat het minimale inkomensdeel niet tot de draagkracht behoort. Daarboven neem je aan dat de draagkracht geleidelijk toeneemt. Vroeger werd een en ander in de bijstandswet wettelijk genormeerd, de zogenaamde BLD, de bijzondere landelijke draagkrachtnormering. Dat gebeurt nu niet meer. De meeste gemeenten gaan ervan uit dat een beperkt deel van het inkomen boven het minimum de draagkracht is waarmee men rekening kan houden bij de eigen bijdrage. Per gemeente zijn er kleine verschillen, maar de meeste hanteren een norm van 20% bij niet al te hoge inkomens. Daarbij wordt rekening gehouden met uit ziekte en invaliditeit voortvloeiende bijzondere lasten. De gemeenten hanteren het begrip "draagkracht" niet zodanig dat dit voor mensen met een inkomen boven de ziekenfonds-

grens plotseling 99% is. Wel moet in de gaten worden gehouden dat ook in de huidige AAW een aantal voorzieningen niet wordt toegekend aan mensen met inkomens boven het norminkomen. Er is dan bijvoorbeeld geen vervoerscompensatie, maar er kunnen wel aanpassingen aan de auto plaatsvinden. In reactie op de berekeningen van de Gehandicaptenraad, wijs ik erop dat als gevolg van deze wetgeving niet dit soort financiële effecten kunnen optreden.

Ik kijk nogmaals naar de extra effecten van deze wetgeving op het modale niveau. Deze wetgeving leidt tot een eenmalige bijdrage voor een aanpassing van een woning en voor een rolstoel. Het is dus geen jaarlijkse bijdrage. Op modaal niveau is die f 500. Daarboven moet de gemeente rekening houden met de draagkracht. In het concept-besluit dat ik de Kamer heb toen toekomen, heb ik geen inkomensafhankelijke tabel voor het inkomen daarboven vastgesteld. Het lijkt mij een goede zaak om ook daarbij te kijken naar de uitwerking in de praktijk. Ik heb aan de gemeenten toegegeven dat zij zich meestal eerder ruimhartiger dan preciezer opstellen tegenover het rijksbeleid dan de bedoeling is. Voeren de gemeenten op dit terrein nu inkomensbeleid? In een circulaire aan de gemeenten over het bijstandsbeleid, het minimabeleid en aanverwante zaken is expliciet aangegeven dat vervoerskosten normaal gesproken horen bij de noodzakelijke kosten van het bestaan, tenzij het gaat om de Wet voorzieningen gehandicapten of om vervoerskosten voor mensen met een handicap. Dan kunnen zij geacht worden te behoren tot de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In die zin voert de gemeente dus geen echt inkomensbeleid. De gemeente houdt wel rekening met draagkracht.

In het ergste geval krijg je door deze wet bij een modaal inkomen te maken met een eigen bijdrage van f 500 op basis van de WVG. Dat kan je niet al te vaak overkomen, want de bijdrage voor rolstoel en woningaanpassing is een eenmalige bijdrage. Heb je een hoog inkomen en een hoge bijdrage, dan kan de gemeente natuurlijk wel aanbieden dat de bijdrage in twee termijnen mag worden betaald. Maar nogmaals, het gaat om een eenmalige bijdrage waarbij rekening wordt gehouden

met het inkomen en niet met het vermogen. Wel wordt rekening gehouden met het inkomen uit vermogen. Krijg je dan nog een eigen bijdrage uit de AWBZ – daar kan collega Simons vast meer over zeggen – dan zal die ongeveer maximaal f 200 per jaar zijn. Als je alles bij elkaar optelt, kom je bij een modaal inkomen als gevolg van deze wetten uit op f 700. Voor alle duidelijkheid: bij de berekening vanuit de AAW-voorzieningen hebben wij geen rekening gehouden met de mogelijkheid van eigen-bijdrageheffingen. Die kunnen de gemeenten opleggen, daarmee het gat dichtend dat nog in de ramingen zit om iedereen exact 70% van de vroegere vervoerskilometers te compenseren.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dat de staatssecretaris haar bijdrage afrondt.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Dit is gisteren een politiek punt geweest. Bij het laatste punt dat de staatssecretaris aanhaalt, blijft de opening voor de gemeenten bestaan. Die is niet gemaximeerd. Dat betekent dat de f 700 die de staatssecretaris nu te voorschijn laat komen, nog aanzienlijk hoger kan uitvallen, afhankelijk van de eigen bijdragen die de gemeente heffen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik ga nu even uit van een inkomen boven de ziekenfondsgrens. Volgens de huidige AAW krijg je geen vervoerscompensatie. Stel nu, dat ik of een van mijn collega's – wij hebben een behoorlijk hoog inkomen – bij onze gemeenten zouden aankloppen voor een aantal voorzieningen. Ik kan mij dan voorstellen dat onze draagkracht aanmerkelijk hoger wordt geacht. Ik gaf net al de burgemeester van Groningen als voorbeeld. Daarbij denk je toch al aan een bruto inkomen, schaal 16, van bijna f 200.000. Netto is dat grofweg f 100.000. Je kunt dan een zeer groot deel zelf betalen. Voor een rolstoel van f 20.000 krijg je dan geen gemeentelijke compensatie meer. Voor een aantal andere aanpassingen krijg je echter toch enige compensatie. Dat lijkt mij volstrekt redelijk. En dat is nu juist de mate waarin de gemeente verplicht is rekening te houden met de draagkracht. Ik zei al wat draag-

kracht betekent. Het minimum behoort niet tot de draagkracht. Bij draagkracht moet je ook kijken naar de overige kosten die te maken hebben met ziekte en invaliditeit. Een deel van het inkomen boven het minimum wordt dus geacht de draagkracht te zijn die bepaalt wat je zelf kunt betalen. Hoe hoger het inkomen, hoe groter de draagkracht.

Ik geef als voorbeeld de persoon met een inkomen boven de ziekenfondsgrens. De gemeenten zijn immers gewend met netto inkomens te werken. Op minimumniveau is dat f 186. Het is bekend dat de bijzondere bijstand bij verscheidene eigen bijdragen altijd nog uitkomst behoort te bieden.

Voorzitter! Volgens mij heb ik een heleboel technische en financiële vragen behandeld. Aan het begin zei ik het al: het klinkt soms alsof het niet over mensen gaat, maar het is natuurlijk uitdrukkelijk de bedoeling om mensen met een handicap in staat te stellen deel uit te blijven maken van onze samenleving en niet alleen achter de geraniums, maar op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Zij moeten er gewoon bij kunnen horen, want zij horen erbij.

□

Staatssecretaris **Heerma**: Mijnheer de voorzitter! Ik wil mijn aandeel in de beantwoording van de zijde van de regering beginnen met de informatie die vanmorgen bij brief door mijn collega van Sociale Zaken aan de Kamer is uitgereikt. Die informatie is gegeven naar aanleiding van de vraag van de heer Kohnstamm over de actuele financiële stand van zaken. Dat is gebeurd voor de Regeling geldelijke steun huisvesting gehandicapten, de actuele regeling voor de woningaanpassing, alsook voor het aandeel van de woningaanpassing voor gehandicapten in het voorliggende wetsvoorstel inzake voorzieningen voor gehandicapten. Een tweede deel van de informatieverstreking heeft betrekking op de realisatiecijfers over 1992.

Ik ga iets in de recente geschiedenis terug. Een van de aanleidingen van dit wetsvoorstel is gelegen in de brief van het kabinet aan de Kamer van februari 1991, de zogenaamde brief over de Tussenbalans. Daarin heeft het kabinet met betrekking tot de Regeling geldelijke steun

huisvesting gehandicapten aangekondigd dat het de steun voor voorzieningen aan de woning onder de f 2000 met onmiddellijke ingang wilde stoppen. Ik mag verwijzen naar het overleg dat toen een- en andermaal tussen kamercommissie en ondergetekende heeft plaatsgevonden.

Ik roep dat in herinnering, want er was toen sprake van een zeer sterke stijging van het budget ten behoeve van de voorzieningen voor gehandicapten in de achterliggende jaren. Ik noem een enkel cijfer. De raming van het budget op basis van verplichtingen was voor de Regeling geldelijke steun huisvesting gehandicapten in 1989 200 mln. oplopend tot 350 mln. in 1991. Dat was een zeer forse stijging, maar dat waren slechts de ramingen. De raming op basis van verplichtingen was voor 1989 200 mln., maar de realisatie was 265 mln. Ik vond dat niet langer verantwoord. Het was een onverantwoorde uitgavenstijging waarbij sprake was van onvoldoende doelmatigheid. En er waren aanwijzingen van oneigenlijk gebruik. Er was geen twijfel over de doeltreffendheid, maar wel over de combinatie van doeltreffendheid en doelmatigheid.

Dat heeft geleid tot die tijdelijke stop voor voorzieningen onder de f 2000. Die stop werd aangekondigd bij brief van 6 mei 1991 en de regeling werd effectief gewijzigd op 10 juni 1991. Die aanpassingen hielden in: ten eerste, een eigen bijdrage in de regeling van f 500, ten tweede, een verplicht medisch advies ook voor voorzieningen beneden de f 2000 en ten derde, het stopzetten van de subsidiëring voor het verwijderen van reeds eerder uitgevoerde woningaanpassingen. Per 1 januari 1992 is er een vierde maatregel bij gekomen: 20% van het budget is overgedragen aan de gemeenten, zodat de gemeenten een medeverantwoordelijkheid kregen voor de doelmatigheid.

Voorzitter! Ik constateer het volgende: als wij naar de realisatiecijfers 1992 kijken, dan zit de realisatie ruim 80 mln. onder de ramingen. Dan blijkt dat de voorzieningen aan de woning onder de f 2000 geraamd waren op ruim 16.000 gevallen per jaar en dat de realisatie ruim een kwart is geweest. Dat is dus een reductie van

driekwart. Voor de aanpassingen tussen de f 2000 en de f 15.000 was de raming 16.000 en lag de realisatie op 11.000. Dat is dus ook een forse reductie. Als wij naar al die posten gezamenlijk kijken, dan is het een reductie van 20% à 25% afhankelijk van de genomen grondslag.

Een forse reductie was ook de bedoeling. Ik constateer uit deze maatregelen voor de tussenperiode, aangekondigd in de brief van 6 mei 1991, dat de gevolgen voor de individuele gehandicapte aanvaardbaar zijn, dat het niet ten koste gaat van het opheffen, het verminderen van de ergonomische beperkingen, maar dat de winst te verklaren is uit de doelmatigheid. De heer Van Otterloo noemde dat in mijn ogen terecht het opschudden van de uitvoering. Dat is gebeurd. Dat betekent dat er bij een aanpassing van een verhoogde toiletput – om dat woord uit de discussie van twee jaar geleden nog maar eens te noemen – of een beugel bij een bad wellicht een buurman of familielid is die dat aanbrengt. Dat betekent dat ik in het land niet meer een directeur tegenkom die mij meedeelt dat hij tien trapliften in de loods van de woningbouwvereniging heeft liggen, dat oneigenlijk gebruik niet meer voorkomt en dat de gehandicaptenregeling niet meer wordt gebruikt omdat de deuren in complex A of B toch aangepast moesten worden, wat dan als woningverbetering werd beschouwd. Het gaat dus niet ten koste van de doelstelling, maar het gaat om een grotere doelmatigheid. Dat leidt tot deze opvallende grote daling in uitgaven.

Mevrouw Brouwer sprak over de Voorjaarsnota, waarin volgens geruchten 80 mln. werd bezuinigd. Het gaat er hierbij om dat de realisatie in 1992 ruim 80 mln. lager is. Dat is aanleiding geweest voor een gesprek met de Vereniging van Nederlandse gemeenten. De Kamer had ook meegedeeld dat wij de input voor mijn deel in de financiering van de Wet voorzieningen gehandicapten definitief zouden vaststellen aan de hand van de realisatiecijfers van 1992. Omdat het slechts één jaar betreft, hebben wij het wijs geoordeeld om te middelen en om te zeggen: laten wij de realisaties van 1992 tot uitgangspunt nemen. De heer Van Hoof vroeg naar de

motivering. De redenering is geweest: laten wij de realisatie van 1992 – want het gaat er toch om dat de doelstelling gerealiseerd moet worden – als uitgangspunt nemen, maar daarbij in ogenschouw nemen dat het slechts één jaar betreft en er dus als het ware een risicobuffer op te zetten van 40 mln., dus een plus van 40 mln. die beschikbaar is. Als die niet nodig is, is die voor andere delen van de wet inzetbaar.

Daarenboven zou voor de komende jaren een cumulerende stijging van 5% worden afgesproken. Ik verwijs naar mijn brief aan de Kamer van 7 mei. Mevrouw Brouwer vroeg onder andere naar het vergrijzingseffect. Dat zit in die 5%. Daarenboven kan ik de potentiële doelmatigheidswinst inschatten die nog te boeken is. Ik noem het door de heer Van Otterloo vermelde hergebruik, dat nog niet in de realisatiecijfers van 1992 kan zitten en waarmee ik bedoel dat een woning die is aangepast, bij leegkomen weer wordt ingezet en wordt toegewezen aan iemand die gebruik kan maken van die investering voor gehandicapten. Dan krijg je geen dubbele investering, maar hergebruik, dus niet meer slopen. Doordat de decentralisatie de mogelijkheid geeft tot een betere afstemming en een betere maatvoering op het terrein van de zorg, maar ook op het terrein van de volkshuisvesting, geeft dat andere doelmatigheidswinstmogelijkheden. Als ik naar de realisatiecijfers van 1992 kijk en naar de risicoreserve van 40 mln. die de gemeenten blijven houden – zie de afspraken met de VNG – plus de jaarlijkse stijging in de komende jaren van 5%, plus de potentiële doelmatigheidswinst die nog te boeken is, kom ik tot de voorzichtige indruk dat het bij de evaluatie in 1997 voor mijn deel in dit wetsvoorstel wel eens zo zou kunnen zijn dat er sprake is van een plus, zonder dat dit ten koste gaat van de in de wet geformuleerde doelstelling om ergonomische belemmeringen wat het wonen betreft op te heffen.

Tot zover deze cijfers. In verscheidene bijdragen is gevraagd naar de grens van f 45.000. Mag ik nog eens in herinnering roepen wat ook in de stukken staat, namelijk dat het niet zomaar een grens is, maar dat in de ordening van verantwoordelijkheden – dat acht ik zeer

belangrijk, als ik nog even naar het vorige punt mag teruggaan – alle actoren medeverantwoordelijkheid dragen, betrokkenen door de eigen bijdrage van f 500, de gemeenten door de 20% naast het Rijk. Zo heeft dit ook vanuit de ordening van verantwoordelijkheden een functionaliteit. Als je op een zo forse investering in de woning zit van boven de f 45.000 – en soms is het aanmerkelijk meer – dan komt het in de buurt van als het ware een verdubbeling van de investering van de woning of een substantieel deel daarvan, is een afweging mogelijk tussen de kosten van de woningaanpassing plus eventuele thuishulp – want die zorgcomponent moet daarbij in ogenschouw worden genomen – en de kosten die gepaard gaan met de intramurale opname. Dit alles wordt gezien tegen de achtergrond van een bepaald ziektebeeld of gebrek, dat al dan niet progressief kan zijn. De gemeente is in de aangegeven ordening van verantwoordelijkheden niet in staat om deze afweging te maken. Het is dan ook functioneel juist dat de zorgverzekeraar die afweging maakt. Ons lijkt dit een principieel juiste situering van die verantwoordelijkheid. De vraag is echter gesteld of dit niet ten koste gaat van de aanvraag van betrokkene.

De heer **Tuinstra** (CDA): Het is dus de zorgverzekeraar die de keuze maakt. Gaat het daarbij ook om het al dan niet opnemen in een verpleeghuis, in een psychiatrisch ziekenhuis, in een internaat voor gehandicapten enz.? In de praktijk treft men daar de grens aan.

Staatssecretaris **Heerma**: Dat is in de huidige situatie ook al zo.

De heer **Tuinstra** (CDA): Dan zijn wij het eens en komt het "tussengebied" wél aan de gemeente toe. Een reactie daarop zal zeker later volgen.

Staatssecretaris **Heerma**: Voorzitter! Ik begrijp dat de heer Tuinstra zo zijn prioriteiten in dit debat heeft maar ik antwoord in een bepaalde volgorde en kom stellig nog op dit punt terug.

Velen hebben onderstreept dat de aanvrager van de geschetste gang van zaken niet het slachtoffer mag worden. Voorzitter! De aanvragen

moeten in alle gevallen bij de gemeente worden ingediend, zodat er maar één loket is voor het aanvragen van woningaanpassing. Het is ook de gemeente die voor de verdere afhandeling moet zorgdragen. Zij moet de zaak dus organiseren met de zorgaanbieder wanneer het niveau boven f 45.000 uitkomt. De gemeente kan in een dergelijke situatie de aanvrager niet verwijzen naar de zorgverzekeraar. Zeker overheidsorganisaties doen er goed aan om de coördinatievraagstukken achter het loket te houden en op te lossen. Het gaat niet aan, die vraagstukken door het loket heen op de burger af te wentelen. Er is dus één intake loket terwijl de gemeente de aanvraag afhandelt met de zorgverzekeraar.

Wat de bouwkundige aanpassingen van een woning betreft, denk ik dat de grens van f 45.000 geen moeilijk element vormt. Daarover zal niet snel strijd ontstaan. Wél is het mogelijk dat de zorgverzekeraar tot een afweging komt met betrekking tot de kosten van de zorg op maat. Zijn de gevraagde aanpassingen verantwoord of moet er worden gedacht aan intramurale opname? Voorzitter, grote competentieverschillen zie ik niet direct. Wij zullen dit blijven volgen en verwachten dat er goede uitvoeringsafspraken zullen worden gemaakt tussen VNG, respectievelijk gemeenten en zorgverzekeraars. Bovendien zal er tempo moeten worden gemaakt. De principiële allocatie van verantwoordelijkheden is helder en ik meen dat door de aanvrager verwacht mag worden dat er ook hier sprake is van een grote cliëntgerichtheid.

De heer **Tuinstra** heeft er nogal wat aspecten in de sfeer van de ouderenhuisvesting bij gehaald. Voorzitter! Daarop wil ik in dit verband niet al te diep ingaan omdat in artikel 1 van het wetsvoorstel met betrekking tot de woningaanpassing is vermeld dat een en ander zich beperkt "tot voorzieningen, gericht op het opheffen of verminderen van ergonomische beperkingen". Daar staat dus niet dat de grondslag kan worden gevormd door psychosociale omstandigheden. Het gaat om zelfstandige, individuele woningen en niet om bejaardenwoningen, gezinsvervangende tehuizen, clusterwoningen, verpleegtehuizen of psychiatrische ziekenhuizen. Dat laat

onverlet dat, zoals de heer Van Otterloo zei, er een goede afstemming kan plaatsvinden met het volkshuisvestingsbeleid, in de juiste maatvoering, op individuele basis. Dat is een van de voordelen van de decentralisatie. In de brief over de woonzorgcentra die de Kamer binnenkort van het kabinet krijgt, aangekondigd in de brief van 16 november, over de grens tussen wonen en zorg, zullen nadere definities en grensafbakening te vinden zijn.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): In de opsomming die de staatssecretaris heel snel gaf over niet zelfstandig wonen, noemde hij tot mijn verbazing ook bejaardenwoningen. Bejaardenwoningen zijn in principe woningen voor zelfstandig wonende ouderen, die weliswaar soms in een ruimtelijke situatie verbonden kunnen zijn met andere voorzieningen, maar dat soms ook niet zijn. Zij zijn gericht op zelfstandig wonen. Over het gezinsvervangend tehuis hebben wij geen verschil van opvatting. Dat is wel gericht op zoveel mogelijk zelfstandig laten wonen, maar niet als zodanig als zelfstandig wonen aan te merken. Er zijn tal van woonvormen, ook van lichamelijk gehandicapten die weliswaar in de omgeving van een instelling wonen, maar zelfstandig, waarvoor het verhaal nog wel degelijk opgaat.

Staatssecretaris **Heerma**: De heer Van Otterloo vraagt terecht verduidelijking. Het geldt natuurlijk voor een individuele aanleunwoning voor bejaarden in een wijk, op basis van het criterium ergonomische belemmeringen.

De heer **Tuinstra** (CDA): Om het punt snel af te ronden wil ik nog iets zeggen. Het citaat uit het wetsvoorstel over ergonomische aspecten van de staatssecretaris is mij bekend. Wij vinden dat juist. Echter, indien hij bij zijn collega van WVC het wetsvoorstel AWBZ neemt, ziet hij dat voor de opname intramuraal ergonomische aspecten een onderdeel van de indicatie zijn. Ik heb willen duiden op het integrerend karakter. Ouderdom, gebrek en ziekte zijn naarmate de leeftijd stijgt niet in alle gevallen meer te scheiden. Ik ben het eens met de

staatssecretaris dat wij beter hierover kunnen discussiëren aan de hand van de uitwerkingsnotitie dan bij dit wetsontwerp. Wij zijn het met het criterium eens.

Staatssecretaris **Heerma**: Als ik het beeld mag gebruiken: ik ben aan die agrarische ruilverkaveling nog niet toe. Ik heb nog waterscheidingen in het polderlandschap. De heer Tuinstra is verder. Hij is een aantal sloten aan het dempen. Ik wil mij nu nog beperken tot het perceel dat begrensd wordt door de waterscheidingen in het wetsvoorstel. Ik sluit ruilverkaveling in de toekomst niet uit.

De heer **Tuinstra** (CDA): Daar wil ik alleen maar mee instemmen...

De **voorzitter**: Ik vraag de heer Tuinstra, de staatssecretaris nu zijn beantwoording te laten afronden.

Staatssecretaris **Heerma**: De heer Van Hoof heeft een vraag gesteld over de gelijkwaardige behandeling van de eigenaar-bewoner en de huurder bij de 25% eigen bijdrage. Korthedshalve verwijs ik naar de schriftelijke voorbereiding. Op pagina 33 staat nadrukkelijk dat er sprake is van een gelijkwaardige behandeling. Zowel voor de eigenaar-bewoner als voor de huurder is de vraag aan de orde of de woning of de oplossing het meest passend is. Een huurwoning is overigens niet hetzelfde als een koopwoning. Die discussie op volkshuisvestingsgronden wil ik nu niet uitlokken, want dan moeten wij het hebben over woonwaarde, beleggingswaarde en fiscaliteit.

De heer Van Hoof vroeg wat er moet gebeuren als de financiering niet rond komt. Ik hoorde gisteravond op de radio de voorzitter van de Gehandicaptenraad een voorbeeld geven. Je zult maar een premie-A-woning in Almere gekocht hebben, een verkeersongeluk krijgen en de financiering niet rond krijgen. Ik wijs op de vangnetten in het wetsvoorstel, maar ook op de maatschappelijke praktijk. Velen die een werkkering hebben, zijn verzekerd, of kunnen de schade van een verkeersongeluk verhalen. Dat hoort in het totale plaatje thuis. Als je de financiering van de hypotheek rond wilt maken, horen die

elementen mee te wegen. De heer Van Hoof vraagt de aandacht voor de gevallen die dan overblijven. In mijn ogen is dat een beperkt aantal. Onder omstandigheden kan men op basis van de individuele verantwoordelijkheid besluiten, te verkopen en naar een huurwoning te gaan. Daarmee is de gelijkwaardigheid ten opzichte van degene die een huurwoning heeft rond.

Mevrouw Brouwer heeft geïnformeerd naar het gemiddelde aanpassingsbedrag van de categorie van f 2000 tot f 45.000. Welnu, dat is ruim f 16.000.

De heer Van Otterloo heeft in het bijzonder mijn aandacht gevraagd voor twee aspecten. Het ene is de kwaliteitskorting. Helder is dat, wanneer de bovengrens van de individuele huursubsidie tengevolge van een woningaanpassing wordt overschreden, de minister een uitzondering kan maken. Daarover zijn afspraken gemaakt. In overleg en in samenspraak met de Vereniging van Nederlandse gemeenten is daarvoor ook een bedrag afgesproken. Afgerond en structureel is dat 8 mln. op basis van 1997.

De heer Van Otterloo vraagt met name aandacht voor de kwaliteitskorting in het tussenliggende traject. Als je de kwaliteitskorting ten volle zou wegnemen, zou 25% vervallen. Er zou dan namelijk weer sprake zijn van een volledige subsidiëring van de voorzieningen. En dat neemt juist weer de doelmatigheidsimpuls weg.

Voorts gaat het om de vraag of het altijd een geriefverbetering is. De huidige wetgeving kent een onderscheid tussen onderhoud en verbetering van een woning. Je kunt twisten over de grens van een kwalitatieve geriefverbetering. Maar ik weet niet hoe ik een andere moet noemen. Het probleem is dat de Wet individuele huursubsidie dat onderscheid niet kent. Zou je in dit opzicht iets willen doen, dan zou daarvoor een aparte regeling moeten komen. Dat zou een aanzienlijke verzwaring van de uitvoering betekenen. Ook moet er dan een apart uitvoeringstraject komen.

Dit zal twee bijkomende gevolgen hebben. De minister respectievelijk de staatssecretaris van VROM krijgt een verantwoordelijkheid in het uitvoeringstraject van de wet, terwijl wij aan het decentraliseren zijn. De grootste wissel is wellicht de vraag

of er een grens is aan te geven van geriefverbetering en tussen gehandicapt en niet-gehandicapt. Ik heb er al even aan gerefereerd. Ik voorzie in dit opzicht grote onduidelijkheden in de praktijk.

Ook hierbij geldt dat, voor zover er spanningen in de praktijk kunnen optreden, de gemeenten in dit opzicht vooral een verantwoorde-lijkheid hebben. In samenspraak tussen huurder en verhuurder moeten er dus verantwoorde oplossingen gevonden worden.

De heer Van Otterloo heeft ook nog geïnformeerd naar de huurvaststelling en de huurhoogte na beëindiging van de afschrijvingsperiode. Volgens mij is het volgende het allerbelangrijkst. Daar is ook voor gekozen in het wetsvoorstel. De heer Van Hoof heeft er ook op gewezen dat de gemeenten in dezen geen verantwoordelijkheid hebben. Ik denk ook dat het een zaak tussen huurder en verhuurder is. Daar zullen wij in de voorlichting ook rekening mee moeten houden en wellicht in de modelverordening van de VNG. Het is dus heel goed dat huurder en verhuurder heel sluitende afspraken maken, voordat de investering wordt gedaan: als de afschrijvingstermijn is beëindigd en er geen vervolginvesteringen of onderhoudskosten zijn, gaat de huur naar het oude niveau. Daar komt in juli weliswaar een huursombenadering bij, maar je zou kunnen kijken naar een vergelijkbare woning in een complex of straat.

Ik wijs er nog op dat in de toelichting op artikel 15 in het onderhavige wetsvoorstel staat, dat het voornemen bestaat om het woningwaarderingstelsel zodanig aan te passen dat er ook punten worden gegeven voor in of aan de woonruimte verrichte ingrepen. Dat betreft dan dat deel van de kosten van de woningaanpassing, dat niet door de gemeente – op basis van het voorliggende wetsvoorstel – wordt gesubsidieerd.

Allereerst gaat het er dus om dat er afspraken gemaakt worden tussen huurder en verhuurder. Maar na de afschrijvingsperiode moet de huurder naar de huurcommissie kunnen gaan en om een hernieuwde vaststelling van de huur vragen op grond van het normale puntenstelsel. De huurcommissie kan de maximaal redelijke huurprijs vaststellen. De huurcommissie respectievelijk de

kantonrechter kan dan beoordelen of het op basis van redelijkheid nodig is om daarin te interveniëren.

Staatssecretaris **Simons**: Voorzitter! Er is bij de bespreking van dit wetsvoorstel veel gesproken over de afstemmingsproblematiek en het verminderen daarvan. Voor zover dat betrekking heeft op de zorgkant, is het, als je met betrokkenen spreekt over de praktijk van de afgelopen jaren, verrassend te zien, hoeveel lastige kwesties er moesten worden opgelost als het ging om aanspraak in het kader van de AAW – gezinshulp, hulpmiddelen, bijzondere hulpmiddelen – en aanspraken in het kader van de zorgverzekering; ziekenfonds of AWBZ of particuliere verzekering. Met andere woorden: het meest ideale hebben wij niet bereikt met dit wetsvoorstel. Het wetsvoorstel moet de komende jaren tot verdere aanpassingen komen als het gaat om vereenvoudiging van loketten. Vast staat echter, dat de overheveling van het AAW-pakket naar de AWBZ, uit een oogpunt van doelmatigheid, echt een winstpunt is voor zover het met de zorg te maken heeft. Nu wordt die afweging althans bij één zorgverzekeraar gemaakt.

De heer Tuinstra heeft gevraagd, in hoeverre voorzieningen welke op grond van artikel 39 van deze wet worden gesubsidieerd, kunnen worden gebudgetteerd. Hij heeft daarbij aangegeven dat die voorzieningen buiten de AWBZ-budgettering van verzekeraars vallen. Die constatering van de heer Tuinstra is correct. De subsidieregeling op grond van artikel 39 betekent geen open-eindefinanciering. In de regeling wordt een maximaal te besteden bedrag opgenomen.

Met betrekking tot de vraag van de heer Tuinstra, welke opdracht mijnerzijds is gegeven om de AAW-aanspraken budgettair neutraal om te zetten naar de AWBZ, verwijs ik gemakshalve naar mijn brief van 29 april 1993. Daarin is aangegeven aan de voorzitter van de vaste Commissie voor sociale zaken en werkgelegenheid, dat de overheveling van deze voorziening naar de AWBZ dient plaats te vinden binnen de financiële ruimte zoals in de memorie van toelichting is aangegeven.

De leden Van der Vlies, Brouwer en Van Hoof hebben nog een paar vragen gesteld over de wijze waarop de toekomstig verstrekking van gehandicaptenvoorzieningen in het kader van de AWBZ wordt geregeld. Ik zou naar aanleiding daarvan, ook om tijd te sparen, willen verwijzen naar de brief van 1 februari 1993. Daarin is onzerzijds uitvoerig de noodzakelijk wijziging van wet- en regelgeving aangegeven. Kort samengevat komt het erop neer dat in een aantal gevallen wijziging van bestaande ministeriële regelingen is aangewezen. Ik denk met name aan hulpmiddelen voor het voeren van een huishouding, ADL-hulpmiddelen en communicatievoorzieningen. Die voorzieningen zullen worden ondergebracht in de Regeling hulpmiddelen AWBZ. Daar gaat ook de systematiek van de eigen bijdragen gelden zoals in de beleidsbrief is aangegeven, met op termijn een inkomensafhankelijk maximum. Met betrekking tot het wonen in een ADL-cluster en woningaanpassingen boven de f 45.000 – collega Heerma sprak daarover juist – heb ik de Ziekenfondsraad gevraagd een subsidieregeling op grond van artikel 39 te treffen.

Voorzitter! Rolstoelen in de AWBZ-instellingen, een punt van de heer Leerling met name. Ook anderen hebben er aandacht aan geschonken. Het is ook in het vooroverleg met de VNG een nadrukkelijk punt van aandacht geweest. Ik dacht dat de heer Leerling van mening was dat er onduidelijkheid zou kunnen ontstaan over de rolstoelen in AWBZ-instellingen en met name over de vraag, of de gemeenten of de zorgverzekeraars daarvoor verantwoordelijk zouden zijn. In de derde nota van wijziging, in het aangepaste artikel 2 van de WVG is de bevoegdheid opgenomen dat de minister van Sociale Zaken, in overeenstemming met de minister van WVC, aangeeft in welke situatie de gemeenten wel een zorgplicht hebben voor gehandicapten in een AWBZ-instelling. Ten aanzien van rolstoelen in AWBZ-instellingen zal van die bevoegdheid gebruik worden gemaakt voor die categorieën van AWBZ-instellingen waarvan de bewoners op grond van de AWBZ geen aanspraak op een rolstoel kunnen maken. Dan moet je dus kijken naar het onderscheid in die

grote range van AWBZ-instellingen. Aangezien in de te treffen ministeriële regeling expliciet zal worden aangegeven, welke categorieën AWBZ-instellingen naar de ene kant of naar de andere kant vallen – als de heer Leerling begrijpt wat ik bedoel – kan er naar ons oordeel van onduidelijkheid geen sprake zijn.

Verschillende afgevaardigden hebben zich afgevraagd, hoe het staat met het overleg verzekeraars/kabinet. Het overleg met VNZ en KLOZ vindt indringend plaats over tal van onderwerpen, zoals u wellicht bekend is. Zowel VNZ als KLOZ zijn vertegenwoordigd in de Ziekenfondsraad en hebben bij de totstandkoming van de advisering van de raad inzake overheveling van deze clustervoorzieningen voluit hun inbreng gehad. Parallel daaraan heeft de raad nu voorgesteld om een werkgroep te belasten met de coördinatie en de overheveling van voorzieningen, opdat op een adequate en efficiënte wijze die overdracht kan plaatsvinden. Dat standpunt van de raad heb ik inmiddels onderschreven. In een dergelijke projectgroep zullen overigens ook vertegenwoordigers van verzekeraars zitting hebben. Voor het vervolgtraject wordt daarmee een optimale conditie gecreëerd om de overheveling zo zorgvuldig mogelijk te laten plaatsvinden.

Ik kom tot slot bij de indicatiestelling. De heer Van Otterloo heeft een voorzichtig pleidooi gevoerd voor een zo breed mogelijke indicatiestelling. Op dit thema wordt zeer uitgebreid ingegaan in de memorie van antwoord bij het wetsvoorstel Modernisering verzorging en verpleging. Over dat onderwerp zijn ook veel vragen gesteld vanuit de Kamer. In die memorie van toelichting zijn de verantwoordelijkheden die verzekeraars hebben op het punt van de procedure rond de indicatiestelling uiteengezet. Ik aarzel als het gaat om die zeer brede indicatiestelling. Luisterend naar de heer Van Otterloo en anderen heb ik het vermoeden dat wij hierop uitvoerig zullen terugkomen bij de bespreking in de komende maanden van het wetsvoorstel waarover ik juist sprak.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik moet de Kamer erop attent maken dat het op basis van de huidige planning zeer twijfelachtig is of de tweede termijn over dit wetsvoorstel nog vandaag kan plaatsvinden. Uiteraard zal dit na de lunchpauze ter discussie komen bij de regeling van werkzaamheden.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Kunt u een tipje van de sluier oplichten? Voor woordvoerders is het essentieel om te weten of die tweede termijn nog vandaag te verwachten valt of niet. Er wordt nu gepauzeerd voor de lunchpauze. Ik ben gewend om onder het eten te werken, als dat moet. Ik heb twee dossiers. Ik zou graag op het goede dossier gezet worden!

De **voorzitter**: Ik heb de leden deze indicatie gegeven, omdat op basis van de huidige planning na de regeling van werkzaamheden de behandeling van het verslag van het mondeling overleg over het stankbeleid en de interpellatie zullen plaatsvinden. Daarna volgt de voortzetting van het wetsvoorstel inzake studievoortgang. Op basis van deze planning heb ik mijn vermoeden uitgesproken dat het twijfelachtig is of de behandeling van dit wetsvoorstel vanmiddag kan worden afgerond.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Een en ander zal wel blijken bij de regeling van werkzaamheden. Mijn advies aan de heer Van der Vlies is om tijdens de lunchpauze de tweede termijn van zowel de studievoortgang als de WVG voor te bereiden. De kans bestaat dat de Kamer besluit om gewoon door te gaan met de behandeling van de WVG. Dat zal echter bij de regeling van werkzaamheden blijken.

De **voorzitter**: Ik heb deze mededeling uitsluitend gedaan voor een goede benutting van de lunchpauze.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Mag ik er een overweging aan toevoegen? Ik heb eigenlijk nog niets gezegd over de tijdsplanning die ik met dit wetsvoorstel denk te kunnen halen. De Eerste Kamer heeft mij meegedeeld dat, als de Tweede

Kamer dit wetsvoorstel nog deze week afhandelt, zij bereid is om op dinsdag 18 mei aan te vangen met de procedure. Dat biedt de mogelijkheid om de behandeling nog voor de Eerste Kamer met reces gaat af te ronden. Ik hecht daar zeer aan.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat ook deze overweging kan worden meegenomen in de lunchpauze.

De vergadering wordt van 13.02 uur tot 13.50 uur geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, in afwijking van wat op de kameragenda is vermeld, het jaarverslag van de BBC (11107, nr 91) de volgende week als afzonderlijk agendapunt op te voeren. Het zal voorafgaande aan de Raming van de Kamer voor het jaar 1994 worden behandeld.

Ik stel voor, dinsdag 25 mei bij de aanvang van de vergadering te stemmen over de tijdens de uitgebreide commissievergadering van de vaste Commissie voor de visserij over de structuurnota Zee- en kustvisserij voorgestelde moties – indien voldoende ondersteund – te weten:

- de motie-Van der Vlies c.s. over een redelijke verdeling van de voedselbronnen (22993, nr. 2);
- de motie-Te Veldhuis c.s. over de alternatieve sluitingsvoorstellen van de visserijsector (22993, nr. 3);
- de motie-Van Zijl c.s. over een wetsvoorstel inzake administratieve sancties voor de visserij (22993, nr. 6).

Ik stel voor, te behandelen in de vergaderingen van 1 en 2 juni:
- het wetsvoorstel Gemeentelijke herindeling in het noordoostelijke deel van de provincie Noord-Brabant (22989);

- het wetsvoorstel Aanwijzing van documenten dienende ter vaststelling van de identiteit van personen, alsmede van enige gevallen waarin de identiteit van personen aan de hand van deze documenten kan worden vastgesteld (Wet op de identificatieplicht) (22694).

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Ik bepaal dat uitgebreide commissievergaderingen zullen worden gehouden op:

maandag 7 juni:
I. van 11.15 uur tot uiterlijk 15.00 uur van de vaste Commissie voor landbouw en natuurbeheer over de nota Kiezen voor recreatie (22990);
II. van 15.15 uur tot uiterlijk 19.00 uur van de vaste Commissie voor volkshuisvesting en ruimtelijke ordening over het Rijkshuisvestingsplan (20891, nrs. 7 en 8).

Mij is gebleken dat men eraan hecht, de agenda van deze week af te werken, hetgeen ook mogelijk is. Dit betekent dat ik de Kamer voorstel, vanavond na de dinerpauze te vergaderen, waarbij ik aan de volgende agenda denk.

Allereerst zal het verslag van het mondeling overleg over het stankbeleid worden behandeld en daarna zal de interpellatie van mevrouw Scheltema plaatsvinden. Vervolgens wordt de studievoortgang afgemaakt, hetgeen snel zou kunnen gebeuren. Tot slot stel ik mij voor, de tweede termijn van de Kamer over de WVG vóór de dinerpauze aan de orde te stellen en het antwoord van het kabinet daarna. Een en ander zou ertoe kunnen leiden dat wij zelfs ruimschoots voor 23.00 uur klaar kunnen zijn.

De heer **Dijkstal** (VVD): Voorzitter! De wereld wordt almaar mooier. Ik begrijp dat het allemaal nu nog sneller zal gaan. Wij maakten ons tot op heden er nog zorgen over dat de WVG vandaag niet afgemaakt zou kunnen worden. Als dat het geval geweest zou zijn, zou de behandeling van de studievoortgang uitgesteld moeten worden. Als ik het goed begrijp, denkt u nu dat beide onderwerpen vandaag gemakkelijk binnen

voorzitter

redelijke grenzen afgemaakt kunnen worden.

De **voorzitter**: Ja, dat laatste mag ik wel zeggen. Het probleem is dat hier twee wetsvoorstellen in het geding zijn. Twee commissies en het kabinet hechten aan een zo spoedig mogelijke afhandeling in verband met doorzending naar de Eerste Kamer. Gisteren zijn de woordvoerders bij de behandeling van de studievoortgang uiterst kort en bondig geweest. Zij hadden zelfs minder tijd nodig dan zij zelf hadden opgegeven. Vandaar mijn presentatie van zojuist, waarbij ik binnen de grenzen van het redelijke ervan uitga dat dit moet lukken.

De heer **Dijkstal** (VVD): Dan wil ik namens mijn fractie alleen gezegd hebben, voorzitter, dat onze prioriteit ligt bij de WVG.

De **voorzitter**: Ik heb u al gezegd dat wij die prioriteit kennen. Andere fracties leggen echter ook prioriteiten. Die prioriteiten liggen gelijk.

Overeenkomstig het voorstel van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Eisma.

De heer **Eisma** (D66): Voorzitter! Onlangs is de minister van Buitenlandse Zaken van China op bezoek geweest. Ik zou graag een verslag van de minister van Buitenlandse Zaken over dit bezoek ontvangen. Hopelijk kan hij aangeven op welke wijze tijdens dat bezoek de mensenrechten in China, en met name in Tibet, ter sprake zijn gekomen.

De **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar de minister van Buitenlandse Zaken.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het verslag van een mondeling overleg met de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer over de nota Stankbeleid (22715, nr. 4).**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Geurhinder, stankbeleid, stankoverlast. Daarvan heb ik afgelopen donderdag namens de CDA-fractie gezegd dat dit moeilijk is vast te stellen. Het verschilt van persoon tot persoon en het is zeer moeilijk meetbaar. De minister is ons in het mondeling overleg een stuk tegemoet gekomen door ruimte te scheppen voor afwijking van de stringente norm van 1 geureenheid. Toch kiest de CDA-fractie voor een andere aanpak. Bij deze aanpak wordt het geurbeleid lokaal ingevuld, rekening houdend met andere milieudoelstellingen en financieel-economische aspecten zoals de internationale concurrentiepositie en vooral behoud van werkgelegenheid. Daarom wil ik mede namens mevrouw Ruigrok de volgende motie indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat de verantwoordelijkheid van het Rijk op het gebied van het stankbeleid zich moet beperken tot het wegnemen van ernstige hinder;

van oordeel, dat de geurconcentratienorm van 10 geureenheden per m³ als 98 percentiel per inrichting in het jaar 2000 daarvoor een toereikende basis is;

van mening, dat vervolgens de vergunningverlenende lagere overheden het ALARA-principe dienen toe te passen om zo tot lagere normstelling te kunnen komen;

verzoekt de regering de nota Stankbeleid in bovenbedoelde zin aan te passen en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Boers-Wijnberg en Ruigrok-Verreijdt. Naar

mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 5 (22715).

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Voorzitter! Tot slot wil ik melden dat mijn fractie nog nader wil overwegen – ik sluit mij aan bij het betoog afgelopen donderdag van de heer Van den Berg van de SGP-fractie – of deze nieuwe norm in de wet moet worden opgenomen.

Mevrouw **Ruigrok-Verreijdt** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Mijn fractie is van mening dat stankhinder een probleem is dat primair aangepakt moet worden door partijen op het regionale en lokale bestuursniveau. In het mondeling overleg op 6 mei jl. met de minister heb ik ook aangegeven waarom. Zo zijn er relaties van het aanpakken van stank met andere milieuproblemen die tot de competentie van dit bevoegd gezag behoren. Belangrijk vinden wij dat dit beleid in een integrale afweging tot stand kan komen, kijkend naar de feitelijke situatie, waarbij ook een beleid op maat past. Het maakt namelijk nogal verschil of hele woonwijken of een enkele woning gehinderd wordt. Geuren kunnen ook naar aard en soort verschillen. Wanneer het echter gaat om gevallen van ernstige hinder van stank, dient naar onze opvatting de verantwoordelijkheid voor het stankbeleid bij de rijksoverheid te liggen. Boven de 10 geureenheden als 98 percentiel treedt in alle gevallen ernstige hinder op. Mijn fractie wil daar dan ook de grens leggen voor de rijksverantwoordelijkheid.

In het gebied van 98/10 en 98/1 geldt een verantwoordelijkheid voor lagere overheden met een inspanningsverplichting voor een zo laag mogelijke normstelling, aan welk beleid langs het ALARA-principe inhoud kan worden gegeven. Met de brief en het antwoord, ook in het MO, is de minister voor een deel aan onze wensen tegemoet gekomen. Hij gaat echter uit van de norm 98/1 en stelt dat alleen van die norm afgeweken kan worden als het gaat om maximaal 12% gehinderden. De beleidsruimte die de minister aan deze overheden toestaat, is dus kleiner dan hetgeen mijn fractie wil. Gemeenten en provincie hebben de verantwoordelijkheid te zorgen voor

Ruigrok-Verreijt

een goed woon- en leefmilieu en dienen eveneens hun inspanningen te leveren ten aanzien van het NMP. Die inspanning dient gericht te zijn op het realiseren van de laagst mogelijke norm. Vandaar dat wij de motie onderschrijven en ook ondersteunen.

□

De heer **Te Veldhuis** (VVD): Voorzitter! Zoals het er nu naar uitziet, zijn 128 van de 150 kamerleden het niet eens met de basis van het stankbeleid van minister Alders. Zij achten 1 geureenheid per m³ bij 98 procentiel onwezenlijk, onhaalbaar en onuitvoerbaar, en dat vindt ook de buitenwacht. Toch wil de minister niet toegeven. Waarom treedt hij zo gelijkhebberig op, en waarom trok hij de nota op dit onderdeel niet in, of zegde hij niet toe, de nota op dit punt aan te passen aan de wensen van de Kamer? Nu staat hij bijna alleen, met alle negatieve uitstraling vandien, niet alleen naar hemzelf toe, terwijl hij langzamerhand toch best wat aardige publiciteit kan gebruiken, maar ook de geloofwaardigheid van VROM zelf in het algemeen neemt door dit soort ontwikkelingen natuurlijk niet toe.

De motie, die de waarde van 1 geureenheid wil optrekken naar 10 geureenheden, achten wij veel realistischer. De VVD-fractie had deze motie graag mede willen ondertekenen, omdat zij materieel en feitelijk hetzelfde beoogt als wat de VVD wil, namelijk de basis van 1 geureenheid weghalen, en daarmee de basis van de nota. Maar, voorzitter, CDA en PvdA stonden die medeondertekening niet toe, want de woordvoersters willen in gezusterlijke harmonie en in coalitiemonopolie via de motie met slechts hun beider naam eronder, vastleggen dat zij in eendrachtige samenwerking het stankbeleid van hun eigen bevriende minister op deze manier hebben willen onderuit schoffelen. Zij hebben dat niet aan de oppositie willen overlaten of gunnen, en dat lijkt mij met name voor de PvdA een opwindend gevoel.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Voorzitter! Hoewel u het misschien niet leuk vindt, moet ik hier toch even heel kort op reageren. Er wordt

namelijk iets gezegd waar ik wel op moet reageren. De heer Te Veldhuis heeft het over het mede ondertekenen van de motie, maar ik vind dat moties moeten worden ondertekend door mensen die dezelfde intentie hebben. Zijn politieke conclusie in tweede termijn bij het mondeling overleg was om de nota in te trekken. Dus als hij een motie indient waarin staat dat de stanknota moet worden ingetrokken, is hij consequent en zuiver in zijn standpunt.

Mevrouw **Ruigrok-Verreijt** (PvdA): De heer Te Veldhuis geeft een volstrekt verkeerd beeld van de inbreng van de Partij van de Arbeid in het mondeling overleg en in dit debat en van de strekking van de motie.

De heer **Te Veldhuis** (VVD): Voorzitter! In het verslag van het mondeling overleg staat duidelijk – ik heb hier overigens ook de letterlijke tekst zoals ik die heb uitgesproken, voor mij – dat ik heb verwezen naar het basisdocument stank, en naar de stukken zoals het VNO die ons heeft voorgelegd, die in feite de basis zijn van de motie, waarin gemeld wordt dat 10 geureenheden per m³ bij 98 procentiel het beleid zou moeten zijn. Daarmee heb ik ingestemd; dat heb ik zelfs twee keer gedaan tijdens dat mondeling overleg. Wat dat betreft zitten we qua intentie dus op eenzelfde lijn.

Bij zo'n coalitie van CDA en PvdA heeft minister Alders eigenlijk niet eens een oppositie, zoals die van de VVD, nodig. Een nog duidelijker bewijs van de onjuistheid van de basis van het beleid van minister Alders op stankgebied, zoals verwoord in de motie van CDA en PvdA, kan ik zelf eigenlijk nauwelijks leveren, en daarom zullen wij vol overtuiging voor die motie stemmen.

Er blijft voor ons nog één cruciale vraag open, namelijk of de minister de motie ook zal uitvoeren als ze binnenkort zeker wordt aangenomen. Met andere woorden: gaat hij nu wel verantwoording nemen voor een beleid dat hij in het mondeling overleg "in ieder geval" niet wilde accepteren, of gaat hij niet om, en houdt hij vast aan zijn eigen lijn, met 1 geureenheid, in plaats van 10? In dat geval zit de coalitie met een probleem. Ik ben reuze benieuwd hoe dit afloopt.

□

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Tijdens het mondeling overleg van vorige week over de nota Stankbeleid heeft de minister met een afgedwongen souplesse belangrijke onderdelen van de nota tussen haken geplaatst. Nu ligt er een tamelijk vergaande motie, om nog uitsluitend te werken met een norm van 10 geureenheden per m³, bij 98 procentiel, ingediend door de fracties van CDA en PvdA, die de vrij brede consensus in de kamercommissie van vorige week nu kennelijk niet zichtbaar willen maken onder de motie. Wat dat betreft, val ik de heer Te Veldhuis bij.

Ik vraag de minister wat er bij aanvaarding van die motie nog van de nota overblijft. Heeft het bijvoorbeeld nog zin om, zoals de minister voornemens was, met het IPO en het bedrijfsleven te overleggen over criteria voor de uitzonderingen na het jaar 2000? Wat betekent het voor de circa twintig bedrijfstakken, die met behulp van het bureau Milieu en ruimtelijke ordening van VRO/NCW bezig zijn met het ontwikkelen van emissiebeperkende activiteiten ver onder de norm van 10 geureenheden? Kunnen die dan wel stoppen? Daar wil ik de minister graag over horen.

Ten slotte nog iets over de allesbranders, waarvan de minister zei, als een soort wanhopige echo van zijn voorganger, de heer Winsemius een jaar of tien geleden, dat er eigenlijk alle reden is om deze te verbieden. Zo staat het uit de mond van de minister opgetekend in het verslag. Dat was ook mijn stelling, die ik met de volgende motie kracht wil bij zetten, onder het motto: als wij er nu niets aan doen dan gebeurt het waarschijnlijk nooit.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat zogenaamde allesbranders niet alleen voor stankoverlast zorgen, maar ook ernstige luchtverontreiniging kunnen veroorzaken;

Van Middelkoop

verzoekt de regering maatregelen te nemen gericht op een al dan niet geclausuleerd verbod van allesbranders,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid E. van Middelkoop. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 6 (22715).

Het woord is aan de heer Van Ojik, die zijn maidenspeech zal houden.

□

De heer **Van Ojik** (Groen Links): Voorzitter! Toen ik hier ruim twee weken geleden werd geïnstalleerd, had ik niet kunnen dromen dat mijn eerste bijdrage hier zou bestaan uit een twee minuten durend referaat over stank. Het leek toen ook niet waarschijnlijk dat ik mijn eerste bijdrage uitgerekend zou gebruiken om aan een lid van het kabinet steun toe te zeggen voor een door hem gekozen beleidslijn. Als relatieve buitenstaander dacht ik namelijk, dat de rolverdeling hier meestal anders is: regeringspartijen steunen de regering en de oppositie probeert het beleid bij te stellen. Nu is het andersom.

Dit dualisme zou toe te juichen zijn als inmiddels niet duidelijk was geworden, dat er in het milieubeleid in dat opzicht van een tamelijk constant en weinig constructief patroon sprake is. De minister zet stevig in, collega's en of coalitiepartners dwingen hem tot de terugtocht. Zo ging het bij de energieheffing en bij de stralingsnormen. Zo gaat het bij de mest, bij de ecologische richtlijn in de Hinderwet en bij de Wet bodemsanering.

Zo gaat het nu ook bij het stankbeleid. CDA en PvdA willen – zo bleek vorige week tijdens het mondeling overleg en nu door de ingediende motie – de door de minister voorgestelde grenswaarde met een factor 10 oprekken. De fractie van Groen Links roept de minister op, vast te houden aan zijn redenering, dat het primair gaat om het realiseren van de kwaliteitsdoelstelling: niet meer dan 12% gehinderden in het jaar 2000. Dat daarvoor in een groot aantal gevallen een normstelling nodig is die

aanmerkelijk scherper is dan wat CDA en PvdA nu willen, neem ik op gezag van de minister graag aan. Daarom wijst Groen Links de door de regeringspartijen voorgestelde afzwakking van het beleid dan ook af. Betekent dit nu dat in alle gevallen aan de scherpe norm moet worden vastgehouden, ongeacht de consequenties? Dat zou dwaas zijn, en de minister noch Groen Links heeft dat bepleit.

Uit de reacties tot nu toe blijkt, dat de voorgestelde norm alleen voor de suikerproductie in Groningen tot problemen leidt. Overigens begrijp ik van Groningers, dat zij de stank van de suikerraffinage als een prettig folkloristisch element in hun stadscultuur beschouwen. Serieuzer is natuurlijk de zorg om de werkgelegenheid en de woningbouw in de buurt van de fabrieken. Ook Groen Links vindt dat je in zo'n uitzonderlijke situatie vanzelfsprekend bereid moet zijn om een uitzondering te maken, maar daarvoor hoeft het door de minister voorgestelde beleid toch niet op de helling? Wij hopen dat hij vasthoudt aan zijn maximale inzet. Liever een streng beleid met uitzonderingen, dan een uitzonderlijk slap beleid.

De **voorzitter**: Ik wens u van harte geluk met uw maidenspeech.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer **Tommel** (D66): Voorzitter! Ik begin met de vorige spreker, de heer Van Ojik, van harte te feliciteren met zijn maidenspeech. Hij heeft blij gegeven van een duidelijke, heldere stellingname. Ik had ook niet anders van hem verwacht. Ik hoop dat hij dit in dit huis nog vele malen mag doen. Ik zal er met veel genoegen naar luisteren.

De heer **Willems** (Groen Links): En overnemen!

De heer **Tommel** (Groen Links): Daar begin ik dan maar mee. Voorzitter! De fractie van D66 kan zich in grote lijnen vinden in de nota die minister Alders over het stankbeleid heeft geschreven. Hij heeft enkele duidelijke knelpunten geconstateerd, onder andere de suikerfa-

abrieken. Hij heeft gezegd dat hij die fabrieken tijd en mogelijkheden voor aanpassing wil bieden. Hij wil daarvoor een aangepaste normstelling formuleren. Kortom, hij is bereid, een oplossing te zoeken. Er was natuurlijk niemand in dit huis die geloofde dat de minister van plan was, beide suikerfabrieken te sluiten. Geen sterveling heeft dat ooit geloofd.

Desondanks, voorzitter, vonden beide regeringsfracties het noodzakelijk, de minister fors onderuit te halen. Ik zeg dat omdat het voor de minister een dramatisch gevoel moet zijn dat zijn eigen fractie de door hem gestelde norm met de factor 10 "onderuit schuift". Ik had het logisch gevonden als de fractie van de VVD dit had gedaan, want dat doet zij altijd. Dat de fractie van het CDA dit doet, vind ik ook niet onbegrijpelijk. Ik vind dit echter van de PvdA-fractie volstrekt onbegrijpelijk. De minister heeft een- en andermaal betoogd dat hij souplesse wil betrachten en dat een stap naar 10 geureenheden niet mogelijk is zonder de gezondheid van mensen te schaden. Er is al sprake van een effect op de gezondheid onder de 10 geureenheden. Ernstige stankhinder treedt al op tussen 1 en 10 geureenheden. Dit is nogmaals in de brief van hedenmorgen uiteengezet. Die brief wilde men niet eens afwachten; de minister moest onderuit gehaald worden. Ik kan de fractie van de PvdA hartelijk feliciteren: het is gelukt! De minister heeft een forse nederlaag geleden, die zijn prestige opnieuw zal verminderen. Dit is een slechte dag voor het milieubeleid. Ik zou willen dat ik kon begrijpen waarom. Waarom moest het milieubeleid een schop krijgen? Wat is de diepe zin daarvan? De verklaring blijft achterwege. Ik denk daarom dat het toch iets heeft van "er moest zo nodig weer eens tegen de minister aangeschopt worden".

Voorzitter! De fractie van D66 vindt deze motie catastrofaal voor het milieubeleid. Wij hadden nooit gedacht dat de motie in deze vorm ingediend zou worden. Het is onbegrijpelijk en wij zullen haar zeker niet steunen.

□

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter! Mijn fractie heeft tijdens

het mondeling overleg de nota over het stankbeleid als "pretentius" en "weinig realistisch" betiteld. Tijdens het mondeling overleg heeft de minister een aantal toezeggingen gedaan, waarvoor wij hem erkentelijk zijn. Er is mij overigens vlak voor dit debat nog een brief ter hand gesteld, maar op een zo laat tijdstip dat ik die niet meer heb kunnen bestuderen. Ik weet niet wat daar precies in staat. Er is een aantal versoepelingen in het beleid aangebracht, die ik op zichzelf waardeer.

Naast de motie, die ik zal steunen, blijven er toch nog vragen die niet voldoende beantwoord zijn. Die betreffen voornamelijk de formele status van de nota. Er is voor gekozen om geen wettelijke normen te stellen. Ik blijf mijn twijfels erover houden of met deze nota het beleid voldoende formeel is onderbouwd. Daarnaast is er een aantal financiële aspecten. Ik heb gesproken over amoveringen. Ik wil daar uiterst restrictief in zijn. Ik zal niet alles herhalen, maar ik volsta met de minister te vragen of hij bereid is, over enige tijd een aangepast beleidsstuk aan de Kamer te zenden, waarin ook aan deze aspecten nader aandacht wordt besteed.

□

Minister **Alders**: Voorzitter! Alle sprekers hebben erop gewezen dat het mondeling overleg ook een werkelijk mondeling overleg was. Er is over en weer naar elkaar geluisterd. Dit heeft mijnerzijds op een aantal punten tot precisering van het beleid geleid en ook tot aanpassingen. Ik zeg tegen de heer Van den Berg dat ik een en ander, conform het verzoek van de heer Van Middelkoop tijdens het mondeling overleg, in een brief heb neergelegd. Ik heb in deze brief geprobeerd, deze voornemens in het juiste kader te plaatsen. In die zin stel ik in ieder geval met voldoening vast, dat dit deel van het mondeling overleg zinvol en goed is verlopen. Ik meen dat over de punten die worden genoemd, de integrale benadering en dergelijke, tussen de minister en de Kamer nog enig misverstand bestaat. Het is inderdaad de vraag wanneer de rijksoverheid verantwoordelijk is en wanneer de anderen verantwoordelijk zijn. Dat is toch de strekking van de voorgelegde motie.

Voorzitter! Over de uitwerking van het idee dat wij ons nog meer dan in het beleid al gebeurt, moeten richten op de ernstige hinder hoeven wij helemaal niet van mening te verschillen. Mijn standpunt heb ik in het mondeling overleg al naar voren gebracht. Wij weten in ieder geval dat de ernstige hinder boven de 10 geureenheden per m³ toeneemt. Mijn punt is en blijft echter dat onder de 10 geureenheden – ik heb dat in de brief van vandaag nog eens verduidelijkt aan de hand van een aantal voorbeelden – op een aantal onderdelen sprake blijft van een zeer fors aantal ernstig gehinderden. Indien er een tussenvorm gevonden moet worden, zou het goed zijn om ons daarop te concentreren als je naar dat element kijkt. Dat betekent ook dat het mijn stelling blijft dat met de 10 geureenheden in ieder geval niet datgene wordt gerealiseerd wat in het NMP als doelstelling wordt genoemd en de minister heeft de opdracht het NMP uit te voeren.

Ik heb al eerder betoogd dat het ALARA-principe niet zomaar een beginsel is. Het past volledig in de Wet milieubeheer. Het wordt er ook als opdracht in vermeld. Door dat hier nog een keer te vermelden, wordt dat onderlijnd. Dat kan dus zeker een poging zijn om in die richting te komen, maar mijn punt was en is dat daarmee voor mij in ieder geval onvoldoende duidelijk is wat het referentiekader in dat geheel is. Tot mijn vreugde heb ik gezien dat het IPO er in een brief aan de Kamer nog eens op heeft gewezen dat het die opvatting volstrekt deelt. Het ziet er als lagere overheid niet tegen op en het wordt ook niet gezien als een inbreuk op de bevoegdheden om met een geureenheid met afwijkingmogelijkheden te werken. Dat is toch opmerkelijk. Het is goed om dat in dit debat vast te stellen. Tegen die achtergrond stel ik vast, dat ik er niet in ben geslaagd, de meerderheid van de Kamer te overtuigen. Dat betreur ik. De motie vind ik niet verstandig.

De heer Te Veldhuis heeft een roerend verhaal gehouden. Hij maakt zich zorgen over mijn publiciteit. Ik merk regelmatig dat hij zich daarover zorgen maakt. Ik heb zojuist ook weer enige van die zorgzame vragen op dat punt beantwoord. Die zorg reikt zover dat deze wordt gemengd met de zorgen over het milieubeleid.

Ik raak er langzamerhand van onder de indruk. Maar misschien vergis ik mij iedere keer. Ik moet vaststellen dat in dit debat nu toch opeens een absoluut verkeerde voorstelling van zaken over VNO en NCW bestaat. VNO en NCW werken zeer mee, zowel aan de studie voor de bedrijfstakken als op ander gebieden. Het zou echt te gek worden – ik richt mij tot de heer Te Veldhuis – als wij in dit debat tegen elkaar gaan zeggen dat de notitie van het BMRO meer waard is dan de notitie die hier wordt opgesteld. Dat lijkt mij een volstrekt verkeerde opstelling. Voor het overige begrijp ik: een constructieve wijze van bijdragen.

De heer Van Middelkoop is op een aantal zaken ingegaan. Ik kan op dit moment absoluut niet overzien wat het voor de bedrijfstakstudie betekent, indien deze motie wordt omgezet in beleid. Ik kan mij wel voorstellen dat de bedrijfstakstudies overigens ook nog zinvol zijn om na te gaan waar je met het ALARA-principe kunt komen. Daarmee zijn zij dus zeker niet weg. Voorts zal het overleg met IPO en VNG dan ook betrekking moeten hebben op de vraag waar ALARA toe kan leiden. Ik begrijp immers nog steeds dat je 10 geureenheden als norm hanteert en overigens probeert in een andere richting te komen. Dan gaat het nog steeds om de criteria.

Ik kom te spreken over de motie. In het debat – het ging echter wat snel – heb ik al gezegd dat wij daarover niet van mening verschillen. Ik heb gezegd dat je moet denken aan het stellen van eisen aan verbrandingsinstallaties voordat deze op de markt mogen komen. Soms kan dat betekenen dat bepaalde installaties niet aan de eisen voldoen en dus niet worden toegelaten. Voor sommige modellen kunnen echter ook zodanige eisen geformuleerd worden, dat de genoemde negatieve effecten daardoor beheerst kunnen worden. Dat zou vervat kunnen worden onder "geclausuleerd", dat in het dictum van de motie staat. De aarzeling die ik tijdens het mondeling overleg, waarin hierop breder werd ingegaan, uitsprak, hield het volgende in. Als je over nieuwe branders iets zegt – ik doel nu niet alleen op de allesbranders, maar ook op de andere – is er nog steeds sprake van een aanwezige voorraad. Daarin zit het grootste probleem. Ik

Alders

heb daarom gepleit voor "en/en". Ik zou hem in overweging willen geven om mij de kans te geven, hem nader te informeren over het beleid dat wij op dit punt ontwikkelen alvorens het op deze manier vast te leggen.

Voorzitter! Ik ben de heer Van Ojik natuurlijk dankbaar dat zijn maiden-speech hierover ging. Harer Majesteits meest loyale oppositie toont zich op de meest verschillende momenten.

De heer Tommel leek mij in het begin van zijn betoog te steunen, maar later dacht hij toch dat er grote tegenstellingen zijn ontstaan. Soms verschil je met elkaar van mening en moet je dat ook ronduit durven vast te stellen. Ik zie er niet zoveel bezwaar in om dat te doen, zij het dat je het dan wel moet formuleren.

De heer Van den Berg heeft gesproken over de formele status van de nota. Ik pak de laatste opmerking van mevrouw Boers daarbij op. Als de motie zou worden aangenomen en als dat beleid het beleid zou zijn, dan is er alle reden om dat wettelijk vast te leggen. Hier wordt immers precies iets anders geformuleerd dan in de nota. In de nota is het afwegingskader aan de orde. Het blijkt dus dat je een heel ruime formulering in de wet moet opnemen. De vraag is of je dat moet doen waar hier dus een absolute norm gehanteerd wordt.

De formulering in de motie houdt ook in dat de ontheffingsmogelijkheid na het jaar 2000 niet meer van toepassing is. Dan kan dus niet anders vastgesteld worden dan dat die norm als zodanig in de wet wordt vastgelegd. Het ALARA-principe ligt al in de wet vast, dus in die zin hebben wij die discussie met elkaar snel gevoerd.

Ik kom te spreken over de amoveringen. Ik kan mij voorstellen dat amovering bij integrale milieuzoening aan de orde is. Ik ken slechts enkele voorbeelden, zoals bij destructiebedrijven in de Suameer, waar inderdaad de vraag aan de orde is of je ooit maar in de buurt kunt komen. Er stond een rijtje huizen pal naast de fabriek. Ik meen dat het om minder dan tien woningen ging. Er is geconcludeerd om daar uiteindelijk dat middel te kiezen ten behoeve van een zo goed mogelijk evenwicht tussen de installatie en de omgeving. Dat is een lopende zaak, daar waar het ook in de gemeenschap, met de

Mevrouw Scheltema-de Nie (D66)

bevolking en dergelijke, besproken is. Dat is dus een uiterste middel dat aan de orde is.

Voorzitter! Aan het einde van de motie wordt mij verzocht daarover na te denken en de Kamer te informeren. De vraag van de heer Te Veldhuis was dus ontijdig.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dinsdag over de ingediende moties te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Mij heeft ook het verzoek bereikt om aanstaande dinsdag te stemmen over de motie-Eisma c.s. over het Nederlandse consulaat te Frankfurt (22800-V, nr. 19). Ik neem aan dat daartegen geen bezwaar bestaat.

Dan is aldus besloten.

Aan de orde is de **interpellatie-Scheltema-de Nie**, gericht tot de staatssecretarissen van Onderwijs en Wetenschappen en van Binnenlandse Zaken, over het **tijdstip van de komende gemeenteraadsverkiezingen**.

Tot het houden van deze interpellatie

is verlof verleend in de vergadering van 11 mei 1993.

(De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.)¹

Mevrouw **Scheltema-de Nie** (D66): Mijnheer de voorzitter! Als er niets wordt ondernomen, zullen in 1994 de gemeenteraadsverkiezingen in twee van de drie regio's in Nederland worden gehouden midden in de voorjaarsvakantie. Een zelfde euvel zal zich ook in de komende jaren nog een aantal keren kunnen voordoen. Ik denk dat dat op zichzelf makkelijker te herstellen is. Daar wil ik het nu ook niet over hebben. In dit debat wil ik mij vooral beperken tot de gemeenteraadsverkiezingen 1994.

Je vraagt je af hoe het zover heeft kunnen komen, hoe het komt dat zovelen collectief hebben zitten slapen: de Commissie vakantie-spreiding, de ambtelijke adviseurs van wel vier departementen, gemeentebesturen, schoolbesturen en noem maar op. Maar wat op dit moment vooral telt, is het blote feit zoals dat voor ons ligt. Als er niets wordt ondernomen, vallen in 1994 in twee derde deel van Nederland de gemeenteraadsverkiezingen in de

voorjaarsvakantie. Dat is slecht voor de democratie, slecht omdat nodeloze belemmeringen worden opgeworpen voor de deelname van kiezers aan de verkiezingen. De opkomst zal er in de betrokken delen van het land ongetwijfeld onder lijden. Het is ook een slecht signaal naar de kiezers. Het wekt de indruk dat de verkiezingen niet belangrijk genoeg zijn om gebleken stommiiteiten kost wat het kost te herstellen.

Mijnheer de voorzitter! D66 vindt dat niet acceptabel. Wij vinden dat hoe dan ook alsnog moet worden voorkomen dat de gemeenteraadsverkiezingen in de voorjaarsvakantie zullen vallen. Het heeft onze voorkeur als dat nog zou kunnen worden bereikt langs de weg van de verplaatsing van de voorjaarsvakantie. Wij willen de bewindslieden dan ook vragen of zij bereid en in staat zijn om zich daartoe op korte termijn nog een extra inspanning te getroosten, natuurlijk – dat spreekt vanzelf – alleen als zij van oordeel zijn dat het mogelijk is en dat het ook nog zin heeft. Laat ik daarover duidelijk zijn. Wij hebben in dit opzicht sterke twijfels. De recente ervaring in Amsterdam leert dat te velen zich al voor de vakantie hebben vastgelegd, zowel particulieren als het bedrijfsleven. Dat blijkt ook bij zowel het openbaar onderwijs als het bijzonder onderwijs het geval te zijn. Ook de VNG en de Commissie vakantiespreiding zien daarin nog maar weinig mogelijkheden voor een verschuiving van de vakantie. Graag wil ik op dit punt echt duidelijkheid van de bewindslieden of zij die mogelijkheden wel zien en of zij zich dan een extra inspanning willen getroosten. Als een oplossing echter onverhoopt niet meer langs deze weg van goed overleg met de bevoegde autoriteiten te regelen blijkt, wat dan? Dan volstaan met een "helaas, maar het is niet anders"? Uit de antwoorden van de bewindslieden op de vragen van collega Nuis en mij krijg ik de indruk dat de bewindslieden dat uiteindelijk lijken te willen accepteren, maar helemaal zeker weet ik dat niet.

Mijnheer de voorzitter! Voor mijn fractie is dat in ieder geval niet acceptabel. Een wijziging van de Kieswet ter oplossing van dit probleem is een zwaar, maar geen onmogelijk middel. Wij moeten de

zwaarte van het middel ook niet overdrijven. Wel voor mindere zaken is een wetswijziging in gang gezet. Een gemeenteraadsverkiezing zonder vakantiedrempels is ons die moeite zeker waard. Voor de gemeenten zijn de problemen niet onoverkomelijk, zo stelt de VNG. Dan zou je kunnen vragen: voor wie dan nog wel? Regering en parlement moeten toch in staat zijn om op korte termijn snel en slagvaardig die stap te zetten, als geen andere oplossing meer voorhanden lijkt? De tijd dringt; hoe langer er wordt gewacht, des te moeilijker het zal worden. Aan de bewindslieden de vraag of zij bereid zijn daar zo nodig aan mee te werken.

Staatssecretaris **Wallage**: Mijnheer de voorzitter! Mijn collega van Binnenlandse Zaken zal uiteraard ingaan op de vraag met betrekking tot de Kieswet. Het is misschien goed om één opmerking te maken over de formele gang van zaken. De vakantie-regeling wordt voor wat de zomervakantie betreft door mij vastgesteld en is landelijk bindend. Voor wat betreft de voorjaarsvakantie is het een advies. De reden daarvoor is dat wij een systeem hebben gekozen waarin de nodige flexibiliteit wordt ingebouwd, zodat na een aantal weken werken één week rust ontstaat en het aan schoolbesturen wordt overgelaten om daarover besluiten te nemen. Daar komt bij dat de flexibiliteit aan de andere kant weer gering is, omdat sommige weken al benoemd moeten worden omdat er een aantal feestdagen in vallen en omdat het voorjaar uiteraard pas op enig moment begint en op een zeker moment ook weer eindigt. De flexibiliteit wordt dus beperkt door de kalender.

De commissie die mij advies heeft uitgebracht, heeft inderdaad geen afzonderlijk advies of een specifieke opmerking gemaakt over de gemeenteraadsverkiezingen. Het enige wat ik nu kan doen – en daar ben ik op zichzelf toe bereid – is aan schoolbesturen een nieuw en ander advies geven, namelijk dat Noord en Midden zich aanpassen aan de regeling voor Zuid. Dat is eigenlijk wat mevrouw Scheltema van mij vraagt. Ik plaats daar twee kanteke-

ningen bij. De eerste is dat een aantal schoolbesturen op basis van het eerder uitgebrachte advies een besluit heeft genomen en dat heeft meegedeeld aan ouders. Mij zijn nu al signalen bekend van schoolbesturen en ook van steden, de schoolbesturen van het openbaar onderwijs, die zich daartegen verzetten en die ook niet verwachten dat zij hun eigen standpunt zouden herzien als ik een ander advies zou uitbrengen. In de tweede plaats is er een geringe kans – maar dat wil ik niet overdrijven – op juridische claims van mensen die op grond van die besluiten al afspraken hebben gemaakt. Ik vind dat zelf niet van doorslaggevende betekenis, maar ik moet het wel melden aan de Kamer.

Alles afwegende, denk ik niet dat een hernieuwd verzoek van mij aan de schoolbesturen het effect zal hebben dat door mevrouw Scheltema wordt beoogd, namelijk dat iedereen in Nederland ter stembus kan gaan in een niet-vakantieweek. Daar gaat het hier om. Als de Kamer erop staat, ben ik op zichzelf bereid om het verzoek te doen, maar ik acht de effectiviteit daarvan gering. Dat heeft te maken met het feit dat schoolvakanties lang van tevoren bekend worden gemaakt, dat daar adviezen over worden ingewonnen en ook dat schoolbesturen naar ouders toe al lang van tevoren hun mededelingen daarover doen. Het feitelijke effect zou dus wel eens beperkt kunnen zijn. Desalniettemin ben ik bereid om het te doen en ik zal er zeker zorg voor dragen dat in de toekomst als gegeven wordt aanvaard dat aan stembusoproepen ook gehoor kunnen worden gegeven en dat deze oproepen niet worden belemmerd door vakantie-regelingen. Ik moet erbij zeggen dat dit niet in alle gevallen kan worden gegarandeerd. Zoals u weet, kunnen er situaties zijn waarin de gang naar de stembus plotseling wordt veroorzaakt en daar kan geen regeling op gemaakt worden.

Staatssecretaris **De Graaff-Nauta**: Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Scheltema legt een moeilijk punt op tafel. Ik ben het met haar eens dat het een niet onbelangrijke zaak is. Er wordt de laatste weken veel gedacht

en gesproken over de moeilijkheden en de mogelijkheden die hiermee verband houden. Mevrouw Scheltema en de heer Nuis stelden er een poosje geleden al schriftelijke vragen over en naar aanleiding daarvan hebben wij diverse punten naar voren gebracht. Die zal ik nu niet herhalen. Wel wijs ik erop dat wij een nieuwe Kieswet hebben, die bijna vier jaar oud is. Bij de behandeling daarvan hebben wij het ook uitvoerig gehad over data, waarop het best verkiezingen kunnen worden gehouden, ten minste als je dat op dat moment in de hand hebt. Er werd geamendeerd en in goed overleg werd een keuze gemaakt. Daarbij speelden verschillende factoren een rol, waaronder het feit dat je verkiezingen niet te vroeg in het jaar kunt houden en dat je dat zeker ook niet moet doen in de week voor Pasen.

Wij hebben nu een brief van de VNG ontvangen, waarin wordt gepleit voor verschuiving. Dat is een nieuw feit na de beantwoording van de genoemde vragen. In deze brief worden ook heel duidelijk de voors en tegens geschetst; ook worden de moeilijkheden aangegeven. Deze brief is mevrouw Scheltema bekend. Overigens hebben wij in 1991 de statenverkiezingen óók in de voorjaarsvakantie gehad.

Alles afwegend ben ik niet enthousiast voor verschuiving van de verkiezingsdatum. Het is echter een kwestie van afwegen. Daarnaast is een belangrijke vraag wat de Kamer wenst. Als de Kamer op verschuiven aandringt en de gemeenten daarmee geen problemen zouden hebben, zou de nieuwe datum 16 maart moeten zijn. Later kan absoluut niet. Nogmaals, ik ben hierover niet enthousiast maar als door de Kamer voor verschuiven wordt gekozen, ben ik bereid om een noodwet te maken; laat ik het zo maar noemen. De behandeling daarvan heeft dan wel haast en iedereen zal hieraan dan ook het nodige moeten doen. Die wet dient dan immers in november in het Staatsblad te staan.

Over de mogelijkheden en moeilijkheden van het verschuiven van vakanties heeft staatssecretaris Wallage al voldoende gezegd. Wij spreken nu over het jaar 1994 maar natuurlijk komen wij voor de vraag te staan hoe men met het oog op deze zaak de toekomst ziet. Voor de jaren

na 1994 meen ik dat oplossingen in eerste instantie moeten worden gezocht in het verschuiven van vakantieperiodes. Ik heb begrepen dat de Commissie vakantiespreiding zich bereid heeft verklaard om dat in ieder geval te onderzoeken. Ik vind dat ook nodig.

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw Scheltema-de Nie (D66): Voorzitter! Tot mijn grote vreugde hebben beide bewindslieden zeer genuanceerd geantwoord en doen blijken dat ook zij het spanningsveld zien. Met de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken ben ik van mening dat voor de verdere toekomst, na 1994, een oplossing gezocht moet worden in een wijziging van de spreiding van de vakanties en niet telkens met noodwetten moet worden gewerkt.

Voor 1994 zitten wij met het probleem. De vraag is hoe wij daarmee omgaan. Natuurlijk staan tussen droom en daad wetten in de weg en praktische bezwaren. Willem Elsschot had maar al te zeer gelijk. Dat blijkt uit de schriftelijke beantwoording en uit de beantwoording vandaag door de bewindslieden. Moeten wij nu maar berusten of moeten wij de stap naar de noodwet nemen?

Ik dank de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen ervoor, dat hij zo helder en klaar heeft willen zeggen dat hij een extra inspanning wil verrichten om de vakantie alsnog te verschuiven, maar dat hij signalen heeft gehad dat dit niet meer helpt. Dat zijn ook de signalen die mij bereikt hebben. Het is dan de vraag of wij nog achter dat vaandel aan moeten blijven lopen en het toch nog moeten proberen. Ik denk dat wij vandaag onder ogen moeten zien dat dit waarschijnlijk niet helpt. Wij zullen moeten gaan kiezen tussen een noodwet of de situatie laten zoals die is.

Voor mijn fractie is er duidelijk maar één weg. Door middel van een noodwet zullen wij ervoor moeten zorgen dat de raadsverkiezingen in 1994 op een andere dag gehouden worden. Met de staatssecretaris ben ik van mening dat je dan waarschijnlijk op 16 maart terecht komt. Hoe dat wordt ingevuld

laat ik graag aan de bewindslieden over.

Zij doen dat natuurlijk niet zonder dat de Kamer zich uitgesproken heeft. Het is dan ook belangrijk dat de bewindslieden daar in een kameruitspraak om wordt gevraagd. Om een uitspraak van de Kamer te krijgen, leg ik mede namens collega Wiebenga de volgende motie voor.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende, dat er in de regio's Midden- en Noord-Nederland in 1994 sprake is van een samenloop van de gemeenteraadsverkiezingen met de overeenkomstig het advies van de Commissie vakantiespreiding vastgestelde voorjaarsvakantie;

van mening, dat ons democratisch bestel gebaat is bij een zo groot mogelijke deelname van kiezers aan de verkiezingen en dat om die reden een samenloop van verkiezingen en vakantie waar mogelijk voorkomen moet worden;

verzoekt de regering met spoed alle daartoe noodzakelijke maatregelen te treffen, bij voorkeur in overleg met de betrokken autoriteiten, doch zo nodig, als uiterst middel, via wijziging van de Kieswet,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Scheltema-de Nie en Wiebenga. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 1 (23144).

De heer Wiebenga (VVD): Mijnheer de voorzitter! Helaas moeten wij vandaag praten over de samenvallende van de komende gemeenteraadsverkiezingen met de schoolvakantie. Dat die dreigt is natuurlijk een misser van de eerste orde. Lees ik in de media en hoor ik dat het bevoegd gezag in de regio's Noord en Midden, gemeentelijke overheden en schoolbesturen, vooral in Noord-Holland,

zich realiseert dat door die samenvval van gemeenteraadsverkiezingen en schoolvakantie de opkomst lager zal zijn, maar desalniettemin, althans in eerste instantie, de vakanties niet wenst aan te passen, dan meen ik dat het parlement daar niet in kan berusten. In dit huis van de democratie van dit land moet de doelstelling van ons allen zijn een redelijke opkomst bij verkiezingen. Die kan nooit 100% zijn, maar er moet toch een zo groot mogelijke opkomst tot stand worden gebracht. De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken brengt nog even de statenverkiezingen van 1991 naar voren, waarbij er ook sprake was van zo'n samenvallen met een vakantie. Het is dan verdrietig vast te stellen dat juist het opkomstpercentage bij die statenverkiezingen allerbelabberdst was: rond de 50. Dat mag niet nog een keer gebeuren in dit land.

Staatssecretaris De Graaff-Nauta: Hebt u bewijzen dat dit alleen veroorzaakt is door de vakanties?

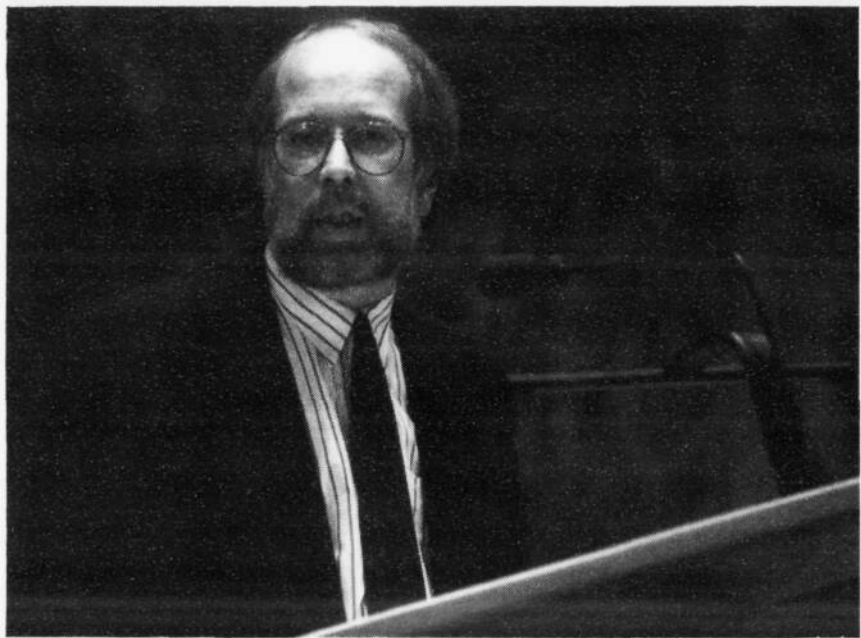
De heer **Wiebenga** (VVD): Nee, natuurlijk niet.

Staatssecretaris De Graaff-Nauta: Dat wilde ik graag even duidelijk horen.

De heer **Wiebenga** (VVD): Maar het is toch wel opvallend dat er bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1990 een opkomst van 62% was. Die werden op een normale woensdag gehouden. Het is toch wel zeer opvallend dat het opkomstpercentage bij de statenverkiezingen daar zoveel onder zit.

Voorzitter! Hoe is het gebeurd? De Commissie vakantiespreiding van de Voorlopige raad van advies voor de openluchtrecreatie had een advies uitgebracht. Dat advies was ook geadresseerd aan de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen. Dat advies heeft geleid tot een besluit van die staatssecretaris dat wat de korte vakanties betreft, dus onder andere de voorjaarsvakantie, niet bindend is. Maar mijn vraag is toch aan de staatssecretaris: had u dat advies, ook al was het maar een advies aan de bevoegde gezagen, niet kunnen toetsen aan de Kieswet?

Een verkiezing in de vakanties zal ook praktische problemen hebben. Zo moeten de scholen, die dan in

De heer Koetje (CDA)

principe dicht zijn, geopend worden. De verwarming moet dan weer aangezet worden. Bovendien zal de bezetting van de stembureaus er bepaald niet gemakkelijker op worden.

De impasse waar wij nu over spreken, moet doorbroken worden. Deze misser moet hersteld worden, wat mijn fractie betreft, bij voorkeur door het verschuiven van de vakanties en desnoods door een noodwet. Vandaar dat ik de motie van mevrouw Scheltema mede heb ondertekend.

□

De heer **Koetje** (CDA): Voorzitter! Ik dacht dat algemeen bekend was dat elke Nederlander geacht zou worden, de wet te kennen. Dat adagium mag zeker gelden voor commissies die adviseren over de indeling van vakanties en voor bewindslieden die daarover moeten oordelen.

Ik heb namens de CDA-fractie eigenlijk geen goed woord over voor het feit dat de verkiezingen samenvallen met de krokusvakantie. Ik zeg dan ook uitdrukkelijk dat de staatssecretarissen er alles aan dienen te doen dat dit tot het verleden gaat behoren. Wij moeten dus niet met de statenverkiezingen opnieuw met dit verschijnsel te maken hebben. Het

moge helder zijn dat de CDA-fractie van mening is dat bij dit soort zaken op zich de tijdstippen van verkiezingen, zoals die in de wet zijn vastgelegd, dienen te prevaleren boven andere zaken.

In dit kader sluit ik mij eigenlijk ook aan bij de vraag die de heer Wiebenga zojuist heeft gesteld: hoe kan dit nu toch gebeuren? Ik vind het vreemd. Ik pleit er dan ook voor dat herhaling wordt voorkomen.

De staatssecretaris van Onderwijs heeft gezegd: als de Kamer erop staat, ben ik bereid om alsnog met de betrokkenen te gaan overleggen. Mijn fractie stelt het zeer op prijs als de staatssecretaris samen met de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken op een doorleefde manier het gevoel van de Kamer, althans van mijn fractie, op dit punt laat blijken aan de betrokken organisaties van onderwijs en de gemeenten, dus niet alleen via een briefje. Wij zijn voorstander van die koninklijke weg.

Moet er dan ook voor wetswijziging gekozen worden? Dat zou echter de omgekeerde wereld zijn. De CDA-fractie is er vooralsnog niet van overtuigd dat er naar het zwaarste middel gegrepen moet worden. Op de eerste plaats moeten wij niet doen alsof iedereen die op zich misschien in formele zin krokusvakantie heeft, ook daadwerkelijk het

land uit is. Er zijn vele Nederlanders die zich dat niet eens kunnen permitteren. Op de tweede plaats mag er ook rekening mee worden gehouden dat juist de gemeentebesturen, die toch ook als schoolbestuur in het geding zijn, zorg dienen te hebben over de opkomst bij de verkiezingen en het nodige eraan kunnen doen om alsnog een wending ten goede te bewerkstelligen. Op de derde plaats zijn er ook andere middelen – ik wijs op het stemmen bij volmacht – die betrokkenen kunnen gebruiken om toch aan de verkiezingen deel te nemen. Wij moeten niet doen alsof die middelen er niet zijn.

Tenslotte wil ik opmerken, dat dit voorbeeld van een samenloop van verkiezingen met de spreiding van schoolvakanties, er één is in een rij van oneffenheden rondom de totale vakantie spreiding. Mijn fractie is voornemens daarop in een ander verband terug te komen om nog eens in den brede te spreken over de afstemming van vakanties in dit land en de effecten daarvan op de Nederlandse samenleving.

□

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter! Terecht maken velen zich zorgen om de opkomst bij verkiezingen. Een lage opkomst is een veeg teken. Daarbij is echter wel veel meer aan de hand dan het samen vallen van verkiezingen met de voorjaarsvakantie in een deel van het land. Wij vinden het wat merkwaardig dat nu zo sterk op deze samenloop gereageerd wordt. Uiteraard moeten verkiezingen bij voorkeur niet plaatsvinden tijdens vakantieperiodes. Wij hebben tegenwoordig misschien wel te veel vakanties, mijnheer de voorzitter, die bovendien steeds meer gespreid gaan worden. Op die manier kunnen wij straks nauwelijks meer verkiezingen houden. Wij moeten natuurlijk wel bekijken, waar de oorzaak van dit alles ligt. Ik wijs er bovendien op, dat in dit geval die samenloop vermeden had kunnen worden. De commissie, die het desbetreffende spreidingsadvies deed, had de datum van 2 maart als datum voor de gemeenteraadsverkiezing van 1994 kunnen weten. Dat weten wij sinds de nieuwe Kieswet.

Hoe heeft dat op zichzelf zover kunnen komen? Het lijkt mij de

omgekeerde weg om dan nu maar bij wet de datum van de raadsverkiezingen te gaan verschuiven. Eerder hebben de bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Onderwijs in antwoord op schriftelijke vragen een duidelijk standpunt ter zake gegeven. Het verbaast mij wat, dat de staatssecretaris nu kennelijk schuift in haar opstelling. Wij betreuren dat. Wij hadden liever gezien dat zij haar krachtige eerdere opstelling had gehandhaafd.

De gekozen datum ligt in de Kieswet vast op uitgebalanceerde argumenten. Ik wijs er bovendien op, dat wij volgend jaar drie verkiezingen hebben. Als de gemeenteraadsverkiezingen twee weken naar achteren gaan, komen zij weer dichter bij de kamerverkiezingen. Daarover kun je ook het een en ander zeggen. Kortom, als je eenmaal gaat schuiven, komen er nog veel meer nadelen. Mijn fractie is van mening dat er geen reden is, nu aan de datum van de verkiezingen te gaan sleutelen. Wij vinden het zeker geen aanleiding om een noodwet voor te bereiden.

□

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Scheltema zei: "...tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren". Als ik haar goed heb begrepen, zou zij liever de wet veranderen dan de praktische bezwaren opheffen.

Mevrouw **Scheltema-de Nie** (D66): Dat wil ik even rechtzetten. Ik heb gezegd, dat ik het het prettigst zou vinden als de praktische bezwaren uit de weg konden worden geruimd. Ik heb mede uit de woorden van de staatssecretaris van Onderwijs begrepen, dat dit niet goed meer mogelijk was, met name ook vanwege juridische schadeclaims. Dan, zo zeg ik, rest waarschijnlijk alleen het laatste middel nog.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Daar kom ik op. Laat duidelijk zijn dat voor de fractie van de Partij van de Arbeid een hoge opkomst, ook vanuit een oogpunt van democratie, zeer belangrijk is. Hoewel wij niet hoeven te verwachten dat grote delen van onze kiezers in die periode in het buitenland verkeren, is de

democratie gebaat bij een zo groot mogelijke opkomst. Dat betekent dat je je maximaal moet inspannen om iedereen te betrekken bij verkiezingen.

Als ik dan kijk naar het verweer, geldt voor ons dat, wanneer er een noodwet wordt ingediend, heel duidelijk moet worden gemaakt dat de praktische bezwaren die er aan de kant van de schoolbesturen bestaan, ook daadwerkelijk van een zodanig zwaar gehalte zijn geweest en niet meer terug te draaien beslissingen betreffen, dat daarmee een andere weg moet worden bewandeld, namelijk die van een wetswijziging. Daarbij plaatsen wij overigens een groot aantal vraagtekens. Ten eerste is het de vraag of het wetsvoorstel hier op tijd behandeld kan worden. Ten tweede heeft het niet alleen gevolgen voor de verkiezingsdatum, maar ook voor de datum waarop colleges van burgemeester en wethouders worden geformeerd. Er heeft bij de behandeling van de Kieswet een discussie plaatsgevonden over de datum voor de gemeenteraadsverkiezingen, in relatie tot de datum van de instelling van het college van burgemeester en wethouders en in relatie tot het opstellen van de begroting en dergelijke. Natuurlijk is hier alle vrijheid van onderwijs aan de orde. Maar het is de vraag in hoeverre de garantie gegeven kan worden dat er, als de verkiezingen worden uitgesteld, niet ergens in het land scholen zijn die voor dezelfde tijd een vakantie hebben gepland. Dat is nu juist de vrijheid van de schoolbesturen.

Het mag duidelijk zijn dat de wetgever rekening heeft gehouden met maatschappelijk belangrijke data. Om die reden zijn de verkiezingen van de Tweede Kamer op 3 mei gepland en niet op de normale datum woensdag 4 mei. Vervolgens is er voor de Commissie vakantie spreiding de noodzaak om zich niet alleen op christelijke feestdagen te richten, maar ook op andere maatschappelijk belangrijke dagen.

Voorzitter! In hoeverre is al duidelijk dat dezelfde problemen zich niet zullen voordoen bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 3 mei? Zijn er in dezelfde tijd al vakanties aangekondigd? Wat mijn fractie betreft mogen die verkiezingen tot na het zomerreces van 1994 worden uitgesteld!

De heer **Lankhorst** (Groen Links): *Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp dat sommige partijen bang zijn dat hun kiezers tijdens de gemeenteraadsverkiezingen op wintersport zijn en dat het dus stemmen gaat schelen. Naarmate wij een grotere vakantie-spreiding hebben, zullen wij daar vaker mee te maken krijgen. Ligt hier een probleem? Ja.*

Ik zie voor 1994, eerlijk gezegd, een veel groter probleem liggen. Het verbaast mij dat daar bijna niemand over praat. De gemeenteraadsverkiezingen liggen volgend jaar veel te dicht bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Dan zal opnieuw de zwakte van de lokale democratie blijken. Een landelijke trend zal nog meer overheersend zijn en worden. Raadsleden en wethouders – om wie het bij die verkiezingen moet gaan – zullen weer volop door ons in de weg gelopen worden. Dat is de zwakte van de lokale democratie. Alleen als het kabinet deze zomer valt, zo zeg ik tegen de heer Van Otterloo, zijn wij van dat probleem verlost en van het kabinet natuurlijk ook. Het lijkt mij dan ook beter, als men bang is om snel achter elkaar naar de stembus te gaan en als men dan toch naar iets nieuws wil zoeken, om de gemeenteraadsverkiezingen te verschuiven naar een datum achter de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Dat lijkt mij uit een oogpunt van lokale democratie veel beter. Als de gemeenteraadsverkiezingen veertien dagen worden verschoven en dus nog dicht bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer komen te liggen, is dat wel het slechtste wat kan worden gedaan. De mensen hier die de mond vol hebben van lokale democratie, moeten zich dat toch ook realiseren. Anders wordt het in alle opzichten een noodwet. Hoe kijken de bewindslieden daar tegenaan? Ik vraag dat met name aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, die toch zorg zou moeten hebben voor dat vraagstuk van de lokale democratie.

Staatssecretaris **Wallage**: Voorzitter! Ik zal voor de toekomst twee maatregelen nemen. Ik zal ervoor zorgen dat Binnenlandse Zaken door middel van een

waarneming betrokken is bij het opstellen van het advies, zoals ook andere departementen betrokken zijn bij het advies. Dat is een garantie dat ook in de voorfase alle aspecten op het terrein van Binnenlandse Zaken erbij worden betrokken. Daarnaast zal ik geen besluit nemen over een volgende vakantie-regeling voordat ik de collega's van Binnenlandse Zaken daarover heb gehoord.

Er wordt hier toch iets te makkelijk gesteld hoe dom dit allemaal wel niet gelopen is. Het vaststellen van zo'n advies over de vakantie-regeling is vrij complex.

In de eerste plaats is er een aantal economische desiderata voor buitenlandse vakanties, maar ook voor binnenlandse vakanties geldt een aantal kortingsregelingen en een aantal regelingen voor het hoog- of het laagseizoen. Voor betrokkenen staan dan belangen op het spel. In de tweede plaats geldt de spreiding vanuit de school gezien. In de derde plaats kent de kalender een aantal vaste momenten.

Als men ervan uitgaat dat men geen clustering van vakanties op één plek wil hebben, maar een zekere spreiding – dat is in deze Kamer ook nadrukkelijk onderschreven, mijnheer Koetje – is het bijna onmogelijk, een advies uit te brengen dat niet op een bepaald moment tot problemen zal leiden. Of dat tot problemen zal leiden voor zoiets essentieels in de democratie als de verkiezingen is een ander onderwerp. Daarover spreken wij vandaag immers. Ik heb mijn gezindheid over dat punt in eerste termijn al duidelijk onder woorden gebracht.

Tegen de heer Wiebenga kan ik zeggen dat het er niet zozeer om gaat dat schoolbesturen niet bereid zijn, zich aan te passen. Ook die besturen hebben te maken met ouders die wensen en opvattingen hebben. Het vaststellen van andere data zou, gegeven de vakantiemarkt, voor schoolbesturen kunnen betekenen dat men te maken krijgt met vrij ernstige problemen met ongeoorloofd verzuim. Ook die overwegingen spelen een rol voor de schoolbesturen. Ik verweet de schoolbesturen dus niets, maar in de loop van de tijd moet ik nu vaststellen dat een dringend beroep van mij op Noord- en Midden-Nederland om de regeling van Zuid-Nederland over te nemen de

facto voor schoolbesturen niet tot een oplossing zal leiden en wel omdat zij een en ander al geregeld hebben en dat ook al aan de ouders hebben gemeld. Daarmee hebben zij een bepaald rechtsfeit geschapen. Tegen die achtergrond lijkt mij dit dus niet zo vreselijk effectief. Nogmaals, het is een denkbare route maar die zal niet het door velen in deze Kamer beoogde effect opleveren.

De heer Koetje maakte een opmerking over de vakantiespreiding in het algemeen. Uiteraard ben ik beschikbaar voor een gedachtenwisseling hierover. Ik adviseer echter ten sterkste om bijvoorbeeld de collega's van Economische Zaken en van LNV daarbij ook te betrekken. Ik heb namelijk gemerkt dat dit een onderwerp is dat zeer velen in Den Haag bezighoudt. Ik zou het jammer vinden als ik dit alleen zou moeten doen.

De heer **Koetje** (CDA): Voorzitter! Ik kan de staatssecretaris geruststellen. Mijn collega, de heer Van Iersel, houdt zich in de vaste Commissie voor economische zaken hiermee bezig. Daaruit kan de staatssecretaris afleiden dat hij niet alleen de klos zal zijn.

Staatssecretaris **Wallage**: Voorzitter! Dan gaan wij daar te zijner tijd eens even voor zitten.

Over de opmerking van de heer Van den Berg over te veel vakanties zou zeker gediscussieerd kunnen worden. Ik heb dat ook wel gedaan. Dat is echter niet de aanleiding van het probleem waarom wij hier nu zitten. Ik ben er voorstander van dat kinderen die een tijd lang naar school zijn geweest, een week rust krijgen. Als vader van schoolgaande kinderen kan ik zeggen dat men tegenwoordig een redelijke afwisseling heeft, namelijk een aantal weken werken, een week rust en weer een aantal weken werken. Dat is mogelijk geworden dankzij de flexibele regeling voor korte vakanties. Ik zou het heel jammer vinden als deze discussie het beeld zou wekken dat dit op zichzelf geen groot goed is.

De heer Van Otterloo stelde een vraag over de kamerverkiezingen die onder normale omstandigheden op 3 mei 1994 zullen worden gehouden. Het advies met betrekking tot de

vakantiespreiding betreft de week van 5 mei tot 15 mei. Als men het advies opvolgt, is er dus geen spanning tussen de verkiezingsdatum en de vakantie-regeling.

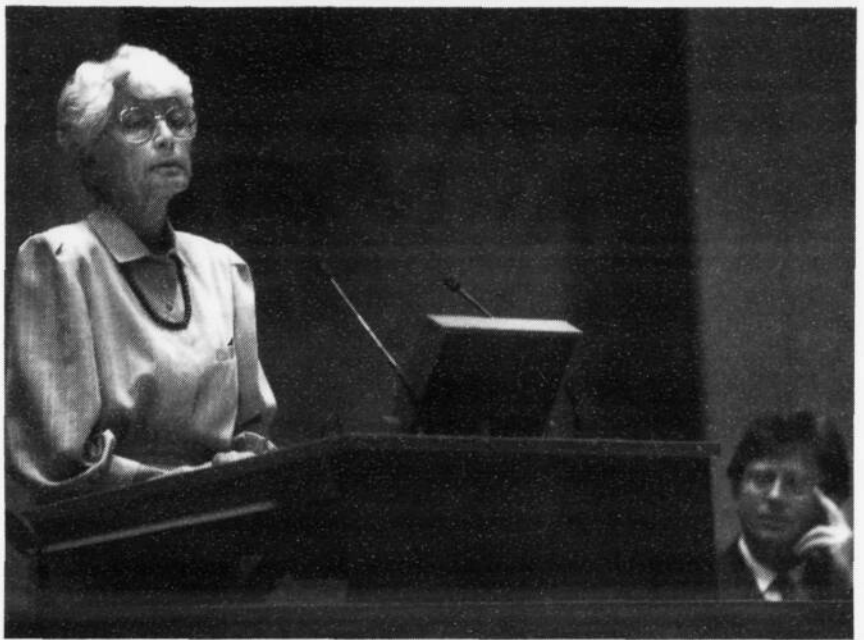

Staatssecretaris De Graaff-Nauta: Voorzitter! De Kieswet is geen misser. Ik wil daar geen misverstand over laten bestaan. Ik ben bereid om de commissie die belast is met de vakantiespreiding zo goed mogelijk in te lichten over de inhoud van de Kieswet en de werking daarvan. Ik ben erg blij met de toezegging dat ons advies zal worden gevraagd want dan komt het in de toekomst vast goed.

De heer Van den Berg zei dat hij het jammer vond dat ik ga schuiven. Voorzitter! Ik zit vast op een plek, ik schuif niet. Ik heb gezegd dat ik niet enthousiast kan zijn als de verkiezingsdatum verschoven zou worden. Als er echter vragen zijn, ben ik reëel genoeg de voor- en nadelen aan te geven. Wanneer men hierover met elkaar praat, zal vrij snel duidelijk moeten zijn of de vastgestelde datum van kracht blijft. Ik vind het ook belangrijk, van de Kamer te horen wat zij wil, opdat wij na verloop van tijd niet tot de conclusie zullen komen dat datgene wat wij wilden niet meer haalbaar is omdat de tijd verstreken is. Ik ben er dus niet enthousiast voor, maar als je het wilt, moet je het doen op een moment dat het nog net kan.

Mevrouw Scheltema heeft daarvoor een motie ingediend. Ik laat het oordeel daarover aan de Kamer over. U kent mijn standpunt. Er wordt gesproken over noodzakelijk overleg met betrokken autoriteiten. Ik kan niet helemaal plaatsnemen wat daarmee bedoeld wordt. Wij kennen ons normale overleg, maar misschien hoor ik nog of hiermee bijzondere gevallen worden aangegeven.

Mevrouw Scheltema-de Nie (D66): Voorzitter! Misschien kan ik de staatssecretaris even te hulp snellen. De autoriteiten die in de motie zijn genoemd, zijn de bevoegde gezagen: de schoolbesturen, enzovoort, waarmee overleg nodig is, wil je die vakanties nog kunnen verplaatsen. Dat was de bedoeling van die zinsnede. Daarmee wordt vastgelegd dat ook wij het idee hebben dat dit

Mevrouw De Graaff-Nauta, Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken

de beste oplossing zou zijn, maar dat, als die oplossing niet meer haalbaar is, je inderdaad naar een wetswijziging zult moeten grijpen.

Staatssecretaris De Graaff-Nauta: Mijnheer de voorzitter! Daar heeft staatssecretaris Wallage een antwoord op gegeven.

De heer Lankhorst snijdt wat meer aan dan de vraag of de datum veertien dagen moet worden verschoven. Hij zegt: wilt u er eens over denken of de gemeenteraadsverkiezingen niet beter na de Tweede-Kamerverkiezingen zouden kunnen worden gehouden; dan lossen wij daarmee ook andere problemen op. Hij stelt dat niet alleen voor 1994 voor, maar ook voor volgende jaren. Dit punt hebben wij heel nadrukkelijk bij de nieuwe Kieswet aan de orde gehad. In het oorspronkelijke regeringsvoorstel stond het wat anders dan in het later geamendeerde voorstel. De Kamer heeft van haar recht van amendement gebruik gemaakt. Die amendementen zijn gesteund en in de Kieswet opgenomen. Ik denk dan ook dat deze discussie achterhaald is. Ik heb er geen behoefte aan om die argumenten opnieuw naar voren te halen.

Een andere vraag is of je voor 1994 de gemeenteraadsverkiezingen

niet veel later zou moeten zetten. Veertien dagen kan. Wanneer je het echter veel later zou doen, dan zou je daarmee toch de vierjarige zittingsperiode doorbreken. Daar zou ik ook voor een keer moeite mee hebben, want dan wordt de zittingsperiode te lang.

Bovendien doet zich dan ook het bezwaar voor dat de heer Van Otterloo heeft genoemd: het opstellen van de begroting voor het nieuwe college van B en W. Dat heeft een grote rol gespeeld bij de beslissing om de raadsverkiezingen in ieder geval in maart te houden. Wat de verschuiving met veertien dagen betreft, vind ik dat, gelet op de tijd die je hebt voor het opstellen van de begroting, het probleem niet zodanig essentieel is dat het daarom over zou moeten gaan.

De heer **Lankhorst** (Groen Links): Voorzitter! De staatssecretaris is er oorspronkelijk toch ook niet zo'n groot voorstander van om de Tweede-Kamerverkiezingen te dicht bij de gemeenteraadsverkiezingen te hebben. Als zij een noodwet gaat indienen waardoor die gemeenteraadsverkiezingen weer veertien dagen dichterbij de Tweede-Kamerverkiezingen komen te liggen, ervan uitgaande dat het kabinet de volle

zittingsperiode aanblijft, dan zal zij daar toch niet erg blij om zijn? Ik begrijp niet dat zij dat toch niet een krachtig argument vindt om niet te gaan schuiven, want dan zit er maar anderhalve maand tussen. Dan hoeft je bijna – ik zeg het wat hard – die gemeenteraadsverkiezingen niet meer te houden, want dan is de uitslag echt dezelfde als die van de Tweede-Kamerverkiezingen.

Staatssecretaris **De Graaff-Nauta**: Ervan afgezien dat er kandidaten moeten worden aangewezen, is het bezwaar dat de heer Lankhorst noemt in die zin terecht dat het weer wat dichter bij elkaar komt. Maar ik heb in het begin gezegd dat ik alle argumenten die ik praktisch heb opgesomd niet ga herhalen. Ze staan allemaal in het stuk bij de beantwoording van de schriftelijke vragen, die wij heel bewust zeer uitvoerig hebben beantwoord om het hele veld als het ware te laten zien waar ik mee te maken heb.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Het lijkt mij dat wij dinsdag over de ingediende motie kunnen stemmen. Dat is niet noodzakelijkerwijs voor vandaag geboden. Ik dank de staatssecretarissen voor de verschaftte inlichtingen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de studiefinanciering en van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, in verband met het meten van de studievoortgang in het hoger onderwijs (22966).

(Zie vergadering van 11 mei 1993.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Ritzen**: Mijnheer de voorzitter! Ik wil graag beginnen met...

De **voorzitter**: Het zou misschien hoffelijk zijn richting Kamer als u wel colbert aandeed!

Minister **Ritzen**: Mijnheer de voorzitter! Ik wilde hiermee de geachte afgevaardigden de gelegenheid geven, ook voor zichzelf het optimum te zoeken tussen de lichaams- en de omgevingstemperatuur!

Mijnheer de voorzitter! Ik begin met mijn dank uit te spreken voor datgene wat de geachte afgevaardigden in de eerste termijn naar voren hebben gebracht. Ik heb daarin een groot aantal vragen beluisterd over de ontwikkelingsgeschiedenis van het wetsvoorstel dat nu voorligt, over de verdere ontwikkeling en over de wijze waarop dit wetsvoorstel qua aard verder kan worden uitgewerkt. Op een aantal punten heb ik wat door de Kamer naar voren is gebracht volstrekt als steun ervaren, en op sommige punten misschien zelfs meer dan als steun, omdat ook door een aantal van de geachte afgevaardigden naar voren is gebracht dat we wellicht hier een tandje hoger zouden kunnen gaan zitten. Tegelijkertijd hebben ook een aantal andere geachte afgevaardigden naar voren gebracht dat dit wellicht de maatvoering is die past bij het huidige moment.

Bij de beantwoording wil ik graag de volgende punten onderscheiden. Eerst wil ik ingaan op de ontwikkelingen, de doelstellingen en de normen. Vervolgens wil ik ingaan op de relatie met de aanpassingen van de studiefinanciering, zoals die binnenkort zullen worden ingediend bij de Tweede Kamer. Ik zou uitvoerig stil willen staan bij al de vragen die zijn gesteld over de uitvoering. Ik dank de geachte afgevaardigden voor hun steun, waar de regering zich tot het uiterste inspant om die uitvoerbaarheid steeds als een van de kernpunten voor ogen te houden. Er wordt hier vaak gesproken over de relatie tussen politiek en burger. Uitvoerbaarheid van wetgeving is daarbij een buitengewoon belangrijk punt. Juist twijfel over uitvoerbaarheid of fouten die in de uitvoering worden gemaakt, doen het draagvlak voor de politiek bij de burger ondergraven. Een volgend punt dat ik aan de orde wil stellen, is de opbrengst. Wat zijn reële verwachtingen over de opbrengst, en op welke wijze moeten de kritische kanttekeningen die door een aantal afgevaardigden bij de opbrengsten zijn gemaakt, worden

weerlegd? Dan komt er een groot aantal punten die ik als varia zou willen kenschetsen. Daarna wil ik mijn betoeg in eerste termijn afronden.

Ik begin, zoals gezegd, met de doelstellingen en de ontwikkeling. De heer Lansink heeft daarvan wat mij betreft al een goede schets gegeven. Ik heb er zelf behoefte aan om dat voor een gedeelte te herhalen, maar ook voor een gedeelte aan te vullen. Het was in feite al in 1987 en 1988 duidelijk dat in de aangenomen wetten inzake de studiefinanciering een weeffout was gemaakt. Dat is niet pas in deze periode onderkend, dat is ook al in een vorige regeerperiode onderkend, en mijn ambtsvoorganger heeft juist in dat kader aanleiding gevonden om een commissie in te stellen, die een rapport heeft uitgebracht, "Leren loont". Het is vervolgens ook onderkend bij het regeerakkoord, dat voorzorg in niet alleen een groot aantal stappen ten aanzien van de studiefinanciering, maar ook in een stap, waarbij studievoortgangscotrole vorm zou krijgen. Daarna is een periode aangebroken, die door niemand als "stil" kan worden gekenschetst. Ik denk dat zeker niemand in deze omgeving die term zou willen hanteren.

Er is een zeer groot aantal verschillende ontwikkelingen in gang gezet. Ik dank de heer Leerling voor de wijze waarop hij die ontwikkelingen heeft gekenschetst, een wijze die ik zelf ook onderken. Het waren allemaal stuk voor stuk noodzakelijke stappen, te maken in de studiefinanciering. We hebben vaker gesproken over de filosofie die de regering daarin heeft gevolgd, namelijk een stap-voor-stap-filosofie. Stap voor stap, vooral met het oog op de uitvoerbaarheid, ook de lessen trekkend uit het feit dat in 1986, toen de Wet op de studiefinanciering werd ingevoerd, zich veel vragen over de uitvoering hebben voorgedaan. Tot nu toe heeft de uitvoerbaarheid steeds zodanig plaatsgevonden, dat de kritische vragen die daarover in de Kamer zijn gesteld, achteraf op de juiste manier beantwoord bleken te zijn in de zin van: ja, die uitvoering kan. In dat kader hebben wij ons overigens ook voorzien van instrumenten om die uitvoerbaarheid goed tot stand te kunnen brengen. Ik noem wat dat

betreft het instrument van de uitvoeringstoets van de Informatiseringsbank. Daarna zijn er ook vaak additionele studies gevolgd om na te gaan, of de uitvoering inderdaad mogelijk was. Wij hebben in dat kader die 27-plus gehad, maar ook de wijze van berekening van de rente, de debudgettering en de privatisering van de studieleningen. Aan die onderwerpen is zeer veel tijd en energie besteed. Dit betreft dus de uitvoering en de voorbereiding daarvan door het ministerie en de Informatiseringsbank.

Wij hebben op dat punt echter ook te maken gehad met nogal wat nieuwe elementen, waarmee de student werd geconfronteerd. In dat kader heeft de studievoortgang inderdaad geen topprioriteit gehad. De topprioriteit is gegaan naar de andere onderwerpen. De studievoortgang is daarop gevolgd. Ik herinner mij nog heel goed, dat toen ik net was aangetreden, ik een gesprek had bij de Informatiseringsbank over Leren loont. Dat was in december 1989. Een reden om niet onmiddellijk verder te gaan met de studievoortgangscontrole, was toen gelegen in het feit, dat het rapport "Leren loont" relatief weinig concrete aanknopingspunten bood ten aanzien van de studievoortgangscontrole. Degenen die dat rapport nog voor ogen hebben, zullen dit herkennen in de wijze waarop de studievoortgangscontrole nu vorm heeft gekregen. In dat rapport zit overigens nog steeds een aantal zeer aantrekkelijke gedachten, in het bijzonder waar het gaat over het niet uitsluitend straffen waar onvoldoende voortgang is gerealiseerd, maar ook het belonen als wel sprake is van voldoende voortgang. Ik kom daar straks nog op terug.

De heer. Lansink plaatste de kritische kanttekening van: had het niet wat eerder gekund? Neen, gezien de belasting van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in termen van wetsvoorbereiding van de andere onderwerpen, die van de Informatiseringsbank waar het gaat over de uitvoerbaarheid en ten slotte die van de student, die met heel veel nieuwe voorstellen werd geconfronteerd.

Vervolgens werd de begroting voor 1992 gepresenteerd. Daarin had ik een aantal zeer ingrijpende studievoortgangscontrolevoorstellen

opgenomen. Die voorstellen zijn besproken op 13 november 1992 tijdens een debat in de Tweede Kamer. Dat debat liep langs een lijn waarbij duidelijk spanning te herkennen viel. Die lijn was: kijk je vooral naar het eerste jaar, of vooral naar latere jaren? Er was vooral spanning rondom het eerste jaar. Het eerste jaar is voor heel veel studenten juist een moeilijk jaar. Tegelijkertijd, wanneer je als het ware de druk van de ketel haalt door te zeggen, dat het eerste jaar moet worden gebruikt als een periode van gewenning, dan slijt dat al heel gauw in waar het gaat om de gedachten over het volgen van een studie in het WO of HBO. Wanneer het eerste jaar niet volledig trouw is aan de eisen die een studie in het WO en HBO stellen, dan zal het ook lastig zijn om dat in de volgende jaren ook vorm te geven. Dat is die spanning: de leerling, de student, die van het VWO of van het HAVO komt, die vaak op een andere plek woont en die in een fase in zijn leven zit, waarin hij zeer veel nieuwe elementen ontmoet, zoals verliefdheden, waarbij in dat opzicht dus heel van zijn aandacht en energie wordt gevraagd. Tegelijkertijd is er spanning met het toch voluit vorm geven van het WO en het HBO.

Dat heeft ertoe geleid, dat de Kamer toen heeft gezegd: niet zo'n hoge norm in het eerste jaar. Dat was dus de voorkeur van de regering. Het eerste voorstel was zelfs een 100%-norm in het eerste jaar, met de gedachte overigens dat dit kon, wanneer je denkt aan de dubbelslag waar het gaat om hetgeen door de universiteit en de instelling van HBO wordt gepresteerd. Ik noem dan begeleiding en de samenhang in het programma. Natuurlijk mag dat nooit over de ruggen van de studenten gaan. De conclusie van het kamerdebat was: zo niet, maar een algemene studievoortgangscontrole over de hele studietijd uitgesmeerd, zelfs met een tandje lager in het eerste jaar. De Kamer heeft mij toen nadrukkelijk gevraagd – dat is al een gedeeltelijk antwoord op een aantal van de gestelde vragen over de wijze waarop de gesprekken toen hebben plaatsgevonden – om in overleg te gaan met de betrokken partijen, zodat het goed vorm kon krijgen. Dat is niet gelukt voor 1 februari 1992,

de datum die wij ons daarvoor hadden gesteld. Zoals de heer Schutte terecht opmerkte, heeft de regering op dat moment haar eigen verantwoordelijkheid genomen en is de wetsvoorbereiding gestart.

Het kabinet was zich ervan bewust dat het gaat om ingrijpende wijzigingen die voor heel veel mensen logisch en redelijk zijn, maar die toch wel erg afwijken van het pad dat geleidelijkaan is gebaad. Sommigen hadden het idee dat wij op de weg terug waren. Daarom is besloten in het kader van de wetsvoorbereiding in debat te gaan, niet om in een zaal te vragen wat men wil – dat is ook in geen enkele zaal gebeurd – maar wel om uit te leggen wat de problemen zijn. Daarbij is goed geluisterd naar veel van de technische aspecten. Het was overigens niet de bedoeling dat de belangenorganisaties hun wensen konden deponeren. Er is getracht uit te zoeken welke implicaties de voorstellen konden hebben. Op een aantal punten heeft dit tot inzichten geleid die betrokken zijn bij de wetsvoorbereiding. Er was echter geen sprake van het domineren van een wens tot overeenstemming, zoals de heer Schutte veronderstelde. De bedoeling was een draagvlak te scheppen en ik geloof dat dit is gelukt.

De instellingen waren in eerste instantie van mening dat de voorstellen alleen maar tot meer bureaucratie zouden leiden en dat er verder geen winst geboekt zou worden. De studenten vonden dat alleen maar het zweepje erover werd gelegd en dat de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs niet werd gediend. Voorzitter! Dit beeld is gekanteld. Juist studenten wordt de mogelijkheid geboden om hun positie te versterken en om hun vragen over kwaliteit van het onderwijs duidelijker te formuleren. Dit geldt vooral voor de afstemming van het programma. Er was op dit punt altijd sprake van een spanningsveld. Als de cursus vier jaar duurt, terwijl er voor zes jaar studiefinanciering wordt versterkt, kan de instelling een keurig vierjarig programma aanbieden, maar heel veel studenten zullen daar weinig boodschap aan hebben. Het omgekeerde – als de studiefinanciering korter duurt dan de studie – is ook geen juiste benadering. Onze aanpak heeft ertoe geleid dat de

studenten hiervan doordrongen zijn geraakt.

De universiteiten en HBO-instellingen hadden twijfel over het effect op lange termijn. Geleidelijk is men er echter van overtuigd geraakt dat men met deze wijziging veel beter op een contractbasis met de studenten kan werken, dat men de studenten meer kan aanspreken op hun resultaten. De plussen van dit wetsvoorstel gelden overigens voor de gehele samenleving. Er wordt kwalitatief goed hoger onderwijs gegeven, maar dan wel voor de prijs die de samenleving daarvoor kan en wil betalen. Die voordelen worden langzamerhand onderkend. Dat was ook de bedoeling van de bijeenkomsten. Zij hebben volledig aan hun doel beantwoord, zonder dat zij de besluitvorming gedomineerd hebben. Ik heb in geen enkele zaal ooit gehoord dat er een meerderheid voor de wetsvoorstellen was. Dat hing natuurlijk samen met het eigenbelang van de betrokkenen.

De heren Willems, Schutte, Korthals, Nuis, Van der Vlies, Lansink en Vermeend hebben gesproken over de verschuiving van de doelstellingen. Zij zijn ingegaan op hetgeen de achtergrond van het regeerakkoord vormde en hetgeen uiteindelijk de hoofddoelstelling is geworden. Bevordering van het studietempo is in dit verband misschien niet de juiste terminologie. Het gaat veel meer om een optimale afstemming van de studieduur op de cursusduur. Het gaat er niet om, zo snel mogelijk te studeren, maar het gaat wel om het bieden van een kwalitatief zeer hoogwaardige studie in de tijd die daarvoor maatschappelijk noodzakelijk geacht wordt. De heer Lansink heeft erop gewezen dat dit degenen die betrokken waren bij de opstelling van het regeerakkoord ook voor ogen stond. Daarnaast gaat het om het uitsluiten van oneigenlijk gebruik. Daarbij is de vraag gesteld of de maatregelen in dit opzicht niet al te mager te zijn.

Voorzitter! Er is inderdaad sprake van dat er twee verschillende doelstellingen kunnen worden gediend. Ik vind ook dat beide doelstellingen gerealiseerd moeten worden. Dan is het echter de vraag hoe je dat op termijn vorm geeft tegen de achtergrond van de toch zeer vele ingrijpende ontwikkelingen in zowel de studiefinanciering als het

hoger onderwijs. Dat is onlosmakelijk met elkaar verbonden. De studiefinanciering heeft natuurlijk een groot effect op de wijze waarop wordt gestudeerd. Door de internationalisering, de internationale druk en de internationale competitie is er sprake van een ontwikkeling in het hoger onderwijs die op zijn eigen merites ook nogal wat vraagt van universiteiten en hogescholen, en dat in een situatie waarin de middelen zeker niet zijn toegenomen. Sterker nog, in de jaren tachtig zijn de middelen voor de universiteiten zeer sterk gedaald, namelijk van 100 in 1980 – ik neem dit als indexcijfer – naar 67 in het jaar 1990.

Dat veroorzaakt nogal wat druk, waardoor je je moet afvragen welke maatvoering je precies kiest. Die maatvoering is niet als het ware in een vacuüm gekozen. De maatvoering is gekozen in een context waarin, mede op grond van hetgeen de Tweede Kamer daarbij met grote nadruk heeft bepleit, meer nadruk wordt gelegd op studeerbaarheid. Het rapport-Wijnen is in dat opzicht tot stand gebracht. Sommigen denken misschien dat ik overdrijf, maar dat rapport heeft een buitengewoon grote invloed gehad. De telefooncentrale van het ministerie Onderwijs en Wetenschappen is bijna plat gegaan door het grote aantal aanvragen voor het rapport-Wijnen. Dat rapport ging over studeerbaarheid. Dat geeft ook iets aan over de ontwikkeling van de context waarin deze voorstellen moeten worden gezien.

Er moet voor ogen staan dat de afstemming tussen cursusduur en studieduur uiteindelijk verder wordt verbeterd. In principe moet de cursusduur het uitgangspunt zijn voor de studieduur: er moet meer sprake zijn van het geordend aansluiten van studieduur bij cursusduur. Daarop kunnen uitzonderingen voorkomen als die uitzonderingen ook expliciet als zodanig worden erkend. Als men mij vraagt wat eigenlijk het achterste van de tong is, antwoord ik dat ik op dit punt het Angelsaksische model voor ogen heb. Daarbij is cursusduur gelijk aan studieduur. Dat laat echter onverlet – en daarover bestaat vaak misverstand – dat ruime mogelijkheden blijven bestaan voor activiteiten daarbuiten. Deze zijn dan wel meer geordend. Deze worden als het

ware niet ter plekke bedacht; daarover wordt niet ad hoc beslist. Dit gebeurt in goed overleg met degenen die daarvoor bij de universiteit en de hogescholen verantwoordelijk zijn. Dat houdt dus nogal wat in. Het betekent nogal wat verdere stappen in termen van de programmering van de studie en in termen van mogelijkheden van instroom. Nu zit je toch in jaartrajecten. Dat geldt zeker voor de jaren na de propaedeutische. Het betekent ook nogal wat voor de student. Er zijn nogal wat gewoonten gegroeid. Ik denk bijvoorbeeld aan de deelname aan het verenigingsleven en aan activiteiten buiten de studie, zoals de organisatie van studiereizen. Daarbij geldt als uitgangspunt dat dit niet hoeft te gebeuren in een bepaald overleg met de universiteit of de hogeschool. Dat beslis je zelf. Je hoeft dat niet af te stemmen.

Het lijkt mij dat deze ontwikkelingen heel voor de hand liggend zijn geweest. In feite is dat toch nog altijd de ontwikkeling gebaseerd op de elite-universiteit van de jaren twintig en dertig. Die is nog altijd terug te vinden in de massa-universiteit. Wij kennen echter andere voorbeelden, ook in de wereld, waarbij universiteiten en hogescholen meer in staat zijn geweest om zich af te stemmen op het hoger onderwijs voor velen. Zij zijn meer in staat om in dat opzicht hoger onderwijs te bieden met een kwaliteit van het hoogste niveau, terwijl zij dat tegelijkertijd doen in een afstemming, waardoor de kosten voor de samenleving minder zijn.

Het grote probleem dat zich rondom de normering heeft voorgedaan, werd gevormd door de vraag in hoeverre juist de universiteiten en hogescholen met hoge normeringen uit de voeten kunnen. Er was een probleem aan de kant van de studenten. Zij hebben daar vaker een vraag over gesteld: is het programma wel studeerbaar? Daar zit natuurlijk die tweeslag in. Het programma wordt studeerbaarder naarmate de druk op de studeerbaarheid toeneemt. Naarmate studiefinancieringsmogelijkheden groter zijn en naarmate normen als het ware lager zijn, zal de druk op het verbeteren van de studeerbaarheid iets minder zijn. Ook daarbij speelt het inzetten van de maatregelen in de tijd weer een rol. De

studeerbaarheid wordt op dit moment vergroot. Dat betekent ook dat de normen over een aantal jaren hoger kunnen liggen. Een buitengewoon punt was echter dat hoge normen op een ingrijpende wijze interfereren met het studieprogramma. Daar heb ik mij uiteindelijk toch volstrekt door laten overtuigen.

Ik geef een voorbeeld. Een stage kan in een bepaald jaar wel eens 50% van het studieprogramma vormen. Stel dat wij dus een hoge norm zouden hebben, hoe gaan wij dan om met zo'n stage als die nog niet voltooid is voor een bepaalde datum? Als de student een norm heeft van 50% en de stage zelf is 50%, dan kun je volstaan met het betrekken van een gedeelte van die stage in de normering. Dan moet je dus in die stage gaan knippen.

Er is geen aversie of tegenstand van de kant van de universiteiten en hogescholen om dat te gaan doen, maar men moet dat nog wel realiseren. Men heeft in dat opzicht als eerste de stap te maken van het invoeren van het studiepunten-systeem per 1 augustus 1993. Dat staat in de WHW. Daar is men ook druk mee bezig. De tweede stap die men bij veel instellingen moet volgen, is om ervoor te zorgen dat de studiepunten ook voor elke student zo worden geregistreerd dat dat op een centraal niveau terecht komt. Een derde stap is dat men dat op den duur zou moeten gaan melden, ook bij de Informatiseringsbank.

Wij hebben de keuze gemaakt om op dit moment het mogelijke te realiseren. Het zijn natuurlijke lage normen: 10% in het eerste jaar en 25% in volgende jaren. Wij hebben ervoor gekozen om daarvan uit te gaan, gezien het punt dat universiteiten en hogescholen uitvoeringstechnisch zeker daaraan vorm zullen kunnen geven. Over dat "zeker" is overigens nog een aantal vragen gesteld, want een aantal geachte afgevaardigden vraagt zelfs of dat wel zal lukken. Die afgevaardigden zeggen daarmee echter impliciet dat hogere normen in elk geval tot uitvoeringsproblemen aanleiding zouden kunnen geven, wanneer die althans per 1 augustus 1993 zouden moeten worden ingevoerd.

Geluisterd hebbend naar de geachte afgevaardigden is de gedachte van de regering nu als volgt. Dat is ook in een nota van

wijziging neergelegd. Houd het nu per 1 augustus 1993 op 25% voor tweede, derde, en volgende jaren, maar verhoog ook de norm voor het eerste jaar naar die 25%. Ik heb eerder het spanningsveld over de rol van de propaedeutische geschetst. Neem dan dat eerste jaar ook maar mee voor die 25%.

Nogmaals, er bestaat een punt van spanning. Het is uitvoeringstechnisch geen moeilijke zaak. Integendeel, het is een versimpeling omdat het gaat over het eerste jaar in het hoger onderwijs. De heer Willems heeft een vraag gesteld over de wijze waarop wordt omgegaan met studenten die twee studies volgen. Er zou ook een vraag aan de orde kunnen zijn geweest over studenten die voor het tweede jaar het eerste jaar volgen in een andere studierichting. Dat zou uitvoeringstechnisch problemen kunnen geven.

Iemand die eerst een jaar natuurkunde heeft gestudeerd en daarna toch heeft besloten om iets anders te gaan doen en drama gaat studeren – dat is natuurlijk een mooie aansluiting – is dus een tweedejaars in het hoger onderwijs en zou dus onder de 25%-norm vallen. Uitvoeringstechnisch zou dat wat problemen geven, want die wordt natuurlijk door de school opgegeven als een eerstejaars. Dat was op te lossen, dat zouden wij ook hebben opgelost, maar het verhogen van de norm in het eerste jaar naar 25% leidt uitvoeringstechnisch tot een versimpeling. Dat is dus niet het grote probleem, zoals overigens überhaupt de norm in het eerste jaar niet het grote probleem is. De normen in volgende jaren, wanneer die hoger worden dan 25%, zouden wel tot problemen aanleiding geven. Dat is de eerste gedachte van de regering naar aanleiding van datgene wat in eerste termijn door de geachte afgevaardigden naar voren is gebracht.

Het tweede punt dat daarbij wel een rol speelt, is dat je in het eerste jaar misschien iets meer ruimte moet creëren om alsnog uit te schrijven. Ik heb in de schriftelijke gedachtenwisseling steeds gepleit voor de datum van 1 januari. Gezien het feit dat wij die norm dan nu iets verhogen, zou ik willen uitgaan van een datum van 1 februari.

Het derde punt zou zijn om ons als regering nadrukkelijk te verbinden

aan een zeer zorgvuldige maar intensieve evaluatie, beginnend vanaf het moment dat dit wordt ingevoerd. Daarbij speelt de gedachte dat als onderdeel van het pakket van de wijzigingen van de studiefinanciering, zoals die voortvloeien uit de kaderbrief – denkend in termen van de budgettaire vertaling binnen die totale bedragen – in 1994 al een vertaling te maken naar 1994 voor hogere normen, gebaseerd op de initiële ervaringen in die eerste periode. Die ervaringen kunnen natuurlijk nog niet zo diep gaan en hebben vooral betrekking op de periode tussen september en januari. Wat die eerste twee gedachten betreft, is er een vierde nota van wijziging ingediend.

De heer **Lansink** (CDA): Die nota van wijziging is op zichzelf al een belangrijk punt en ik dank de minister daarvoor. Ik heb een vraag over de hogere normen die vanaf 1994 zouden kunnen gelden. Komt de minister dan in de door mij voorgestelde formule 25/50 terecht of 20/40 – maar de 20 is al weg, want dat is 25 geworden – en wordt het dan 50% voor het tweede, derde en vierde jaar?

Minister **Ritzen**: Daar heb ik nog geen opvatting over.

De heer **Lansink** (CDA): Die zou ik toch wel graag willen weten, omdat ik dus voorstellen heb gedaan.

Minister **Ritzen**: Ik heb zojuist aangegeven dat in mijn ogen daarbij een heel belangrijk punt in overweging moet worden genomen, namelijk om nu de SEO-rapportage die op tafel ligt en de afgelopen dagen in samenvatting aan de Kamer is doorgegeven, juist op dit vlak goed te bestuderen. Ook moeten wij ons goed rekenschap geven van de effecten die het heeft voor studenten en voor de sfeer van de administratieve verwerking. Ik wijs daarbij in het bijzonder nog eens op datgene wat de Raad van State in zijn advies naar voren heeft gebracht. De Raad van State heeft ons ondersteund bij de huidige vormgeving met verwijzing naar de zware gevolgen die zijn verbonden aan onvoldoende studievoortgang. Ook de Raad van State zegt dat het handig en verstandig is om op deze wijze te

beginnen, omdat anders zware gevolgen zouden optreden. Dat geldt natuurlijk ook voor volgende stappen. Het moet allemaal in redelijkheid kunnen worden gerealiseerd.

De heer **Lansink** (CDA): Dat is natuurlijk juist, maar omdat de minister bij zijn toelichting bij het derde punt in zijn rij van tegemoetkomingen in de richting van de Kamer opmerkte dat het ging om een eerste ervaringsfeit en niet om een volledige evaluatie, maar om een ervaring in het begin en omdat hij bovendien een koppeling legde met de voorstellen die hij hier nog moet indienen over verdere aanpassing, is het natuurlijk duidelijk dat die verdere aanpassing en die verdere aanscherping voor het tweede, derde en vierde jaar, eventueel zelfs voor het eerste jaar, daarin een rol moeten spelen. Dat betekent dus ook dat zij pittig moeten zijn, willen zij van betekenis zijn. Ik vraag mij dus af of de minister nu al niet verder kan gaan door aan te geven aan welk niveau hij denkt. Ik heb gisteren naast elkaar de voorstellen van 20/40 en 25/50 op tafel gelegd, in aansluiting op wat de Kamer eerder heeft opgemerkt over de verschillen tussen het eerste jaar en de tweede en volgende jaren voor wat de binnenkomende studenten betreft. De minister heeft die beschouwing tot de zijne gemaakt, anders had hij niet het wetsvoorstel ingediend zoals het er ligt, met de 10/25. Die 10 is nu 25 geworden; dat is natuurlijk eenvoudiger. Ik vraag nu echter de toezegging om verder te gaan. In welk jaar kan het effectief worden en aan welk niveau denkt de minister? Ik wil op dat punt toch wel helderheid hebben.

Minister **Ritzen**: Ik moet hierbij even denken aan de fuzzy sad theory, waarbij er juist ook in de natuurwetenschappen vaak behoefte aan blijkt te bestaan om iets niet kwantitatief, maar juist kwalitatief te omschrijven, omdat je daarmee vaak veel beter uit de voeten kunt. De kwantitatieve vertaling biedt immers vaak voordelen. Mijn bedoeling was juist om aan te geven dat ik mij graag wil verbinden aan het kwalitatieve van het pittige, een pittige verhoging, en dat vervolgens het kwantitatieve daarvan ook zou moeten blijken uit

de mogelijkheden van universiteiten, de koppeling met studeerbaarheid voor studenten en vervolgens ook de administratieve verwerking van het geheel.

De heer **Korthals** (VVD): De norm is op zichzelf natuurlijk tamelijk arbitrair en er wordt volgens mij op het ogenblik onderzoek naar gedaan wat nu de meest wenselijke norm is. Het lijkt mij verstandiger om eerst dat onderzoek af te wachten alvorens concrete getallen te gaan noemen. Mijn tweede opmerking betreft het feit dat de minister zegt dat dit geldt voor het jaar 1993. Daarmee geeft hij aan dat hij een verdere aanscherping zou willen in het jaar 1994. Als hij echt wat ervaringen wil hebben, zal hij toch minstens een heel jaar moeten afwachten om te zien hoe het in 1993 verlopen is. Aangezien de getallen en informaties hem volgens mij pas in september of oktober 1994 worden aangereikt, denk ik dat het bijna niet mogelijk is om die aanscherping al in 1994 te doen plaatsvinden.

Minister **Ritzen**: Ik heb mij die vraag ook gesteld in de ruime tijd die er was tussen de eerste termijn van de Kamer en dit antwoord. Er zijn mogelijkheden om die verkenning te plegen. Natuurlijk is het een incomplete verkenning maar het gaat vooral om de wijze waarop de registratie plaatsvindt en de mate waarin gebruik zal worden gemaakt van alternatieve registratie. Het laatste is uitvoeringstechnisch lastig. Ik ga ervan uit dat dit zeer beperkt zal gebeuren maar wanneer het op grote schaal gebeurt, hebben wij een probleem in die zin dat er drempels worden opgeworpen om snel volgende stappen te zetten. Ik denk overigens dat wij in september of oktober van dit jaar zullen kunnen nagaan in hoeverre deze druk op studenten en universiteiten/hogeschole ertoe heeft geleid dat de studeerbaarheid is vergroot. Dat moet natuurlijk wel hand in hand blijven gaan. Naarmate de normen worden verhoogd, moet ook duidelijk zijn dat die normen haalbaar zijn. Dit leidt overigens tot een aantal van de kapstokartikelen waarover de heer Lansink vragen heeft gesteld. Natuurlijk hebben wij voortdurend de studievoortgangscontrole verbonden aan de studeerbaarheid.

De heer **Nuis** (D66): Over enkele weken krijgen wij een brief van de minister met bezuinigingsvoorstellen ten aanzien van de studiefinanciering. Is de minister van plan om in die brief ook op deze materie in te gaan zodat wij het in samenhang daarmee kunnen bespreken?

Minister **Ritzen**: Dat is het onderwerp dat ik nu graag wil behandelen.

Voorzitter! Door vrijwel alle geachte afgevaardigden is gevraagd naar de samenhang tussen de voorstellen. De heer Willems vroeg zich af of het nu nog wel moest; anderen hebben juist gevraagd hoe hiermee verder wordt gegaan in het kader van die voorstellen. Ik zal in het raam van die nieuwe aanpassingsvoorstellen voor de studiefinanciering ook hoge normeringen betrekken. Overigens is dit niet het eindpunt van deze gedachtenvorming; anders kon ik de brief morgen al aan de Kamer voorleggen. Zoals ik het nu kan overzien, gaat het om de gedachtengang: pittig, een forse stap maken, zij het met criteria op grond waarvan beoordeeld kan worden hoe groot de stap kan worden gemaakt. Wat de bedragen betreft is het goed om voor ogen te hebben dat hiervoor een aanzienlijk bedrag wordt ingeboekt. Zeker wanneer je kijkt naar de complementariteit tussen enerzijds de bezuiniging op de basisbeurs en anderzijds een vermindering van de kosten van de studiefinanciering doordat er sneller wordt gestudeerd, met behoud van kwaliteit, zal je altijd zeggen: laten wij het vooral hebben over het sneller studeren.

De heer **Vermeend** (PvdA): De minister heeft hiermee in feite een vertaling gegeven van het begrip "pittig". Als over substantiële bedragen wordt gesproken en die bedragen worden gerelateerd aan dit wetsvoorstel, kom ik al gauw uit op normen van 40% en 50%.

Minister **Ritzen**: Ik geloof dat dat juist is. In die termen moet men inderdaad denken, maar ik zou daar toch geen vast punt aan willen verbinden omdat ook dat weer een eigen leven zou gaan leiden. Het is verstandiger om ons op het moment

dat die conclusie is getrokken, daaraan voor langere termijn te verbinden.

De heer Willems heeft gesproken over de duurzaamheid van de voorstellen. Eigenlijk is die vraag al beantwoord. Ook de regering zag dit voorstel als een eerste stap, met vervolgstappen omdat daarmee ook de administratieve verwerking van de studievoortgangscontrole in feite is geregeld. De wijze waarop die verwerking zich verder ontwikkelt, is dan overigens nog niet bezien.

Een belangrijk punt is de uitvoeringstoets in relatie met de Informatiseringsbank. De heer Willems heeft naar de inhoud van die toets gevraagd. Voorzitter! De Informatiseringsbank is tot nu toe een zeer betrouwbare partij geweest. Het is een onderdeel van het ministerie, maar met een managementcontract. Wij eisen in toenemende mate van verschillende afdelingen van het ministerie dat zij zelf hun oordeel geven over de uitvoerbaarheid. Daarmee haalt men het risico in huis van het creëren van een eigen "njet-set" maar in de praktijk blijkt dat erg mee te vallen. Er komen vaak kritische kanttekeningen over de uitvoerbaarheid maar vervolgens leidt dat tot aanpassingen en wij hopen dat uiteindelijk een uitvoeringstoets tot stand komt die de verlangde mogelijkheden biedt. Dat heeft de Informatiseringsbank ook weer van dit wetsvoorstel gezegd, nadat er overigens sprake is geweest van nogal wat wisselwerking en aanpassingen. Gezien de ervaringen met eerdere uitvoeringstoetsen bij gecompliceerde wetsvoorstellen zie ik geen aanleiding, te twijfelen aan de conclusie van de Informatiseringsbank.

De heer Willems stelde een vraag over de studenten die twee studies volgen. Dat is absoluut geen probleem, al is het uitvoeringstechnisch bewerkelijk. Elke student is geregistreerd in het CRI-HO. Elke student wiens studiefinanciering zou moeten worden omgezet in een lening, omdat onvoldoende voortgang is geboekt, zal worden gecheckt op de vraag of hij elders wel voldoende studievoortgang heeft gemaakt. Als dat het geval is blijft zijn beurs in stand.

De heren Willems en Nuis stelden vragen over de verwerkingstermijn van twee maanden voor de Informa-

tiseringsbank. Is die termijn voldoende als één maand te kort is gebleken? In het oorspronkelijke wetsvoorstel hadden wij het onszelf buitengewoon moeilijk gemaakt, want toen moest voor 1 januari aan de studerende worden gemeld dat de beurs was omgezet in een lening. Daar zaten nogal wat haken en ogen aan, omdat juist de periode tussen 1 december en 1 januari een periode is waarin het moeilijk is om een Nederlander per post te bereiken. Daarom hebben wij die periode wat opgerekt.

De heer Nuis vroeg wat onder "zo spoedig mogelijk" wordt verstaan. De toelagen van de studerenden die niet hebben voldaan aan de normen voor de studievoortgang worden dan van rechtswege omgezet in een lening. De beschikkingen worden verzonden nadat de toelagen zijn herzien. Verzending vindt plaats aansluitend aan de omzetting. De verzendtermijn is, als ik aan de veilige kant blijf, maximaal enkele weken. Die situatie wijkt overigens niet af van hetgeen zich gewoonlijk bij de verzending van grote aantallen beschikkingen voordoet. De bezwaartermijn voor studerenden begint te lopen na de datum van verzending. In zoverre is de rechtszekerheid gegarandeerd.

Wanneer is het technisch overleg met de instellingen afgerond? De instellingen zijn al enige tijd door de Informatiseringsbank uitgenodigd voor een technisch overleg over de gegevensuitwisseling. De instellingen hebben er tot nu toe nog weinig behoefte aan getoond, maar hebben inmiddels wel de eerste besprekingen aangevat. Die zullen eind mei worden afgerond. Ik neem aan dat daaruit geen problemen meer zullen voortkomen.

De heren Lansink en Korthals hebben een kritische opmerking gemaakt over de relatie tussen aan de ene kant de uitvoering van de studievoortgangscontrole en aan de andere kant de bekostiging. Bind je de kat niet een beetje op het spek? Instellingen hebben belang bij hoge studentenaantallen. Moet je de studievoortgangscontrole dan wel aan hen overlaten?

Het antwoord bestaat uit twee delen. Instellingen zijn gelukkig niet uitsluitend budgetmaximeerders. Zij ondervinden nogal wat druk om zich op te stellen als leveranciers van kwaliteit, van visitatiecommissies

enz. Zij realiseren zich ten volle dat studenten die niet voluit betrokken zijn bij het onderwijs vaak een belemmering vormen voor het geven van goed onderwijs. De bedrijfsvoering wordt door studenten die relatief weinig bij het onderwijs betrokken zijn op een aantal punten belemmerd. Daarnaast zullen wij de accountantsdiensten en de inspectie laten inspecteren.

Er is een uitzonderingsbepaling met betrekking tot de eenheid waarin de voortgang wordt uitgedrukt. Instellingen mogen tot 1996 gemotiveerde verzoeken indienen om de studievoortgang uit te drukken in andere eenheden dan studiepunten. De heren Leerling, Lansink en Schutte vroegen waarom geen landelijke criteria worden vastgesteld. Wij hebben voor onszelf wel één criterium, dat misschien wat nadrukkelijker in de stukken geformuleerd had kunnen worden. Er is sprake van een gedegen en vergelijkbare vorm van meting van studievoortgang bij de instellingen die niet werken met studiepunten. Misschien kan ik mij het best op die wijze uitdrukken. De reden dat wij het wellicht vrij makkelijk geformuleerd hebben, is dat ook het rapport Research voor beleid heeft aangegeven dat instellingen die zich niet in studiepunten uitdrukken, de studievoortgang over het algemeen vrij precies registreren. Dit blijkt overigens ook uit het rapport van SEO. Daar staan studenten die hun studiepunten kennen naast studenten die hun studiepunten weliswaar niet kennen, maar die wel hun voortgang relatief goed weten uit te drukken.

Eigenlijk moeten wij ervan uitgaan dat alle instellingen zo snel mogelijk met studiepunten gaan werken. In de WHW staat ook dat men zich in die termen moet uitdrukken in het programma. In de studievoortgang heeft men zich nog niet helemaal in die termen uitgedrukt.

De heer **Lansink** (CDA): Als de instellingen wel in staat zijn om zeer nauwkeurig of goed aan te geven wat de studievoortgang is, is het toch simpel om daarvan een vertaling in punten te maken of zo iets?

Minister **Ritzen**: Zeker.

Ritzen

De heer **Lansink** (CDA): Waarom dan zo'n lange overgangperiode tot 1996, met de kans op gebrek aan rechtsbescherming, ontsporingen, vluchtgedrag en dergelijke?

Minister **Ritzen**: Om die reden is het wetsvoorstel ook aangegeven dat daartoe een gemotiveerd verzoek moet komen. Ik ga ervan uit dat wij de motivaties ook zeer zorgvuldig zullen bekijken. Ik begrijp dat de vraag van de heer Lansink de vraag inhoudt, of die instellingen niet kunnen doen wat overal in ons samenleving gebruikelijk is, en wel zich houden aan een vrij uniforme systematiek. Dat gevoel heb ik ook wel vaker. Maar in dit geval hebben wij de instellingen de gelegenheid willen geven om eventueel, wanneer het echt hard nodig is, de zaken toch op een andere wijze te registreren. Maar ik ga er wel van uit dat dit relatief weinig voorkomt. Ingevolge de wet komt het na 1996 niet meer voor. Intussen is daarvan uitsluitend sprake, wanneer er goede alternatieven zijn.

Bij de datum van levering van de gegevens is het punt van research voor beleid aan de orde. Er waren knelpunten gesignaleerd. Vooral de heer Nuis vraagt zich af dit knelpunt wel wordt opgelost met één maand. Wij hebben de indruk van wel. De knelpunten gaan namelijk over herkansingen, onderdelen die bij andere faculteiten behaald zijn en doorkoppeling vanuit het centrale niveau. Ik kan van de herkansingen bijna zeggen: daarvoor moet op een gegeven moment een tijdlimiet gelden. De onderdelen, behaald bij andere faculteiten, betreft een punt van registratie, ook intern. In dat opzicht moet er wat druk op de instellingen uitgeoefend worden, zodat men een en ander onderling wat sneller verbindt. Je studeerde ook niet aan een faculteit, maar aan een universiteit met daarbinnen faculteiten. Er horen dus inderdaad verbindingen tussen faculteiten tot stand te worden gebracht. Er is ook gebleken dat de meeste instellingen zeer goed in staat zijn tot doorkoppeling van het decentrale naar het centrale niveau. De enkele instelling die dat misschien nog niet volledig heeft gerealiseerd, zal dit in de komende jaren ongetwijfeld zeer snel kunnen doen. Aangezien het nu juist gaat over relatief lage normen, zal

dat ook geen grote rol spelen.

Wat de financiële aspecten betreft, hebben wij de effecten natuurlijk niet 100% exact kunnen berekenen. Wij hadden namelijk slechts zeer grove schattingen tot onze beschikking over de percentages studenten die op het ogenblik niet voldoen aan die normen.

In de woorden van de heren Schutte en Leerling meende ik in dit verband naast de vraag wie daaronder valt, de volgende vraag te beluisteren: wat zijn de gedragseffecten van invoering van de studievoortgangscontrole? Ik geef volgaarne toe dat dit toch een beetje natte-vingerwerk blijft. Het gedrags-effect dat nu minder studenten niet meer voldoen aan de normen, dus dat meer studenten als het ware hun beurs behouden, is wat mij betreft zeer gunstig. De vraag is dan wel hoe dat op den duur budgettair wordt vertaald. Er is dan ook sprake van een positief effect op de lange termijn. Immers, op den duur leidt dit waarschijnlijk tot minder gebruik van studiefinanciering tijdens de periode waarin men studeert.

Als ik de gegevens van de SEO erbij betrek, blijkt dat de eerste schatting nog niet zo slecht is geweest. Die schatting was gebaseerd op een stuk van mevrouw Uulke de Jong over leerwegen in het onderwijs. Ik heb nog eens even de brief voor mij genomen die ik u gisteren heb toegezonden. Het blijkt zo te zijn, dat ongeveer 5% van de studenten in het wetenschappelijk onderwijs in het eerste jaar geen enkel onderdeel haalt en 1,7% van de ouderejaarsstudenten. Er zitten drie groeperingen tussen. Een groepering studenten die nooit van plan zijn geweest iets te doen. Dat zijn de echte spookstudenten. Die worden er effectief uitgehaald. Er zit een groepering bij die absoluut niet op de juiste plaats zat. Die zal er waarschijnlijk ook worden uitgelicht, dan wel anders gaan studeren of ophouden met studeren. De derde groep kan ik niet kwantitatief opdelen, dat is de groep die niet zo gemotiveerd was en een beetje op "zien komen" heeft gespeeld, omdat de studiefinanciering toch voor vijf jaar beschikbaar was. Die groep zal er nu wel wat harder aan trekken en zal er dan ook buiten vallen.

Als ik hierbij betrek dat wij een nota van wijziging hebben ingediend

waarbij de percentages worden verhoogd naar 25%, kom je voor degenen die aan het wetenschappelijk onderwijs deelnemen aan 11,6% eerstejaars met geen eerder hoger onderwijs, 11,4% eerstejaars met wel eerder hoger onderwijs en 9% ouderejaars. Als ik ervan uitga dat 50% daarvan door gedragseffecten wel die normen gaat halen, is dat pure winst, die wij toch maar even mooi binnenhalen. Dat betekent meer talent en meer tijd effectief besteed aan hoger onderwijs. Wij hebben nog altijd die 5% opbrengst. Nogmaals, als zou blijken dat die opbrengst er niet volledig is, moeten wij naar bevind van zaken handelen. Het zou overigens heel goed kunnen zijn dat de opbrengst in dat opzicht meevalt.

Overigens heb ik in mijn beschouwing van de cijfers van de SEO vooral verwezen naar het wetenschappelijk onderwijs. Zoals ik al eerder zei, het probleem van de voortgang is op dit moment vooral een probleem van het wetenschappelijk onderwijs. Als wij kijken naar tabel B is het minder een probleem van het HBO. Het is echter wel een groeiend probleem. Dat staat echter niet in de tabel. Daarom ben ik ook buitengewoon gelukkig met de steun die de Kamer eerder heeft betoond met dit voorstel, omdat juist dit wetsvoorstel die negatieve ontwikkeling in het hoger beroepsonderwijs zou kunnen tegengaan.

De heer Willems heeft opgemerkt, dat het een slechts een boekhoudkundige winst is. Dat begrijp ik niet. Het is gewoon winst voor de samenleving, nog even los van de positieve effecten die sowieso verbonden zijn aan een beter gebruik van tijd en talent in onze samenleving. Minder geld uitgeven en dat vervangen door hetgeen wordt voorgesteld, betekent minder geld van de samenleving hiervoor beschikbaar stellen. Dat geld kan dus elders in de samenleving worden ingezet. Natuurlijk is lenen iets volstrekt anders dan geven of krijgen. Met degene die dat niet gelooft, wil ik graag eens praten in persoonlijke verhoudingen.

In antwoord op de vraag van de heer Leerling, of het wetsvoorstel in eerste instantie is ingediend om die budgettaire redenen zou ik het volgende antwoord willen geven. Er is altijd een budgettaire reden, in die zin dat er sprake is van schaarste en

van een alternatief gebruik van middelen. Wij zeggen hier, dat wij deze middelen graag alternatief willen aanwenden, gezien de vele vragen die zowel internationaal als nationaal op ons af komen. Ik wijs bijvoorbeeld op het wetsvoorstel met betrekking tot handicaptent die hier vandaag behandeld wordt. Daar is ook sprake van schaarste. Ik kan mij ook heel goed voorstellen dat wij aan het hoger onderwijs zelf denken, aan de verdere versterking van de kwaliteit in dat hoger onderwijs.

De heer Leerling vroeg, in hoeverre dit wetsvoorstel niet interfereert met die onlangs aangekondigde kabinetsvoornemens met betrekking tot de studiefinanciering. Het is inderdaad juist dat er interferentie optreedt. Dat betekent dat wij al rekening moeten houden met deze opbrengst voordat wij nieuwe opbrengsten uit basisbeursverlaging of verdere studievoortgangscontrole gaan inboeken. Met die besparingsverliezen zal zeker rekening gehouden moeten worden. Dat betekent overigens ook dat het beeld dat het budget van studiefinanciering nog altijd ruim en riant is, absoluut overtrokken is. Als je alle maatregelen bekijkt die tot nu toe hebben plaatsgevonden, inclusief de te nemen maatregelen om het bedrag van 600 mln. in 1998 te realiseren, zitten wij aan een budget dat er, ook internationaal gezien, zeker niet bovenuit steekt. Wij zitten in de middenmoot.

De heren Lansink en Vermeend hebben gevraagd naar de financiële effecten van de verhoging van de studievoortgangsnormen tegen de achtergrond van die 10 mln. Dat bedrag was gebaseerd op het stuk "Snelwegen en slingerpaden in en om het hoger onderwijs". De nieuwste gegevens tonen aan dat het bedrag tientallen miljoenen zal zijn en dichterbij de 100 mln. komt dan bij de 10 mln. Met andere woorden, de eerste becijfering blijkt op basis van de brede steekproef wat aan de lage kant te zijn.

De heer Willems heeft een amendement ingediend over de partner- en een-oudertoeslag. Ik kan er mij wat bij voorstellen, maar het is het één of het ander. De partner- en een-oudertoeslag is verbonden aan de studiefinanciering. Dus als studiefinanciering wordt omgezet in een lening, geldt dat voor alles wat erop

eraan hoort. Ik wil aanvaarding van dat amendement dan ook ontraden. Aan de Tweede Kamer is op 20 januari 1992 een brief gezonden, mede namens de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waarin staat dat de regering geen principieel bezwaar heeft tegen overheveling van toeslagen naar de bijstand. Maar vanwege de extra kosten stelt de regering dat niet voor. De Tweede Kamer heeft van die brief kennis genomen.

Ik kom bij de sancties, waarover de heer Schutte een aantal vragen heeft gesteld. Er bestaat geen wantrouwen. Het is wel een methodiek die steeds gebruikelijker wordt. Ook in de interne gesprekken geeft de inspectie aan dat het voor de hand ligt om in toenemende mate sancties op te nemen in de wet, voor alle onderwijssoorten. Overigens is op dit moment het basisonderwijs de enige onderwijssoort waarvoor sancties voor de hand liggen en vanzelfsprekend zijn in de wetgeving. Dat geldt voor alle andere onderwijssoorten in mindere mate. Er is ook een algemene kabinetslijn, een zakelijke lijn. Wij gaan ervan uit dat men iets doet. Wij hebben geen wantrouwen. Maar als men het niet doet, zijn er sancties. Wij gaan liever niet uit van strafrechtelijke sancties, maar van administratieve sancties. Er is dus sprake van een grote mate van vanzelfsprekendheid. Het is goed om het evenwicht te zien. Voor de student gelden ook administratieve sancties wanneer hij of zij te laat gegevens indient. Het ligt voor de hand dat dit ook voor de instellingen geldt.

De heer Nuis vroeg hoe wij daarmee omgaan en hoe een en ander wordt geformuleerd in de wet. In de wet wordt een kan-bepaling opgenomen. Deze sanctie is namelijk gebaseerd op artikel 15.1 van de WHW. Dit betekent ook dat de sanctie niet moet worden opgelegd, maar kan worden opgelegd. Wij zullen er zeer prudent mee omgaan, dus uitsluitend in de gevallen waarin dat voor de hand ligt en zeker niet in de gevallen waarin er sprake is van overmacht. Er zijn twee mogelijkheden. De ene mogelijkheid is om ervan af te zien. De andere mogelijkheid is temporisering. Wij zullen er verstandig mee omgaan in de gevallen waarin dat noodzakelijk

mocht blijken. Wij gaan daar overigens niet van uit.

Op het punt van de auditoren ontstond een interessante coalitie tussen de heer Willems en de heer Korthals. Beiden pleitten voor een centrale regeling.

De heer **Korthals** (VVD): Een gedeeltelijk centrale regeling, met name voor bestuursfuncties en dergelijke. Je ziet gewoon dat in de verschillende steden verschillende regels worden toegepast. Dat lijkt mij niet bevorderlijk. Men moet weten waar men aan toe is. Het moet niet ieder jaar veranderen.

Minister **Ritzen**: Dat is nog altijd mogelijk binnen de decentrale regeling. Daar heb ik op toegezien. Dat is aan de orde. Studenten kunnen van tevoren overal aanvragen of zij recht hebben op een auditorenregeling wanneer dat nodig mocht zijn. Dat is dus wel geregeld. Er zijn echter nogal wat onevenwichtigheden. Die onevenwichtigheden hebben een aantal facetten waaraan ook naar mijn oordeel meer moet worden gedaan. Ik noem het facet dat betrokkenheid bij politiek werk op landelijk niveau heel verschillend geregeld is in de studentensteden. Als ik denk aan de achtergrond van auditorensteun, dan denk ik altijd aan het vervullen van functies die weliswaar voor de persoon zelf leiden tot verdere ontplooiing en ontwikkeling, maar die vooral ook een maatschappelijke relevantie hebben. Zodra het iets is wat geen maatschappelijke relevantie heeft, vraag ik mij af of dat wel nodig is. Ik denk dan natuurlijk aan functies in de studentenwereld, in studieverenigingen of in studentenverenigingen. Ik denk dan echter ook aan politiek werk, dat tot voor een aantal jaren buitengesloten was. Naar mijn gevoel is dit nog niet goed geregeld, hetgeen ertoe zal leiden dat wij een gesprek zullen voeren over de evaluatie van deze regeling. Wij zullen, naar aanleiding daarvan, bezien in hoeverre hierbij wat meer "medebewind" mogelijk zal zijn. Met andere woorden: een betere afstemming van datgene wat centraal gewenst is op dat wat decentraal moet worden uitgevoerd. Als uitgangspunt zal gelden dat de uitvoering decentraal blijft. Ik merkte dat de heer Willems daar iets van

wilde afwijken. Hij pleitte in feite voor een centrale regeling. Daar moet ik gewoon niet aan denken. Ik moet er niet aan denken dat ik op nationaal niveau moet beoordelen of bijvoorbeeld de voorbereiding van een studiereis naar Japan door een gezelschap in Utrecht wel of niet onder de auditorenregeling moet vallen. Dit punt hoort thuis op de plek waar men direct over informatie beschikt. Daar kunnen die afwegingen ook beter worden gemaakt.

Voorzitter! Men kan zeggen dat de fiscale aspecten problemen kunnen opleveren. Toch is de aangegeven oplossing mijns inziens niet de meest elegante, alhoewel het wel een aanvaardbare oplossing is. Op de manier waarop dit nu geregeld is, gaat men nog altijd uit van opvattingen die bij het ministerie van Financiën zijn ontwikkeld, namelijk dat de studiefinanciering onder de fiscaliteit valt. Zeker wanneer de basisbeurs ook nog verlaagd zal worden voor speciale groepen, is de eerste vraag die men zich moet stellen, in hoeverre de fiscaliteit op dezelfde wijze als in het verleden het geval was, gehanteerd zal moeten worden. Door de vormgeving van de studievoortgangscontrole zal het fiscaal belaste deel van de basisbeurs en de aanvullende beurs tot het fiscale "genietingsmoment" worden gerekend, op het moment dat de voorwaardelijke beurs definitief wordt. Dat betekent dus een jaar later dan nu het geval is. Dat is voor geen enkele student een probleem, behalve voor de student die afstudeert of ophoudt met studeren en daarna gaat werken. Die zal zien dat zijn beurs wordt geteld bij het inkomen dat hij in die periode geniet. Dat kan inderdaad inkomenseffecten hebben. Die zullen over het algemeen overigens zeer beperkt zijn. Het ministerie van Financiën heeft daar geen probleem mee. Zij kan dat elke burger uitleggen. Ik vind, zoals ik al eerder zei, dat niet de meest elegante manier. Het zou mooier zijn de studiefinanciering helemaal buiten beschouwing te laten in de fiscaliteit.

Voorts de noodzaak van het kapstokartikel 7.13 van de WHW. De heer Lansink heeft gevraagd of het artikel inzake de regeling van de minimale inhoud van het onderwijs en de examenregeling in het kader

De heer Lansink (CDA)

van dit wetsvoorstel wel noodzakelijk is. Daarover kan men twisten. Wij hebben nadrukkelijk geprobeerd beide zaken, de studievoortgangscontrole en vergroting van de studeerbaarheid, aan elkaar te blijven verbinden. Vergroting van de studeerbaarheid houdt ook in dat studenten goed op de hoogte zijn van het aantal tentamens en de momenten waarop die afgelegd kunnen worden. Instellingen vragen zich af wat dit betekent voor hun autonomie. Ik vind dat wat vreemd. Ook voor andere onderwerpen, bijvoorbeeld de subsidiariteit, geldt dat men niet kan zeggen dat subsidiariteit betekent: dan hoef je niets te doen. Neen, voorzitter, subsidiariteit betekent dat je zelf ten volle verantwoordelijkheid draagt. Dat geldt ook voor de autonomie. Autonomie betekent dat men zelf ten volle verantwoordelijk is als men de student zegt, welke tentamens hij in welke volgorde moet afleggen. Studenten komen dan niet in een klem terecht. Ik zou haast zeggen dat het jammer is dat wij dit in de wet moesten opnemen. Wij hadden namelijk niet de indruk dat instellingen zich op andere wijzen daartoe hebben verplicht. Dit artikel zal op den duur misschien overbodig worden.

De heer Willems heeft nog

gevraagd om de norm in de loop van het studiejaar evenredig te verlagen voor instromers. Op zich vind ik dit idee sympathiek. Hij heeft hiervoor ook een amendement op stuk nr. 12 ingediend. Toch is dit buitengewoon bezwarend voor de uitvoering. Wij moeten ervan uitgaan dat de student dit moment zodanig kiest dat het minimale aantal studiepunten te halen is. Overigens is dit op dit moment zeker geen probleem, omdat het aantal studiepunten dat men moet halen om aan de normen te voldoen laag ligt. Op den duur zou dit echter wel een probleem kunnen worden.

De heer Van der Vlies stelde een vraag over de werkachterstand bij het College van beroep studiefinanciering. Die vraag is mij uit het hart gegrepen en die heeft mij er ook toe gebracht in de afgelopen weken nadrukkelijk met de Informatiseringsbank daarover van gedachten te wisselen. De heer Van der Vlies vraagt of tijdelijke uitbreiding van de capaciteit van het college mogelijk is. Dat is al gebeurd; in 1993 heeft de minister van Justitie dat gedaan. Wij kunnen daar natuurlijk zelf ook aan meewerken door die gevallen terug te trekken waarvan wij uit vorige jurisprudentie van het college van beroep de indruk hebben dat ze voor ons onhaalbaar zijn. Daar

hebben wij nu ook een schifting gemaakt. De gevallen die bij het college van beroep liggen, komen ook heel vaak voort uit de oude hardheidsclausule. Die gevallen liggen er al twee, drie en soms wel vier jaar. Wij hebben het college van beroep gevraagd om te bezien in hoeverre het mogelijk zou zijn om de nieuwe hardheidsclausule daarop toe te passen. Er is eigenlijk heel sterk sprake van een zekere incongruentie, want de nieuwe hardheidsclausule is van toepassing. Alleen, wie in beroep is gegaan tegen de oude, zal zichzelf in de positie zien dat dat beroep eerst moet worden afgehandeld voordat hij aanspraak kan maken op de nieuwe. Als je dat zou kunnen doorbreken, dan heb je al een behoorlijke schoning aangebracht.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Is er in dat beraad met het college van beroep ook een inspanningsverplichting overeengekomen om het aantal achterstallige dossiers tot normale proporties terug te brengen? Er zal natuurlijk altijd iets in de la liggen, een werkvoorraad om het zo te zeggen, maar het gaat erom dat het proportioneel is geworden.

Minister **Ritzen**: Het is aan de orde geweest in die zin dat voor het eerst door ons werd duidelijk gemaakt dat wij het ons als samenleving niet kunnen permitteren dat er zo'n grote achterstand optreedt. Dat was het begin van het gesprek. Dat was het college van beroep nog niet duidelijk. Het heeft ook een andere functie, waarbij het gaat om de zorgvuldigheid van de afwikkeling. Daarbij is geen sprake van een eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van achterstand. Wij hebben daar geen specifieke afspraken over gemaakt, maar wij hebben wel een algemene afspraak gemaakt dat, als er een grote achterstand optreedt, wij bezien of er mogelijkheden zijn om die achterstand zo snel mogelijk in te lopen door middel van uitbreiding dan wel de twee lijnen die ik eerder heb aangegeven: wanneer beroepen door ons tot stand komen doordat wij zeggen dat een student niet onder de hardheidsclausule valt, terwijl wij uit voorgaande jurisprudentie weten dat die student de hardheidsclausule uiteindelijk krijgt toegewezen, dan trekken wij die

gevallen zelf terug of wij zorgen er via wet- en regelgeving voor dat er niet te veel gevallen bij het college van beroep terechtkomen.

De heer **Korthals** (VVD): Kan de minister nader toelichten waarom er niet geoordeeld kan worden op grond van de nieuwe hardheidsclausule voordat de procedure ten aanzien van de oude hardheidsclausule is afgerond?

Minister **Ritzen**: Een aantal personen heeft een beroep gedaan op de oude hardheidsclausule. De Informatiseringsbank heeft dat afgewezen. Vervolgens zijn die personen in beroep gegaan. Die beroepen lagen daar nog, soms ook in de la; die waren niet in behandeling genomen. De betrokken personen hadden ook het gevoel: wij zitten nog in die rij en kunnen niet zelf een beroep doen op de nieuwe hardheidsclausule. Of het college van beroep hierin een stap had kunnen nemen dan wel of de individuen dat hadden kunnen weten, weet ik eerlijk gezegd niet. Wij hebben in elk geval kunnen bevorderen dat die dossiers uit de la zijn genomen en in de nieuwe hardheidsclausule zijn gestopt. Daardoor is een grote daling bereikt van het aantal beroepen.

De heer **Korthals** (VVD): Met andere woorden, die oude procedure hoeft niet te worden doorgezet en ook de Informatiseringsbank kan zeggen: die procedures nemen wij zelf terug, die gaan wij nu behandelen op grond van de nieuwe hardheidsclausule.

Minister **Ritzen**: Exact. Maar je merkt dan dat het ook een probleem is van de uitvoering, waarbij je op een goed moment behoefte hebt, zoals ook de heer Van der Vlies vroeg, aan rode vlaggen die opgaan: pas op, er is hier echt een groot probleem, dit duurt gewoon te lang. De zalen in het land hebben mij dat overigens ook duidelijk gemaakt. Juist vanwege de hardheidsclausule bestaan er disproportioneel veel problemen in ons land. Het leidt ook tot het soort voorstellen dat is gedaan in de vereenvoudigingsnotitie.

De heer **Leerling** heeft gevraagd naar de beperking van het recht op

studiefinanciering tot een hoger onderwijsdiploma. Op zichzelf sluit die gedachte aan bij het stellen van prioriteiten bij beperkte middelen. Alleen is de vraag welke gedragseffecten dat zou meebrengen, want "een diploma" is niet zo goed gedefinieerd. Is dat een diploma voor een aantal jaren? Als we nu even de persoon nemen die vlak voor de afronding van zijn diploma staat en nog een jaar studiefinanciering te goed heeft, zien we dat deze nogal wat opties heeft om dat jaar studiefinanciering toch te gebruiken. Door andere dingen te doen, buiten de studie, maar ook door zich te verrijken binnen de studie, of door er nog een andere studie bij te doen. Met andere woorden: het diploma op zichzelf kan daarin nooit echt een graadmeter zijn, maar we beraden ons inderdaad. We hebben natuurlijk de cursusduur plus één jaar ingevoerd, maar nogmaals, we beraden ons op verdere mogelijkheden.

De heer **Leerling** (RPF): Dat beraad wacht ik graag af. Ik heb dit punt alleen naar voren gebracht, omdat juist in deze tijd, zo tegen de zomer aan, weer wat HBO-studenten klaar komen en zeggen: ik heb nog één of twee jaar over, ik ga nog eventjes wat door, want dan houd ik mijn studiefinanciering. Ik vind dat op enigerlei wijze toch oneigenlijk gebruik maken van de middelen die de overheid ter beschikking stelt.

Minister **Ritzen**: Ik ben het op dit punt volstrekt met de heer **Leerling** eens. Het is opvallend dat studenten geleidelijkaan wel die benadering hebben gekozen. Je ziet in toenemende mate convergentie tussen de tijd, beschikbaar voor studiefinanciering, en het gebruik van studiefinanciering. Eigenlijk is dat heel logisch, omdat de investering die studenten op dat moment doen, in het algemeen zeer wel rendeert. Daarom vind ik dit geen aan studenten verwijtbare zaak, maar iets waarvan je moet zeggen: het is oneigenlijk en niet zo bedoeld. Dat betekent ook dat we daar zelf randvoorwaarden aan moeten gaan stellen. Dat leidt mij tot de opvatting die ik eerder naar voren bracht, dat je toe zou moeten naar een combinatie waarin zaken als cursusduur en studieduur meer met elkaar moeten

worden verbonden. Daarbij moet wel de redelijkheid in het oog worden gehouden, waar de cursusduur studeerbaar moet zijn, in de periode die daarvoor staat. Dat is meteen een reactie op een opmerking van de heer Nuis, die vroeg of niet meer aandacht moet worden besteed aan differentiatie van cursusduur. Ik ben het daar zeker mee eens. Hij vroeg verder of er geen andere instrumenten in het geding moeten worden gebracht. Dit zijn allemaal elementen die zeker aan de orde komen bij de verdere gedachtengang over de ontwikkeling van de studiefinanciering.

Ik kom toe aan de regeling voor de studiestakers, waarover de heer Vermeend een drietal indringende vragen heeft gesteld. Ik denk dat hij op één punt verrast zal zijn over de wijze waarop dat vorm heeft gekregen. Ik was zelf althans verrast, en ik hoop dat hij dat ook is. Hij had één probleem, namelijk op het punt van de militaire dienst. Naar aanleiding van zijn opmerking heb ik gisterenavond nog contact opgenomen met het ministerie van Defensie. Hoezeer Defensie ook aarzelt ten aanzien van het maken van uitzonderingen, heeft het departement wel laten weten dat het inderdaad de studiestakers die voor 1 februari ophouden met hun studie, niet zal oproepen in militaire dienst, als zij van plan zijn door te studeren per 1 september, en als ze ook daadwerkelijk doorstuderen.

Natuurlijk moet dat ook de lijn zijn, want anders krijg je een heel rare situatie, namelijk dat studenten per 1 februari stoppen met hun studie, terwijl ze nog zouden kunnen doorgaan, maar wellicht niet meer onder de norm zouden vallen, en dan besluiten om niet door te gaan, maar in militaire dienst moeten, waardoor hun studiecarière toch wordt onderbroken.

De heer Vermeend heeft daarbij nog gevraagd, hoe het zit met tentamens. Heeft over het algemeen op basis van de tentamens die gegeven worden, de student een reëel beeld van waar hij staat in zijn studie, zo rond de datum van 1 februari? Het antwoord daarop is "ja"; er zijn nauwelijks nog studies te vinden waarbij al niet vrij indringend in feite al in de eerste maanden van de studie wordt getentamineerd. Als ik kijk naar de wijze waarop het

rapport-Wijnen is ontvangen, moet ik daaraan toevoegen dat dat juist een van de aanbevelingen is: begin al in de eerste maand met tentamineren. De manier om studenten uit te dagen en betrokken te houden bij de studie, is om ze voortdurend de kans te geven, te laten zien wat ze in die studie gerealiseerd hebben. Dat betekent dus dat men over het algemeen daarvan goed op de hoogte is.

Een derde vraag was of ze elders makkelijk kunnen instromen in andere studies. Dat is zeker nog niet overal de gewoonte, maar wel in toenemende mate. In toenemende mate zie je mogelijkheden, inderdaad per 1 februari, om in te stromen. In zoverre zou de datum van 1 februari een goed gekozen datum kunnen zijn.

Afsluitend nog het volgende. Door een groot aantal geachte afgevaardigden is gevraagd om een tandje hoger. Ik heb daarvan aangegeven, op welke wijze het kabinet dat voor ogen heeft. Wat mij betreft gebeurt dat vanuit de filosofie dat verwijzing en oriëntering ook niet strijdig hoeven te zijn met selectiviteit, wetenschappelijkheid in het wetenschappelijk onderwijs, en zeker niet met een goede hogere beroepsopleiding. Er zullen dus nieuwe voorstellen op tafel worden gelegd. Daarin zal sprake zijn van een verdere verscherping, een pittige. Ten slotte nogmaals dank voor alle opmerkingen.

De heer **Willems** (Groen Links): Voorzitter! Ik heb er behoefte aan om nog even kort te reageren op het betoog van de minister, want de minister is met zijn beantwoording naar mijn gevoel een principiële andere koers ingeslagen dan bleek uit de schriftelijke voorbereiding. Ik heb daar in eerste termijn al voor gewaarschuwd. Ik heb de instemming van mijn fractie er zelfs afhankelijk van gemaakt.

De vierde nota van wijziging is wat dat betreft een veeg teken. De studievoortgangsmeting als controle krijgt namelijk minder aandacht dan de bevordering van het tempo. Dat is dus een principiële ander gebruik van het instrumentarium. De minister heeft verder aangegeven, dat hij van mening is, dat de normen in de

naaste toekomst verder verhoogd kunnen worden, zowel in het kader van de bezuinigingstaakstelling rond de Voorjaarsnota, als in het kader van de evaluatie die over een jaar komt. Daarmee komt het principiële andere gebruik van dit controle-instrument weer om de hoek kijken. Daar heeft mijn fractie buitengewoon grote moeite mee. Ik heb het gevoel, dat de minister nu via een wat voorzichtig wetsvoorstel ons een wat zwaardere tempobeurs in de maag wil splitsen. Wij hebben daarvoor bedankt.

Het andere punt betreft de duurzaamheid van het voorstel. Dat is ook nog steeds niet helder, gelet op de discussies die nog naar aanleiding van de Voorjaarsnota moeten plaatsvinden. Verder is een aantal praktische problemen gemeld, dat ook nog niet helemaal is opgelost. Sterker nog, die worden alleen maar groter en zijn nog moeilijker op te lossen, als de normstelling verhoogd wordt, zowel voor de eerstejaars als, volgend jaar misschien, voor de ouderejaars. De minister heeft in eerste termijn een roerend betoog gehouden over waarom hij juist voor de eerstejaars deze lage norm heeft gekozen, maar daar wordt nu vrij gemakkelijk overheen gestapt.

Dan nog een opmerking over het amendement over de partnertoeslag. Ik hecht eraan, ondanks het meningsverschil dat ik daarover met de regering heb, dat duidelijk wordt dat ten aanzien van de partnertoelagen sprake is van een oneigenlijk gebruik van studiefinanciering. Daarom hoort die ook niet betrokken te worden bij de omzetting van beurs naar lening.

Ik sluit af met de opmerking, dat wij nog steeds van mening zijn, dat uitstel van de invoering van deze wet noodzakelijk is. Het is daarom nog niet duidelijk, of wij de wet wel zullen steunen, zeker na deze nota van wijzigingen en de beantwoording. Ik zal mij daar met mijn fractie nader over moeten beraden. Ik dien daarom de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat de inhoudelijke uitvoering van de taakstelling ten aanzien van de studiefinanciering in de Voorjaarsnota voorlopig nog onzeker is;

voorts overwegende, dat daarmee de systematiek van de studievoortgangscntrole in een mogelijk gewijzigd stelsel van studiefinanciering niet vaststaat;

overwegende, dat grote onzekerheid bestaat over de uitvoeringsproblemen, zowel bij de Informatiseringsbank als bij de instellingen;

verzoekt de regering de invoering van voorliggend wetsvoorstel ten minste een jaar uit te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Willems. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (22966).

De heer **Korthals** (VVD): Voorzitter! Ik dank de minister voor de uitvoerige en heldere beantwoording. Ik kom slechts op enkele punten terug. In de laatste nota van wijziging wordt de norm voor het eerste jaar met 250% verhoogd. De Kamer heeft indertijd gezegd dat de eerstejaars een andere positie innemen. De minister heeft hier zelf aan herinnerd. In de stukken heeft hij – inderdaad roerend, zoals de collega Willems opmerkte – betoogd dat de eerstejaars tijdens hun studie met bijzondere spanningen te maken hebben. Daarbij moet ook de oriënterende en verwijzende functie niet vergeten worden. Desalniettemin verhoogt de minister de norm met 250% en wel tot 25% van het aantal studiepunten. Ik vraag mij af in hoeverre hierover overlegd is met de universiteiten. De minister heeft eerst kans gezien een breed draagvlak voor de wet te creëren en dan komt hij op het laatste moment met een dergelijke nota van wijziging.

In feite is al aangekondigd dat de norm in 1994 verhoogd zal worden. Tussendoor wordt er geëvalueerd en vinden er experimenten plaats. Voor deze wet is het beter, wanneer er

een grondige evaluatie aan ten grondslag zou liggen. Het lijkt mij niet verstandig, de norm voortdurend te wijzigen. Dat creëert onzekerheid. Ik vraag de minister, nader in te gaan op het nut van de verhoging van de norm, behalve dan dat er kennelijk sneller en beter gestudeerd wordt. De studiefinanciering eindigt na vijf jaar en iemand die ieder jaar slechts 25% haalt, komt zichzelf vroeg of laat tegen. De minister heeft zelf gezegd dat er problemen kunnen ontstaan in verband met de opleiding en de programmering van de universiteiten. De kosten zijn niet of nauwelijks relevant. De minister kan er althans geen duidelijke uitspraken over doen. Wij kunnen wel een groter aantal procedures verwachten, die de overheid geld zullen kosten.

Voorzitter! In dit stadium komt bij mij de volgende wat merkwaardige vraag op. Wat is de gang van de zaken met de OV-jaarkaart? Het gaat om een voorwaardelijke toekenning van de studiefinanciering. De studenten krijgen ook hun OV-jaarkaart. Als zij de norm niet halen, wordt de studiefinanciering dan omgezet in een lening? Moeten zij in dat geval ook de OV-jaarkaart terugbetalen? En zo ja, welk bedrag wordt daarvoor in rekening gebracht?

De heer **Lansink** (CDA): Voorzitter! Ik dank de minister voor de beantwoording. Hij heeft helder gezegd dat er sprake is van een dubbele doelstelling. Het oneigenlijk gebruik wordt tegengegaan en er wordt gestreefd naar een optimale voortgangscntrole. Ik dank de minister ook voor de nota van wijziging, die inderdaad een aanscherping van de maatregelen betekent. De nota staat wel enigszins op gespannen voet met een eerdere beschouwing die door de minister werd gedeeld, namelijk dat het eerste jaar een ander karakter heeft dan andere jaren. Dit wordt gecompenseerd door de harde toezegging dat de minister zich vanaf 1994 aan een "pittiger" taakstelling zal verbinden wat de norm betreft. In reactie op een vraag van de heer Vermeend maakte de minister duidelijk dat hij in dit verband aan 40% of 50% dacht. Dat is in overeenstemming

met hetgeen ik gisteren hierover naar voren heb gebracht.

De minister heeft duidelijk gemaakt dat de opbrengst van de maatregelen eerder in de richting van de 100 mln. gaat dan van de 10 mln. Deze opbrengst is zeker van belang, gelet op het integrale debat over de studiefinanciering dat wij nog moeten houden.

De kwestie van de studeerbaarheid heeft twee kanten. Het gaat om de zwaarte van de programma's, maar ook om de organisatorische kant. Ik kan het dan ook eens zijn met de strekking van artikel 7.13. Het kan van belang zijn, de volgtijdelijkheid goed te regelen.

De alternatieve registraties blijven een punt van zorg, dus de instellingen die er een eigen systeem op na houden. Zij moeten daartoe een gemotiveerd verzoek indienen. Wat als de minister tot de bevinding komt dat de registratie niet deugt of niet voldoet aan de normen? Wat gaat hij dan doen?

Mijn allerlaatste opmerking gaat over het Auditorenfonds. Ik dank de minister voor de beantwoording op dit gebied. Net als de minister ben ik van oordeel dat wij dat centraal moeten laten. Er zijn eerder gedachtenwisselingen over geweest. Dat geldt ook wanneer maatschappelijk relevante zaken in het geding zijn die in feite niet direct betrekking hebben op de universiteit, zoals het meedoen aan landelijke politieke organisaties of het leveren van sportprestaties. Het zou niet gek zijn om daar eens naar te kijken. De instellingen zouden zich kunnen profileren via hun eigen auditorenfonds. Wellicht kan daarop eens worden gewezen. Als zij toch open dagen organiseren, waarom kan er dan geen hardlooppwedstrijd bij?

De heer **Vermeend** (PvdA): Voorzitter! Ik kan heel kort zijn. Ik heb met veel waardering geluisterd naar de gedetailleerde en gedegen beantwoording van de gestelde vragen. Ik maak nog een opmerking en ik plaats nog een kanttekening.

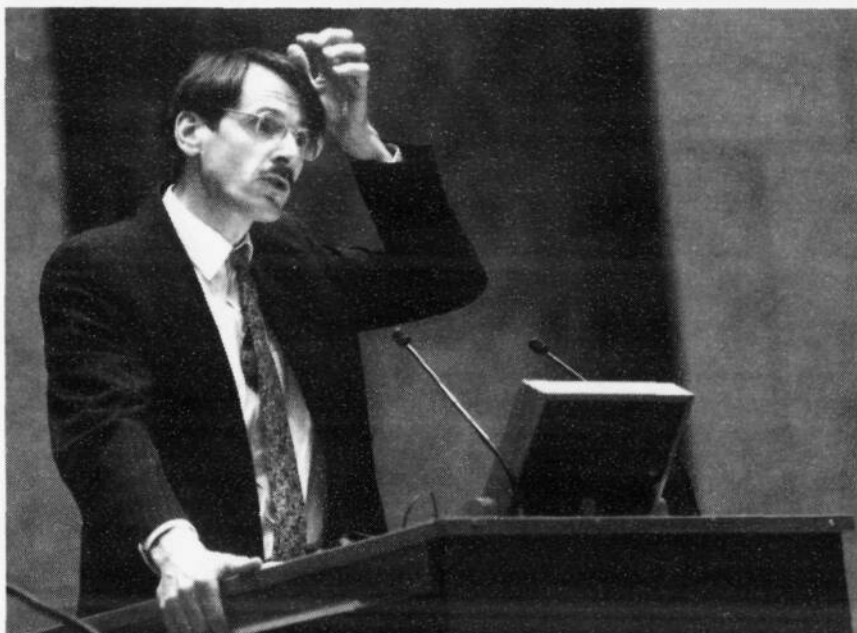
De minister heeft duidelijk gemaakt dat de studievoortgangscntrole feitelijk meer opbrengst kan opleveren en oplevert. De minister is vooruitgelopen op een herziening van het stelsel; de brief moet nog

naar de Kamer worden gestuurd. Die opbrengst zou in ieder geval gebruikt moeten worden voor het stelsel. Anders gezegd: dit dient te worden meegenomen in de taakstelling. De taakstelling wordt hier dus in feite gedeeltelijk ingevuld. Dat wil ik uitdrukkelijk vastgelegd hebben. Dat kan immers betekenen dat wij straks, als de Kamer over die brief vergadert, weten wat de opbrengst is van de studievoortgangscntrole en wat een eventuele aanscherping kan betekenen. Wij kunnen dan een betere afweging maken op dit punt.

□

Minister Ritzen: Mijnheer de voorzitter! De heer Willems heeft in zijn eerste termijn heel kritisch gekeken naar de wijze waarop de studievoortgangscntrole vorm krijgt. Hij heeft ook toen al een aantal opmerkingen gemaakt in de zin van "wees nu voorzichtig en zie het toch voortdurend in het kader van uiteindelijk het verbeteren van de kwaliteit van onze samenleving en vervolgens van het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs". Ik hoop dat ik het zo abstract mag vertalen. Ik moet onmiddellijk zeggen dat ik mij bij die opmerkingen volledig aansluit. Vervolgens zeg ik echter ook hartgrondig – dat heb ik ook steeds in de zalen verdedigd – dat de studievoortgangscntrole essentieel is om te komen tot een verdere verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Ik denk dan vooral in de richting van het versterken van het "contract" – "contract" staat tussen aanhalingstekens, want het zal naar mijn mening nooit een juridisch afdwingbaar contract kunnen zijn – tussen instelling en student. Daarbij kan de student aanspraak maken op een maximale uitdaging door die universiteit of hogeschool, terwijl de universiteit of hogeschool kan eisen dat de student zich maximaal voegt naar hetgeen wordt aangeboden, het curriculum.

Daarin werken wij toch in zekere zin op het scherp van de snede. Ik heb al eerder aangegeven dat ik iets anders tegen de propaedeuse aankijk. Ik doel nu op het spanningsveld waar de heer Korthals ook een opmerking over heeft gemaakt. Ik meen dat het belangrijk is om juist in de propaedeuse iets meer te doen. Indien wij verdere

Minister Ritzen van Onderwijs en Wetenschappen

stappen zetten – de Kamer vraagt die nu al duidelijk te maken – dan zouden deze in de propaedeuse gezocht moeten worden. Daarvoor hebben wij de vierde nota van wijziging. Daarna vindt een pittige verhoging plaats, maar uitsluitend in het kader van het samengaan van verbetering van kwaliteit, verbetering van studeerbaarheid en verbetering van curricula. Ik realiseer mij overigens voortdurend dat, als je spreekt over dingen die nog niet goed zijn, dit al heel gauw de indruk geeft dat de universiteiten en hogescholen bij ons niet deugen. Dat is absoluut niet aan de orde. Ik denk nog steeds dat wij voorlopers zijn in Europa. Uit gesprekken met mijn collega mevrouw Brunn in Noordrijn-Westfalen en met andere collega's in Duitsland blijkt hoezeer men naar ons kijkt als een voorbeeld daarvan. Ik realiseer mij ook ten volle dat wij ervoor moeten oppassen dat wij niet gaan lijden aan de wet van de remmende voorsprong. Ik denk dat dit daarin een goede ontwikkeling kan zijn.

De heer Willems heeft daarbij gevraagd naar de duurzaamheid. Het is in mijn ogen betrekkelijk ondenkbaar dat wij in vervolgstadia in de komende jaren – ik heb er geen behoefte aan om nu te kijken naar decennia of eeuwen – tot de

conclusie komen dat wij deze stap achteraf bezien toch beter niet hadden kunnen maken. Ik denk dat op heel veel fronten juist duidelijk zal zijn dat dit een belangrijke initiële stap was en dat verdere ontwikkelingen daarvan in de komende jaren ook moeten worden gerealiseerd. Dat zie ik toch als een onderwerp van duurzaamheid: grondslagen leggen waarop ook verdere ontwikkelingen kunnen worden doorgezet.

Ik krijg in die zalen heel vaak zweepjes aangeboden. Die weiger ik elke keer consequent, want als de gedachtengang is "zo snel mogelijk met het verlies van de nadruk op kwaliteit", dan kan het niet aan de orde zijn. Dat wil niemand in ons land. Maar het gaat wel vervolgens om een verbetering van dat contract.

Ik kan mij heel goed voorstellen dat de heer Willems die praktische problemen naar voren brengt. Ik zie dat ook als een grote verantwoordelijkheid, maar ik ben ervan overtuigd dat wij die kunnen oplossen. Ik realiseer mij heel goed dat wij een verschillende lijn trekken als het gaat om de partnertoeslag. Ik realiseer mij ook heel goed dat de door mij daarin getrokken lijn, namelijk om te zeggen dat het studiefinanciering is, betrekkelijk arbitrair is. Wij hebben die nu eenmaal ook vastgelegd. De motie zal ik dus niet makkelijk tot de mijne

kunnen maken, zoals de heer Willems zal kunnen begrijpen.

De heer Korthals heeft gesproken over een juiste keuze voor de propaedeutische. Hij vroeg of daarover overleg heeft plaatsgevonden met de universiteiten en de hogescholen. Dat is niet expliciet gebeurd. Het probleem van de universiteiten en hogescholen was echter juist nooit in dat eerste jaar aan de orde, het was altijd in de vervoljaren. Met andere woorden, ik kan mij niet voorstellen dat daarin praktische problemen zullen ontstaan.

De heer **Vermeend** (PvdA): Ik wil nog even duidelijkheid over het amendement-Willems met betrekking tot die toeslag. De minister zegt dat het arbitrair is. *Ontraadt de regering het amendement? Wat is het oordeel van de regering daarover?*

Minister **Ritzen**: Wij hebben de Kamer daarover een brief gestuurd. Ik heb daarover ook in het kabinet uitvoerig overleg gevoerd, met als conclusie: laat het maar zoals het nu is. Dat betekent dus dat er ook geen mogelijkheid zal bestaan om bij het introduceren van deze studievoortgangscontrole een nieuwe stap te zetten, waarbij de partnertoeslag en de een-oudertoeslag alsnog zouden worden losgemaakt van de studiefinanciering. Omdat die verbonden zijn aan de studiefinanciering, zou ook de omzetting van beurs in lening dus van toepassing zijn op die partnertoeslag en de een-oudertoeslag.

De heer Korthals heeft nog een vraag gesteld over de OV-jaarkaart. Het is inderdaad goed om expliciet te vermelden dat die niet meegaat in de omzetting. Het is dus niet zo dat je daarna het commerciële tarief zou moeten gaan betalen. Dat zou overigens hoger liggen dan wat de student betaalt. Het moet heel duidelijk zijn dat er door het bulkcontract dat gesloten was en dat nu weer gesloten is – en waarvan de Tweede Kamer vandaag heeft kunnen zien dat de ministerraad het heeft bevestigd – in feite sprake is van een veel hogere waarde verbonden aan een OV-jaarkaart dan datgene wat de student ervoor betaalt via zijn reiskostenvoorziening.

De heer Lansink heeft nog zorgen over de alternatieve registraties. Ik

zal dat goed voor ogen blijven houden. Ik deel die zorg. Het is, wat mij betreft, niet iets wat terzijde kan worden gelegd. Ik vind inderdaad dat wij daar bij de instellingen de uiterste nadruk op moeten leggen. Wij moeten benadrukken dat wij desnoods bereid zijn, die instellingen te helpen om te komen tot die registratie volgens het algemene sjabloon. Die alternatieve registratie kost ons namelijk ook een heleboel tijd, geld en aandacht. Wij zullen dus de grootste druk erop zetten om ervoor te zorgen dat er niet te veel instellingen gebruik maken van die alternatieven.

Zij moeten in elk geval zeker voldoen aan de normen. Er mag dus ook niet zoiets ontstaan als een gedrag dat uitgelokt is, waardoor men zich al in de positie zou kunnen stellen van "wij gaan iets anders doen, want dat is voor ons een stukje makkelijker of daarmee kunnen wij zelfs de dans ontspringen".

Ik kom te spreken over het Auditorenfonds en de sportprestaties. Ik zal er graag met mijn collega van WVC over praten om te bekijken of zij er inderdaad aanleidingen in ziet. Ik kan mij de opmerking van dit kamerlid zeker voorstellen. Het is overigens op dit punt nooit ondenkbaar geweest dat universiteiten, waar zij de gedachtengang over het Auditorenfonds breed interpreterden, er ook al invulling aan konden geven, namelijk daar waar een sportprestatie ook kan worden gezien als een maatschappelijke bijdrage.

Voorzitter! Ik wil nog heel kort een oordeel geven over de verschillende amendementen. Het amendement op stuk nr. 12 inzake het evenredige deel en de norm voor de studievoortgangscontrole wil ik ontraden. Het amendement op stuk nr. 13 ging over het terugtrekken bij de universiteit of hogeschool voor 1^e maart. Dat is volgens mij nu overbodig geworden, dus dat zou ik ook willen ontraden. Het amendement op stuk nr. 15 gaat over de partner- en een-oudertoeslag en ook dat zou ik willen ontraden.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van de artikelsgewijze behandeling en dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 16.35 uur tot 16.45 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de verlening van voorzieningen aan gehandicapten (Wet voorzieningen gehandicapten) (22815).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De heer **Kohnstamm** (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor hun uitvoerige uiteenzettingen over de ook door mij gestelde vragen. Echter, hoewel de zaal nog wat leeg is, wil ik eerst enkele opmerkingen maken in de richting van de woordvoerders van het CDA. Immers, ik heb mij over hun inbreng nogal fors verbaasd. Collega De Kok sprak indringend over de noodzaak, te komen tot ombuiging van de intensiteit waarmee de verzorgingsstaat probeert om aan noden tegemoet te komen. Hij sprak over "solidariteit" voornamelijk in de verleden tijd en uitte teksten als: "een gulden moet eerst verdiend worden voordat hij kan worden uitgegeven", "de tering naar de nering zetten" enz. Als ik het mij goed herinner – ik denk aan een interview met de heer Brinkman bij zijn eerste optreden als fractievoorzitter – zijn dat teksten die hij onder de douche zou verzinnen. De heer Tuinstra had vervolgens teksten die heel erg instrumenteel en bestuurlijk van aard waren.

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid begon en eindigde haar inbreng terecht met het maken van excuses aan de mensen waar het vandaag feitelijk over gaat. Wat mij nu zo opviel in de teksten van de collega's van het CDA was dat de gehandicapten zelf in die verhalen niet of nauwelijks naar voren kwamen. Soms vraag ik mij af, waar het sociale gezicht van die partij in dit soort discussies is gebleven.

Ik vond de betogen van de bewindslieden over het algemeen helder. Echter, op een aantal punten

heb ik geen reactie gekregen en op een aantal andere punten ben ik het niet met ze eens. Bovendien wil ik wat de financiën betreft nog een hartekreet laten horen.

Uit de stukken en betogen van de bewindslieden blijkt dat zij ervan uitgaan en hopen dat er steeds meer sprake zal zijn van één loket. De doelstelling moet natuurlijk zonder meer zijn dat er één loket is. Als dat niet te voorkomen is, moeten de ambtenaren achter dat loket maar van het kastje naar de muur worden gestuurd maar de gehandicapten voor dat loket niet omdat er maar één loket is. Op grond waarvan heeft men er nu toch vertrouwen in – ook staatssecretaris Heerma heeft het naar voren gebracht – dat dat ene loket er komt? Wat wordt daaraan concreet gedaan? Ik denk dat het heel gunstig zou zijn wanneer in tweede termijn concreet zou kunnen worden aangegeven hoe niet alleen wat de evaluatie betreft maar ook met betrekking tot de invoering aan dat ene loket wordt gewerkt.

Over de invoering per 1 januari 1994 heeft alleen de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid iets gezegd naar aanleiding van een ordedebatje. Voor het overige is hierover, als ik goed heb geluisterd, niets gezegd. Maar er is nog zo ontzettend veel onzeker voor de nu geplande invoeringsdatum van 1 januari: afbakening tussen de verschillende betrokken loketten en uitvoeringsinstanties, de nieuwe procedures die ontwikkeld en afgewikkeld zullen moeten worden enz. Zonder dat ik er heel veel van af weet, denk ik dat de overdracht van dossiers, die uitgesplitst moeten worden naar de verschillende nieuwe instanties, een gigantische klus zal worden. Haastige spoed bij zo'n klus, bij het zo ingrijpend reorganiseren van de hele handel, is met het oog op de doelgroep niet gewenst. Mag ik in tweede termijn van de bewindslieden horen hoe zij oprecht denken het een en ander in het vat te kunnen gieten, ook en vooral als de Wet voorzieningen gehandicapten niet per 1 juli in het Staatsblad staat?

Als aan de overzijde van het Binnenhof net zoveel zeer emotionele beroepen worden ontvangen als ons hebben bereikt, dan gok ik erop dat ze daar wel van steen moeten zijn om in anderhalve maand tijd, nadat wij gestemd

hebben tot aan 1 juli, de zaak zo af te handelen dat die daadwerkelijk in het Staatsblad komt te staan. Ik houd dat niet voor mogelijk. Ik zou ten eerste willen weten hoe gewerkt wordt aan verdere invoering en ten tweede wat de reservetijd is en de uitwijkmogelijkheden zijn als 1 juli, toch een harde datum, niet gehaald wordt.

In mijn derde hoofdstukje bespreek ik nu een aantal punten waar een reactie op gekomen is, maar waarover ik nog vragen, opmerkingen of moties heb. Het eerste punt is dan de verdeling van de gelden over de gemeenten. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het bijzonder geef ik toe, dat ik er in eerste termijn een aantal technische suggesties voor heb gedaan. Ik moet weliswaar niet bij de beheerders van de fondsen te rade om precies te doorgronden hoe het verdelingsmechanisme in de Financiële-verhoudingswet 1984 is, maar ik heb een paar suggesties gedaan. Ik moet zeggen dat de reactie mij tegenvalt.

Er wordt aan gewerkt, zo zeggen de bewindslieden, ook door de Raad voor de gemeentefinanciën, die medio mei of eind mei een advies zal afgeven. Maar de voorkeur blijft uitgaan naar een zeer globale verdeling. Op grond van de gegevens die ons geworden zijn, onder andere van de Gehandicaptenraad, maar ook van een aantal gemeenten die zich direct tot de commissie en de leden van de Kamer hebben gewend, is dat toch te weinig vertrouwenwekkend. Op het moment dat de verdeling via het Gemeentefonds niet goed plaatsvindt – de staatssecretaris van Volksgezondheid weet langzamerhand ook heel veel van normuitkeringen en verdelingsmechanismen – ontstaat een gigantisch probleem. De mensen die het aangaat worden dan de dupe. Om die reden wens ik een motie in te dienen, mede namens de heren Van Otterloo, Van der Vlies, Leerling, mevrouw Brouwer, de heren Van Hoof, Schutte en Tuinstra.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat een verdeling van de voorzieningengelden over de gemeenten uitgaande van een vast bedrag per inwoner kan leiden tot onaantvaardbare herverdelingseffecten;

voorts overwegende, dat het beroep op voorzieningen voor een belangrijk deel wordt bepaald door inwonerskenmerken, door het aantal 65-plussers in een gemeente en door de aanwezigheid van specifieke instellingen voor gehandicapten, voor zover de bewoners daarvan een beroep op de Wet voorzieningen gehandicapten kunnen doen;

verzoekt de regering op korte termijn ten behoeve van de verdeling van de voorzieningengelden een verfijning als bedoeld in artikel 11 Financiële-Verhoudingswet 1984 te ontwikkelen, afgestemd op bovengenoemde bijzondere kenmerken en de ook dan nog optredende herverdelingsproblematiek op te vangen via gebruikmaking van het integratieartikel (artikel 38) van de Financiële-Verhoudingswet 1984,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Kohnstamm, Van Otterloo, Van der Vlies, Leerling, Brouwer, Van Hoof, Schutte en Tuinstra.

Zij krijgt nr. 28 (22815).

De heer Kohnstamm (D66): Voorzitter! Ik wil enkele vragen stellen en opmerkingen maken over de eigen bijdrage en de cumulatieve problemen. Wat het laatste betreft, heb ik in eerste termijn gerefereerd aan een artikel, een ingezonden brief, van een moeder van drie kinderen, van wie twee gehandicapt, op de open-forumpagina van de Volkskrant. Toen heb ik duidelijk gemaakt dat het mij specifiek gaat om de cumulatieve-effecten van verschillende maatregelen.

Mij dunkt, dat de staatssecretarissen in dit debat nog weinig hebben uitgelegd hoe zij van plan zijn om de cumulatieve problemen op te lossen. Dit probleem doet zich ook in verschillende andere dossiers voor. Ook volksgezondheid heeft het probleem van afdekking van de cumulatie.

Maar als iemand met twee gehan-

dicapte kinderen met verschillende voorzieningen, met verschillende instanties, met verschillende eigen bijdragen, met verschillende kostenfactoren zit, is mij nog niet duidelijk geworden of in het beeld dat de staatssecretaris schetst van bijvoorbeeld de eigen bijdragen, de f 500 en de f 200, ook wordt toegezien op de cumulatie van een en ander. Die moeder van drie kinderen, van wie twee gehandicapt, heeft inmiddels overigens een WAO-uitkering, wat het nog schrijnender maakt. De cumulatie heeft dramatische consequenties. Als zo'n moeder ten slotte naar de bijzondere bijstand wordt verwezen, heeft zij wel een hele weg afgelegd. Feit blijft dat de onrechtvaardigheid door die cumulatie toeneemt. Ik wil graag dat de bewindslieden daarover een exposé geven.

Dan de eigen bijdrage. Meer concreet, zo heeft de staatssecretaris uitgelegd: f 500 gemaximeerd, voor de WVG, ongeveer f 200 voor de AWBZ. Of heb ik het fout?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ja, f 500 voor de inkomens anderhalf keer het norminkomen. Dat is ongeveer de ziekenfondsgrens. Daarboven: draagkracht.

De heer **Kohnstamm** (D66): Zeker. Dat stond vervolgens ook in mijn tekst: voor mensen met een inkomen tot de ziekenfondsgrens. Daarboven geldt de draagkracht.

Vervolgens heb ik de staatssecretaris daarover geïnterrumpeerd. Ik heb gezegd: maar er zijn nog wel meer problemen. De staatssecretaris antwoordde daarop door te wijzen op het inkomen van de burgemeester van Groningen. Tussen het inkomen op de ziekenfondsgrens en het inkomen van twee ton van een burgemeester van een stad ter grootte van Groningen, zit echter een enorm schaalverschil.

Nu lijkt het mij niet redelijk om de mogelijkheden voor de bewindslieden om ingevolge artikel 4, lid 5, en artikel 5, lid 3, de eigen bijdragen op enigerlei wijze aan banden te leggen, uitsluitend te beperken tot de mensen met inkomens tot de ziekenfondsgrens. Dit kan ontzettend zwaar aankomen voor mensen met een inkomen van f 10.000, f 15.000 tot zo'n f 20.000 boven die grens, zeker zolang het cumulatieprobleem

nog niet is opgelost. Het lijkt mij dan ook niet redelijk om de mogelijk forse nivellering die daarvan het gevolg is, alleen maar te laten gelden voor de gehandicapten. Dus het gehandicapt zijn als zodanig geeft bij het participeren aan maatschappelijke activiteiten, wat al dit soort kosten met zich brengt, ten slotte aanleiding tot forse nivellering. Vandaar dat ik samen met collega Van Hoof de volgende motie heb voorbereid.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende, dat de regering de hoogte van de maximale eigen bijdragen voor minimuminkomens en inkomens tot het niveau van de ziekenfondsgrens nader wil vastleggen;

van oordeel, dat het vaststellen van maximale eigen bijdragen en/of financiële tegemoetkomingen óók van belang is voor de inkomensgroepen boven de ziekenfondsgrens;

verzoekt de regering óók voor de inkomensgroepen boven de ziekenfondsgrens nadere regels te stellen ten aanzien van de maximale eigen bijdragen en de Kamer hiervan in kennis te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Kohnstamm en Van Hoof. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 29 (22815).

De heer **Kohnstamm** (D66): Mijn voorlaatste punt, voorzitter, betreft de grens van f 45.000. Daaronder valt men onder de gemeente en daarboven onder de verzekeraars. Staatssecretaris Heerma heeft over de grens en het mogelijk van het kastje naar de muur worden gestuurd en de eventueel daarbij spelende problemen gezegd, dat hij eigenlijk niet zoveel problemen verwacht. Die zullen, naar het zich laat aanzien, wel achter dat ene loket

opgelost worden, aldus de staatssecretaris. Er komt dan overleg tussen de gemeente en de zorgverzekeraars. De staatssecretaris neemt aan, dat het dan wel in orde komt.

Nu een concreet voorbeeld, gewoon om te weten, welke naar mijn mening vrij dramatische effecten zo iets tot gevolg kan hebben. Een voorbeeld van iemand met multiple sclerose. Dat heet in het jargon met een afschuwelijk woord een progressieve ziekte. Het ziektebeeld ontwikkelt zich en wordt steeds ernstiger. Stel dat zo iemand nog maar een paar jaar te leven heeft, dat is bij MS overigens slecht in te schatten, maar stel dat die inschatting wordt gemaakt; de kosten voor woningaanpassing zijn hoger dan f 45.000; er is thuishulp nodig; er zijn andere hulpmiddelen nodig; er zijn speciale voorzieningen ook van de zijde van de verzekeraars nodig. Er wordt overleg gepleegd tussen de gemeente en de verzekeraars. Dat betekent dat er overleg gevoerd wordt op het scherpst van de snede, met de financiën op tafel, cumulatief nu voor de verzekeraars en/of de gemeente, waarbij te eniger tijd de beslissing wordt genomen dat zo iemand de laatste vier jaar van zijn of haar leven intramuraal moet doorbrengen. Wie heeft daar dan de beslissing over te nemen? Is op enigerlei wijze de betrokkenheid van de desbetreffende persoon gewaarborgd? Hoe wordt die afweging precies gemaakt? Die onttrekt zich totaal aan de verdere waarneming.

Staatssecretaris **Heerma**: Wat is het verschil in deze vraagstelling met de uitvoering van de huidige regels?

De heer **Kohnstamm** (D66): Dit is een nieuwe regeling en dus kun je op een gegeven moment opnieuw nadenken en praten over de rechtvaardiging van die regeling. In dit geval wordt het door de in de loop der tijden groter geworden zelfstandigheid van mensen misschien noodzakelijk met andere ogen naar die regeling te kijken. Dat is op zichzelf niet zo verbazingwekkend.

Staatssecretaris **Heerma**: Voorzitter! Mag ik mijn vraag in een andere vorm herhalen? Ik zie in de vraagstelling van de heer Kohnstamm geen verschil met de toepassing van de huidige regeling. Er is een zelfde

afwegingsmoment door de GMD-arts. Het heeft niet met dit voorstel te maken.

De heer **Kohnstamm** (D66): Wilt u dan zo vriendelijk zijn, straks wel op mijn vraag te reageren, los van de vraag of het zo verschillend is van de huidige situatie? Ik zie een redelijke schrijnende beslissing die genomen wordt voor iemand die overigens zelfstandig zou kunnen blijven wonen met huishulp en hulp van anderen en een aantal woningaanpassingen nodig heeft en nu zijn laatste jaren intramuraal moet doorbrengen. Ik zou hierover graag nader willen vernemen van de staatssecretaris.

Ten slotte het financiële plaatje, voorzitter. De uitleg van de staatssecretaris van Sociale Zaken is op het punt, dunkt mij, waar het de geschiedenis vanaf 1989 betreft, redelijk verhelderend geweest. Ik heb geprobeerd het op mijn manier samen te vatten. De staatssecretaris vond dat overigens een te ongenueanceerde aanpak. Het zij zo. Ik begrijp er tenminste uit, dat het staartpost-effect, om het zo maar even te noemen, 5,3 mld. versnelde verlaging van het financieringstekort heeft opgeleverd; dat de stijging van de belasting – LB/IB – van 7% naar 13% en daarna een verlaging van 13% naar 8%, per saldo een verhoging van de eerste schijf van 1% teweegbrengt. Dat zijn de 2,7 mld. om het zo maar te zeggen van mevrouw Brouwer. Nu weet ik dat je appels en peren niet kunt optellen, maar geld wel. Als je twee bedragen optelt, kom ik uit op 8 mld. De hele operatie vanaf Oort, de AAW-premie, het niet verkrijgen van rechten, de uitbreiding van de gerechtigden naar de 65-plussers. Het effect is al met al geweest dat zij wel hebben betaald, terwijl zij geen rechten kregen. Wij staan nu op het punt om de daarbij behorende rechten te geven. De hele groep van gehandicapten, jong en oud, zegt vervolgens: dan willen wij ook wel dat er geld bij komt. Dan zegt mevrouw Ter Veld "foutje, bedankt" en zij hangt op! Zo kan het niet. In onze ogen wordt een grote groep mensen onrecht aangedaan. Uit het plaatje is inmiddels wel duidelijk geworden dat er voor 1 mld. wordt gekort op een categorie burgers die dat het minst kan gebruiken en die voor optimale deelname aan het

maatschappelijk verkeer van die voorzieningen afhankelijk is. Dat is voor mijn fractie echt niet acceptabel. Dat is inmiddels wel duidelijk geworden uit het plaatje.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Kan de heer Kohnstamm mij de optelling geven van de bedragen die worden gekort? Op welke voorzieningen wordt bezuinigd als gevolg van deze wet?

De heer **Kohnstamm** (D66): Als ik dat overzicht had gehad, had ik het graag gegeven. Die helderheid is wat mij betreft niet geheel verschaft. Misschien wil de heer Van Otterloo er even bijlage 1 bij nemen. Het gaat dan in het bijzonder om de tabellen 1 en 2. Ik begrijp dat bij ongewijzigd beleid de nieuwe regeling voor jonger dan 65-jarigen iets meer dan 1 mld. zal kosten, namelijk f 1.070.000.000. Voor mensen ouder dan 65 jaar zal het f 1.325.000.000 kosten. Ik heb mijn zakjapannertje niet bij me, maar ik kom in totaal uit op f 2.395.000.000. In de andere tabel wordt opgeteld wat wordt overgedragen. Dat is in totaal een bedrag van 1 mld. lager, iets meer zelfs. Ik concludeer dan het volgende. Stel dat de voorzieningen als zodanig niet waren aangetast. En stel dat was uitgegaan van wat in 1989 op het punt stond te gebeuren dankzij interventies van het toenmalige kamerlid Ter Veld, namelijk dat 65-plussers de rechten kregen die AAW'ers toen kregen. Toen speelde overigens een bedrag van 3 mld. Ik concludeer dat het nu 1 mld. extra kost in vergelijking met het bedrag dat wordt overgeheveld. Er wordt dus voor 1 mld. op het geheel bezuinigd.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Dat is natuurlijk onjuist. Ik koop ook elke maand een staatslot. Ik kan dan ook denken dat ik aan het einde van de maand een half miljoen rijker kan zijn. Als je kijkt naar wat er onder de extra uitgaven valt, moet je vaststellen dat een belangrijk deel van de geschatte extra uitgaven voor 65-plussers wordt bedoeld voor het wegwerken van de wachtlijsten in de gezinszorg. De heer Kohnstamm en ik hebben discussies gevoerd over het Financieel overzicht zorg. Daarbij hebben wij beiden niet de financiële ruimte gezien om alle problemen, die

niet zozeer te maken hebben met de AAW maar met het totale aanbod in de gezondheidszorg, op te lossen. Het is demagogisch om vervolgens met dit wetsontwerp in de hand te beweren dat wij 1 mld. te kort komen, omdat wij niet alle problemen in de gezondheidszorg die hiermee te maken hebben, hebben opgelost. Dat staat in tabel 2 vermeld. Het gaat niet om appels en peren. En natuurlijk kun je wel geld optellen. Maar je kunt geen optelling maken van geld dat je uitgeeft en geld dat je niet hebt en dus niet uitgeeft.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Zelfs als je de bereidheid hebt – die ik heb – om over de precieze omvang van het bedrag nader met elkaar te praten, staat toch één ding vast. Ik moet toegeven dat dat helder boven tafel is gekomen; er wordt op de voorzieningen fors bezuinigd. Zonder het tot op de laatste gulden of zelfs tot op de laatste honderd miljoen gulden met elkaar uit te discussiëren: het staat vast dat in de hele operatie tot 1 januari 1994 een bedrag van bijna 8 mld. wordt opgebracht. Dat gebeurt in het kader van een discussie die daarmee zijdelings of direct te maken had. Het gaat dan om de vermindering van het financieringstekort. Volgens het staatje wordt op de vervoersvoorzieningen in totaal 420 mln. bezuinigd. Wij zijn niet eens in staat, dat bedrag op te brengen. Dat betekent dus dat wij al met al forse aderlatingen hebben gevraagd van veel burgers, maar onder andere ook van de 65-plussers. Nu vragen wij een extra aderlating van de gehandicapten die jonger zijn dan 65 jaar. Voorzitter! Wij kunnen uitvoerig blijven praten over de cijfers, maar ook aan de hand van dit overzicht kom ik tot de conclusie dat van hen een onevenredige dosis solidariteit wordt gevraagd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Het verhaal over het bedrag van 8 mld. is onzin. Het bedrag van 5,3 mld. cumulatief, is thans afkomstig uit premies van mensen jonger dan 65 en het zal vanaf volgend jaar weer gewoon door de belastingbetaler worden betaald. Het ging namelijk niet om een structurele verlaging van het

financieringstekort ten koste van de premie maar om een structurele verlaging ten koste van een belastingverhoging. Nogmaals, dit bedrag wordt niet opgebracht door deze wet of door ouderen. Het is hooguit een verschuiving tussen de premies en de belasting ten gunste van de verlaging van het financieringstekort. Dat geld is dus niet over, het ligt op de plank en het is niet door de ouderen opgebracht. Dit heeft niets met deze wet te maken.

De heer **Kohnstamm** (D66):

Voorzitter! Van de voorzitter van het desbetreffende fonds weet ik dat dit bedrag niet op de plank lag. Dat was nu juist het probleem. Ook uit de inbreng van de staatssecretaris heb ik begrepen dat dit bedrag gebruikt is. Het bedrag dat afgedragen is, was niet geïndexeerd. Per saldo heeft er inderdaad een verschuiving in de premies plaatsgevonden. Daarover zijn wij het eens. Ik wil hiervoor geen akelige woorden gebruiken maar dit betekent wel dat je simpel moet vaststellen dat het financieringstekort door de gehele operatie-Oort, de AAW en de 65-plussers, met 5,3 mld. is verminderd. Men had een deel van dit bedrag ook beter en naar mijn gevoel rechtvaardiger kunnen gebruiken om de pijn van de gehandicapten te verminderen. Dat is nog steeds mijn pleidooi, voorzitter!

□

De heer **Van der Vlies** (SGP):

Mijnheer de voorzitter! Graag wil ik de drie bewindslieden dankzeggen voor hun beantwoording. De SGP-fractie heeft in haar opstelling altijd geprobeerd, prioriteit te leggen bij het gehandicaptenbeleid. Daarom is er ons veel aan gelegen dat er een betrouwbare oplossing gevonden wordt voor de vraagstukken die er al enige tijd waren en wij ook vertrouwen kunnen hebben in het wetsvoorstel dat voor ons ligt en in de operatie die daar als het ware onderligt.

Voorzitter! Dit wetsvoorstel kent plus- en minpunten. Dat is helder en dat kan ook zonder meer worden toegegeven. Over de doelstellingen bestaat zeker wel een redelijke mate van overeenstemming. Maar het gaat toch ook om de uitvoering van een en ander. Het gaat, om het opnieuw

maar weer eens heel technisch uit te drukken, om de effecten op micro-niveau.

Vanmorgen is duidelijk gebleken dat de bewindslieden hierin alle vertrouwen hebben. Hier en daar een puntje en hier en daar nog wat glad strijken, maar wel vertrouwen in de operatie.

In mijn eerste termijn somde ik veel knelpunten en fricties op. Ik heb geprobeerd om die zo goed mogelijk te beschrijven. Over elk knelpunt is natuurlijk te praten. Wij zien deze en vermoeden het een of het ander. Zekerheden zijn er op dit punt niet. Het zijn, zowel van het kabinet als van de fractie die zich een oordeel moet vormen, inschattingen. Ik gebruikte niet zonder opzet de woorden "een betrouwbare oplossing" en "vertrouwen in deze operatie". Je moet toch de overtuiging hebben dat er iets goeds op de rails is gezet en dat er ook iets goeds gebeurt voor de gehandicapten, om wie het allemaal gaat en die wij zo lang en zo goed als mogelijk is een zelfstandige woonsituatie toekennen, zodat zij zo goed mogelijk maatschappelijk kunnen functioneren in de samenleving onder ons en met ons.

Als ik toch nog een terughoudende opstelling blijf kiezen voor dit moment, moeten de bewindslieden mij niet tegemoet treden met het verwijt dat ik te weinig vertrouwen zou hebben in het lokale bestuur. Dat kan de SGP-fractie ten enenmale niet worden aangewreven. Het is echter helder dat het hier gaat om een grote ingreep met verstrekkende consequenties, ook in bestuurlijke en organisatorische zin met een relatief korte tijd. Collega Kohnstamm heeft nog eens uitdrukkelijk gevraagd: haalt u het allemaal? Ik sluit mij daarbij aan. Dan hebben wij als wetgever en de Kamer als medewetgevende macht een uitdrukkelijke verantwoordelijkheid. Vanuit die context benader ik het nog terughoudend, zij het dat ik nu al kan toezeggen dat wij de inbreng van de zijde van de regering uiteraard indringend op ons zullen laten inwerken.

Voorzitter! Staatssecretaris Simons heeft als coördinerend bewindsman het beleid nog eens neergezet en een verdedigingslinie betrokken. Hij heeft dat eigenlijk heel aanvallend gedaan, als ik het in die

terminologie mag zeggen: moet je goed luisteren, dit zou onder welk conjunctureel getij ook toch door mij zo zijn voorgesteld en verdedigd, want het is gewoon in zichzelf goed. Decentralisatie, prima. Verantwoordelijkheden leggen dichtbij de burger, prima. Op maat zorg verlenen, op maat een woning neerzetten met eventuele aanpassingen; dat kan inderdaad heel goed op het lokale bestuurlijke niveau. Maar als ik nog eens naar staatssecretaris Simons kijk, dan herinner ik mij een eerdere fase in zijn carrière. Hij is toch genoeg gemeentebestuurder geweest om zich te herinneren hoe vaak ook in die tijd het verwijt van de VNG richting Den Haag was, als er decentralisatiebewegingen waren: ja, maar er is geen boter bij de vis of te weinig boter bij de vis, enzovoort.

Ook staatssecretaris Heerma – ik zie hem al blijken van herkenning geven – had een zelfde positie in nog zo'n stad. Het maakt wel degelijk wat uit of je decentraliseert met – nu citeer ik de staatssecretaris – een schep geld mee of dat je het doet onder het tij waarin wij ons nu bevinden, namelijk van bezuiniging op bezuiniging, krapte in budgetten en in instrumentering; eigenlijk almaar een tandje minder, maar intussen zijn wij het rad bij wijze van spreken zowat rond. Dan is het dus te krap, dan breekt de ketting en dan gaat het niet meer. Dat is wat mij betreft een forse kanttekening bij zijn invalshoek, die ertoe zou kunnen leiden dat je de zaak uitstelt – dat bepleit ik hier niet – of faseert. Hij had een algemene benadering. Ik zet er mijn algemene benadering tegenover.

Een punt dat ik nog aan de orde wil stellen, is de herverdeling van gelden over de gemeenten. Er komt, zo zei de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, eind deze maand een nader advies van de Raad voor de gemeentefinanciën. Dan zal worden gezien of er een parameter – misschien enkele – aan moet worden toegevoegd, bijvoorbeeld op het punt van de leeftijdsopbouw, het aantal gehandicapten in een gemeente en ook het aantal voorzieningen waar gehandicapten wonen en leven in gemeenten. Het is toch duidelijk, zeker vanuit de historie, dat bepaalde gemeenten bijvoorbeeld in een bosrijke

omgeving vanouds voor zorginstellingen, gezinsvervangende tehuizen en dergelijke een bijzonder aantrekkelijk vestigingsklimaat hadden en daar nu een overmaat aan hebben. Als je het getalsmatig zou benaderen, dan is het zeker ongelijk verdeeld over het land. Ik heb mij nog jongstleden maandag door een wethouder van zulk een gemeente laten uitleggen dat dat heel wat scheelt, in negatieve zin. Kortom, ik denk dat daar nog eens goed naar gekeken moet worden, en dat is mijn motivatie om de motie die daarnet door de heer Kohnstamm is ingediend, mede te ondertekenen.

Ik kom toe aan de kwaliteit. De staatssecretaris heeft inderdaad gezegd dat certificering eigenlijk wel moet gaan gebeuren. Hij heeft gevraagd om ruimte om daarover te overleggen, en om de zaak niet al in één richting vast te spijkeren. Ik heb daar wel begrip voor. Ik heb begrepen dat ook collega Schutte als eerste ondertekenaar van een desbetreffend amendement, daarop in positieve zin heeft gereageerd. Laten we de ontwikkelingen op dat punt verder afwachten. Maar ik wil wel uitdrukkelijk bevestigd horen dat de inzet in dat overleg van de zijde van de regering toch is dat er een certificering, een kwaliteitskeurmerk komt, hoe dan ook. Ik heb nog eens nagedacht over het criterium waaraan de staatssecretaris zo hecht, namelijk dat van de goedkoopste adequate voorziening. "Goedkoopste" is een eenduidig bijvoeglijk naamwoord. Er kunnen kostenplaatjes gemaakt worden, en dan is er maar één het goedkoopst, maar over "adequate" is veel meer discussie mogelijk. Ik denk dat daar wel degelijk naar gekeken moet blijven worden. Laten we hopen dat die certificering en de advisering daarin een rol kunnen spelen.

De nadere precisering van de amendementen van de heer Kohnstamm en mevrouw Brouwer over de zorgplicht voor gemeenten zal, zo begrijp ik, positief worden ontvangen. De amendementen hebben ook onze steun.

De één-loketgedachte is, dat erken ik, niet af te dwingen vanaf deze plaats, maar ze is wel te bevorderen. Er worden, zo is ons gezegd, stappen gezet. Toch is het nodig de vinger aan de pols te houden. Ik heb staatssecretaris Heerma inderdaad horen

zeggen dat onenigheid of discussie tussen instanties achter het loket moet worden uitgevochten, en niet door het loket heen de ontvangstruimte in, zodat het gepresenteerd wordt aan betrokkenen. Inderdaad, maar dat ene loket moet er dan toch wel komen, en dat is er nog lang niet overal. Wij weten dat ook, dus laten we op dat punt de vinger aan de pols houden. Daarbij zou ik willen rekenen met het tempo van afhandeling. Er is in dezen geen normering, wat ook niet in alle opzichten kan – dat begrijp ik best – maar laten we daarop toezien, en in de rapportage en de evaluatie meenemen dat dit zo daadkrachtig mogelijk gebeurt. Daarvoor mogen alle betrokken instellingen en organisaties best wel een inspanningsverplichting aangaan.

Voor mij is nog een belangrijk punt de problematiek van de eigen bijdrage, respectievelijk de cumulatiemogelijkheden die er zijn. De staatssecretaris zei dat de SGP-fractie een interessante gedachte in de Kamer heeft neergelegd: 10% van het bruto inkomen, maar dat werkt niet goed uit naar de lagere-inkomensgroepen. Ik heb al gezegd dat het percentage van 10 maar een aangevertje was, dat nog veranderd kan worden. Een ieder die het beter weet, mag het zeggen. Maar een zekere maximering is toch echt nodig. Want wat gaat er net boven het modale inkomen gebeuren? Daarin is de gemeente vrij. Nogmaals, alle vertrouwen in de gemeenten. Maar veronderstel dat de gemeenten te krap zitten in hun budget voor de gehandicapten binnen die gemeenten, dan is de verleiding toch wel sterk om wat forser uit te halen waar de gemeenten dat rechtens kunnen, en dat is dan boven de grens van modaal. Ik zeg niet dat er dan meteen onbillijke dingen gebeuren, maar er kan toch een zekere onevenredigheid gaan ontstaan, en als die dan nog eens cumulatief uitwerkt, kun je in de gevarenszone terechtkomen. Ons zijn dingen gepresenteerd waaruit blijkt dat iemand in het inkomensgebouw doorzakt naar de vloer. Dan zit je in een heel moeilijke positie. Wat is de situatie? Ik heb dat nog eens goed nagekeken: bij de nota naar aanleiding van het eindverslag is een concept-regeling gevoegd, waarin de eigen-bijdrage-

problematiek en de financiële tegemoetkoming worden geregeld, en waarin de f 500-grens voor modaal wordt verantwoord. Dan staat er inderdaad dat de gemeenten voor bovenmodale inkomens een hogere eigen bijdrage kunnen vaststellen dan die f 500. Het moet toch niet moeilijk zijn om in die regeling, die nu nog in concept is, op enigerlei wijze een maximering af te spreken, die wat mij betreft, omdat ook ik het draagkrachtbeginsel best wil honoreren, progressief zou kunnen zijn? Er is een motie over ingediend door de collega's Kohnstamm en Van Hoof. Ik zal die zeker steunen. Ik hoop dat de Kamer dat ook doet en dat het kabinet dan zegt: daar gaan wij nog eens serieus naar kijken.

Dank voor de toezegging ter zake van de blindengeleidehond. De VROM-inbreng op het punt van de financiën, verwoord door staatssecretaris Heerma – het gaat dan om die 40 mln.-problematiek, oorspronkelijk de 80 mln.-problematiek – vond ik wel overtuigend. Het bedrag van 40 mln. wordt nu als een soort reservebedrag geparkeerd, maar is in het kader van de wet wel te gebruiken. Er komt ook een opslag van 5% per jaar ten behoeve van het vergrijzingseffect. Daarenboven is er doelmatigheidswinst te verwachten, doordat op het niveau van het gemeentebestuur meer planmatig zal worden omgegaan met eenmaal aangepaste woningen. Daar verwacht ik wat van. Dat ziet er niet ongezond uit.

Ik rond af. Er komt een evaluatie over drie jaar. Ik wil wel graag de toezegging hebben, dat als die evaluatie daartoe aanleiding geeft, er inderdaad substantieel kan worden bijgesteld en dat wij niet in de marge een beetje aan het knutselen slaan. Er moet echt inhoudelijk en substantieel naar kunnen worden gekeken. Ik wil ook de toezegging krijgen, dat als vaststaat dat er bijstellingen nodig zijn, die tussendoor gewoon kunnen.

□

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Voorzitter! De decentralisatiegedachte is natuurlijk heel mooi, maar zo nieuw als die hier wordt gepresenteerd, is die ook weer niet. Daarvoor moeten wij wel iets verder terugkijken dan de afgelopen vijftien

jaar. Wij zien dan dat wij in feite bezig zijn met een wijziging van de conjunctuur: decentralisatie, centralisatie en nu weer decentralisatie. Ik wil dat vooraf zeggen. Wij kunnen nu wel spreken over mooie vergezichten die de decentralisatie kan opleveren, in de zin van gemeenteraden die actiever bij het beleid zijn betrokken en in de zin van gehandicapten die hun activiteiten kunnen richten op de gemeenteraad, maar ik wil dan de andere kant nog eens benaderen. Die is uit de geschiedenis van de Algemene bijstandswet ook duidelijk geworden. Die andere kant is, dat een gehandicapte in bijvoorbeeld Tiengemeten wel wat lastiger zit dan een gehandicapte in Groningen. Je kunt je als gehandicapte, of welke groep dan ook, maar met name de zwakste groepen in de samenleving, goed organiseren in een grote gemeente, maar het probleem zit natuurlijk juist in de kleinere gemeenten. Het is natuurlijk moeilijk om in je eentje een vuist te maken tegen je gemeenteraad. Met een paar honderd gaat dat beter. Uit de geschiedenis van de Algemene bijstandswet voor 1965 blijkt, dat toen die was gedecentraliseerd en de gemeenten dus beslisten over de vraag, of mevrouw of mijnheer in aanmerking kwam voor een wasmachine of voor een tegemoetkoming voor een nieuw bed, er nogal eens sprake was van een verschil als het ging om de gemeente waarin je woonde. Er kwam nogal eens willekeur voor. Het kwam voor, dat dezelfde situatie, hetzelfde geval in Groningen...

Staatssecretaris **Heerma**: In de provincie Groningen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ook in de stad Groningen. ...heel anders werd beoordeeld dan bijvoorbeeld in Vliissingen. Dat is de reden geweest – mevrouw Ter Veld en ook de fractie van de PvdA moeten dat weten – dat er is gestreefd naar een landelijke normering, namelijk een centralisatie van de bijstand. Dat is ook de reden geweest om landelijk een aantal normen vast te stellen om daarmee de rechtsongelijkheid uit de wet te halen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Bij de decentralisatie van de bijzondere bijstand is ook de vaststelling van de

landelijke draagkracht geschrapt. Wij zijn dus sinds kort weer volstrekt aan het decentraliseren met extra geld voor de gemeenten in het kader van de bijzondere bijstand.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat is een ander voorbeeld. Ik heb het hierover – zo verdedigt u het wetsvoorstel zelf ook –: de grote gedachte achter het wetsvoorstel is decentralisatie. Politiek gesproken, kan gezegd worden dat vrijwel iedereen in de Kamer achter de decentralisatiegedachte staat. De staatssecretaris verdedigt haar beleid door een aantal voordelen van decentralisatie te noemen. Ik zeg met nadruk dat de decentralisatiegedachte ook een keerzijde kent. Die heeft te maken met de vraag wat er nu wel en wat niet in de wet geregeld moet worden. Ik zeg dus niet, met een verwijzing naar de geschiedenis van de Algemene bijstandswet, dat er niet gedecentraliseerd moet worden. Ik zeg alleen dat ik het gevoel heb dat men in deze tijd soms van het ene uiterste naar het andere uiterste gaat. Ik kan mij voorstellen dat men van de centralistische regelingen af wil en dat men een beweging in de gemeenten op gang wil brengen die ten goede komt aan de gemeentelijke democratie en aan de desbetreffende groepen. Dat is prima. Men kan echter niet zeggen dat, wanneer er problemen zijn met een verschil in toekenning of in rechtszekerheid, dit de consequentie van decentralisatie is. Dat is niet waar. In dat geval moet de middenweg gezocht worden, waarbij de nadelen van vroeger worden vermeden en de voordelen van nu worden benut. Ik hoop dat ik hiermee duidelijk heb gemaakt waar ik sta als het gaat om decentralisatie.

Ik voeg daar het volgende aan toe. Als de meest kwetsbare groepen in de samenleving betrokken zijn bij de decentralisatie is er meer noodzaak tot scherper toezicht van de rijks-overheid, dan wanneer het gaat om andere voorzieningen. Ik denk dat deze wetgeving scherper beoordeeld moet worden dan bijvoorbeeld een wet die de vestigingseisen voor middenstanders regelt. In dat laatste geval zijn er geen noemenswaardige slachtoffers. Als het echter om gehandicapten gaat, is er sprake van een andere situatie. In het kader van deze wetgeving moeten de volgende

vragen beantwoord worden. Welke voordelen biedt de decentralisatie en op welke wijze wordt de rechtszekerheid van gehandicapten gewaarborgd?

Voorzitter! Wat mij betreft, is in deze wetgeving, ook na de verdediging van de regering, het evenwicht niet bereikt. Ik verwijs naar de discussie over de zorgplicht. De gemeenten krijgen niet zomaar geld, maar er wordt bij gezegd dat dit betekent dat de zij een zorgplicht hebben. Die zorgplicht wordt ingevuld met vervoersvoorzieningen, rolstoelen en leefvoorzieningen, zoals omschreven in artikel 2. Voorzitter! Hiermee is de zorgplicht nog niet voldoende ingevuld. Om te voorkomen dat er al te grote verschillen tussen gemeenten ontstaan, is een betere invulling nodig. Naar mijn mening is dit de taak van de landelijke overheid. Dat is de reden waarom ik mijn amendement in deze vorm heb ingediend, waarbij ik mij overigens nog niet heb vastgelegd op de exacte bewoordingen. Zonder paternalistisch te zijn ten opzichte van de gemeenten, meen ik dat tegen gemeenten meer gezegd moet worden dan alleen dat zij voor rolstoelen moeten zorgen. Die zorgplicht kan iets "breder" omschreven worden. Ik verwijs in dit verband naar mijn amendement.

Dit punt klemmt des te meer daar de discussie over de financiën als een soort zwaard van Damocles boven deze wet hangt. Ik vind dat het kabinet deze discussie min of meer wegwuift. Ik denk dat de financiële consequenties juist een van de pijlers onder het wetsvoorstel vormen. Men hoeft mij niet te vertellen dat er meer afwegingen worden gemaakt dan alleen die in verband met de voorzieningen voor gehandicapten. Uiteraard is dat waar. Het is echter wel goed, nu vast te stellen dat na de beantwoording van het kabinet toch duidelijk is dat de oppositie niet zomaar iets heeft gezegd, toen zij wees op het betalen van gelden door 65-plussers die niet gebruikt zijn voor voorzieningen. Ik noem ook de discussie over het bedrag van 1 mld. die ongewijzigd beleid extra had gekost, die door de heer Kohnstamm is gevoerd. Ik zal die discussie niet opnieuw aan de orde stellen, anders krijgen wij weer van die lelijke gezichten te zien. Het

bedrag van 80 mln. in verband met de Voorjaarsnota, dat ik gisteren noemde en waar staatssecretaris Heerma het niet mee eens was, is te vinden in het staatje dat hij zelf heeft verstrekt. Om precies te zijn, gaat het om 81,3 mln.

Staatssecretaris Heerma: Als bezuiniging, dat was uw stelling!

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Precies. Maar dat is nu het aardige. De staatssecretaris zou moeten zeggen dat ik gelijk heb, dat er inderdaad sprake is van een bedrag van om en nabij de 81 mln. en dat hij het alleen op een andere manier beredeneert. Dan zou ik zeggen: goed, laten wij daar discussie over voeren. Maar als de staatssecretaris zegt dat die 81 mln. uit de lucht komt vallen, dan verwijs ik hem naar zijn eigen staatje. Daar blijkt immers uit dat die 81 mln. wel degelijk aan de orde is geweest en dat de staatssecretaris hierover zelfs een deal heeft gesloten met de VNG.

Staatssecretaris Heerma: Mijnheer de voorzitter! Dit wordt mij toch te grijs. Kan mevrouw Brouwer een begin van een plausibele redenering opbouwen waaruit blijkt dat het bij die 80 mln. om een bezuiniging gaat?

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Dat kan ik best. Ik kan zelfs een redenering tot aan het eind opbouwen die aangeeft waarom het hier om bezuinigingen gaat. Als ik het staatje van de staatssecretaris goed heb begrepen – ik neem aan dat het van zijn departement afkomstig is – is de realisatie in 1992 81 mln. of iets meer dan 81 mln. minder geweest dan de ramingen. De staatssecretaris heeft daarop gemeend dat hij ook 81 mln. minder in het Gemeentefonds kon stoppen. Dat begrijp ik eruit.

Staatssecretaris Heerma: Omdat het de basis van de realisatie was.

De voorzitter: Als u wat wilt zeggen, moet u toch het knopje op de interruptiemicrofoon indrukken, anders mag u niets zeggen.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Was het nu onder de huidige omstandigheden – en dan wil ik best

het woord "bezuinigingen" inslikken, maar dan zeg ik het anders – met een moeilijke decentralisatie van deze zeer complexe zaak, niet voor de hand liggend geweest om die 81 mln. met een ruim gebaar wel aan het Gemeentefonds te geven? Nu ik het zo zeg, is de verontwaardiging van de staatssecretaris iets gezakt. Dat zie ik. Het geld is er echter nog niet, dus wat dat betreft zijn de feiten gelijk. Er blijft nog maar 40 mln. in het Gemeentefonds. In dit debat gaat het er mij even om dat wij de feiten helder boven water krijgen.

Voorzitter! Het kabinet zegt dat het minder geld zal kosten. Maar zelfs als het minder geld zal kosten, als het efficiënter gaat en de gemeenten streven naar één loket – dat betekent dat je minder geld kwijt bent dan wanneer je alles centraal en via de kokertjes regelt; dat is best mogelijk – zullen er in de overgangperiode waarin wij nu terechtkomen soms meer uitgaven zijn om alles goed op de rails te zetten. Ik denk dat de financiële kant van de zaak – en dat zal blijken – een groot bottle-neck zal zijn bij het op een goede wijze uitvoeren van de voorziening. Ik vind het in feite zuur dat er dan gesproken wordt over de "goedkoopste adequate voorziening" voor gehandicapten. Dat is een kleinigheid in dit verband, maar toch. Ik vind dat een term die niet gebruikt had hoeven te worden. Als men efficiënt wil omgaan met middelen dan moet tegen de gemeenten worden gezegd: u krijgt er zoveel voor, dat is uw zorgplicht en u zorgt er maar voor dat u dat op een goede manier doet. Doet de gemeente dat op een luxe manier omdat zij daarvoor het geld heeft, dan is er niks aan de hand. Maar waarom moet dan de term de "goedkoopste adequate voorziening" worden gebruikt? Het is misschien een kleinigheid, maar het is wel de sfeer waarin het wetsontwerp wordt behandeld.

Een ander punt: de afweging tussen de verschillende posten. De heer Simons heeft zich in dit verband als de coördinerend bewindsman opgeworpen. Natuurlijk vindt er een brede afweging tussen de verschillende posten plaats. Ik wil nu niet het financiële debat overdoen dat wij bij de behandeling van de Voorjaarsnota en de begrotingen

voeren, maar ik wil wel zeggen dat het niet alleen gaat om bezuinigingen op bijvoorbeeld voorzieningen of onderwijs. Dat is het voorbeeld dat de heer Simons heeft gebruikt. Ik kan mij heel goed voorstellen, juist als je je afvraagt wat de norm voor gehandicapten of voor de overheid in de toekomst moet zijn, dat de norm moet blijven dat gehandicapten aan het maatschappelijk leven moeten kunnen meedoen, althans voor zover dat kan. Wat is dat maatschappelijk leven? Dat is in Nederland toch geen armoedig leven? Dat is toch nog steeds een leven in groeiende welvaart? Zou het in dat verband dan zo gek zijn geweest om in financiële zin bijvoorbeeld de afweging te maken om het reiskostenforfait, à 400 mln., te laten vallen – daar is al eens een kabinet over gevallen, waarom zouden wij dat niet nog een keer kunnen aanpakken? – en die 400 mln. bij de gehandicaptenvoorziening te stoppen? Over die verdeling heb ik het. Ik heb het dus niet over de verdeling tussen gehandicaptenvoorziening en onderwijs. En dat zeg ik dan ook tegen de heer De Kok, die maar doet alsof wij in een armoedig land leven en deze gehandicaptenvoorziening niet meer zouden kunnen betalen. De aftrekposten die wij hebben, leveren nog aardig wat op als wij daar echt aan zouden willen komen. Dat zou de groep waar het om gaat, best kunnen dragen. Dat zou je ook kunnen verkopen.

De heer Van Otterloo (PvdA): Voorzitter! Ik kan het op een aantal punten niet eens oneens zijn met mevrouw Brouwer. Wat mij echter opvalt, is dat in dit debat, en mevrouw Brouwer is daar ook een voorbeeld van, met heel veel geld wordt omgesprongen, dat wij niet hebben gezien bij de voorstellen voor de begrotingsbehandeling. Dat is daarbij niet aan de orde geweest. Hier maken wij keuzen: daar gaat het geld naartoe en daar gaat het eraf. Spreken over geld dat er niet is geweest en beweren dat het er wel is geweest, is natuurlijk heel makkelijk, maar concreet is het niet bij de begrotingsbehandeling aan de orde geweest waar het ging om deze budgetten. Ik weet niet of zij nog van plan is om een onderbouwd voorstel te doen bij de volgende begrotings-

Brouwer

behandeling, als het gaat om de storting in het Gemeentefonds, maar dat is dan de laatste kans die zij werkelijk heeft om de bedragen in te vullen.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): De heer Van Otterloo is, wat dat betreft, echt aan het verkeerde adres. Misschien heeft hij gelijk als het gaat om details, maar wij hebben in het kader van de Miljoenennota, de Voorjaarsnota en dergelijke herhaaldelijk alternatieven op tafel gelegd voor bezuinigingen en mogelijkheden die onder andere naar het gehandicaptenbeleid zouden gaan. Die hebben wij niet exact ingevuld, maar wij hebben alternatieve bezuinigingsposten aangegeven.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Kan mevrouw Brouwer het amendement noemen waarin geld voor deze regeling beschikbaar werd gesteld?

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Wij hebben een algemeen voorstel gedaan. Dat gaat bij begrotingen altijd zo. Het is natuurlijk een beetje flauw van de heer Van Otterloo. Hij weet immers ook dat, als je ziet dat er geen kamermeerderheid voor te vinden is, je dan niet meteen altijd alles en nog wat gaat uitwerken. Dat is niet de positie die mijn fractie inneemt. Maar als hij en anderen, en ook het CDA, hadden gezegd dat gehandicaptenvoorzieningen prioriteit nummer één is, of wat mij betreft prioriteit nummer twee, dan was het financiële probleem door de hele Kamer opgelost. Daar ben ik absoluut zeker van.

De heer **De Kok** (CDA): Voorzitter! Ik wil nog even terugkomen op het "armoedig Nederland". Ik ben het met mevrouw Brouwer eens dat het inderdaad niet zo is, maar Nederland is wel een land dat sociaal-economisch niet zonder problemen is. De regeling die wij nu treffen, moet ook geplaatst worden in dat licht. Wij moeten juist voorkomen dat wij straks een armoedig land zijn. Wij hebben altijd een zeer sociaal gehandicaptenbeleid gevoerd, maar wij vinden dat er maatregelen moeten worden genomen in het licht van de problemen die wij hier in dit land maar ook vooral in het buitenland zien. Die hebben effecten op onze

samenleving. Dat is het kader waarbinnen wij de hele problematiek plaatsen.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Voorzitter! Ik begrijp het. Ik begrijp alleen niet dat het CDA dan zegt dat het bijvoorbeeld de inkomensverschillen gewoon wil laten groeien, want dat is in de afgelopen kabinetsperiode gebeurd, en dat het op de gehandicaptenvoorzieningen moet gaan bezuinigen. De heer De Kok zal misschien zeggen dat het de methode is om economisch Nederland een beetje omhoog te helpen. Ik zal zeggen: zelfs als er nog een verdere economische recessie zou komen, vind ik het toch een eenzaak om ten bate van de zwakste groep in de samenleving de meeste solidariteit te betrachten. Ik vind dat dat in dit wetsvoorstel niet gebeurt.

De heer **De Kok** (CDA): Voorzitter! Mevrouw Brouwer zegt: zelfs als het slechter zou worden. Dat is een van de redenen waarom wij zeggen: wij moeten deze voorzieningen decentraliseren opdat wij in de toekomst de kern van het gehandicaptenbeleid veilig kunnen stellen, ook als het misschien sociaal-economisch nog slechter zal gaan. Dat is een inschatting voor onze rekening. Mevrouw Brouwer heeft een andere mening.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Ik ben niet tegen decentraliseren. Dat heb ik net gezegd. Daar ben ik zelfs voor, maar met waarborgen en met meer geld dan nu gebeurt. Ik heb gezegd – dat is dan het laatste wat ik daarover wil zeggen – als je daarvoor een dekking wilt zoeken, dan zijn er in dit land voldoende mogelijkheden. Ik noem onder andere een reiskostenforfait, maar er zijn natuurlijk veel meer mogelijkheden te vinden. Ik heb gezegd: in dit land zijn de hogere en middeninkomens wel degelijk nog zodanig dat je daar een extra bijdrage van zou kunnen vragen, zonder dat de economie daar nu zo ontzettend veel klappen door zou oplopen. Daar geloof ik niet in.

Voorzitter! Het punt van de eigen bijdrage leeft ook bij de fractie van de Partij van de Arbeid. Ik citeer uit de bijdrage van de heer Van Otterloo in eerste termijn: "Die situatie vervult mijn fractie met grote zorg. Het kan niet zo zijn, dat al die eigen bijdragen

los van elkaar worden bekeken." Daar heeft hij groot gelijk in. Het kabinet heeft gereageerd op berekeningen van de Gehandicaptenraad met de opmerking dat dit soort financiële effecten niet alleen door deze wet kunnen optreden. Dat wisten wij ook al; het ging om een cumulatie van effecten die optreedt door verschillende wetten. Ik zou het zeer onbevredigend vinden als er bij de behandeling van dit wetsvoorstel geen antwoord zou komen op dit probleem. Dat kan natuurlijk niet, want wat je doet bij dit wetsvoorstel is de deur openzetten voor nog meer eigen bijdragen. Geheel terecht heeft de heer Van Otterloo gezegd: laten wij dan wel het overzicht houden. Als je immers een maximum stelt dat alleen voor de ene bijdrage geldt, heeft niemand daar iets aan als er wel een cumulatie kan optreden. Ik stel vast dat er in deze Kamer dus een probleem, althans een groot verzet is tegen de mogelijkheid van gecumuleerde eigen bijdragen. Ik verwacht van de kant van de fractie van de PvdA een motie in dit opzicht om haar woorden in de eerste termijn kracht bij te zetten. Zo niet, dan wil ik wel overwegen om dat in derde termijn te doen, maar ik vind het wat eleganter om dat over te laten aan de fractie van de PvdA.

Voorzitter! Het één-loketsysteem is genoemd als zegen van deze wet. Misschien heb ik het ook hier wel fout, maar ik zie niet minder, maar meer, in ieder geval even veel loketten als in de huidige situatie. De vraag is of het volgende klopt: bedrijfsvereniging: werk; AWBZ: zorg; ABW: bijzondere bijstand en nu de woonvoorzieningen ook bij de gemeenten. Dat zijn toch ten minste drie of vier loketten. Ik ben ervoor om naar één loket te streven. Ons alternatief van D66, VVD en Groen Links gaat ook zeker in die richting, maar wij hebben gezegd dat je van bovenaf wel een stimulans moet geven als je één loket wil realiseren, want dat komt er niet vanzelf. De heer Simons heeft gesproken over een Rotterdams project, waarbij GSD, thuiszorg en GMD, volgens mij op initiatief van de GMD, één loket hebben gerealiseerd. Dat heeft inderdaad geleid tot kostenbesparing en bovendien tot een grotere cliëntgerichtheid, maar het is de vraag hoe je dat in die 600 gemeenten met deze wet kunt stimuleren. Ik zie daar

een mogelijkheid als er zou worden gestreefd naar een onafhankelijk indicatie-instituut. Als wij zouden streven naar een onafhankelijk indicatie-instituut voor alle voorzieningen, zou je daar een centraal instituut hebben dat de intake zou kunnen doen, besparend en in zekere zin een één-loketsysteem realiserend: als iemand een voorziening aanvraagt, moet er een indicatie komen en als er één indicatie-instituut voor alle voorzieningen in de gemeente zou zijn – en dus niet voor alle voorzieningen een aparte indicatiecommissie, bij de een de GGD en bij de ander de GMD – heeft dat twee voordelen. De mensen hoeven maar één keer hun hele hebben en houden op tafel te leggen en dan wordt dat gewoon in de bureaucratie verder bekeken. Bovendien vindt meteen een afstemming plaats vanuit die indicatie naar de verschillende voorzieningen toe. Je brengt het proces als het ware in één gestructureerde richting. Tot nu toe heb ik niet begrepen dat het kabinet in die richting denkt. Ik wil het kabinet dit voorstel toch in overweging geven. Zou het niet zo kunnen zijn dat je op de een of andere wijze – ik zeg nog niet dat je de wet daarvoor zou moeten wijzigen – aan één indicatiecommissie denkt in een gemeente of in een verzameling van gemeenten en dat wij ook stimuleren dat dat gebeurt? Je kunt er dan over praten welke richtlijnen die indicatiecommissie zou moeten geven. Goed, dat zal dan nog wel gebeuren.

De **voorzitter**: U mag bij een wetsvoorstel uiteraard net zo lang praten als u wilt, maar u begint uw spreektijd van de eerste termijn te benaderen en u kent de norm van een derde.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Goed, voorzitter. Ik zal het wat inkorten.

Ik heb een heel concrete vraag over het één-loketsysteem en de f 45.000. Ik begrijp dat de zorgverzekeraar uiteindelijk de afweging maakt. De staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer heeft dat gezegd. Mijn vraag sluit aan bij die van de heer Kohnstamm: wat is de rol van de patiënt zelf? Als wij spreken over maximale openheid en

een geëmancipeerde gehandicapte, mag toch op z'n minst worden verwacht dat er openheid zal zijn over afwegingen die achter gesloten deuren worden gemaakt tussen de diverse instanties die gaan beslissen over de vraag of er wel of niet woningaanpassing plaatsvindt en over de vraag of er wel of niet sprake is van "intramuraal". Dat is een vraag aan de staatssecretaris.

Met betrekking tot de certificatie heeft de heer Schutte het amendement al gewijzigd. Ik heb in dit verband nog een vraag.

Mij is opgevallen dat de staatssecretaris van Sociale Zaken heeft gezegd dat certificatie niet centraal zou moeten worden opgelegd. Dat zou in overleg moeten gebeuren. Is dit nu niet in het wetsvoorstel TZ ARBO wél in die zin erkend?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voor alle duidelijkheid moet ik toch zeggen dat je de overheid niet kunt vergelijken met private particuliere werkgevers.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Dat vind ik een opvatting waarover nader kan worden gediscussieerd. Je zou dit toch best in het onderhavige wetsvoorstel kunnen doen. Als ik het goed begrijp, is het amendement van de heer Schutte voor een groot gedeelte uit het wetsvoorstel TZ ARBO overgenomen.

Wat mijn amendement voorkomend op stuk nr. 18 betreft, ben ik tegemoet gekomen aan de argumenten van de staatssecretaris. In plaats van "zoveel mogelijk" heb ik een bijzin ingevoegd maar de bedoeling blijft dezelfde. De staatssecretaris zal er nu geen moeite meer mee hebben. "Het zoveel mogelijk belemmeringen wegnemen", waarover wij vanochtend hebben gesproken, heb ik laten vervallen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Maar als de bedoeling dezelfde blijft...

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): De bedoeling is natuurlijk het aanscherpen en verduidelijken van artikel 2. In artikel 2 worden drie voorzieningen genoemd en ik voeg daaraan toe: ten behoeve van deelneming aan het maatschappelijke verkeer van alle in de gemeente wonende gehandicapten. Voorzitter!

Dat is een subtiele maar toch erg belangrijke toevoeging, waarmee de richting van het wetsvoorstel nader wordt aangegeven.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de drie staatssecretarissen voor hun beantwoording in eerste termijn. Die beantwoording heeft op een aantal punten verheldering gebracht. Voorts sluit ik mij aan bij wat al is gezegd over de één-loketfunctie. Zal de mate van realisering van deze functie worden betrokken bij de evaluatie over drie jaar? Ook sluit ik mij aan bij degenen die hebben gesproken over de invoeringsmogelijkheid per 1 januari 1994. Ik ben er in eerste termijn mee geëindigd. Wellicht kan hierop nu wat meer expliciet worden ingegaan.

Met instemming heb ik geluisterd naar wat staatssecretaris Simons over de uitgangspunten en de noodzaak van een wettelijke regeling als de onderhavige heeft gezegd. Afgezien van de concrete invulling werd daarmee goed weergegeven wat de waarde van een wetsvoorstel als dit is. Voorts is het duidelijk dat de decentralisatie hierbij een zeer belangrijk instrument is. Bij decentralisatie zijn twee elementen van grote betekenis. Het eerste is uiteraard dat de decentralisatie ook werkelijk inhoud moet hebben. Dat wil zeggen dat de lagere overheid, die nieuwe of extra taken krijgt, ook de ruimte krijgt voor het voeren van een eigen beleid. Echter, omdat decentralisatie een beslissing is van de rijksoverheid, moet ook op een redelijke wijze aannemelijk worden gemaakt dat die decentralisatie onder de aangegeven voorwaarden acceptabel is. Dit vergt een eigen afweging op het moment dat tot decentralisatie wordt beslist. Leggen wij een relatie met dit wetsvoorstel, dan kun je zeggen dat het redelijkerwijs acceptabel zijn in zekere mate kan worden beïnvloed via de inhoud van de wet, door regelgeving, normering en dergelijke. In dat geval is dat in beperkte mate relevant. In belangrijker mate is relevant of de financiële randvoorwaarden zodanig zijn dat je daarmee als gedecentraliseerde overheid op een verantwoorde wijze uit de voeten kunt.

Verschillende fracties die niet tot de regeringscoalitie behoren hebben

amendementen op de regelgeving ingediend. Daar is al het een en ander over gezegd. De regering ziet het amendement van de heer Kohnstamm op stuk nr. 17, over de kwaliteit van de voorzieningen, wel zitten. Dat is een pluspunt.

De staatssecretaris heeft zojuist ook gereageerd op het amendement op stuk nr. 22, door mevrouw Brouwer als eerste ondertekend. Haar aanvankelijke kritiek betrof de woorden "zoveel mogelijk". Ik denk dat haar argumenten op dat punt juist waren, juist omdat zij de relatie legde met de definities die in artikel 1 van het wetsvoorstel voorkomen. Daarin stond in feite al een belangrijk deel van wat in het oorspronkelijke amendement voorkwam. Bekijk je de tekst van het amendement zoals nu door mevrouw Brouwer op stuk nr. 22 wordt voorgesteld, dan wordt daaraan de deelneming aan het maatschappelijk verkeer toegevoegd. Ik denk dat dit een waardevolle toevoeging is, om in de combinatie van de definities van artikel 1 en de wat ruimere omschrijving van de zorgplicht van artikel 2 een maximale aanwijzing te geven aan de gemeenten, die de plicht inhoud moeten geven. Vervolgens wordt de rechter, die er in incidentele gevallen ook over moet oordelen, enig handvat geboden waar het om gaat. Het amendement zoals het nu luidt ondervangt naar mijn mening de bezwaren die tegen het oorspronkelijke amendement konden worden aangevoerd, terwijl het enige toegevoegde waarde heeft in vergelijking met de tekst van artikel 2 in het wetsvoorstel.

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft gereageerd op mijn amendement over de certificatie. Zij heeft daarbij, zoals staatssecretaris Simons in zijn positie al had gezegd, kenbaar gemaakt dat zij wel iets zag in certificatie, maar zij legde er de nadruk op, dat het heel moeilijk zou zijn om een concrete wettekst op te nemen die bindend zou zijn. Hiervoor zal veel overleg moeten worden gevoerd, onder andere met de Raad voor de certificatie en consumentenorganisaties en dergelijke. Ik kan mij voorstellen dat zij zegt dat je als je bij voorbaat daarvoor een bepaalde formulering, al is die dan ontleend aan een ander wetsvoorstel, in de wet opneemt, je nauwelijks meer

hoeft te overleggen. In feite is daarmee de hoofdinhoud dan al aangegeven. Ik ben gevoelig voor die argumentatie, ook omdat ik had begrepen dat er buiten de ondertekenaars van het oorspronkelijke amendement wel belangstelling bestond om in deze richting te denken. Ik denk aan de heer De Kok, die een pleidooi heeft gehouden in deze richting. In zijn eerste termijn heb ik het amendement vervangen door een veel korter amendement, dat neerkomt op een kan-bepaling. Daarmee wordt voor de regering ruimte geschapen om het overleg te plegen dat zij nodig acht. De regering heeft daarbij een mogelijkheid die zij zo nodig zal moeten benutten, om tot een regelgeving bij AMvB te komen, in het licht van de ervaringen die dan in het overleg zijn opgedaan. Als het overleg prima verloopt en een uitstekende afspraak tot stand komt, waar niks tussen te krijgen is, behoeft er waarschijnlijk geen andere AMvB te komen. Nu wij echter beslissen over wetgeving lijkt het mij belangrijk, dat de regering de mogelijkheid van een AMvB achter de hand heeft, om de breed levende wens van de Kamer om certificatie mogelijk te maken handen en voeten te kunnen geven.

In de keuze voor deze redactie zit ook dat de rol van de GMD daarin niet meer expliciet geregeld kan worden. Dat stond wel in het oorspronkelijke amendement. Dit is een kan-bepaling. Daarbij past niet een bepaling wat er precies met de GMD moet gebeuren. Ik herinner wel aan wat de staatssecretaris op dat punt zelf al heeft gezegd. Zij is voornemens toestemming te geven aan de GMD en daaraan voorwaarden te verbinden. Ik neem aan dat de GMD waar gemeenten daarvan maar enigszins de mogelijkheid en redelijkheid inzien, volop aanwezig zal zijn, vanaf het moment dat de wet tot stand komt.

Nu kom ik toe aan de financiën. Ik moet zeggen dat het betoog van de staatssecretaris van VROM over de huisvestingsvoorziening bij mij redelijk overtuigend is overgekomen. Er zullen dus redelijkerwijs geen budgettaire risico's zijn, mede vanwege de marges die hij in zijn beleid heeft ingebouwd.

Maar de risico's concentreren zich op de vervoersvoorzieningen, populair samengevat, ook door de

staatssecretaris: hetzelfde budget voor twee keer zoveel personen, met alle nuances van dien.

De vervoersvoorzieningen zullen afhankelijk zijn van het beleid dat de lagere overheden voeren, eventueel met een rechterlijke toetsing. Dat speelt binnen een beperkt budget. Daarbij komt dat de risico's per gemeente extra groot kunnen zijn, als blijkt dat de verdeling van de middelen over de gemeenten niet aansluit bij de behoefte. Met respect voor alle goede bedoelingen en mogelijkheden, maar dit is een belangrijke risicofactor.

De staatssecretaris heeft gezegd dat er na drie jaar een evaluatie is en daarna nog een keer. Daarbij kan de toereikendheid van het budget betrokken worden. Die redenering bevat een zekere logica. Maar in dit huis gaan wij al wat langer mee wat discussies betreft over toevoeging van extra budgetten. Gesteld dat bij een evaluatie na drie jaar blijkt dat het budget niet toereikend is, is het dan redelijkerwijs aannemelijk dat dan wél kan wat nu niet mogelijk is, dus dat dan de budgettaire neutraliteit niet meer geldt? Het zou haast een unicum zijn als dat dan wel mogelijk is. Bovendien kan dit kabinet mijns inziens die toezegging niet meer hardheid geven. Immers, over drie jaar is het per definitie een zaak van een volgend kabinet om daar inhoud aan te geven. De intentie zal dus ongetwijfeld goed zijn, maar ik vrees dat het niet veel meer dan dat kan zijn. Ik houd toch grote moeite met deze beslissing om de budgettaire neutraliteit te accepteren, mede in het licht van de gang van zaken omtrent de fixatie van de rijksbijdrage. Daar hebben wij uitvoerig over gesproken. Daar hebben wij dus allemaal bij gezeten. Die fixatie is weliswaar bevestigd, maar is daarom niet minder reëel.

Vandaar dat ik het dilemma memoreer waar wij voor staan. De operatie als zodanig verdient in velerlei opzicht onze steun. Maar de vraag blijft of de financiële randvoorwaarden zodanig zijn dat een positieve beoordeling van het wetsvoorstel verantwoord is. Misschien kunnen de staatssecretarissen daar nader op ingaan. Van een verantwoorde positieve beoordeling ben ik nu nog niet overtuigd. Vandaar dat ik nu nog geen "ja" kan zeggen.

De heer **Van Hoof** (VVD):
Voorzitter! Ook ik dank de staatssecretarissen allereerst voor hun reacties op onze inbreng in eerste termijn.

Vanmorgen is staatssecretaris Simons zijn antwoord begonnen met het nog eens uiteenzetten van de hoofdpunten, uitgangspunten van het wetsvoorstel. Ook mevrouw Ter Veld heeft die punten uiteengezet. Wij hebben gisteren al aangegeven dat wij ons in grote lijnen in de hoofdpunten kunnen vinden. Dit betekent dat de achtergrond van het wetsvoorstel voor de VVD-fractie niet de grootste problemen oplevert. Dit heb ik gisteren ook al gezegd.

Overigens gaf de uiteenzetting door staatssecretaris Simons mij aanleiding om twee elementen te noteren die hij belangrijk vond: de gehandicapte kan op eigen benen staan en de gehandicapte kan zich verder ontplooiën in het maatschappelijk leven. Daarbij kwam bij mij de volgende vraag op: zullen de in het wetsvoorstel voorziene mogelijkheden en praktijk zich wel voordoen, gezien de ontwikkelingen en de inhoud van de uitvoering? Wij zullen ons dat iedere keer moeten realiseren. Mevrouw Ter Veld heeft terecht gezegd dat het om mensen gaat. Die worden door dit wetsvoorstel in belangrijke mate geraakt. Gisteren hebben zij daarvan niet voor niets blijk gegeven op een belangrijk kruispunt in deze stad. Dat gezegd hebbend, voorzitter, staat bij de behandeling van dit wetsvoorstel voor de VVD de vraag centraal, in hoeverre de plannen van het kabinet financieel mogelijk zijn, in hoeverre het inhoudelijk een goede regeling is en in hoeverre de uitvoering mogelijk is. Mogen wij hier uitvoerings- en implementatieproblemen verwachten? Die grote zorg is ons steeds bijgebleven tijdens de behandeling van dit wetsvoorstel.

Ik heb vanochtend goed geluisterd naar de reacties van de bewindslieden. Ik heb geprobeerd die antwoorden te horen die ik graag wilde horen. Wat dat betreft ben ik echter redelijk teleurgesteld. Mevrouw Ter Veld zegt: wij vermoeden dat... en dat iets wel kan of niet kan. Vervolgens: wij vermoeden dat het rond loopt. En op de vraag of de voorzieningenver-

strekingen naar de gemeente kunnen, antwoordt zij: ik denk dat het kan. Ik denk dat de gemeenten het kunnen uitvoeren. Als ik dat op mij laat inwerken, afgezet tegen de zorg die wij hebben, klinkt dat niet erg overtuigend. Het geeft in ieder geval niet de duidelijkheid die de fractie van de VVD op deze punten zou willen hebben. Het is allemaal niet erg hard.

Dat er in dezen de nodige vragen gesteld zouden kunnen worden, bleek ook gisteren toen de heer Tuinstra in een interruptiedebat aangaf, dat ook hij niet dacht dat er 100% zekerheid was met betrekking tot de uitvoeringsmogelijkheden; misschien wel de eerste twee jaar, maar daarna zat hij al op een 80%/20%-verhouding. Met andere woorden, ook hij had niet de zekerheid dat het allemaal even goed uitvoerbaar was. Uit het belang dat de heer Van Otterloo hechtte aan een evaluatie, proefde ik dat er bij hem ook nog wel vraagtekens waren.

Voorzitter! Die constatering doe ik als het gaat om de uitvoeringsmogelijkheden en de impact van dit wetsvoorstel. Een van de aspecten die daarbij een rol speelt, zijn de financiën. De vraag naar een financieel overzicht is verschillende malen aan de orde geweest. Vanochtend hebben wij van het kabinet een overzicht gekregen. Ik dank voor de verstrekte gegevens. Of die nu echter antwoord geven op mijn vragen, is zeer twijfelachtig. Ik zal dat aangeven. Als het gaat over de woningen, denkt staatssecretaris dat er een plus inzet. Dat is mooi. Als ik dan vraag om een financieel overzicht, zou ik duidelijk willen zien wat die plussen zijn en waarop die zijn gebaseerd. Ik zou dan ook de minnen in beeld gebracht willen zien en de gegevens waarop die zijn gebaseerd. Wat zijn de tekorten? Zijn er inverteertheitsproblemen? Geef dan eens aan, hoe men aan die bedragen van die inverteertheitsproblemen komt. Hoe kwantificeert men die inverteertheitsproblemen? Waar laat zich de doelmatigheidswinst vertalen? Wat zijn de effecten in de wisselingen van de geldstromen? De staatssecretaris zegt in zijn overzicht, dat het gaat om bedragen waarbij enerzijds wel en anderzijds geen rekening gehouden is met financiering uit de bijstandswet en alles wat daarmee te maken heeft. Kortom, wij zoeken een

totaalbeeld dat eindigt in een financieel saldo. Dat bedoelde ik gisteren toen ik vroeg om een financieel overzicht. Ik zoek dat nog steeds en dan vooral afgezet tegen de in het wetsvoorstel ingebouwde zorgplicht. Die afweging is natuurlijk van het grootste belang. Welnu, helaas hebben wij niet gekregen wat wij wilden.

Met betrekking tot de inhoud van het wetsvoorstel, is er in de loop van de dag door het kabinet echter een aantal verbeteringen aangebracht. Ik noem de richting die de staatssecretaris heeft aangegeven voor de certificering. Zij heeft gezegd, te willen komen tot die certificering. Nogmaals, de fractie van de VVD vindt dat dit sowieso aan de orde moet zijn. Wij kunnen ons vinden in de weg die in het gewijzigde amendement van de heer Schutte wordt voorgesteld. Het kabinet is tegemoet gekomen aan het verzoek met betrekking tot de blindengeleidehond. Het kabinet heeft positief gereageerd op het amendement op stuk nr. 17 van de heer Kohnstamm. Ik ben verheugd over deze verbeteringen in het wetsvoorstel. Toch kan ik niet op alle punten deze constatering doen. Ik denk dan aan de mogelijkheid van het verkrijgen van een hypotheek voor gehandicapten van 65 jaar en ouder. Het antwoord van staatssecretaris Heerma was niet helemaal tegemoet komend, gelet op de problemen die ik schetste. Hij stelde dat er mensen zijn die werken en die een verzekering hebben afgesloten. Als je gehandicapt raakt door een ongeluk, kun je dat vergoed krijgen van de verzekering. Je kunt echter ook gehandicapt raken zonder een ongeluk. Bovendien werken mensen van boven de 65 jaar over het algemeen niet. Dan kun je er zorg over hebben hoe deze mensen een aanpassing van hun woning moeten financieren. Eerlijk gezegd verwacht ik niet dat leningen en hypotheek een mogelijkheid vormen. Dat probleem heb ik geschetst. De staatssecretaris heeft voor een deel natuurlijk gelijk. Voor een ander deel gaat hij eromheen.

Voorzitter: Dees

De heer **Van Hoof** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het kabinet heeft nog geen goede reactie gegeven op het element van de eigen bijdrage voor

mensen met een inkomen boven anderhalf keer de norm, de ziekenfondsgrens zogezegd. Ik heb gisteren gevraagd of deze mensen vogelvrij zijn verklaard. De staatssecretaris schudt nu het hoofd. Er is echter niet een grote zekerheid ingebouwd. Er zijn ook geen grenzen aangegeven waarboven niet gegaan kan worden. Om die reden is vanmiddag een motie ingediend door de heer Kohnstamm en mij teneinde te bewerkstelligen dat voor de groep mensen met een inkomen boven anderhalf keer de norm alsnog een grens in de eigen-bijdrageregeling wordt neergelegd.

Staatssecretaris **Simons**: Betekent dit dat de VVD in algemene zin gevoelig is voor maximeringen als het gaat om eigen risico's en eigen bijdragen in volksverzekeringen of semi-collectieve verzekeringen?

De heer **Van Hoof** (VVD): Wij hebben het op dit moment over een wetsvoorstel waarin het kabinet maximeringsregelingen heeft opgenomen. Als je daar goed naar kijkt, dan valt op dat die maximering beperkt is. Aan de ene kant is de maximering neergelegd bij het norminkomen. Daaraan is een bedrag van f 186 verbonden. Aan de andere kant is de maximering neergelegd bij anderhalf maal het norminkomen. Daaraan is een bedrag van f 500 verbonden. Het valt op dat daar de zorgen kennelijk ophouden. Dan komt de volgende gedachte naar voren. Natuurlijk is het duidelijk dat dit kabinet inmiddels de lijn in de richting van een nivellering weer heeft ingezet. Ik leg het kabinet vervolgens de vraag voor of dat ook met betrekking tot dit soort onderwerpen moet, dus in de richting van die speciale groep van gehandicapten. Daar gaat het om. Het gaat niet om de algemene vraag die de staatssecretaris nu stelt. Neen, het gaat erom dat heel voorzichtig wordt omgegaan met de positie van betrokkenen. Als de staatssecretaris de motie goed bekijkt, zal hij zien dat er niets concreets in staat. Er wordt slechts gevraagd om aandacht voor dit onderwerp. Er wordt gevraagd om tot iets te komen en om de Kamer daarover te rapporteren. Die vraag is met betrekking tot deze motie aan de orde.

Voorzitter! Het kabinet heeft op een aantal opmerkingen en vragen nog geen reactie gegeven. Ik heb gevraagd hoe het nu zit met de invoeringsdatum van 1 januari. Is die wel of niet haalbaar? Het antwoord was: als het wetsvoorstel op tijd bij de Eerste Kamer ligt, kan het. Daarmee is echter niet gezegd dat de gemeenten op tijd gereed zijn om deze wet uit te voeren. Daarmee is niet gezegd dat de overdracht op tijd gerealiseerd is. Daarmee is niet aangegeven dat de uitvoeringsorganisaties, ook de zorgverzekeraars, zich adequaat kunnen voorbereiden op de overdracht en op alle elementen die te maken hebben met een goede uitvoering. Ik heb gevraagd of dat kan. Ik constateer alleen dat ik nog geen eenduidig antwoord daarop heb gekregen. Met verwijzing naar de gemeenten die de eerste bijdrage met betrekking tot de voorbereiding al hebben ontvangen maar die deze anderszins hadden aangewend, heb ik ook gevraagd of het kabinet het voornemen heeft, activiteiten te ontwikkelen in de richting van die gemeenten.

Voorzitter! Op mijn laatste vraag die toch heel elementair was, kreeg ik ook geen antwoord. In de nota naar aanleiding van het eindverslag las ik dat het kabinet enerzijds duidelijk zegt dat het niet bijspringt als er bij de gemeenten tekorten zullen ontstaan. Anderzijds zegt het kabinet dat wanneer er verstoringen in de vraag- of aanbodzijde zouden optreden, het in de rede zou liggen dat middelen worden toegevoegd aan het Gemeentefonds. Ik heb gevraagd wat nu het goede antwoord is. Ik zou hierop dus graag een reactie ontvangen. Wat de financiële zorg betreft, wordt dan misschien duidelijk in hoeverre wij en vervolgens de gemeenten mogen verwachten dat zij, wanneer er in de toekomst financiële problemen zullen ontstaan, kunnen terugvallen op het kabinet. Voorzitter! Ik zie dat mevrouw Ter Veld mij aankijkt, maar het is haar tekst in de nota naar aanleiding van het eindverslag. Ik vraag slechts wat zij bedoeld heeft; niet meer en niet minder!

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik verbaas mij niet over mijn tekst maar over uw verzoek om gemeenten die financiële problemen krijgen, in het vooruitzicht te stellen dat zij die altijd

kunnen aanmelden bij het Rijk.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik zei dat het voor de gemeenten belangrijk is dat zij weten of zij dan bij u kunnen aankloppen. Dat is aan de orde en dat heeft alles te maken met de discussie over de financiën. Ik hoop dat ik hierover in tweede termijn ook duidelijkheid krijg.

Voorzitter! Nogal wat vragen en door ons gesignaleerde problemen hadden bij de voorbereiding van dit wetsvoorstel door dit kabinet voorkomen kunnen worden, wanneer daaraan eerder aandacht was geschonken. Een voorbeeld is de discussie die wij nu voeren over de verdeling van de gelden over de gemeenten. Vanochtend heeft de staatssecretaris uiteengezet welke activiteiten er zijn. Zij heeft aangegeven dat er, zo mogelijk, tussentijds een overgangsregeling zal komen. Als het kabinet eerder aandacht aan dit aspect geschonken zou hebben, zouden wij nu een antwoord hebben gekregen. In het lijstje van ontbrekende informatie dat ik gisteren opsomde, zou dit punt dan niet meer voorgekomen zijn. Daardoor zouden wij ook meer zekerheid gekregen hebben over de eventueel te verwachten uitvoeringsproblematiek. Wat de verdeling over de gemeenten betreft, is dit een wezenlijk probleem. Ik heb dan ook met grote overtuiging mijn handtekening gezet onder de motie die de heer Kohnstamm hierover indiende.

Voorzitter! Alles overziende, betekent dit dat de VVD-fractie voor een vraag staat. Aan de ene kant herkennen wij de hoofdlijnen en de uitgangspunten. Wij onderschrijven die over het algemeen ook. Aan de andere kant hebben wij veel vragen en twifelen wij eraan of en, zo ja, op welke wijze en wanneer dit wetsvoorstel uitgevoerd kan worden. Kortom, vragen op het terrein van de financiën en vragen over de inhoud en over de uitvoering die naar ons gevoel niet voldoende zijn aangegeven. Ik heb de financiën geschetst. Ik heb het collectieve vervoer ook geschetst. Staatssecretaris Ter Veld heeft vanmorgen heel aardig weergegeven wat er op dit moment actueel aan de orde is. Zij heeft echter niet aangegeven of er in het kader van de uitvoering van dit wetsvoorstel andere aspecten aan de orde kunnen komen. Het overleg met

de uitvoeringsorganisaties is recent gestart. Het is mijns inziens van belang, een en ander goed te volbrengen. Men moet hiervoor de tijd nemen, omdat de risico's van negatieve effecten, met name voor mensen die aanspraak zullen maken op die voorzieningen, heel groot zijn. Belangrijke elementen zijn de uitvoering van regelingen en regels.

Een ander aspect dat ik al noemde, is het overleg met betrokkenen, die ook veel kritiek geleverd hebben. Misschien kunnen bepaalde zaken in goed overleg nog opgelost worden. Is het verantwoord, zonder de door mij geschetste basis en zonder sterke fundamenten waarop het wetsvoorstel gebouwd moet zijn, tot besluitvorming te komen? Zou het dan verantwoorde besluitvorming zijn? Na deze vraag met "neen" te hebben beantwoord, pleit de VVD-fractie ervoor dat het kabinet nog eens heel goed gaat studeren op al die elementen waarvan ik heb geschetst dat ze op dit moment ontbreken, tekortkomingen in de voorbereidingen, zaken die worden gemist in de beschikbare informatie en vooral in de onderbouw van dit wetsvoorstel. Zij pleit ervoor dat men daar nog eens tijd aan besteed, dat men met betrokkenen overleg gaat voeren om van al die elementen waarvan het kabinet nu denkt en verwacht dat het misschien wel eens goed zou kunnen gaan, ook duidelijk te maken dat het zo zal gaan en vooral hoe het dan zal gaan, waaruit dan kan worden afgeleid dat dit wetsvoorstel ook wel degelijk uitvoerbaar is en in de praktijk kan worden gebracht. Als het kabinet daar tijd voor zou nemen, dan zou dat een enorme verbetering kunnen zijn en mogelijk leidt tot aanpassing van dit wetsvoorstel. De VVD-fractie pleit ervoor dat het kabinet die tijd neemt. De VVD-fractie pleit ervoor dat het alles wat op dit moment aanwijsbaar een tekortkoming is, verbetert, alles wat op dit moment aanwijsbaar niet onderbouwd is, alsnog onderbouwt en alles wat op dit moment aanwijsbaar nog in overleg is en daar niet uitgediscussieerd is, alsnog uitdiscussieert. Dat zouden wij het kabinet willen vragen. Wij vinden dat dat moet gebeuren, zonder daarbij te tornen aan de uitgangspunten die door het kabinet zijn geschetst. Ik heb gezegd dat die uitgangspunten

op zichzelf wat ons betreft principieel geen probleem opleveren. Dat betekent dat ik dienaangaande een motie wil indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat het wetsvoorstel Voorzieningen gehandicapten zoals het thans voorligt, zowel financieel, als inhoudelijk, als qua uitvoering dusdanig onvoldoende onderbouwd en voorbereid is, dat verantwoorde besluitvorming en invoering niet mogelijk is;

verzoekt de regering het wetsvoorstel in te trekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Hoof. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Dit is een motie van orde. Er wordt in verzoekt om op dit moment een wetsvoorstel in te trekken. Ik zou u willen vragen of het de bedoeling is dat daar onmiddellijk over wordt gestemd, zoals gebruikelijk.

De heer Kohnstamm (D66): Voorzitter! Als ik het goed gehoord heb, is het een verzoek aan het kabinet om, alvorens erover te stemmen, het wetsvoorstel in te trekken. Dan heeft het ongetwijfeld een orde-element, maar dat wil nog niet zeggen dat wij er meteen over hoeven te beslissen.

De heer Van Hoof (VVD): Voorzitter! Mag ik het nog toelichten? Als het kabinet het met de VVD-fractie eens is dat, als het gaat om de onderbouwing van dit wetsvoorstel, de financiële gegevens dienaangaande, inhoudelijke aspecten en de uitvoeringsmogelijkheden, men daar eigenlijk wat aan zou moeten doen, dan kan het niet anders dan dat men de tijd neemt om dat in te vullen, om daar inhoud aan te geven, om dat gestalte te

geven. Dat betekent dat het kabinet er vervolgens verstandig aan zou doen om, vooruitlopend op de uitkomsten daarvan, niet toch door te gaan met het wetsvoorstel, maar te zeggen: wij nemen alles terug en wij kijken er nog eens goed naar.

Staatssecretaris Ter Veld: Voorzitter! Het zal duidelijk zijn dat wij het volstrekt niet eens zijn met deze motie. Het lijkt mij een inhoudelijke discussie, maar vanzelfsprekend kan een andere overheid niet beginnen met concretisering van een uitvoering dan nadat een wetsvoorstel door beide Kamers der Staten-Generaal is geaccepteerd. Het is evident dat die voorbereiding pas dan echt gestalte kan krijgen. Maar nogmaals, als er een verzoek ligt om een wetsvoorstel in te trekken – ook ik heb in mijn grijze verleden een keer een staatssecretaris een dergelijk verzoek gedaan – dan is het toch belangrijk om te weten hoe deze procedure verder loopt.

De voorzitter: Dat is een zaak van de Kamer; het is geen zaak van de regering. Ik zal aan het einde van de tweede termijn de Kamer een voorstel daartoe doen. Aan het einde van de tweede termijn van de zijde van de Kamer komt de vraag aan de orde of deze motie onderwerp van beraadslaging is. Ik heb in ieder geval vastgesteld dat de motie in voldoende mate wordt ondersteund. Op het eerste gezicht ben ik geneigd om straks voor te stellen dat de motie onderwerp van beraadslaging kan zijn, omdat ze een andere strekking en bedoeling heeft dan je zou kunnen hebben met het stemmen tegen een wetsvoorstel. Wat dat betreft ligt er toch een nuanceverschil. Maar om hierbij alle noodzakelijke zorgvuldigheid te betrachten, zal ik de Kamer aan het einde van haar tweede termijn, dus voor de avondpauze, een definitief voorstel doen. Als de Kamer dan een beslissing heeft genomen – de verschillende woordvoerders zullen daar het woord over kunnen voeren – is het aan de regering om daarop te reageren.

De heer Van Hoof (VVD): Dit was het einde van mijn bijdrage in tweede termijn.

Van Hoof

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Mogen wij, voorafgaande aan uw voorstel, nog een toelichting van de indiener vragen?

De **voorzitter**: U mag natuurlijk een interruptie plaatsen bij het betoog van de heer Van Hoof.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ik heb de vraag aan de indiener, in hoeverre de inhoud van deze motie afwijkt van het persbericht, dat wij maandag als woordvoerders van onze collega mochten ontvangen.

De heer **Van Hoof** (VVD): Wat bedoelt u met de vraag?

De heer **Tuinstra** (CDA): De VVD-fractie heeft maandag een persbericht naar buiten gebracht, waarin in mijn herinnering hetzelfde stond als in deze motie. Kan dat ongeveer kloppen?

De heer **Van Hoof** (VVD): Het is in ieder geval consistent.

De heer **Tuinstra** (CDA): Daarmee bevestigt u dat het persbericht dezelfde strekking heeft als de motie.

De heer **Van Hoof** (VVD): Als u vraagt of ik bedoel dat het kabinet zijn onderbouwing niet voldoende heeft gerealiseerd en waargemaakt, heeft u gelijk.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voor mijn begrip het volgende. In de motie wordt gesproken over "intrekken". Als ik het betoog van de heer Van Hoof goed heb beluisterd, was hij het op principiële gronden niet oneens en had hij zorgen over een aantal uitvoeringskwesaties. Het is dan de vraag, hoe hij de afweging heeft gemaakt, als hij dit al zou willen bereiken, tussen aanhouden en intrekken. Intrekken betekent in mijn ogen het van tafel halen van het voorstel, vervolgens het opnieuw opstarten van het wetgevingsproces, inclusief advies van de Raad van State en dergelijke, en dat lijkt me wel een heel lange weg, totdat we komen tot behandeling hier. Mijn tweede vraag is, hoe hij denkt het probleem van de 65-plussers aan te vatten, in de tijd dat dit wetsvoorstel niet zou gelden.

De heer **Van Hoof** (VVD): De afweging tussen intrekken en aanhouden is een zeer relevante vraag, die wij ons ook hebben gesteld. Daar is een ampele afweging aan voorafgegaan. Een van de elementen die daarbij een rol speelt, is dat, wanneer je spreekt over aanhouden, je vervolgens zult moeten formuleren wat er dan wel met het wetsvoorstel moet gaan gebeuren, en dat je er ook van uitgaat dat het wetsvoorstel vervolgens opnieuw ongewijzigd aan de orde is. Kortom, er waren een heleboel meer staatsrechtelijke dan inhoudelijke vragen over dit punt, zodat wij hebben gezegd: dat schept te veel onduidelijkheid. Vervolgens levert dat de vraag op – niet aan het kabinet, maar aan de Kamer – om dingen nader te onderbouwen. Dat zou een procedurele stellingname in de richting van de Kamer zijn, veel meer dan in de richting van het kabinet, die inhoudt dat we daar eigenlijk niet over zouden willen stemmen. Daarmee zou nog onvoldoende hard zijn gemaakt aan het adres van het kabinet dat de VVD-fractie vindt dat er nog heel veel moet gebeuren.

Dat bracht ons dus voor de vraag, tot wie wij ons eigenlijk wenden. Wij wenden ons tot het kabinet. Vandaar dat wij zeggen: dat betekent dan ook dat we eigenlijk niet anders kunnen dan te komen tot de modus van het intrekken. Als de heer Van Otterloo een mogelijkheid heeft waarin aan de ene kant het niet zo zal zijn dat het wetsvoorstel op korte termijn voor stemming in de Kamer komt en vervolgens de verdere procedure zal gaan volgen als waarin dat wel gebeurt, en anderzijds het kabinet heel nadrukkelijk meekrijgt om een aantal zaken te verbeteren, houd ik mij zeer gaarne aanbevolen, en ben ik altijd bereid om naar een oplossing te kijken.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Past in de route die de heer Van Hoof zich voorstelt nog altijd een termijn van een halfjaar voor invoering, in verband met het onderzoeken van uitvoeringsproblemen, of vindt hij dat die termijn eigenlijk voor de stemming hier in de Kamer moet plaatsvinden, en dat we bij wijze van spreken door de Eerste Kamer voor het kerstreces de wet kunnen laten aannemen, die vervolgens op 1

januari van kracht zal worden, omdat alle activiteiten door gemeenten dan al hebben plaatsgevonden?

De heer **Van Hoof** (VVD): De VVD-fractie stelt vast dat de onderbouw, de structuur van het wetsvoorstel, de plannen die eraan ten grondslag liggen en de fundamenten zodanig zijn, dat de vraag of dit wetsvoorstel in de praktijk kan worden uitgevoerd en of ter zake van goede afwegingen kunnen worden gemaakt, ook in het licht van de financiën die ermee zijn gemoeid en de wetsvoorstellen die erbij betrokken moeten worden, vooralsnog niet beantwoord kan worden. Is het dus mogelijk om ter zake nu al een besluit te nemen? Het gaat ons erom, dat dus nog geen besluit wordt genomen, omdat al die zaken op dit moment onvoldoende in beeld zijn gebracht. Het kabinet moet die dus veel duidelijker maken, zodat wij vervolgens een veel betere afweging kunnen maken. Dat betekent, dat het onze bedoeling is, dat dit wetsvoorstel niet ter stemming komt, niet op dit moment althans, en dat de procedure vooreerst niet wordt voortgezet.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dat wij nu de tweede termijn voortzetten. De vraag, of de motie bij de beraadslaging zal kunnen worden betrokken, zal aan het eind van de tweede termijn aan de orde komen. Het woord is aan de heer Leerling.

□

De heer **Leerling** (RPF): Voorzitter! Ook ik dank de bewindslieden voor hun antwoorden en hun reactie op de inbreng van de Kamer in eerste termijn. Ik moet, in aansluiting op wat andere collega's ook al naar voren hebben gebracht, eerlijkheids-halve zeggen, dat ik nog niet zo warm loop voor het wetsvoorstel betreffende de voorzieningen voor gehandicapten, zoals dat op dit moment in deze vorm voorligt. Evenals een aantal andere collega's zijn er naar mijn vaste overtuiging nog de nodige onduidelijkheden en onzekerheden over de concrete gevolgen die dit wetsvoorstel zal hebben voor de beoogde doelgroep. Lopen wij met dit wetsvoorstel niet erg veel risico's? Ik noem de financiering van de voorzieningen, de

kwaliteit ervan en de uitvoering van een en ander op het niveau van de gemeenten en dat afgezet tegen het streven om de kwestie toch per 1 januari a.s. te regelen.

Ik wil dit regeringsvoorstel niettemin loyaal tegemoet treden. Als zodanig voel ik mij dan ook geen onderdeel van de oppositie, zoals dat gisteren door een enkele collega is gesuggereerd bij het toelichten van een aantal amendementen, die door niet-regeringsfracties, ook door de RPF, zijn ingediend. Vanuit een positieve grondhouding redenerend, moet ik erkennen dat het voorstel WVG ook de nodige pluspunten kent en een beleid in ontwikkeling brengt dat spoort met onze opvattingen over de verdeling van taken tussen de diverse bestuurslagen. Ook de eigen-bijdrageregeling spreekt mij zeker aan, al zal voor een onverantwoorde cumulatie moeten worden gewaakt. Er is nog geen zekerheid over hoe een en ander uitpakt voor personen met een inkomen boven de ziekenfondsgrens. Er is gesproken over het draagkrachtprincipe, maar het is nog niet duidelijk wat daaronder wordt verstaan. Die vraag klemmt, zeker voor personen met inkomens die niet zover boven die betreffende grens liggen. In eerste termijn pleitte ik in elk geval voor een geleidelijke overgang en niet voor een abrupte. Ik stel het op prijs, als de bewindslieden op dit punt nog nader ingaan, daarbij ook reagerend op de motie die door de heren Kohnstamm en Van Hoof is ingediend. Die motie ondersteun ik overigens van harte.

In het kader van de eigen-bijdrageregeling heb ik overigens nog gevraagd welke betekenis de 25% eigen bijdrage bij woningaanpassingen nog precies heeft. Hoe groot is de groep op wie deze 25% nog in zijn geheel zal kunnen worden verhaald? Een heel belangrijk punt is het voorstel om 65-plussers rechten toe te kennen op AAW-voorzieningen, zonder dat het betreffende budget substantieel wordt verhoogd. Dat is een niet zo gebruikelijke stap, maar wel gebruikelijk en vanuit budgettaire motieven ook wel te verklaren. Het zal niet zonder meer tot halvering van de voorzieningen leiden, maar toch wordt de spoeling voor gehandicapten zonder meer dunner. Dat is ook toegegeven van regeringszijde. De bewindslieden

hebben mijn vraag, of voor een dergelijke handelswijze een precedent te noemen is of op korte termijn te verwachten is, niet beantwoord. Graag alsnog een antwoord van wellicht de staatssecretaris van Volksgezondheid, omdat die coördinerend bewindsman op dit punt is. Concreet: kun je zoiets verwachten bij huursubsidie, de studiefinanciering of voorzieningen voor asielzoekers? Als plotseling het totale aantal asielzoekers zou verdubbelen in een jaar, is het dan denkbaar dat wij zeggen: wij hebben daar toch maar een bepaald bedrag voor, daar moet je het mee doen! Dan moeten die asielzoekers maar wat inschikken, letterlijk een figuurlijk. Is dat een optie die het kabinet voor ogen staat of geldt dit alleen voor de AAW-voorzieningen? Dit is een belangrijke vraag waar ik graag een reactie op wil hebben.

Voorzitter! Wat betreft de problemen rondom de uitvoering, de één-loketaanpak en de verdeling van de financiële middelen sluit ik mij kortheidshalve aan bij de vragen die de collega's voor mij hebben gesteld. Ik blijf mij zorgen maken over de wijze waarop de zorgplicht van de gemeenten concreet zal worden ingevuld. Differentiatie van beleid zal zeker de praktijk van alledag worden, uiteraard binnen bepaalde bandbreedtes. Op zichzelf is daar geen bezwaar tegen, maar het staat volgens mij vast dat iedere gehandicapte straks met de WVG in de hand aanspraak kan maken op een soortgelijk pakket van voorzieningen. Straks zullen de gehandicapten zich toch niet om de haverklap tot de rechter moeten wenden om een bepaalde voorziening te verkrijgen? Ik hoop dat de bewindslieden het gewijzigde amendement van mevrouw Brouwer op stuk nr. 22 positief zullen bejegenen, zodat de intentie van regering en parlement met betrekking tot de voorzieningen voor gehandicapten nog eens extra worden onderstreept. Ik heb dit amendement graag medeondertekend.

Voorzitter! De bewindslieden hebben niet alle vragen van mijn kant beantwoord. Ik zal er twee nogmaals stellen in de hoop alsnog een reactie te mogen ontvangen. De eerste is gericht aan de staatssecretaris van Volkshuisvesting. De gemeente kan

ervoor zorgdragen dat in geval van verhuizen of overlijden van de gehandicapte, de woning opnieuw aan een woningzoekende gehandicapte beschikbaar wordt gesteld. Uit de praktijk is mij de vraag aangereikt of een gemeente met diverse kernen de woningzoekende gehandicapte kan verplichten naar een andere kern in die gemeente te verhuizen. Kan ik hier alsnog een antwoord op krijgen?

De tweede vraag stel ik aan de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en die betreft de problemen die zich kunnen voordoen bij een combinatie van werk- en vervoersvoorzieningen. De staatssecretaris heeft nog niet geantwoord op de concrete vraag over de tijdelijke arbeidscontracten. Ook deze vraag is mij uit de praktijk aangereikt en ik hoop dat de staatssecretaris daar alsnog op wil ingaan. Kan zij de vrees wegnemen dat er afstemmingsproblemen zullen ontstaan tussen de bedrijfsverenigingen enerzijds en de gemeenten anderzijds op het punt van tijdelijke arbeidscontracten die gehandicapten vervullen? De vervoersvoorzieningen zijn in dat geval minder soepel dan wanneer men over een vast contract beschikt. Kent de staatssecretaris deze problematiek? Een en ander kan ertoe leiden dat de gehandicapte van het kastje naar de muur wordt gestuurd. Gelet op de één-loketedachte moeten wij dat zien te voorkomen.

Voorzitter! In het wetsvoorstel bevinden zich nog de nodige losse einden. Ik ben het eens met de scherpe kritiek van collega Van Hoof daarop. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, is er op zeer korte termijn inzicht nodig in de uitvoering van de regelingen. De vraag is of de evaluatie waarvoor nu een termijn van drie jaar is voorzien, niet eerder gehouden kan worden, zodat sneller aan de bel getrokken kan worden. Hoe denken de bewindslieden daarover?

Voorzitter! De bewindslieden zullen begrijpen dat ik nog niet toe ben aan een eindconclusie. Ik wacht daarom met veel belangstelling hun reactie in tweede termijn af.

De heer **De Kok** (CDA): Voorzitter! De CDA-woordvoerders hebben gisteren een aanslag gedaan op de

tijd van de Kamer, die enige vertraging heeft opgeleverd. Met het oog daarop zal ik mijn betoog kort houden. Ik dank de regering voor de duidelijke, maar toch geserreerde antwoorden. Het is een complexe, zeer ingewikkelde problematiek. Er zijn niet voor niets drie "kanjers" van staatssecretarissen afgevaardigd om dit project te verdedigen. Ik zal een aantal punten dat door de bewindslieden naar voren is gebracht, langslopen. Daarbij zal ik een analoge volgorde hanteren.

Ik wil eerst reageren op hetgeen collega Kohnstamm heeft gezegd toen ik nog niet in de Kamer was. Ik werd in de gang opgehouden en hij was aan het woord. Hij schijnt ongeveer gezegd te hebben dat het hem buitengewoon spijt dat het CDA ten aanzien van de gehandicapten zijn sociale gezicht heeft verloren. Ik denk dat de heer Kohnstamm dat niet echt meent. Als hij het wel echt meent, is hij toch kort van memorie. Hij weet net zo goed als ik dat wij zeer lang aan de ontwikkeling van het gehandicaptenbeleid hebben gewerkt en dat coryfeeën uit onze fractie – ik wil hen zelfs noemen: Dien Cornelissen en Borgman – in die tijd ook aan de wieg hebben gestaan van een, toentertijd, heel goed en heel efficiënt gehandicaptenbeleid. Ik vind het niet terecht dat de heer Kohnstamm op deze manier een aanval doet op het sociale gezicht van het CDA. Staatssecretaris Simons – hij is nu even weg – zei dat wij ons na deze operatie en na de decentralisatie nog kunnen meten met de top in de wereld. Ik meen dat dit juist is. Dat is mede tot stand gekomen onder invloed van het beleid dat het CDA de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

Wij hebben vanmiddag allemaal over de decentralisatie gesproken. Ik wil er nog iets over zeggen, ook tegen mevrouw Brouwer. Wij hebben er al over gesproken in een klein interruptiedebatje. Decentralisatie is ons niet ingegeven vanuit financieringsoogpunt. Wij hebben gemeend dat juist het gehandicaptenbeleid moet worden gedecentraliseerd, omdat je in de gemeente de verantwoordelijkheid vindt waaronder dat beleid kan worden uitgevoerd. Juist op gemeentelijk niveau kan dat het beste, op maat. Daarvan zijn wij overtuigd. Er werd al gesproken over het rijke Nederland. Door de decen-

tralisatie van het gehandicaptenbeleid naar de gemeenten dek je het gehandicaptenbeleid in de toekomst in feite af tegen nog meer aanslagen. Ik weet niet hoe de sociaal-economische ontwikkeling in de toekomst zal zijn. Ik weet niet wat de ontwikkeling zal zijn in de ons omringende landen. Steeds meer landen in de wereld vragen terecht een groter deel van de welvaart. In de toekomst moeten wij daar waarschijnlijk aan meebetalen, en terecht. En dan kunnen wij op gemeentelijk niveau in de vorm die wij nu voorstaan – hier en daar aangepast – een dam opwerpen tegen een verdere teruggang van de voorzieningen voor de gehandicapten. Dat is in feite de achterliggende gedachte. Om die reden heb ik deze problematiek gisteren in mijn eerste termijn min of meer in een economische context geplaatst. Van die kant dreigen de gevaren voor de gehandicapten in de toekomst. Ik heb ook gezegd dat wij goed moeten onthouden dat in een samenleving waarin economische ellende heerst of zich een grote economische teruggang voordoet, juist de gehandicapten het eerst over de rand van de maatschappelijke afgrond gaan. Ik heb het om mij heen gezien; waarschijnlijk hebben wij het allemaal gezien. Daar willen wij tegen waken. Wij hopen dat wij daar met z'n allen tegen willen waken.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Ik begrijp niet helemaal hoe decentralisatie een soort bescherming kan zijn tegen teruggang. Daar is decentralisatie niet voor bedoeld.

De heer **De Kok** (CDA): Uiteraard met alle aanpalende voorwaarden. Het gaat om het hele project. Het gaat natuurlijk niet om de decentralisatie alleen, maar ook om de omgang met de zorgplicht en de draagkracht. Hoe zullen de gemeentebesturen en vooral het gemeentebestuur zich van hun taken kwijten? Dat heeft er allemaal mee te maken.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het gaat ook om financiële verhoudingen. Hoeveel komt er in het Gemeentefonds? Hoe gaat het met de groei van het fonds? Hoe gaat het met de verdeling van de gelden? Hoe gaat het met de solidariteit onderling

tussen mensen met een hoog inkomen en mensen met een laag inkomen? Al die vragen blijven dezelfde, ook als je decentraliseert. De heer De Kok denkt dat decentralisatie een oplossing is voor economische teruggang of althans een soort afscherming kan zijn voor gehandicapten. Dan denk ik dat nog altijd hier de politieke beslissingen over in ieder geval de financiën gaan vallen.

De heer **De Kok** (CDA): Nogmaals, decentralisatie alleen is het natuurlijk niet. Het gaat ook om alles wat eromheen zit ingebouwd in het wetsvoorstel. Ik ben het met mevrouw Brouwer eens: er zijn nog losse eindjes. De staatssecretaris heeft zelf in de schriftelijke behandeling gezegd dat voor decentralisatie moed nodig is. Dat is ook zo. Je weet immers niet precies hoe je het verder zult invullen, omdat je de gemeenten niet voor de voeten wilt lopen. Ik voeg aan de uitspraak van de staatssecretaris dat er moed voor nodig is, toe: er is ook vooral vertrouwen nodig. Ik wil niet op voorhand de gemeentebestuurders een motie van wantrouwen aan hun broek spelden. Zo zijn wij niet met elkaar bezig. Dat hoor ik toch te veel, niet alleen van de oppositiepartijen maar ook uit het land.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): De heer De Kok heeft het steeds over de verhouding tussen de verschillende overheden, namelijk de verhouding tussen de regering, de Kamer en de gemeenten. Waar wij het over hebben, en het CDA heeft het er ongetwijfeld ook over, is het recht van de individuele gehandicapte. Daar leg ik dan de nadruk op. Wij hebben hier als het ware met een driehoeksrelatie te maken. Als de heer De Kok zegt dat wij de gemeenten niet te veel moeten opleggen omdat wij daar vertrouwen in hebben, dan zeg ik: dat mag best zo zijn, maar het risico mag niet te veel liggen bij die individuele gehandicapte die afhankelijk is van dat gemeentebeleid.

De heer **De Kok** (CDA): Dat ben ik met mevrouw Brouwer eens. Daarom hebben wij, afgezien van de zorgplicht en alles wat daaruit voortvloeit, een beroepsprocedure. Maar wij hebben ook de democratie op

dorpsniveau, op stadsniveau. Wij hebben daar straks een platform met de partijen. Daar zit de Gehandicaptenraad bij, daar zitten in ieder geval de gehandicaptenorganisaties bij. Die kijken en doen mee. Die zullen aan de bel trekken. Die gaan demonstrenen voor het gemeentehuis. Die bellen het gemeenteraadslid op. Als dit democratische spel in de komende drie jaar uit de hand zou lopen, dan zijn wij ervoor om te kijken waar je correcties zou moeten aanbrengen om dat recht te trekken.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Het is op zichzelf een sterk verhaal dat ten slotte uitmondt in een groot pleidooi voor decentralisatie, en dan een decentralisatie in een zo volledige mogelijke vorm. Wat opvalt, is dat het CDA in dit soort zaken, zodra het bijvoorbeeld over het onderwijsbeleid gaat, niet thuis geeft. Dus is het al met al ook een beetje dubbelzijdig, want aan de ene kant is het decentralisatie nu en mogen er verder niet op de een of andere manier landelijk randvoorwaarden aan gesteld worden, maar aan de andere kant zegt het CDA, op het moment dat het het CDA echt aan het hart gaat: laten wij het toch maar hier houden. Dan heb ik het over het onderwijsbeleid.

De heer **De Kok** (CDA): Voorzitter! Ik ben met het WVG-debat bezig. Ik zal mij niet begeven op het terrein van het onderwijs. Dit is wat ik bedoel met de gehandicapten in relatie tot de toekomst en hoe beschermen wij de gehandicapten en het sociale gezicht van het CDA.

Er is veel over de zorgplicht gesproken. Mijn collega Tuinstra zal daarover nog spreken naar aanleiding van een amendement. Ik wil er toch iets van zeggen, omdat ik er gisteren nogal bij stil heb gestaan. Ik heb geciteerd uit de schriftelijke procedure en uit de memorie van toelichting om duidelijk te maken hoe belangrijk die zorgplicht voor ons is.

Aanvankelijk was onze gedachte: geef die gemeenten nu de volle ruimte bij het vaststellen van die eigen bijdragen, en dan van laag tot hoog. Wij gingen eigenlijk uit van een zuivere decentralisatiegedachte. Wij hebben echter begrip voor het argument dat het beleidsmatig maar vooral ook psychologisch beter zou

zijn om dat niet te doen. Het zou beter zijn om eerst centraal regels te stellen in een overgangperiode en dat je over drie jaar bij de evaluatie kijkt hoe het gegaan is. Is het goed gegaan? Hoe hebben de gemeenten het begrip draagkracht ingevoerd voor de hogere inkomens? Is dat ook goed gegaan? Als dat goed is gegaan, zou je de beslissing moeten nemen om de regels verder te laten vallen en de gemeenten in de toekomst volstrekte vrijheid te geven om met dat probleem om te gaan.

Ik kom op de verdeelsleutelproblematiek. Ik geloof dat alle collega's vandaag met een wethouder hebben gesproken. Ik ook, vanmorgen vroeg met de wethouder van Hoogezand-Sappemeer en die had er ook problemen mee. Dat punt ligt buitengewoon gevoelig. De staatssecretaris heeft op dat punt voorstellen gedaan. Wij wachten het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën af, maar ik ben het eens met mijn collega's dat het natuurlijk beter ware geweest als dat onderzoek eerder was gestart. Dan hadden wij hier wat minder losse eindjes gehad. Het risico van een onvoorzienbare vraagtoename kan natuurlijk binnen betrekkelijk korte tijd ontstaan. Als dat ontstaat, hoe wil de staatssecretaris daar dan adequaat op inspelen?

De kwaliteitskorting is een heel gevoelig, bijna ideologisch punt. Waar gaat het om? Om een voorbeeld te noemen: je woont in een rijtjeshuis, je krijgt een ongeluk, je bent behoorlijk beschadigd, je komt thuis en je constateert gewoon op basis van jouw handicaps dat je je huis niet meer in kunt, dat je de trap niet meer op kunt en dat je een heleboel andere dingen niet meer kunt doen. Het wooncomfort is door dat ongeluk ten opzichte van buur A en buur B enorm gedaald. In de stukken van de staatssecretaris staat: "Als de huurder kiest voor...". Nee, de huurder "kiest" niet voor, de huurder krijgt een ongeluk en constateert dat zijn wooncomfort daardoor met een klap naar beneden is gegaan. Wat hij nu dus wil en wat eigenlijk zou moeten, is dat zijn wooncomfort geoptimaliseerd wordt, dus weer teruggebracht naar het niveau van zijn burens rechts en links. Dan kun je niet zeggen: zijn woongerief en zijn wooncomfort zijn toegenomen, dus hij moet... Ik denk dat dat in een aantal gevallen wel zo

is. In een aantal gevallen kun je zeggen dat er een bepaalde woningaanpassing is gepleegd en op basis daarvan kun je zeggen dat het wooncomfort ook in de toekomst is toegenomen. Er zijn echter een heleboel aanpassingen die daar niet toe gerekend kunnen worden. Je zou een lijst op kunnen stellen met de aanpassingen die het wooncomfort niet verhogen. Als die aanpassingen zich voordoen, zou je kunnen zeggen dat de kwaliteitskorting ten aanzien van de uitbetaling van de huursubsidie niet wordt doorgevoerd. Wij kennen een aantal argumenten tegen deze zaak. Wij kunnen praten over fraude, de uitvoeringspraktijk, het feit dat de IHS-systematiek er niet voor geschikt is en zo zijn er nog een aantal. Wij komen daar straks nog op terug.

Over het punt van de certificering hebben wij allemaal gesproken. Ik ga ook mee met de voorstellen die de staatssecretaris op tafel heeft gelegd. Het gaat mij niet zozeer om de certificering. Ik wil voorkomen dat de beunhaas op de hoek aan de bak komt en ik wil gewoon een stuk vertrouwen scheppen bij de gehandicapte. De gehandicapte moet weten dat er adviserend plaatsvindt op basis van een stuk kwaliteit bij dat adviesorgaan. Hoe dat nu in de steel wordt gestoken, vind ik niet zo belangrijk. Het gaat er mij om dat daar een oplossing voor wordt gevonden.

De heer **Kohnstamm** (D66): Betekent dit dat u steun geeft aan het amendement ter zake van de heer Schutte?

De heer **De Kok** (CDA): Ik heb het nog niet kunnen lezen. Ik zal het eerst even moeten lezen, even afwachten wat de regering erop zegt en dan krijgt u daar mijn antwoord op.

Ik kom op de NS en de druk op de ketel. Wij hebben gisteren gesproken over vervoerssystemen en collectief vervoer. Gesteld is dat dit moet aansluiten op het openbaar vervoer. Nu hebben wij van de NS de toezegging dat het SM-90-materiaal toegankelijk zal zijn. Naar aanleiding van het al genoemde kort gedrag ontstaat er een situatie, waarin de gemeenten erin slagen om een collectief vervoerssysteem op te zetten, waarin de NS voor veel geld de treinstellen aanpast maar waarin

nog een schakel ontbreekt waardoor de zaken niet aansluiten. Dat kan natuurlijk niet. Het is natuurlijk buitengewoon merkwaardig wanneer er zoveel geld in dat SM-materieel wordt gestopt en er verder niet voor wordt gezorgd dat de gehandicapten op het station kunnen komen. Door de staatssecretaris is echter gezegd, dat er zou moeten worden gekeken naar de mogelijke inzet van mensen in het kader van het JWG en de banenpool. Dat lijkt mij een prima gedachte en ik hoop dat wij spoedig zullen vernemen hoe dit verder wordt uitgevoerd.

Ook staatssecretaris Simons heeft opmerkingen gemaakt over de herziening van de verzorgingsstaat. Hoe men het nu wendt of keert, natuurlijk is zij een belangrijk element in de discussie. De herbezinning geeft eigenlijk het kader aan, waarbinnen de WVG wordt afgehandeld.

Voorzitter! Wij vinden dat dit proces moet worden doorgezet en dat de losse eindjes die er nog zijn en die inherent zijn aan een decentralisatieproces, op korte termijn aan elkaar moeten worden geknoopt. Wij zijn ervan overtuigd dat in de toekomst de gehandicapten, nadat mogelijk op evaluatiemomenten nog correcties zijn aangebracht, beter af zullen zijn met gemeentelijke aandacht voor hun nood.

De heer **Tuinstra** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Na de indringende woorden van mijn collega, waaruit blijkt dat de gehandicapte ook goed af is met gemeentelijke voorzieningen, wil ik met betrekking tot het wetsvoorstel nog het een en ander aanpunten. Ik kan nu korter spreken dan in eerste termijn omdat toelichtingen nu niet meer nodig zijn en ik conclusies kan trekken, waarop mogelijk de bewindslieden dan nog zullen reageren. Ik dank hen in elk geval voor hun uiteenzettingen naar aanleiding van mijn betoog in eerste termijn en voor hun toelichtingen die wij op schrift hebben ontvangen.

Ik richt mij eerst op de gedecentraliseerde voorziening, dicht bij de gehandicapte inwoner van de gemeente. De zorg en de rechtszekerheid vormden de inzet van ons betoog. Het ging ons erom meer duidelijkheid te verschaffen met

betrekking tot de zorgplicht en de verordening waarin de rechten en plichten zijn opgenomen. Het is door middel van die verordening dat de inwoner weet waar hij aan toe is en het is ook langs die weg dat de rechtszekerheid voor de gehandicapten wordt bevorderd. De strekking van ons amendement is dat de bedoelingen van de regering, aangegeven in het wetsvoorstel, worden samengebracht in één regime. Thans is een en ander verwoord in de artikelen 2 en 4. Artikel 2 en artikel 4 zijn dan niet meer gescheiden van elkaar, maar één geheel.

Bij onze voorbereiding kwamen wij ook nog op de vraag of in dit wetsvoorstel de Algemene wet bestuursrecht is toegepast. Wij hebben gemeend op dat punt een amendement op stuk nr. 30 te moeten indienen, om na de artikelen 1 en 2, waarover ik zojuist sprak, een artikel 3 met bijbehorende toelichting op te nemen.

Indien, zoals collega De Kok zei, je de gemeenten binnen het kader van deze wet de eigen rechtszekerheid voor de gehandicapte inwoner wilt laten realiseren, dus de verantwoordelijkheid wil laten belevan, dan hoort in beginsel de vaststelling van de eigen bijdrage daar bij. Ik heb gisteren al bij interruptie gezegd, dat dit niet direct een onderwerp van inkomenspolitiek is. Het gaat er hier namelijk om voorzieningen naar draagkracht toegankelijk te maken.

Wij hebben begrip voor de wens tot een overgangperiode, zoals nu in het concept-eigen-bijdragebesluit aan de Kamer is vorgelegd, beargumenteerd vanuit de overgang van een verzekeringsaanspraak naar een voorziening. Echter, wij hebben daar bij gezegd dat dit niet een blijvende situatie kan worden. Anders zouden de gemeenten worden beknot in het doen van eigen keuzen. Het gaat uiteindelijk toch om de gehandicapte inwoner. In het amendement op stuk nr. 23 willen wij de overgang aangeven. Over enige tijd moet het omgekeerde aangetoond worden, door de evaluatie en het amendement dat de heer Kohnstamm heeft ingediend ten aanzien van de verdeelmaattaven voor het Gemeentefonds. Uit beide structureel noodzakelijke aanpassingen moet blijken en gemotiveerd worden waarom op basis van de

kan-bepaling een centraal voorschrift noodzakelijk is. Als dat wordt omgekeerd, moet de regering met de betrokkenen, in het bijzonder de Vereniging van Nederlandse gemeenten, overleg plegen en vervolgens het resultaat aan de Kamer melden.

De heer **Schutte** (GPV): Ik vergis mij toch niet als ik mij meen te herinneren, dat de heer Tuinstra gisteren een vurig pleidooi heeft gehouden voor een duidelijk toezien op de hantering van de eigen bijdrage en de cumulatieve effecten daarbij? Dit komt bij mij over als een stap in de andere richting. Niet dat wij de gemeenten zonder meer in een nauw keurslijf moeten persen, maar het gaat wel om rechtvaardigheid tegenover de betrokkenen. Dat zou ter toetsing op een heel ander niveau vorgelegd worden. Ik had hem gisteren anders begrepen.

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Het overlaten van het cumulatie-effect aan de gemeenten zelf is de beste route. Zij staan er zelf het dichtst bij. Zij kunnen zelf de hoogte van de cumulatie bepalen. Buiten het wetsvoorstel gelden op gemeentelijk terrein nu ook retributies, heffingen en eigen bijdragen. De gemeente is op het eigen taakgebied, inclusief het gebied van het wetsontwerp, daartoe het best in staat.

Ik kan het wat grotere gebied dan het gebied van dit wetsvoorstel, dus met de overige retributies van de gemeenten, vergelijken met het verzekeringsstelsel van AWBZ en Ziekenfondswet. Ik laat particuliere regelingen even buiten beschouwing, omdat de burger die zelf kan regelen. Het aangeduide onderwerp kunnen wij mijns inziens beter bij de behandeling van het wetsvoorstel inzake AWBZ en Ziekenfondswet, met de voornemens die de regering op dat punt heeft, bespreken. Maar laten wij ons in dit geval tot de gemeente beperken. Misschien kunt u met mij tot de conclusie komen dat de gemeente de cumulaties het best tegen kan gaan.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Op zichzelf kan ik daarin wel meekomen wat de praktijk betreft, maar de kern is toch dat de maximering door de regering tot aan modaal is voorge-

steld. Daarboven is het vrij gelaten. Met andere woorden: elke gemeente voert in haar autonomie, toegekend bij wet, ook op dat punt een eigen beleid. En dat heeft wel degelijk inkomenseffect.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ja, maar vanmorgen heeft de regering in verband met de vervoersvoorziening meegedeeld, dat ook niet alle verzekerden, evenmin de hogere inkomens, recht hebben op AAW-voorzieningen. Met andere woorden: boven een bepaald inkomen, bijvoorbeeld de ziekentfondsgrens of modaal, wordt men geacht de kosten te dragen van een eigen vervoermiddel. Dus vervalt dan de grond op een aanspraak op de huidige AAW.

Het zou wat merkwaardig zijn, als wij via dit wetsvoorstel aan de gemeente de plicht oplegden om boven deze inkomensgrenzen een vervoersvoorziening toe te kennen, terwijl de huidige verzekerde die aanspraak op grond van de AAW niet heeft. Gezien de bestaande aanspraken op AAW-voorzieningen is er reden om gedurende een aantal jaren, als overgang, deze aanwijzing toe te staan. Nogmaals, na een tijd zal de praktijk zich ontwikkeld hebben. De VVD zal nog een keer met genoegen terugblikken. De gemeentelijke bestuurspraktijk kan namelijk meevallen. De noodzaak van het centraal voorschrijven door de regering staat nu niet vast. Wellicht kan daarvan op grond van de evaluatie en een verfijning in het Gemeentefonds worden afgezien. In het amendement staat dat de noodzaak aangetoond moet worden. Dit is dus de omgekeerde bewijslast.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb de brief van de staatssecretaris d.d. 4 mei 1993 op mij laten inwerken. Zij heeft een keur van argumenten om toch wel degelijk een veiligheidspal aan te brengen ter zake van de draagkracht van betrokkene. Laat ik het zo maar even kort door de bocht formuleren. Maar wat wilt u nu? Een kan-bepaling sluit een dergelijke regeling niet uit. Het hoeft van u echter niet. Je kunt ook de volgende keuze maken: tot 1996, het eerstvolgende evaluatiemoment, die regeling wél treffen en dan de zaak opnieuw bezien. Ik vind het een onduidelijke operatie.

De heer **Tuinstra** (CDA): Het is niet onduidelijk met het oog op de eerste twee jaren. Ik wijs nog op de discussie met de heer Kohnstamm over de verfijning van de verdeelmaatstaven. Ik neem aan dat die nog nader uiteengezet worden naar aanleiding van het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën dat wij over een maand wel zullen ontvangen. Ik herhaal wat ik in een interruptie heb gezegd: daarin is dus waarschijnlijk nog wel enige historische oneffenheid weg te werken dan wel in de tijd te spreiden. Ook dat is een reden waarom de eerste jaren een eventueel tekort vanwege vereveningstechnieken niet afgewenteld mag worden op de eigen bijdrage.

De heer **Kohnstamm** (D66): Op zich kan ik mij zeer wel verenigen met het voorgestelde amendement op stuk nr. 23. Het gekke is alleen dat de toelichting een rare draai maakt. Op zichzelf betekent een facultatieve bepaling, een kan-bepaling, in de artikelen 4, vijfde lid, en 5, derde lid, niet noodzakelijk, erwijs een omkering van de bewijslast, wat de heer Tuinstra er nu van maakt en wat in de toelichting staat. Als je de omkering van de bewijslast wenst, moet je dat hard formuleren; dan moet je de wetstekst aldus redigeren. Maar je moet niet in de wettekst een kan-bepaling opnemen en vervolgens in de toelichting op het amendement de omkering van de bewijslast introduceren. Ik voel overigens het meest voor de kan-bepaling, zonder dat daarmee de omkering van de bewijslast geïntroduceerd wordt. Het is best mogelijk dat deze staatssecretaris of een andere te eniger tijd zegt: misschien is de noodzaak niet aangetoond, maar ik vind zo'n AMvB als veiligheidsmarge toch wel plezierig. Dan kan dat volgens de bepalingen van dit amendement.

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Het gevoel hebben van een veiligheidsmarge en dat onaangevoeld zonder enige beredenering uitspreken, is, wat indirect wat mijn collega De Kok ook al noemde, een blijk van minder waardering voor de uitvoering van deze wet door de gemeenten, om het maar eens voorzichtig uit te drukken. Het is dus inderdaad de bedoeling, dit uit te sluiten.

De heer **Kohnstamm** (D66): Als je de letterlijke tekst van het amendement neemt, staat vast dat het alleen maar de overgang wordt van een verplichting van de bewindslieden om te komen tot een dergelijke regeling naar een facultatieve bepaling. Ik denk dat verdere zaken van suggestieve aard buiten dit amendement gehouden moeten worden. Het blijft ten slotte de vrije bevoegdheid van het kabinet om te besluiten, om men het wel of niet doet. Die noodzaak en die omkering van de bewijslast, uitsluitend en alleen als u bereid en in staat bent, dat te formuleren in de wettekst, zult u het hebben voorgesteld en anders is het hooguit interessant voor uw hoofd, maar niet voor degenen die straks de wetgeving erop naslaan.

De heer **Tuinstra** (CDA): De heer Kohnstamm en ik zijn het in eerste aanleg over de zakelijke merites eens en over het feit dat er nog bepaalde onzekerheden zijn. Er is een gezamenlijke motie over de verdeelmaatstaven van het Gemeentefonds. Bij de evaluatie kunnen inderdaad verschillende aspecten betrokken worden. Toevallig gaat het allemaal wel om de verdeling van geld. Het gaat niet om iets anders. Het gaat om hetgeen op dat punt in de Kamer aan de orde is geweest. En dan ineens gaat het om de definitie van noodzaak en wat daaronder nog meer kan worden volstaan. Het moet in ieder geval afgeleid worden van het voorgaande in de toelichting, namelijk dat bij de autonome taakuitoefening de noodzaak dient te worden aangetoond. Daaraan moet het gerelateerd worden. Er wordt in de eerste plaats van uitgegaan dat de centrale overheid wat de verdeelmaatstaven betreft nauwkeurigheid en verfijning betracht, daarover zijn wij het eens. Vervolgens moet ook bij de evaluatie aangetoond worden dat er onverantwoorde verschillen zijn, zodat je wel centraal moet corrigeren. Ook dat sluiten wij niet uit. Het moet echter wel aangetoond zijn en dat moet meer inhouden dan een goede bedoeling die toch uiteindelijk riekt naar inkomenspolitiek. Het gaat hier immers niet om inkomenspolitiek. Het gaat erom, een voorziening wat de kosten betreft inkomstensteegankelijk te houden.

De heer **Kohnstamm** (D66): Dan maak ik er gewoon bezwaar tegen, want dan staat er niet wat er staat. Het is echt van tweeën één. Ofwel de heer Tuinstra is met anderen van mening – ik heb dat overigens niemand horen zeggen – dat de verdeelmaatstaven in het Gemeentefonds voorlopig zo onduidelijk zijn, dat het risico bestaat dat de oneffenheden in de verdeelsleutel worden verhaald in te hoge eigen bijdragen door de gemeente. Dat is dan de link die de heer Tuinstra legt.

De heer **Tuinstra** (CDA): Het geld moet toch ergens vandaan komen?

De heer **Kohnstamm** (D66): Goed, daar kan ik mij iets bij voorstellen. Maar dan nog moet u uw amendement wijzigen, mijnheer Tuinstra. Uw eindconclusie is namelijk dat u zegt: na de evaluatie zullen wij moeten bekijken of er misbruik is gemaakt van de eigenbijdrageregeling, of die fatsoenlijk is toegepast, of wij er vertrouwen in hebben dat dit zo zal blijven. Pas als wij allemaal zeggen, wij hebben er volstrekt vertrouwen in. Nee, omgekeerd.

De heer **Tuinstra** (CDA): U was goed bezig.

De heer **Kohnstamm** (D66): In uw toelichting zegt u, dat de noodzaak eerst moet worden aangetoond voordat een dergelijke regeling er komt. Als u dat wilt regelen, zult u dat in de wettekst moeten neerleggen. Overigens zal ik mij dan daartegen verzetten, maar dat is een tweede punt.

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Na deze gedachtenwisseling zal hieraan mogelijk anderszins van de zijde van de regering nog een wijs oordeel worden toegevoegd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zou graag nog een vraag willen stellen over een eerder aangekondigd amendement van de heren Van Otterloo en Tuinstra, tenzij ik die vraag aan de heer Van Otterloo moet stellen. Het gaat om het amendement op stuk nr. 30. Daarin wordt een verordening toegevoegd aan artikel 2. Wij hebben al een verordening in artikel 4. Als ik het goed lees, kan iemand alleen in

beroep tegen de verordening op grond van artikel 2 en/of artikel 4. Ik heb daarbij enige bedenkingen. Volgens mij moet je in beroep kunnen op grond van de wet en de daarbij behorende verordening.

De heer **Tuinstra** (CDA): Mag ik de staatssecretaris vragen, waartoe deze wet voor de burger leidt?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Deze wet leidt tot het volgende. De gemeente heeft een zorgplicht. Dat staat in artikel 2. In artikel 4 staat: het gemeentebestuur stelt met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens deze wet een verordening vast. Artikel 9 betreft een beroepsprocedure: tegen beschikkingen tot toekenning, weigering of intrekking van een in artikel 2 bedoelde voorziening staat beroep open. Dat is conform de Wet algemeen bestuursrecht. Men kan dus in beroep tegen toekennen, weigeren of intrekken van een voorziening, zoals bedoeld in de wet. Volgens het amendement van de heren Van Otterloo en Tuinstra kan men wel in beroep, zij het in beroep tegen een verordening. Dat is een inperking. Een hogere wet, deze onderhavige wet, blijft buiten de beroepsprocedure. Dat lijkt mij een rare constructie. Ik begrijp niet wat daarmee wordt beoogd.

De heer **Tuinstra** (CDA): Nu moet ik uitleggen welke merkwaardige constructie in het wetsvoorstel zit. Dat zal ik achterwege laten. Als ik die constructie deugdelijk vond, zou ik dit amendement niet mede hebben ingediend. Ik wil één typering geven van de constructie in het wetsontwerp; het is onduidelijk. De gehandicapte inwoner kan wel zien wat de goede bedoelingen zijn, maar moet afwachten waartoe dat leidt. In dat geval kunnen wij een concretisering aanbrengen. Doe het beide: en/en. De zorgplicht staat in artikel 2. Die wordt vertaald in de verordening. De burger ziet en de zorgplicht naar de gemeente en de vertaling daarvan in de verordening. Dat geheel is eventueel grond voor het in beroep gaan. Dan is het een sluitend geheel. Waarom moet nu duidelijkheid worden onthouden, waarom blijft men steken in goede bedoelingen?

Staatssecretaris **Ter Veld**:

Voorzitter! Ik constateer dat de bedoeling vast wel goed is. De burger kan echter volgens dit amendement alleen in beroep tegen bepalingen, zoals neergelegd in de verordening van de gemeente. Dat kan niet de bedoeling zijn.

De heer **Tuinstra** (CDA): Het is beide: en zorgplicht en verordening.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Als het om beide gaat, zijn de bestaande artikelen 4 en 9 toereikend. De gehandicapte kan dan in beroep gaan tegen het niet toepassen van de wet, als deze een beroep doet op de wet. Ik vrees dat met dit amendement niet wordt bereikt wat eigenlijk wordt bedoeld.

De **voorzitter**: Ik laat nog slechts één korte interruptie toe op dit punt. Ik verzoek de heer Tuinstra daarna zijn betoog voort te zetten. Als er steeds zoveel interrupties worden gepleegd – wat van mij best mag – is het zeker dat wij de behandeling van dit wetsvoorstel vanavond niet kunnen afronden. Het woord is aan de heer Van Otterloo voor een korte interruptie.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Als eerste indiener van dit amendement wil ik toch de volgende opmerking maken, voorzitter. De bedoeling van dit amendement is om buiten twijfel te stellen dat men zowel op de wet als op de daarop betrekking hebbende voorzieningen als op hetgeen in de verordening is geformuleerd, een beroep kan doen. Men kan de gemeente wijzen op de zorgplicht. De gemeente moet conform de wet en de verordening tot een uitvoering komen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Het lijkt mij beter om te bezien of de bedoeling, in technisch opzicht, op een juiste wijze in de tekst van het amendement is geredigeerd.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ik kom bij mijn volgende punt, voorzitter. Wij zijn erkentelijk dat de staatssecretaris en de regering van mening zijn dat de premiebetaling AAW op 65-jarige leeftijd moet worden beëindigd, uiteraard na aanvaarding van dit wetsvoorstel. De aanspraken worden dan anders geregeld. Op dit

punt willen wij het onderscheid handhaven, zoals gisteren al door onze fractie toegelicht, tussen een voorziening en een verzekering. Om die reden hebben wij het amendement op stuk nr. 24 ingediend, dat ik nu niet nader zal toelichten.

Mijn volgende punt betreft afstemming van deze wet op de AWBZ. Wij zijn de staatssecretaris erkentelijk dat hij heeft toegezegd dat budgettering, zolang er een subsidieregeling bestaat, niet mogelijk is. Ook wij vinden dit bestendig beleid.

In zijn beantwoording verwees de staatssecretaris naar de brief van 29 april. Behandeling daarvan past onzes inziens meer in het gesprek over de modernisering. Over dit onderwerp en over de afspraken met de VNG zou ik graag willen weten of de staatssecretaris kan toezeggen dat de tijdelijke subsidieregeling inzake de huishoudelijke hulp, de ADL-assistentie, tijdig van kracht zal worden. Kan hij meedelen of daarvoor een adviesaanvraag bij de Ziekenfondsraad is ingediend? Is het zijn bedoeling dat die uiterlijk in augustus beschikbaar komt voor het voorlichtingspakket van de gemeenten? Die kunnen een en ander dan weer bij hun presentatie betrekken.

Wat de motivering voor de dekking in de brief betreft, hecht ik aan datgene wat in de tabellen 1 en 2 van bijlage 1 is vermeld, namelijk dat een en ander inderdaad binnen de marges van budgettaire neutrale overheveling valt. Ik doel in dezen op het bedrag van 50 mln. Dat is voor onze fractie ook het uitgangspunt.

Ik verwees zojuist naar de dekking van de kosten. Dat is een ander onderwerp, waarbij wij kanttekeningen kunnen plaatsen, maar daarover zal ik nu niet uitweiden, voorzitter! Gisteren heb ik gezegd dat eventuele overschrijdingen niet doorgeschoven mogen worden naar de nominale premie, al zou dit alleen maar zijn om cumulatie tegen te gaan. Ook mag dit niet zijn neerslag vinden in de procentuele premie. Dit moet dus worden betrokken bij de aanspraken en de indicatievereisten. Dat geldt overigens voor iedere subsidieverordening. Dit betekent dus inperking van de aanspraken om binnen de financiële taakstelling te blijven.

Wat de samenhang van de zorg betreft, verwijs ik naar mijn interruptie en naar de instemming die staatssecretaris Heerma daarmee betuigde. Dit wetsvoorstel zal dus niet verder gaan dan de ergonomische aspecten. Wat de andere perspectieven betreft, heb ik in eerste termijn gezegd dat voor een oudere gehandicapte meer zaken van belang zijn dan die zaken die nu in de wet zijn geregeld. Er zijn aanleunwoningen, zorgwoningen, serviceflats en – nieuw in het rijtje – de Wosoco's, die allemaal aan de eisen voor de woonvoorziening voldoen. Met andere woorden: kan de staatssecretaris zeggen of er een afweging plaatsvindt van het geld dat wordt overgeheveld en de benutting van de bestaande woningvoorraad, met name voor ouderen? De gemeenten zouden heel wel in staat zijn, binnen de bestaande woningvoorraad eerst tot een herverdeling over te gaan alvorens uit het overgehevelde geld direct allerlei aanpassingen voor gehandicapten te betalen. Ik wil niet zeggen dat gemeenten hieraan geld zullen overhouden, maar binnen dit budget zijn er plussen en minnen. Ik wil hier melden dat de gemeenten met de plussen andere goede dingen zouden kunnen doen.

Mijn laatste punt betreft de tweede evaluatie van deze wet, waarover ik een motie zal indienen. Het antwoord van de regering heeft ons ervan overtuigd dat in deze wet, mede gelet op de tientallen andere wetten die voor de gemeenten gelden en waarvoor geld beschikbaar is in het Gemeentefonds, een horizonbepaling opgenomen dient te worden. Je zou je overigens kunnen afvragen waarom dat voor andere wetten niet is gebeurd. Dit punt dient door Binnenlandse Zaken heroverwogen te worden want het komt in aanmerking voor herijking. Ten aanzien van deze wet menen wij dat het geheel na de tweede evaluatie afgewogen dient te worden ten opzichte van de andere taken van de gemeenten. Zoals ik al zei, willen wij dit vastleggen in een motie die ik mede namens mijn collega Van Otterloo zal indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging, constaterende, dat in artikel 19 van de wet twee evaluatiemomenten zijn vastgelegd, waarbij getoetst wordt of de gemeenten voldoen aan de bij gemeentelijke verordening geregelde verstrekking van de in de wet genoemde voorzieningen;

overwegende, dat de door de gemeenten te verlenen voorzieningen nauw aansluiten bij andere gemeentelijke taakvelden;

spreekt uit dat bij het tweede evaluatiemoment de noodzaak van handhaving van de wet c.q. vastlegging van de gemeentelijke verantwoordelijkheid in de Gemeentewet dan wel een andere wet nadrukkelijk aan de orde dient te zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Tuinstra en Van Otterloo. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 31 (22815).

□

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Allereerst mijn dank aan de drie bewindslieden, die toen ik ze daar zo zag zitten veel deden denken aan een supertrio, want niet voor niets zitten hier de drie big spenders van het kabinet.

Staatssecretaris **Simons**: Dat weten wij ook!

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Ik zal mijn spreektijd niet gebruiken om de vele positieve punten te vermelden. Ik kan mij wat dat betreft aansluiten bij de heer Van Hoof, die al een lovenswaardige poging heeft gedaan om in ieder geval een flink aantal positieve punten op te sommen die de behandeling tot nu toe heeft opgeleverd. Hier en daar zal ik er nog op terugkomen.

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter! Een kinderhand is kennelijk vlug gevuld.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Ik heb er niet met een stopwatch bij gezeten, maar ik vind dat u toch een flink aantal punten heeft opgesomd

die althans in uw ogen leiden tot een positieve bijdrage. Ik heb er ook een aantal; daar kom ik nog op terug. Alles bij elkaar heb ik het wel eens slechter meegemaakt toen ik in de oppositie zat.

Ik ga eerst in op het algemene kader. Er is al veel discussie geweest over de vraag hoe het met belastingen en premie zat. Ik moet vaststellen dat, als je beweegt binnen heel theoretische kaders over de vaststelling van premie en belastingen en over de vraag of je via premie en belastingen hebt betaald voor bepaalde diensten, je inderdaad kunt redeneren dat er in het verleden geld is betaald of betaald had moeten zijn voor dit soort zaken. Maar een ieder die de discussie heeft meegemaakt over de belastingvoorstellen à la Oort weet dat de originele belastingpercentages die in de oorspronkelijke kabinetsvoorstellen stonden, die zijn gepasseerd en die later aanleiding gaven tot problemen niet werden vastgesteld op basis van "wat wordt ervoor geleverd", maar op basis van "wat is een aanvaardbaar niveau voor de eerste schijf voor mensen boven de 65". Dat maakt discussies over verschuivingen tussen premie- en belastingpercentage tot zeer theoretische discussies, omdat dat niet de achterliggende bepaling was. Ware dat wel het geval geweest, dan hadden wij vandaag niet de discussie hoeven voeren over de vraag of de financiering op deze wijze geregeld had moeten worden, want dan was van het begin af aan duidelijk geweest dat er tegenover de betaling ook gelijk rechten ontstonden. Dat heeft echter geen rol gespeeld, ook niet bij een vergelijking of men met 7% belasting betalen dezelfde rechten had op overheidsdiensten als anderen met een hoger percentage.

De cijfers die het kabinet heeft gegeven over de totale financiële situatie maken een flink aantal dingen duidelijk, allereerst dat de verhalen over halvering van voorzieningen in ieder geval op basis van deze cijfers niet te staven zijn. Ik wil in geen geval de pijn ontkennen die op een aantal punten ontstaat, maar het gaat er wel om, die pijn reëel vast te stellen, en niet de pijn veel groter te doen voorkomen dan ze werkelijk is. Als we de cijfers hanteren met betrekking tot voorzie-

ningen voor 65-plussers, moeten we het volgende vaststellen. Vergelijken we het huidige beleid met het fictieve beleid op dit punt, dan zien we dat er niet 1485 mln. wordt overgeheveld, maar 1065 mln., en 1485 mln. tegenover 1065 mln. gaat er bij mij niet in als een halvering. Dat is 420 mln. minder, en dat is dus geen halvering. Omgekeerd: als je kijkt naar wat er nu wordt uitgegeven en wat er straks via deze wet beschikbaar is voor deze voorzieningen, praten we over 805 mln. wat nu beschikbaar is, tegenover 1065 mln. wat straks beschikbaar is. Dat is toch nog altijd 260 mln. meer. Ik heb gisteren al betoogd dat er grote vraagtekens gezet moeten worden bij de beeldvorming van een halvering. Dat het pijnlijk blijft, zullen wij zeker niet ontkennen; dat is ook de reden, waarom we gisteren een aantal kritische opmerkingen hebben gemaakt.

Als je het hebt over wat er vervolgens met de 1065 mln. kan gebeuren, kun je een discussie voeren over de efficiencywinst, en dan gaat het niet om de efficiencywinst in de zin van 10% decentralisatiekorting, maar wel om de vraag of met die 1065 mln. die gulden wat meer waard is dan de 805 mln. Onze stelling is dat op gemeentelijk niveau die gulden misschien geen daalder waard zal zijn. Ware dat wel het geval, dan zou de ruimte overigens flink vergroot worden, want dan praten we over meer dan 1500 mln. Ze hoeven voor mij geen daalder waard te zijn; f 1,25 of f 1,30 is al voldoende om het geheel op te lossen.

De heer Van Hoof (VVD): Ik wil u graag een vraag stellen, om te kijken of ik u wel goed begrijp. U zegt dat er niet gehalveerd is. Bent u het met mij eens dat, om voor zover dat op dit moment mogelijk is een volledig beeld te krijgen van de effecten van deze wet, tabel 1 en tabel 2 zouden moeten worden opgeteld?

De heer Van Otterloo (PvdA): Daar kom ik nog op. Ik behandel de afzonderlijke voorzieningen, en zo kom ik tot de vraag wat een werkelijk gat is, en wat een fictief gat is.

De heer Van Hoof (VVD): Heel simpel: als u tabel 1 en tabel 2 optelt, komt u aan wat er nodig zou

zijn, namelijk 2395 mln., en aan wat er overblijft, ongeveer de helft.

De heer Van Otterloo (PvdA): Nee, dat heb ik al betoogd in een interruptietiedebatje met mevrouw Brouwer en de heer Kohnstamm. Je kunt die rekensom zo niet maken. Want wat zit er in die rekensom? In die rekensom zit het oplossen van een aantal knelpunten op het terrein van de gezondheidszorg en de AWBZ. We hebben bij het Financieel overzicht zorg 1993 een discussie gevoerd over wat wij aan moesten met de tekorten in de gezinszorg. Dat heeft er niet toe geleid – in dat verband was overigens sprake van lagere bedragen aan de ene kant en hogere eisen van de Landelijke vereniging van thuiszorg aan de andere kant – dat de wachtlijsten in de gezinszorg konden worden opgelost. Deze berekening gaat ervan uit dat alle wachtlijsten in de gezinszorg kunnen worden opgelost – overigens zeg ik hiermee niet dat dat ten onrechte was – omdat mensen die gebruik maken van de AAW in een meer riantie positie verkeerden ten opzichte van het verkrijgen van thuiszorg dan mensen die alleen op de AWBZ waren aangekomen. Die regeling was nu juist bedoeld om voor mensen voor wie het budget van de gezinszorginstelling ontoereikend was, de mogelijkheid te bieden om gezinszorg te krijgen. Je moet dus ook kijken naar het realiteitsgehalte van de verdere berekening. Vandaar dat ik begonnen ben met de leef- en woonvoorzieningen te vergelijken qua verwachting en nieuwe bedragen. Als ik dan kijk naar wat als verschil overblijft – dat is die 420 mln. van die 1 mld. – dan moet je vaststellen, dat dit voor het overgrote gedeelte is toe te schrijven aan het feit, dat de AWBZ een minder riantie voorziening is dan de AAW was. Het mag voor de VVD misschien een eye-opener zijn, dat de AWBZ geen OV-jaarkaart is voor iedereen in de gezondheidszorg, maar de realiteit is dat juist de AWBZ een aantal beperkingen kent, die anders waren opgelost met een doorwerking van de AAW-voorstellen naar de 65-jarigen.

De heer Van Hoof (VVD): Met alle respect voor de uitleg: dat neemt niet weg dat het sommetje dat je

kunt maken het sommetje blijft. Het is natuurlijk waar, dat er achter die getallen bewegingen zitten, waarbij de wachtlijst de ene keer wordt opgelost, dat er de andere keer minder vervoer is en dat de inkomensondersteuning ergens anders ook nog een keer zal wegvallen. U kunt toch niet volhouden, daar waar bij ongewijzigd, respectievelijk fictief beleid een en ander uitkomt op de bedragen die ik zojuist noemde, dat dit de helft is in het beleid dat er nu ligt.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Het is sowieso niet de helft.

De heer **Van Hoof** (VVD): Globaal kom je op de helft uit.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Ik denk dat menigeen gelukkig zou zijn met de 400 mln. die het meer is. Als ik kijk naar wat hier staat over het fictieve beleid, dan stel ik vast, dat het voor meer dan 500 mln., dus voor meer dan een half miljard, gaat om beperkingen in de AWBZ, die thans gelden en die zouden moeten worden opgeheven, als de AAW wordt doorgezet. Ik zie met belangstelling verdere debatten met de VVD tegemoet over het opheffen van die beperkingen in de AWBZ. Misschien kunnen wij elkaar nog vinden in een onvermoede coalitie, maar de stellingname van met name de VVD was tot nu toe eerder gericht op het vergroten dan op het wegnemen van die beperkingen in de AWBZ. In die zin kun je dus niet praten over een beperking van 1 mld. van het pakket, of over een halvering, of over 30% minder, als je dat soort elementen meeneemt.

De heer **Van Hoof** (VVD): Het blijft mij verbazen, dat de heer Van Otterloo onder het hoofdstuk WVG wil praten over wat er bij de AWBZ al dan niet aan de orde is. Waar het om gaat, is: hoeveel geld was er en wat blijft er over in het kader van de overdracht?

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Als u zich beroept op dat staatje over de kosten van voorzieningen voor 65-plussers en als u die wilt optellen bij het bestaande beleid, dan praat u over 545 mln. in de AWBZ, die u extra wilt uitgeven, teneinde de

rechten in de AWBZ op te rekken tot het niveau, zoals dat in de AAW was. Dat maakt een groot gedeelte, meer dan de helft van die 1 mld. uit. Als u zich dus beroept op die redenering, dan moet u ook consequenties trekken uit de stellingname over de AWBZ en de rechten die daarin zitten. Of u vindt dat er ten onrechte beperkingen zitten in de AWBZ – dat betekent dat het geld erbij moet – of u vindt dat de AWBZ terecht een aantal beperkingen kent, die wij overigens via dit voorstel niet toepassen op de AAW-gerechtigden. Daar zijn wij heel gelukkig mee.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik ben begonnen met de vraag waarom ik niet mocht zeggen dat het de helft is. Als ik blijf optellen, dan blijft het toch de helft. Ik ben het met de heer Van Otterloo eens, dat daarachter allerlei stromen van het een naar het ander gaan. Dat neemt echter niet weg, dat er sprake is van een halvering.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Nogmaals, ik zou blij zijn als ik die 400 mln. te besteden had, die u zo maar weg redeneert.

Ik kom dan bij de eigen bijdrage. In eerste termijn heb ik veel aandacht besteed aan de opeenstapeling van de eigen bijdragen. Daar is een begin van een antwoord op gekomen van de kant van de bewindslieden. Zoals het wetsvoorstel er op dit moment uitziet, vergeleken met hoe het eruit zag, is er forse vooruitgang geboekt. Er is wat dat betreft sprake van een redelijk beheerst stelsel van eigen bijdragen. Het grote gevaar dat de gebruikers bedreigt, betreft nu juist die opeenstapeling van eigen bijdragen. Ik heb gisteren ook gewezen op de eigen bijdragen in de AWBZ, bestaande en nieuwe, en op de eigen betalingen waarmee mensen met een handicap worden geconfronteerd. Ik krijg graag van de regering nog wat meer gedetailleerd commentaar op de cijfervoorbeelden van de Gehandicaptenraad. Ik denk dat dit goed is voor de verdere discussie. Op zichzelf is er best wat af te dingen op de geschetste situaties. Mijn gehele fractie zou wel twee keer per jaar willen uitrusten in Thermen 2000. Wij vinden het echter niet noodzakelijk om dit in het kader van de eigen-bijdrageregeling

op te voeren. Er zijn echter ook zeer noodzakelijke eigen bijdragen en eigen betalingen opgevoerd in die berekeningen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb begrepen dat de Gehandicaptenraad onlangs een brochure aan de Kamer heeft doen toekomen met voorbeelden van de kosten van een handicap. De bewindslieden hebben die brochure echter niet ontvangen. Misschien kan ik van iemand die brochure even inzien?

De heer **Van Otterloo** (PvdA): U kunt van mij een kopie krijgen.

De discussie die wij nu voeren, betreft meer dan alleen de WVG. Deze discussie wordt ook belast met de hypotheek van de discussie over de eigen bijdragen en eigen betalingen in de AWBZ en de Ziekenfondswet. Dit heeft ons ertoe gebracht, de Kamer de volgende motie voor te leggen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat met de Wet voorzieningen gehandicapten voor een deel van de voorzieningen eigen bijdragen worden ingevoerd;

overwegende, dat de regering aangekondigd heeft nadere voorstellen te doen met betrekking tot de invoering van nieuwe eigen bijdragen in de AWBZ en de Ziekenfondswet naast bestaande eigen bijdragen;

overwegende, dat mensen met een handicap geconfronteerd worden met eigen betalingen die uit het hebben van een handicap voortkomen;

verzoekt de regering haar nadere voorstellen met betrekking tot het ziektekostenstelsel vergezeld te doen gaan van voorstellen, die een opeenstapeling van eigen bijdragen tot aanvaardbare proporties terugbrengt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Otterloo en Beijlen-Geerts. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 32 (22815).

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Op zichzelf lijkt dit op het eerste gehoor een mooie motie. Het enige probleem dat ik er nu mee heb, is dat de discussie over de WVG gaat over een wet die geacht wordt – ik heb daar mijn twijfels over uitgesproken – per 1 januari 1994 van kracht te worden. Voor die tijd zal dit probleem nog niet uitgeprocedeerd zijn. Dan ontstaat de situatie dat per 1 januari een nieuw wettelijk regime ingaat voor de gehandicapten, terwijl de cumulatiebepaling nog niet "gecoverd" is.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): De regering heeft ons toegezegd, rond de zomer met nadere voorstellen te komen op grond van het onderzoek dat zij zelf instelt naar de mogelijkheden van de invoering van eigen bijdragen en eigen risico's. In dat kader moet deze motie beoordeeld worden. Juist in het stelsel van ziektekostenverzekering zullen eigen bijdragen die in het kader van deze wet dienen te worden betaald, moeten worden betrokken bij de beantwoording van de vraag of men al of niet het maximum heeft bereikt. Dat is de voorzet ik geef. In motie nodig ik de regering uit, op zeer korte termijn met voorstellen ter zake naar de Kamer te komen.

Voorzitter! Ik heb bij interruptie al gereageerd op vragen van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het amendement op stuk nr. 30. Het moet duidelijk zijn dat met dit amendement wordt beoogd, het element van de zorgplicht te versterken. Het is niet de bedoeling dit element te verzwakken of te verengen tot alleen een verordening. Wij willen dat deze verordening een meer inhoudelijk karakter krijgt. Nu is het vooral een procedurele bepaling. De discussie zal straks moeten gaan over de wijze waarop de zorgplicht wordt vormgegeven. Wat biedt men? Welk vervoersbeleid staat de raad voor ogen? Ook die prikkel is in het amendement vervat.

Voorzitter! Vooral in de schriftelijke discussie is al veel aandacht

besteed aan de financieringsverdeling, de verdeling van gelden over de gemeenten. Men heeft kennis kunnen nemen van een wat ruimhartig gebaar van de coalitie. De heer Kohnstamm is de eerste onderkenaar van een motie die onze opvattingen volledig weergeeft. Er moet namelijk worden overgegaan tot een zodanig verdelingsstelsel dat allerlei elementen die van belang zijn voor het gebruik, terug te vinden zijn in de hoeveelheid middelen die de gemeente krijgt. Ik wijs daarom met nadruk op de inwonerskenmerken. Deze hebben overigens betrekking op een brede scala van kenmerken, zoals de inkomensverdeling binnen een gemeente, de leeftijdsverdeling en de verdeling tussen mannen en vrouwen. De leeftijdsverdeling is trouwens nog met nadruk genoemd. Kortom: in die verdeling wordt toch een veel groter aantal consumptiekenmerken ingevoerd dan bij de toch wel heel globale maatstaf – ik zou geen globalere weten – namelijk het inwonersaantal. Dat gaat niet op als elke gemeente hetzelfde bedrag heeft, maar dan zou de ellende niet te overzien zijn.

Het betoog van de staatssecretaris van Volkshuisvesting heb ik met belangstelling gevolgd. Hij heeft ons ervan overtuigd dat voor het verlagen van de huur na afloop van de afschrijvingstermijn de weg via de huurcommissie een begaanbare weg is. Dat is weliswaar wat lastiger dan de vaststelling via een apart besluit, maar de weg is wel degelijk te bewandelen. Op deze manier kan ervoor worden gezorgd dat na afloop van de afschrijvingen de huur van de woning weer het normale voor die woning geldende huurniveau bereikt.

Wij hebben meer problemen inzake de kwaliteitskorting. De aanpassingen aan de woning zijn toch in een aantal gevallen duidelijk niet als een kwaliteitsverbetering aan te merken. De staatssecretaris heeft dat naar mijn mening ook wel toegegeven. Het is nu de vraag hoe je dat hanteerbaar vorm geeft binnen het huidige stelsel van individuele huursubsidie zonder een geweldige bureaucratie op te zetten. Dat heeft collega De Kok en mij ertoe gebracht, de staatssecretaris en de regering toch in een motie te verzoeken een limitatieve opsomming te maken van de woningaanpassingen die werkelijk buiten

twijfel niet in aanmerking komen om te worden gezien als kwaliteitsverbetering. Zo'n limitatieve lijst moet naar onze opvatting overigens zeker fraudebestendig kunnen zijn. Als wij er niet meer op kunnen vertrouwen dat een aanbouw aan een woning in de regels niet wordt verkocht als het plaatsen van een traplift, dan denk ik dat wij nog maar weinig regelgeving kunnen vertrouwen. Onze inzet is erop gericht, een aantal redelijk dure voorzieningen dat in woningen wordt aangebracht en niet leidt tot kwaliteitsverbetering, uit te zonderen van de bepaling van de kwaliteitskorting. Dat leidt tot de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat een aantal woningaanpassingen niet tot vergroting van het woongenot van alle bewoners leidt;

overwegende, dat in die gevallen ten onrechte sprake kan zijn van een zogenaamde kwaliteitskorting op de individuele huursubsidie hetgeen een directe verhoging van de nettohuur tot gevolg zal hebben;

verzoekt de regering vóór 1 oktober 1993 in het kader van de Wet voorzieningen gehandicapten een limitatieve lijst van woningaanpassingen op te stellen die kunnen worden uitgezonderd bij de bepaling van de kwaliteitskorting,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Otterloo en De Kok. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 33 (22815).

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Ik kom tot een afronding. Het is duidelijk dat met deze wet nieuwe kansen worden gecreëerd, maar dat die nieuwe kansen ook gepaard gaan met pijn bij bestaande gebruikers. Die pijn is minder groot dan in sommige bijdragen wel te horen is, maar is onmiskenbaar aanwezig. Aan de andere kant moet

je vaststellen dat met deze wet niet alleen nieuwe kansen worden geboden voor een goede uitvoering, maar dat ook vele mensen – je kunt erover discussiëren hoeveel, maar het is in ieder geval een grote groep mensen boven de 65 jaar – nieuwe voorzieningen krijgen die zij daarvoor nooit hebben gehad. Daarvoor konden zij geen aanspraak doen gelden op de AAW.

Onze opvatting is dat je wel heel sterk in je schoenen moet staan, wil je vervolgens tegenover die groep mensen kunnen rechtvaardigen dat je een wet afwijst die hun die mogelijkheden biedt. Een stem tegen deze wet kan men dan ook niet anders zien dan het die mensen feitelijk ontzeggen van hun recht op die voorzieningen, zolang er niet op een andere manier een goed voorstel ligt om hetzelfde bedrag erbij te stoppen dat men claimt nu te kort te komen.

De **voorzitter**: Ik ben u nog een oordeel verschuldigd over de motie die is ingediend door de heer Van Hoof. Deze motie kan niet als een motie van orde worden beschouwd, want in dat geval had bijvoorbeeld om een schorsing van de beraadslaging moeten worden gevraagd. Dat is de figuur die in het Reglement van orde voorkomt. Deze motie geeft een inhoudelijk en procedureel commentaar op het wetsvoorstel. Het is aan de regering om daar al dan niet een oordeel over te geven en het is aan de Kamer om dan een oordeel over de motie te geven. Ik stel dus voor dat de motie onderdeel uitmaakt van de beraadslaging.

Zij krijgt nr. 34 (22815).

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: De motie-Kohnstamm/Van Hoof (22815, nr. 29) is in die zin gewijzigd, dat de tweede overweging thans luidt:

Motie

van oordeel, dat het vaststellen van maximale eigen bijdragen en/of eigen betalingen óók van belang is voor de inkomensgroepen boven de ziekenfondsgrens;

Deze gewijzigde motie is tevens mede-ondertekend door de heer Van der Vlies. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr 35 (22815).

De vergadering wordt van 19.45 uur tot 21.15 uur geschorst.

Voorzitter: Castricum

Staatssecretaris **Ter Veld**: Mijnheer de voorzitter! Laat ik beginnen met het bedanken van de kamerleden voor hun zeer wisselende en voor een groot deel ook zeer interessante inbreng. Ik begin met een paar algemene opmerkingen. Het gaat hier om een wetsvoorstel dat de toekomstige structuur regelt voor voorzieningen voor mensen met een handicap, jongeren en ouderen, op het terrein van wonen en vervoeren, dus de typische leefsituatie, op het terrein van zorg, dus de AWBZ-kant – de verdere regelgeving daarvoor zit trouwens in de andere wetgeving – en op het terrein van werken, dus in de AAW. Bij de discussie is mij opgevallen dat het erop lijkt dat er eigenlijk niet aan gedacht wordt dat ik reeds vanaf 23 januari 1992 de toestemming van de Kamer heb om op het terrein van de vervoersvoorzieningen een aantal forse kortingen door te voeren, vooruitlopend op deze wetgeving. Zeker in de richting van de heer Van Hoof zeg ik dat ik mij er simpelweg gigantisch over verbaas dat ik enerzijds wel toestemming van de Kamer heb om de nieuwe wetgeving met uitbreiding te kunnen invoeren en om ongeveer 250 mln. te bezuinigen op bestaande vervoerscompensatie van mensen met een handicap, en dat anderzijds bijvoorbeeld de heer Van Hoof voorstelt om niet eens te regelen op welke wijze ik het geld zou mogen uitgeven aan mensen boven de 65. Dat kan namelijk niet; als daar geen wettelijk kader voor is, kun je hooguit zeggen: doe het bij de bijzondere bijstand en verander voor mensen boven de 65 niets. Ik denk dat het goed is om ons te realiseren dat wij voor een deel met deze wetgeving al zover zijn dat de bezuinigingen die niet in het wetsvoorstel staan, met instemming van de Kamer al doorgaan. Ik zou het bijzonder jammer vinden om dat geld niet te

mogen gebruiken voor datgene waarvoor wij toen het traject uitzetten, namelijk voor uitbreiding van voorzieningen naar mensen boven de 65.

De heer **Van Hoof** (VVD): Het spijt mij dat de staatssecretaris het nog steeds niet begrijpt. Ik heb niet willen zeggen dat zij het niet mag gebruiken. Ik heb gezegd dat ik vind dat zij het op dit moment niet zou moeten gebruiken, om het vervolgens op een goede manier te gaan gebruiken. Dat heb ik gezegd.

Staatssecretaris **Ter Veld**: De opmerking van de heer Van Hoof verbaast mij helemaal niets. Hij drong er ook bij het mondeling overleg van 23 januari op aan dat de bewindslieden hun huiswerk overdoen. Wat dat betreft, heb ik zo langzamerhand het gevoel dat ik deze lijn bij de VVD maar aanhoor.

De heer **Van Hoof** (VVD): Ik wens alleen maar vast te stellen dat wij wat dat betreft iedere keer helaas teleurgesteld moeten vaststellen dat het huiswerk niet goed is. Als het huiswerk niet goed is, kan ik alleen maar tegen de staatssecretaris zeggen: probeer er dan wat van te maken.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik denk dat het goed is dat ik de kamerleden beantwoord naar de mate waarin zij vragen hebben gesteld. De heer Van Hoof heeft voorgesteld om het wetsvoorstel in te trekken. Ik kan dat nauwelijks een onderdeel van de beraadslagingen noemen. Ik kan hem alleen meedelen dat ik dat niet van plan ben. Bovendien vind ik het een vreemde motie als de Kamer eerst constateert dat de beraadslagingen dusdanig zijn voltooid dat een wetsvoorstel op de agenda kan worden geplaatst en dat een lid van dit huis dan denkt dat hij met een motie het wetsvoorstel dan maar halverwege moet intrekken.

Los hiervan zijn terecht vragen gesteld over het invoeringstraject. Ik denk dat het goed is om daar eerst in dit kader iets over aan te geven. Als wetgeving aan de orde is, in de Tweede Kamer en daarna in de Eerste Kamer, is het vanzelfsprekend zo dat vooruitlopend op wetgeving geen activiteiten kunnen worden ondernomen, bijvoorbeeld op het

terrein van overdrachtdossiers en het invoeren van het invoeringstraject. Dat is expliciet de reden waarom de VNG heeft verzocht om op 1 juli de wet gereed te hebben. Als de Eerste Kamer het kan afhandelen voor het zomerreces is het invoeringstraject nog steeds bijna zes maanden en dan lukt dat nog. Je kunt niet beginnen met de invoering van wetgeving en het treffen van de voorbereidingen daarvoor alvorens die wet inderdaad door beide Kamers van de Staten-Generaal is aangenomen. Het zou incorrect zijn en ook in strijd met de taken die de GMD bij de huidige wet ten aanzien van de huidige mensen met voorzieningen heeft, als voorbereidingen zouden worden getroffen zonder dat daar een wettelijke grondslag voor is gelegd.

Wat als het wetsvoorstel niet of niet tijdig doorgaat? Dan hebben wij een behoorlijk aantal problemen. De bezuinigingen zijn wel doorgestaan, maar voor de mogelijkheid om het geld te gebruiken, bestaat geen wettelijke grondslag. Wij houden een situatie waarin mensen boven de 65 geen recht hebben op voorzieningen waarvoor zij altijd, wellicht zelfs als zeer zwakke groep, voor de bijzondere bijstand een beroep kunnen doen op de gemeente, zonder de rechtsbescherming die de wet, met een zorgplicht voor de gemeente en met een beroepsgang biedt. Als ik het betoog van mevrouw Brouwer over de zwakste groepen hoor, vind ik het wat merkwaardig dat wij wat wij nu gaan regelen kennelijk nooit noodzakelijk vonden om te regelen voor een zeer zwakke groep, namelijk voor ouderen met een handicap. Het voordeel van dit wetsvoorstel is dat aan iedereen, ongeacht de leeftijd, rechtsbescherming wordt geboden. Het biedt de burger de mogelijkheid, een beroep op de gemeente te doen in verband met de zorgplicht. We moeten de positieve kanten zeker zien.

Natuurlijk, decentralisatie kan ook nadelen hebben. De heer Schutte heeft daarop gewezen bij het MO van januari 1992 en mevrouw Brouwer doet dat nu weer. Nogmaals, zeker als het gaat om de leefsituatie van mensen – ook ik gebruik in dit verband vaak de woorden: de mogelijkheden om te wonen, te leven, zelfstandig te

kunnen blijven deelnemen aan het maatschappelijke verkeer – dan is de relatie met de gemeente evident. Overigens, hoezeer het mij ook verheugde dat de heer De Kok een enthousiast pleidooi deed voor een gemeentelijke verantwoordelijkheid voor iets wat wij tot nu toe bij de bedrijfsverenigingen hadden gelaten, moet het mij van het hart dat juist degenen die in ander verband kritiek uitten op het functioneren van het maatschappelijk middenveld, een en ander zo gaarne zouden zien in handen van de bedrijfsverenigingen.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Nu voel ik mij aangesproken en dat was natuurlijk ook de bedoeling. Voorzitter, als je kritiek hebt op de vorm waarin er gedecentraliseerd wordt, wil dat nog niet zeggen dat je alles bij het oude wil laten. Ik begrijp wel dat het om wille van het beeld aardig is om het zo neer te zetten maar dat gebeurt toch niet terecht. Ik heb er niet voor gepleit om het bij de bedrijfsverenigingen te laten. Ik heb zelfs een ander voorstel voor een andere organisatie van de sociale zekerheid en als men het daarover wil hebben, vind ik dat prima. Dan zou ik het alternatief naar voren brengen dat D66, de VVD en wij hebben gepresenteerd. In ieder geval is de conclusie onjuist dat decentralisatie niet op mijn instemming kan rekenen. De bedrijfsverenigingen kunnen wat mij betreft heel snel worden opgeheven.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb kort geleden een voorstel gedaan om te komen tot wijziging van de Organisatiewet sociale verzekeringen. Het lijkt mij een goede zaak om de discussie bij de behandeling daarvan voort te zetten.

Voorzitter! De keuze voor de gemeenten biedt de mogelijkheid om te komen tot een goede afstemming op de persoon en de omstandigheden waarin de persoon verkeert. Inderdaad moeten dossiers worden overgedragen en uitgespit. Dit behoort tot de wettelijke taak van de GMD en kan ook door de GMD worden gedaan. Vanzelfsprekend zullen de kosten, juist omdat het een wettelijke taak is, worden gedekt met middelen uit het AAF.

Wij hebben bewust gekozen voor een invoeringstraject waarbij de gemeenten zich intensief hebben

kunnen voorbereiden. Er zijn symposia geweest. De gemeenten hebben al een eerste concept-verordening. Ik ben ervan overtuigd dat na dit debat een tweede concept zal worden opgesteld. Daarnaast zijn de gemeenten van plan, een verstrekkingshandboek te maken waarin uiteraard niet alle concrete situaties aan bod kunnen komen maar waarin toch een verdere uitwerking wordt aangegeven. Mijn informatie geeft aan dat deze gegevens ook door middel van een schijfje zullen worden verspreid.

Voorzitter! Ik denk dat de invoering – wij hebben ons erop voorbereid om dat in het tweede halfjaar goed te doen – er inderdaad bij gebaat is dat de wetgeving snel tot stand komt. Als deze wet niet tijdig tot stand komt, zullen wij op een aantal problemen stuiten, zowel met betrekking tot de positie van ouderen als met betrekking tot de voorzieningen ten behoeve van ouderen. Ik denk voorts aan onze interessante maar niet noodzakelijk te herhalen discussie over de rijksbijdrage; daar wil ik ook wel graag van af. Ik had van mezelf ook niet gedacht dat ik zo gesteld zou zijn op premiefinanciering voor de AAW, maar toch...

Ik hoop dat wij een zodanig traject kunnen blijven volgen dat het allemaal lukt. Wij zijn aan de late kant maar de Eerste Kamer heeft zich bereid verklaard om met voortvarendheid aan dit wetsvoorstel te werken. Ik hoop dan ook dat wij op 1 januari 1994 kunnen zeggen: wij hebben de leeftijdsdiscriminatie in de sfeer van de voorzieningen weggenomen, wij hebben een goede structuur gekozen en de bezuinigingen die met instemming van de Kamer zijn doorgevoerd, zijn ook ergens goed voor geweest.

De heer **Kohnstamm** (D66): Kan de staatssecretaris nog een stapje verder gaan? Stel nu, dat de Eerste Kamer haar activiteiten niet zodanig afrondt dat per 1 juli zeker is wat er gebeurt of het wetsvoorstel op 1 juli in het Staatsblad staat. Ik begrijp dat er nog een marge van een of twee weken is. Stel dat de Eerste Kamer het niet redt en nog meer tijd nodig heeft. In september komt zij weer bijeen en ergens in oktober wordt het wetsvoorstel afgerond. Wat gebeurt er dan?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Wij hebben met de VNG afgesproken, dat wij dan in ieder geval overleg met de VNG voeren. Het lijkt mij onverstandig te preluderen op een dergelijke situatie. Dat kan tot problemen bij de VNG leiden, als vertraging ontstaat in een proces van invoering. De gemeenten moeten ontvangstopplannen hebben. De cliënten van de bedrijfsverenigingen moeten overgedragen worden. Het is evident dat wij contact zullen moeten opnemen met de VNG. Het risico dat de wet pas een jaar later tot stand komt is dan aanwezig, met alle nadelen daarvan, zeker voor de mensen van boven de 65. Nu wij de hoofdlijnen van het proces op 29 januari 1992 hebben besproken, zelfs in die mate dat ik op grond daarvan kon beginnen met noodzakelijk geachte bezuinigingen op het bestaande voorzieningenpakket, zou ik het ernstig betreuren als er uitstel kwam. Maar laten wij de problemen niet groter maken zolang zij nog niet zijn ontstaan.

De heer **Van Hoof** (VVD): Is de staatssecretaris van mening dat de VNG als het niet lukt moet doorgaan met hetgeen zij kennelijk heeft opgestart?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik vind het uitstekend dat de VNG zich door deskundigheidsbevordering intensief bezighoudt met woonvoorzieningen – volkshuisvesting is sowieso een verantwoordelijkheid van de gemeenten – en voorzieningen voor ouderen. De gemeenten worden daarmee nu geconfronteerd vanuit de bijstandskant. Gezien de brede instemming met de structuurkeuzes in het beleid, ben ik ervan overtuigd dat het uitermate onverstandig zou zijn om de zaak te laten hangen.

De heer **Van Hoof** (VVD): Wat is dan het verschil? Als de VNG nu kan doorgaan met de voorbereiding zonder dat de wet er is, had dat een tijd geleden toch ook gekund? Daarnet zei u dat dit niet kon.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Zij kan niet verder gaan dan zich voorbereiden op de concrete uitvoering. Er kunnen concrete vragen komen. Hoe gaat het met het voorbereidingsproject? Hoe gaat de overdracht van dossiers precies? Duidelijk zal zijn

dat noch van de zijde van de GMD's, noch van de zijde van de gemeenten met die overdracht een aanvang kan worden gemaakt alvorens de wet er is. De GMD kan niet zolang de wet er niet is, tot 1 januari 1994, zijn taak ten behoeve van mensen waarvoor hij nu op grond van artikel 57 AAW de volledige verantwoordelijkheid heeft veronachtzamen. In november of december kunnen zich nog nieuwe cliënten bij de GMD melden op grond van de AAW. De GMD moet daarvoor klaar blijven staan. Men wacht gewoon, terecht, tot er groen licht wordt gegeven door het parlement.

De heer **Van Hoof** (VVD): De staatssecretaris heeft gelijk als zij zegt dat er niet overgedragen kan worden, maar ik neem toch niet aan dat er geen structuur of systeem gemaakt is als er van de ene dag op de andere dossiers overgedragen moeten worden. Zij bedoelt te zeggen dat de VNG moet doorgaan met het maken van die structuur. Ik bedoel te zeggen dat het goed ware geweest als die voorbereiding al had plaatsgevonden en had kunnen worden meegenomen in deze beschouwing. Daarop doelde ik toen ik zei dat de zaken onvoldoende voorbereid zijn.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Als ik doel op het voorbereiden van structuren, denk ik vooral aan een goede afstemming binnen vervoerregio's met en tussen gemeenten. Behalve voor de mensen waarover wij nu spreken, is een goede afstemming van vervoerregio's, met meer mogelijkheden voor aanvullend vervoer, gigantisch belangrijk voor degenen die thans nog niet onder de wet, maar straks wel onder de WVG vallen. Ontvangstplannen van de gemeenten, als ik ze zo mag noemen, worden thans gemaakt. Ik ben zelf een aantal keren aanwezig geweest bij contacten tussen VNG en GMD en tussen gemeenten en GMD. Ik wees erop dat sommige gemeenten al afspraken over personeelsoverdracht hadden gemaakt om de mensen van de GMD in dienst van de gemeenten te kunnen stellen. Er gebeurt erg veel, maar op een gegeven moment kun je niet verder gaan. Dat kan weer als je weet dat je de wet zult gaan uitvoeren.

Ik kom op de technische kant van

de Financiële-verhoudingswet, waarover een motie is ingediend. Ik heb een tekst gekregen van de bestuurders van het Gemeentefonds: "De Raad voor de gemeentefinanciën kon voorshands akkoord gaan met toepassing op de gehandicaptenvoorzieningen van de globale verdeelmaatstaf van het Gemeentefonds. Inmiddels zijn" – dat had ik trouwens al gezegd – "door GAK/GMD, Detam en ABP gegevens per gemeente geleverd met betrekking tot de AAW-voorzieningen. Het gaat om gegevens over 1991 en 1992. Dit heeft een vrijwel compleet beeld opgeleverd van de historische verdeling. Aan de hand daarvan is nagegaan hoe de globale verdeling van het Gemeentefonds zich tot de historische verdeling verhoudt, nadat deze laatste verdeling eerst is gecorrigeerd voor het aantal boven-65-jarigen per gemeente. Boven-65-jarigen (nieuwe gevallen)" – dit zijn nieuwe aanvragers die pas na hun 65ste gehandicapt zijn geraakt – "maken immers nu nog geen onderdeel uit van de kosten van de AAW-voorzieningen. Van de circa 650 gemeenten blijken er bijna 40 te zijn waarvoor de globale verdeling van het Gemeentefonds ten opzichte van de voor boven-65-jarigen gecorrigeerde historische verdeling een groter nadeel dan 2% oplevert. Bij 7 gemeenten is er sprake van een groter nadeel dan 5%. De afweging moet worden gemaakt of deze afwijkingen een overgangsregeling rechtvaardigen. Wettelijk gezien kan het. Het integratie-artikel 38 van de Financiële-verhoudingswet 1984 staat toe dat in de begroting van het Gemeentefonds bedragen van bestaande specifieke en andere uitkeringen ten laste van de collectieve middelen kunnen worden opgenomen, die tijdelijk niet volgens de bestaande maatstaven verdeeld kunnen worden."

Dan worden op grond van die wet bij een bij die wet behorende algemene maatregel van bestuur verdelingsvoorschriften gegeven. Ik vervolg het citaat. "De Raad voor de gemeentefinanciën heeft in zijn advies van 10 juni 1992 over de globale verdeelsystematiek in relatie tot de AAW-voorzieningen aangegeven dat de raad nog zal bezien of een overgangsregeling kan worden geformuleerd die enigszins aan de

Ter Veld

overgangsproblemen tegemoet kan komen."

Ik denk dat het goed is om op het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën te wachten. Als die raad adviseert om tot een dergelijke integratie van artikel 38 te komen, ben ik daartoe bereid. Het is dan aan de bestuurders van het Gemeentefonds om die AMvB in te vullen. Wij verwachten eind mei het nadere advies van de Raad voor de gemeentefinanciën. Mocht die raad tot de conclusie komen dat het noodzakelijk en mogelijk is, op grond van artikel 38 van de Financiële-verhoudingswet 1984 tot een specifieke toedeling te komen, is dat vanzelfsprekend. Wij zullen die lijn dan ook volgen. Daarom vragen wij het advies ook.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Bevat de informatie van de staatssecretaris niet alleen cijfers van 40 gemeenten, maar ook over inwoners van die gemeenten? Dat lijkt mij namelijk van wezenlijk belang.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Nee, deze cijfers gaan over de verdeling van de huidige AAW-voorzieningsgerechtigden, gecorrigeerd met boven-65-jarigen nieuwe gevallen. Dat zijn mensen die wel een beroep kunnen doen, maar die thans niet onder de AAW-voorzieningen vallen. Dan blijkt dat, zoals ik al zei, er bij 40 gemeenten – op dit moment zijn er ongeveer 647 gemeenten – een negatieve afwijking van meer dan 2% is. Bij 7 gemeenten is er sprake van een nadeel dat hoger is dan 5%. Juist ook omdat van het begin af aan de vraag speelde, die u ook hebt verwoord "komt het allemaal wel zodanig terecht dat het kan?" hebben wij de Raad voor de gemeentefinanciën om advies gevraagd. Die raad brengt dus een nader advies uit. Dat biedt de bestuurders van het Gemeentefonds de mogelijkheid om artikel 38 van de Financiële-verhoudingswet 1984 te benutten.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Maar mijn vraag was of uw informatie ook duidelijkheid verschaft over het totaal aantal inwoners van die 40 gemeenten en van de 7 gemeenten. Als het om heel grote steden gaat, is dat natuurlijk van veel groter belang dan wanneer het om een aantal gemeenten gaat met maar 5000

inwoners. Dan weten wij dat wij over echt geringe problemen praten. Daarom kan ik die 40 nog niet goed plaatsen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik begrijp uw vraag. Ik had die indruk niet, gezien de informatie. Maar wij kregen de informatie van Binnenlandse Zaken gefaxt, maar de fax deed het hier niet. Ik ben dan ook graag bereid om u dit nog te laten weten. Dat geldt ook voor het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën dat ik eind deze maand zal ontvangen.

Hiermee kom ik toe aan de motie van de heer Kohnstamm. In het kader van de structurele verfijningsregeling wordt op het ogenblik de Financiële-verhoudingswet 1984 geëvalueerd. Die evaluatie betekent dat er een eindrapport van een onderzoeksbureau komt in juli 1993 en dat er in het najaar een advies komt van de Raad voor de gemeentefinanciën over een eventuele verdere verfijning van de sleutels van het Gemeentefonds. Voorts komt er in de loop van 1994-1995 eventueel een wetswijziging die gericht zal zijn op inwerkingtreding op 1 januari 1996. Het is bekend dat er ook in andere kaders veel gediscussieerd wordt over de noodzaak om de sleutels van het Gemeentefonds te verfijnen, bijvoorbeeld betreffende hoogte van inkomens en leeftijd van ouderen. Ik denk, voorzitter, dat het heel verstandig zou zijn, het onderzoek van de Raad voor de gemeentefinanciën te benutten voor deze herziening van de Financiële-verhoudingswet en de sleutels van het Gemeentefonds. Het zal erg moeilijk zijn om aan de hand van deze wet eigenstandig een soortgelijke operatie te doen. Ik heb uit een andere discussie over decentralisatie begrepen, dat er inmiddels bij het Gemeentefonds wordt gekeken naar de lagere-inkomenssleutel. Ik ben ervan overtuigd dat de Raad voor de gemeentefinanciën vanuit een zeer grote betrokkenheid bij de positie van gemeenten ten opzichte van hun burgers en de mogelijkheden om daarvoor op een adequate wijze de voorziening te kunnen regelen, daar zeer stringent naar zullen kijken. Nogmaals, ik ben vanzelfsprekend bereid om, als de Raad voor de gemeentefinanciën adviseert iets te doen op grond van artikel 38, met de

bestuurders van het Gemeentefonds ervoor te zorgen, dat het gebeurt.

Inzake de eigen bijdrage begin ik met de beantwoording van de opmerkingen van de heer Kohnstamm. Ik heb gelezen in het boekje van de Gehandicaptenraad "De prijs van een handicap, eigen bijdrage bezuinigingen". Ik heb gewoon even gekeken naar de cijfers. In de daarin genoemde voorbeelden begint men allereerst met een casus van een persoon met een behoorlijk hoog inkomen. Die persoon is inderdaad behoorlijk in inkomen achteruitgegaan als gevolg van de Oort-wetgeving, omdat bij de Oort-wetgeving de aftrekbare ziektekosten, dieetkosten en dergelijke aanzienlijk zijn gewijzigd. Dat heeft dus niet te maken met deze wet. Daarna is er een situatie van een echtpaar met een bruto jaarinkomen van f 48.000. Er wordt aangegeven dat er een aantal extra uitgaven is omdat het inkomen te hoog is voor de vervoersgrens die wij hanteren in de AAW. Die vervoersgrens zit inderdaad op modaal en deze mensen zitten net iets hoger. Er wordt aangegeven, dat er eigen bijdragen zijn vanwege de aanschaf van een rolstoel. Dat is een eenmalige eigen bijdrage van f 500. Overige aanpassingen die ik tegenkom, betreffen een huurverhoging wegens woningaanpassing. Dat is een behoorlijk hoog bedrag. Misschien dat mijn collega van VROM daarover nog iets kan zeggen. Ik merk op, dat er op grond van de WVG, behalve de huurverhoging vanwege een aanpassing aan de woning, slechts sprake is van een eenmalige bijdrage van f 500. Het volgende voorbeeld betreft iemand met een inkomen van f 33.000, met een grote veelheid aan ziekte en handicap. Er wordt twee keer in één jaar een eigen bijdrage gegeven voor een elektrische rolstoel van f 500. Gezien het jaarinkomen – bruto f 33.000 – is f 500 al aan de zeer hoge kant. Een bijdrage van f 500 geldt immers pas op het niveau van modaal. Dit inkomen is behoorlijk lager. Bovendien zou in een dergelijk geval hooguit één keer een eigen bijdrage kunnen worden gevraagd. De andere wijzigingen hebben niet te maken met de Wet voorzieningen gehandicapten. Zij hebben wel te maken met de discussie die in een ander kader gevoerd wordt over

bijvoorbeeld eigen bijdrage in het kader van incontinentiemateriaal.

Ik kom dan bij een voorbeeld van een vrouw van 34 jaar met op dit moment een inkomen op ongeveer het minimumniveau. Hier wordt aangegeven, dat zij voor een rolstoel f 500 moet betalen. In de wet zoals wij die voorstellen, is dat f 186. De overige aanpassingen – wederom een woningaanpassing – leiden tot een huurverhoging.

Er staan dus voorbeelden in die allemaal betrekking hebben op een jaar waarin men direct te maken krijgt met bijvoorbeeld de aanschaf van een rolstoel. De bijdrage voor een rolstoel is eenmalig, gebaseerd op dat kalenderjaar. Dat zal zich dus niet vaker voordoen. Bovendien is het gezien het voorstel dat ik heb gedaan – u hebt het concept-besluit gekregen – zeker niet zo, dat die f 500 vaker dan eenmaal, zeker niet jaarlijks, moeten worden bijgedragen. Bovendien kan die bijdrage bij de lage inkomens geen f 500 bedragen.

Ik ben ervan overtuigd, voorzitter, dat er op het terrein van de eigen bijdrage altijd problemen zijn. Ik herinner mij het rapport van de commissie-Burgers over de samenhang tussen inkomensafhankelijke eigen bijdragen. Ik weet dat het niet gemakkelijk is, omdat er, behalve bijdragen in de sfeer van de Wet voorzieningen gehandicapten, natuurlijk bijdragen kunnen zijn vanuit de AWBZ-kant. Daarnaast kunnen mensen ook geconfronteerd worden met eigen bijdragen voor kinderopvang, schoolgeld inzake de tegemoetkoming studiekostenregeling en wat al niet meer. Het is een goede zaak dat wij ons bewust zijn van een grote veelheid eigen bijdragen doordat een vrij inkomensafhankelijke belastingheffing met drie schijven ons wellicht noopt tot meer inkomensafhankelijk eigen bijdragen dan wij soms zouden wensen. Het zou goed zijn als een bredere samenhang in beeld kon worden gebracht. De heer Simons zal straks een reactie geven op de desbetreffende motie, waarin wordt gevraagd om specifiek naar de AWBZ-kant te kijken. Ik wijs erop dat eigen bijdragen zich ook op andere terreinen voordoen. Ik denk dan aan een gezin met een hoog inkomen, waarvan de echtgenote zwaar overspannen voor een periode intra-

muraal wordt opgenomen. Er komt dan: een eigen bijdrage AWBZ, een eigen bijdrage voor de gezinsverzorging, een eigen bijdrage voor de kinderopvang etcetera. Daar zit inderdaad een probleem.

In de WVG is de eigen bijdrage op twee niveaus vastgesteld. Op het minimumniveau geldt een bedrag van f 186. Bij een modaal inkomen geldt een bedrag van f 500. Voor het niveau daarboven is expliciet vastgesteld dat de gemeente slechts een naar het oordeel van het gemeentebestuur te bepalen gedeelte van de draagkracht in aanmerking kan nemen. Nogmaals, draagkracht betekent expliciet dat het altijd gaat om het inkomensdeel boven het minimumniveau. Immers, op minimumniveau is de draagkracht f 186. Ook op het niveau van het modaal inkomen is een eigen bijdrage vastgesteld.

Het gaat nu dus om het niveau daarboven. Daarbij moet rekening worden gehouden met de draagkracht. Bij de draagkracht tellen altijd de bijzondere lasten voor ziektekosten en dergelijke. Ik herhaal dat de gemeenten hier tegenwoordig vrij in zijn. Vroeger bestond er een soort landelijke regelgeving voor. De indruk die wij hebben van de huidige gemeentelijke verordeningen op het terrein van de bijzondere bijstand, is dat een lijn wordt aangehouden van tussen de 20% en – bij hogere inkomens oplopend naar een veel hogere draagkrachtberekening – 40% à 50%. De eigen bijdrage geldt alleen voor de AAW-voorzieningen. Er geldt op dit moment geen eigen bijdrage voor de rolstoel, omdat vervoerskosten een financiële tegemoetkoming vormen. Overige tegemoetkomingen in de vervoerskosten eindigen bij het modale inkomen. Niemand zal het vreemd vinden als rolstoel en aanverwante voorzieningen hun prijs hebben. Ik kan mij voorstellen dat het inkomen zodanig hoog is dat de eigen bedrage vanuit de gemeente inhoudt dat de rolstoel volledig moet worden betaald door betrokkene. De gemeente moet echter rekening houden met de draagkracht. Betrokkenen zijn dus zeker niet vogelvrij!

De heer **Van Hoof** (VVD): Het verhaal van de draagkracht begrijp ik. De staatssecretaris zegt dat de draagkrachtberekening en dus het

rekening houden met de draagkracht ook van toepassing is op mensen met een inkomen dat anderhalf maal boven het norminkomen ligt. Als de draagkracht dan zo overheersend is, vraag ik mij af waarom wel beneden dat niveau van anderhalf maal het norminkomen maxima worden ingebouwd en waarom dat niet boven dat niveau gebeurt. Dat zou toch heel logisch zijn en aansluiten bij die redenering? Of begrijp ik het verkeerd?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! De heer Tuinstra zei bij de bespreking van zijn amendement dat er een algemene maatregel van bestuur is waarmee de overheid dat kan doen. Het argument van de VNG zou ook in die richting gaan. Ik verwijs in dit verband naar het mondeling overleg van 23 januari 1992 en het mondeling overleg van mei 1991. De Kamer heeft mij toen zeer dringend verzocht om juist op deze twee inkomensniveaus een eigen bijdrage vast te leggen. Ik herinner mij zeer goed dat daarbij werd gevraagd om ook het inkomen van minderjarige kinderen bij het totaal van het inkomen te betrekken. Ik heb het in de brief van 6 mei ook al aangegeven. Deze grens voor het minimumniveau kennen wij ook in de AAW, bijzondere bijstand. Bij anderhalf keer het norminkomen – ik ga dan uit van netto inkomens – is het bedrag f 500. Dat is een expliciet verzoek van de Kamer. Wij herinneren ons de discussie over de verhoging van de toiletpot! In het concept-besluit heb ik gemeend rekening te moeten houden met de gemeentelijke mogelijkheden en de gemeentelijke verantwoordelijkheden: voor zover het netto inkomen meer bedraagt dan het norminkomen kan bij de vaststelling van de financiële tegemoetkoming in de eigen bijdrage slechts een naar het oordeel van het gemeentebestuur te bepalen gedeelte van de draagkracht in aanmerking worden genomen. In artikel 3 van het concept-besluit heb ik vervolgens opgenomen: onverminderd het bepaalde in artikel 2, eerste lid, bedraagt bij een netto inkomen tot anderhalf maal het norminkomen het totaal aan eigen bijdrage dat per eigen jaar verschuldigd kan zijn ten hoogste f 500.

De heer **Kohnstamm** (Groen Links): Voorzitter! De staatssecretaris geeft een uitleg die op zichzelf helder is maar toch op een punt mank gaat. In haar uitleg kan zij daar zelf niet zo gek veel aan doen. Als ik het goed heb begrepen dan bestaat het bijstandsbesluit inzake de landelijke draagkrachtcriteria niet meer. Dat betekent dat gemeenten in feite vrij zijn om te bepalen wat onder draagkracht moet worden verstaan. Ik hoor het graag van de staatssecretaris als ik dit fout zie. Per saldo zeggen de bepalingen die zij voorlas uit het concept-besluit niet zoveel, omdat zij gerelateerd zijn aan het draagkrachtprincipe, hetgeen verder niet bepaald is. Het staat de gemeenten dus vrij, dit zelf te bepalen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Neen, dat staat gemeenten niet geheel vrij in het traject tussen minimum en modaal. Een en ander loopt op tot hoogstens f 500. Dit bedrag is voor de modale inkomens een afwijking van de lijn f 186. Boven dat bedrag moet rekening gehouden worden met de draagkracht. Een deel van dat bedrag kan slechts benut worden. Als er rekening wordt gehouden met de draagkracht, zijn er twee voordelen. Enerzijds behoeft er alleen rekening te worden gehouden met het inkomen in een kalenderjaar en niet met het vermogen doch wel weer met inkomen uit dat vermogen. Anderzijds kunnen gemeenten inderdaad rekening houden met de draagkracht. Dat is zichtbaar bij sommige regelingen. Bij de alimentatieregeling heeft men bijvoorbeeld geprobeerd dat heel sterk uit te werken in tremanormen. Bij de bijzondere bijstand zien wij dat gemeenten daarvoor een soort glijdende schaal ontwikkelden. In de BLD gold twee derde tot 50% als het om twee keer modaal ging. Dat kon worden betrokken bij de maximale BLD-norm. Nogmaals er is hier sprake van een glijdende schaal die een zekere bescherming kan bieden. Voor gemeenten biedt dit mogelijkheden voor een eigen beleid. De normering die de gemeenten hanteren bij hun eigen beleid ten aanzien van de bijzondere bijstand laat, zoals ik al zei, een variatie zien van ongeveer 15% à 20% bij inkomens ruim boven modaal. Een

en ander kan vrij sterk oplopen voor zeer hoge inkomens. Nogmaals, dat laatste vind ik volstrekt terecht.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Na de eerste termijn en uit alle interrupties hierover blijkt mij dat de staatssecretaris enigszins een karikatuur maakte van de discussie door na haar verhaal over de grens van het ziekenfonds meteen over te stappen op het inkomen van twee ton van een burgemeester in Groningen. Het gaat met name om de mensen die bedragen van f 10.000, f 15.000 of f 20.000 boven de ziekenfondsgrens verdienen. Die ontlene ontzettend weinig zekerheid aan de voorgestelde regeling, omdat de reglementering voor de draagkracht wordt losgelaten. Je kunt hier dus niet zo gek veel rechten en mogelijkheden aan ontlene. Het enige dat de heer Van Hoof en ik in onze motie hebben gevraagd, is om eens te kijken of u aan de hand van de door u ontwikkelde criteria voor de minima tot de grens van het ziekenfonds, niet voor bedragen daarboven ook een aantal criteria zou kunnen ontwikkelen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat heb ik nu juist geprobeerd. Ik heb geprobeerd, vast te stellen of de tot de eigen lasten blijvende kosten van een voorziening waarvoor een financiële tegemoetkoming wordt verleend en de hoogte van het verschil door de eigen bijdrage de draagkracht van degene op wier inkomen de financiële tegemoetkoming en de eigen bijdrage kan worden afgestemd, mogelijk niet te boven gaan. Die draagkracht wordt dus vastgesteld. Een uitzondering is dat dit bedrag voor iemand met een modaal inkomen ten hoogste f 500 kan zijn. Dat een en ander daarna fiks kan oplopen, is ook nu het geval met de bijzondere bijstand. Ik zal nagaan hoe dit zal uitwerken. Wat de groep betreft waarom het hier gaat, zullen gemeenten zeer zorgvuldig werken. In mijn eerste termijn zei ik al dat ik de gemeenten vaker moet terugroepen vanwege een te grote financiële ondersteuning die in strijd is met de bedoeling van de wet dan dat ik die moet waarschuwen voor een te geringe financiële ondersteuning.

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter! Als het gaat om eigen

bijdragen en een financiële tegemoetkoming, kan ik vaststellen dat het essentieel om de draagkrachtberekening gaat.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ja

De heer **Van Hoof** (VVD): Geldt dat voor alle inkomens op alle niveaus? Toch is besloten, ten aanzien van twee niveaus een maximering in te bouwen. Waarom bent u, wat de inbouw van die maximering betreft, gestopt bij een bepaald niveau? De conclusie die ik hieraan wil verbinden is dat uw redenering over de draagkracht niet uitsluit dat u verder zou zijn gegaan.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat is heel duidelijk het gevolg van het verzoek van de Kamer zelf bij het eerste mondeling overleg, waar trouwens de grootste aandacht werd besteed aan de volkshuisvestingscomponent. Wij zeiden: wij leggen de AAW/bijstandsgrens bij het minimumniveau van bijstandsnorm f 186. De Kamer zei: wilt u dan op zijn minst ook bij modaal nog een grens leggen, omdat in dat traject een snelle stijging wel erg moeilijk wordt. Wij zeiden toen ook: wij houden rekening met de draagkracht. Wij hebben dat zo geformuleerd. De vraag is: was alleen minimum en draagkracht niet voldoende? Gehoord de discussie in de Kamer, meende ik – ik kijk naar het verslag van 23 januari, toen ik het concept-voorstel van wet met u besprak – dat ik er in geen geval de toestemming van de Kamer voor zou kunnen krijgen om de f 500-grens neer te leggen, waar de Kamer zeer expliciet om vroeg, ook van de zijde van de VVD.

De heer **Van Hoof** (VVD): Maar u heeft er geen principiële bezwaren tegen, begrijp ik. Het zou dus kunnen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik heb er zelf altijd vrij grote bezwaren tegen, als je over de hele linie alle inkomensstabellen zou moeten vastleggen. Ik vind dat een moeilijke zaak. Ik heb er op dit moment ook grote bezwaren tegen om er volledig niets over te regelen. Ik heb geen bezwaar tegen de principiële mogelijkheid in het amendement van de heer Tuinstra – ik laat de

toelichting even voor wat die is – van “kan besluiten tot een regeling” in plaats van “besluit tot een regeling” om na de evaluatie nog eens te bezien of een dergelijk vergaande regelgeving vanuit de rijksoverheid naar de gemeentelijke overheid noodzakelijk is. Ik zei net al dat het een eenmalige bijdrage is. Die is genormeerd; er is niemand vogelvrij. Ik denk dat het een goede zaak is om extra zekerheid te geven aan de mensen over wie wij het hebben, voor wie wij die voorzieningen willen regelen en die echt vrezen: als het van de bedrijfsvereniging naar de gemeente gaat, wie weet wat er dan met ons gebeurt.

De heer **Kohnstamm** (D66): Als de evaluatie plaatsvindt, ook conform het amendement-Tuinstra/Van Otterloo, zult u er dan voor kunnen zorgen dat die gegevens die relevant zijn voor de beoordeling van de eigen bijdrage boven de ziekenfondsgrens er ook daadwerkelijk zullen zijn? De kans is het grootst dat, gelet op de verschillen die tot dan zullen ontstaan tussen gemeenten, die gegevens niet op geaggregeerd niveau aanwezig zullen zijn, hooguit via onderzoekjes kunnen worden getraceerd, maar onvoldoende een rol zullen kunnen spelen bij de evaluatie.

Staatssecretaris **Ter Veld**: U hebt al een aantal punten aangegeven waarvan u vindt dat ze bij de evaluatie moeten worden betrokken. De vraag is dan wat de gemeenten boven het minimumniveau aan eigen bijdrage vragen. Ik heb trouwens ook betreffende de bijzondere bijstand een onderzoek op termijn toegezegd op verzoek van de VVD: hoe gaan gemeenten om met hun eigen verantwoordelijkheid? Ook dan zullen wij daarop terugkomen. Maar ik zal zeker zorgen dat bij de evaluatie informatie daarover bij de Kamer aanwezig kan zijn, omdat het kan leiden zowel tot het besluit “u moet alles regelen” als tot de lijn die de heer Tuinstra in zijn tekst aangaf: is niet de echte decentralisatie dat je niks regelt. Maar nogmaals, gezien uw eigen wensen heb ik gemeend nu absoluut niet de vrijheid te moeten nemen, ook niet in de richting van de mensen met een handicap – die heb ik er ook steeds op gewezen – om te zeggen: ik laat nu de eigen-bijdrage-

regeling volstrekt lopen richting gemeenten.

Ik kom bij de financiële zaken: de staartpost, de staartdeling en een optelsom. Ik begrijp dat een deel van de Kamer van mening is dat, als je belasting kan laten stijgen ter dekking van het financieringstekort, zeker als je dat eerst kan doen via de omweg van een premiestijging, kabinet en Kamer op zijn minst hadden moeten kunnen overwegen of een belastingstijging c.q. premiestijging niet ook noodzakelijk en mogelijk was geweest voor een totale uitbreiding van voorzieningen voor mensen met een handicap. Ik geef volstrekt toe dat een dergelijke afweging absoluut tot de mogelijkheden behoorde. Ik heb u bij de eerste voorstellen al aangegeven dat de inzet van het kabinet bij deze wetten budgettair neutraal is geweest. Ik moet met de heer Van Otterloo vaststellen dat een dergelijke, misschien zelfs zeer vreugdevolle invalshoek van de zijde van de Kamer niet is gekomen en dat ik op mijn begroting geen ruimte heb om in het kader van oud beleid meer nieuw beleid te voeren dan ik reeds gedaan heb. Ik heb getracht om bij andere wetgeving, die sowieso toch had moeten, in ieder geval de opbrengst te reserveren voor uitbreiding van dit budget. Zoals ik wel vaker heb gezegd, zou het mij een lief ding waard zijn als ik het nog ergens vond. Maar op dit moment zou ik zeggen: 1% belastingverhoging is inderdaad ongeveer 2,7 mld. Je kunt er heel veel dingen van doen die leuker zouden zijn dan de voorstellen die wij thans doen, maar dat betekent wel het volstrekt loslaten van twee andere belangrijke zaken: het financieringstekort en de collectieve-lastendruk. Die discussie hebt u hier net in huis gehad bij de Voorjaarsnota.

Ik heb zelf over de afstemming tussen instanties al gezegd dat ik het genoeg heb gehad om een aantal gesprekken bij te mogen wonen tussen de GMD en de VNG. De heer Simons heeft er al op gewezen dat er ook contacten zijn met het KLOZ en aanverwante organisaties.

De evaluatie zal zeker substantieel moeten zijn. Zoals ik al zei, moeten alle genoemde onderwerpen daarbij betrokken zijn. Vanzelfsprekend zullen we daar de evaluatiesystematiek op zetten, mede aan de hand

van de opmerkingen van de Kamer.

Ik heb hard nagedacht, wat mevrouw Brouwer bedoelde toen zij bij haar amendement over de maatschappelijke deelname zei, nog steeds hetzelfde te bedoelen. Ik dacht toen dat dat niet kan betekenen dat ze nog steeds bedoelt dat het maximale overal mogelijk moet zijn. Ik denk dat zij bedoelt wat ik steeds in mijn teksten probeer duidelijk te maken, zoals in de memorie van toelichting. Het moet toch mogelijk zijn om, ook als je een handicap hebt, zelfs als het gaat met de goedkoopste adequate voorzieningen, niet buitengesloten te raken van de maatschappij, ook al heb je die handicap. Dat niet alles mogelijk is en dat zelfs niet alles wat kan financieel in de rede kan liggen, vormt het probleem. Maar mevrouw Brouwer zegt eigenlijk het volgende: in artikel wordt keurig omschreven wat iemand met een handicap is – aantoonbare beperkingen in wonen, vervoeren en leven – en nergens staat het verder weg liggende doel, waarom gemeenten mensen moeten helpen, die aantoonbare handicap te verminderen. Als dat de intentie is om te zeggen: hiermee bedoel ik dat mensen zo lang mogelijk, en financieel verantwoord, zelfstandig kunnen wonen en niet buitengesloten raken op grond van hun handicap, maar op grond van deze wet de mogelijke ondersteuning moeten hebben, kan ik mij heel goed voorstellen dat dit als een verbetering op de wettekst kan worden aangemerkt.

Mevrouw **Brouwer** (Groen Links): Het debat duurt zo lang, dat mevrouw Ter Veld en ik onze woorden door elkaar halen. Zo vat ik althans het antwoord van de staatssecretaris op. In mijn eerste amendement heb ik nooit bedoeld, hetgeen haar interpretatie wel was, dat het om het maximaal mogelijke zou gaan. Wat ik heb bedoeld, is zoveel mogelijk belemmeringen weg te nemen. In mijn versie betekent dat: deelname aan het maatschappelijk verkeer zoveel mogelijk bevorderen. Als dat in andere woorden tegemoet komt aan iets waarvan zij zegt dat het eigenlijk ook de bedoeling is van het wetsvoorstel, omdat het daarmee wordt verduidelijkt, heb ik gezegd het amendement te veranderen in het amendement

wat er nu ligt, en vrede te hebben met de uitleg die zij nu geeft. Maar mijn uitleg is altijd zo in deze richting gegaan.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dan hebben we daar duidelijkheid over. Ik denk dat in die zin het bezwaar tegen het idee dat hiermee weer een soort maximum wordt gezocht, wordt ondervangen. Het gaat erom, een doelstelling terug te vinden, en niet zo'n kaal artikel te formuleren in de trant van "de gemeente heeft een zorgplicht". Waarom heeft de gemeente een zorgplicht? Om de aantoonbare beperkingen terug te brengen, opdat mensen gewoon onderdeel kunnen blijven, naar het mogelijke, van onze samenleving. Ik denk dat we het altijd eens zijn geweest over de inhoud; de vraag is alleen, hoe ruim de financiële middelen zijn, maar dat zit verder in de wet, met de opnemings van het begrip goedkoopste adequate voorziening.

De heer Schutte heeft ook een punt aangemeld voor de evaluatie, namelijk hoe het verder gaat met de één-loketgedachte. Ik denk dat we daar allemaal wel van vinden dat een aantal dingen moet gebeuren. Tegen de heer Van Otterloo zei ik al dat ik mij goed kan voorstellen dat de ene gemeente vindt dat het loket van de dienst welzijn het loket is waarachter alles wordt gecoördineerd, en waar iemand met een handicap, oudere of jongere, komt voor het hele scala van voorzieningen, van vervoer tot aanpassing woning, en dat een andere gemeente op grond van de Gemeentewet een indicatiemissie instelt, bijvoorbeeld met een wethouder als voorzitter, die met behulp van deskundige diensten adviezen uitbrengt aan de gemeenteraad. Door dit debat hebben we de gemeenten een aantal goede ondersteunende punten gegeven. Het is waar: een volledige één-loketgedachte is het niet, maar het betekent toch een aanzienlijke verbetering, omdat het echt voor velen een probleem is dat een aantal voorzieningen niet eens bestaan of soms dubbel aanwezig zijn, en je nu een aantal loketten meer hebt langs te lopen.

De heer Leerling vroeg hoe het gaat met de voorzieningen voor iemand die tijdelijk werkt. Als je tijdelijk werkt en als je de

voorziening nodig hebt om op je werk te komen – het gaat dan bijvoorbeeld om woon-werkverkeer, dat bij het werk hoort – dan zal de bedrijfsvereniging ook rekening houden met het feit, dat je verder ook nog kilometers maakt. Eindigt je werk, dan heb je geen woon-werkverkeer meer. Dan is het weer de gemeente. Dat kan er in een aantal omstandigheden toe leiden, als men een zeer wisselend arbeidspatroon heeft, dat met de gemeente wordt afgesproken, dat de gemeente het regelt, want anders moet er op basis van het woon-werkverkeer weer een extra reden zijn om dat te vergoeden. Kijkend naar de praktijk – want het komt nu ook voor – dan doen zich soms fricties voor. Ik heb het gevoel dat die vanuit de gemeente soms wat gemakkelijker zijn op te lossen, dan wanneer je soms bij de ene en dan weer bij de andere bedrijfsvereniging zit, omdat je vaak van werk wisselt. Als zich dus fricties voordoen, dan is de gemeente een gemakkelijker aanspreekpunt voor de burgers dan een bedrijfsvereniging. De gemeente moet verder intern – zie de Algemene wet bestuursrecht – haar procedures regelen voor beroep en klachtencommissie. Dit soort zaken wordt mijns inziens dan al snel op het politieke niveau gesignaleerd. Wellicht – laten wij niet te uitgebreid discussiëren over het functioneren van bedrijfsverenigingen – komt het dan sneller naar buiten dan via die andere lijn, waar sommigen uwer zich thans zo studieus en geïnteresseerd op storten.

De heer Van Hoof had niet eens zulke grote problemen met de filosofie achter het wetsvoorstel. Ik heb al een aantal opmerkingen in zijn richting gemaakt.

De heer De Kok probeerde nog eens duidelijk te maken, dat men vroeger de filosofie had – misschien was ik daarom ook zo argwanend in de richting van mevrouw Brouwer –: als je een handicap hebt, dan moet de samenleving zoveel doen, dat je daar in de praktijk niets van merkt. Die filosofie hebben wij ook geprobeerd waar te maken. De heer De Kok heeft geprobeerd om duidelijk te maken – volgens mij klopt dat ook – dat een aantal dingen op dat terrein een te hoog ambitieniveau hadden. Dat betekent zeker niet – dat geldt duidelijk voor de heer De Kok, maar

ook voor ons – dat wij ons ambitieniveau daardoor zo snel verlagen, dat er niets meer kan. Dat is ook een van de redenen dat ik zo ontzettend gehecht ben aan een wet als de WVG. Ik was absoluut niet in voor een systeem, waarbij de voorzieningen voor mensen met een handicap via de bijstand zouden moeten lopen, zoals nu het geval is voor mensen boven de 65 jaar. Die keuze heb ik altijd zeer bewust afgewezen. Ik vind dat een heel slechte lijn.

Dan kom ik op het amendement van de heer Tuinstra, waarin hij vooruitlopend op een andere wet, in deze wet de premieplicht regelt voor mensen boven de 65 jaar. Op zichzelf is dat geen bezwaar, gelet op het wetsvoorstel dat ik heb ingediend en waarin de premieplicht voor de AAW ook eindigt als men 65 jaar wordt. Een en ander zal dus wel bij elkaar komen. In het wetsvoorstel dat ik heb ingediend, worden echter tegelijkertijd de financiële consequenties geregeld, namelijk het terugtrekken van de rijksbijdrage, het vaststellen van het belastingtarief en nog een aantal andere inkomensoverwegingen. Ik zeg niet dat door het aannemen van dit amendement iedereen gehouden is om ook akkoord te gaan met het andere amendement. Ik wijs er wel op, dat als er verder niets wordt geregeld, er gigantische inkomenseffecten ontstaan. Bij het vervallen van de horizonbepaling vervalt overigens ook de rijksbijdrage. Als Financiën geen mogelijkheid heeft om de belastingen te herzien, dan ontstaat een groot probleem. Ik kan mij echter niet voorstellen, dat wij dat door elkaar laten lopen. Het zal dus wel bij elkaar komen. In die zin, juist omdat ik zelf voorstel om de premieplicht voor ouderen niet door te laten gaan, heb ik geen enkel inhoudelijk bezwaar tegen het amendement. Ik wijs er wel op, dat hiermee maar een deel van het totaal is geregeld.

Mocht de Kamer ooit besluiten om, na de tweede evaluatie grondig bestudeerd te hebben met het oog op de eventueel andere mogelijkheden – dat vraagt de heer Tuinstra in zijn motie – wellicht via een aanpassing van de Gemeentewet de zorgplicht elders te regelen en deze wet te laten vervallen – dat heeft niet mijn voorkeur overigens – dat wij er dan wel opnieuw voor moeten

zorgen dat de premieplicht voor mensen boven de 65 jaar niet tegelijk vervalt. Met de desbetreffende wet lopen wij namelijk het risico, dat wij over tien jaar zijn vergeten waarvoor die precies stond. Be aware: de premieplicht is niet opgenomen in de AAW maar in deze wet! Ik vraag mij af waar de heer Kohnstamm dit op zijn keukenkalender zal schrijven.

De heer Van Otterloo heeft ook op de noodzaak van evaluatie gewezen. In zijn betoog heeft hij aangegeven dat in twee volksverzekeringen voorzieningen zijn opgenomen met betrekking tot ondersteuning van mensen, bijvoorbeeld in de sfeer van gezinsverzorging. Er is echter sprake van een zo verschillend niveau dat dit ons op zichzelf al te denken had moeten geven.

Voorzitter! Gelet op de tijd is het verstandig eerst de overige amendementen en moties te bespreken. Ik heb al in reactie op het amendement op stuk nr. 17 gezegd dat de voorzieningen doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht moeten zijn. Met dat laatste bedoel ik dat zij op het individu gericht moeten zijn en niet dat het alleen maar om een cliëntgebonden budget gaat. Dit amendement lijkt mij een goede toevoeging.

Ik ontraad aanneming van het amendement op stuk nr. 19 over de omvang van de voorzieningen. Ik heb al toegelicht dat ik dit wijzigingsvoorstel niet verstandig vind.

In reactie op het amendement op stuk nr. 21 merk ik op, dat ik overleg zal voeren met de VNG, de Ziekenfondsraad en de betrokken organisaties over de beantwoording van de vraag of adviezen van deskundigen certificatie behoeven en, zo ja, welke criteria daarbij gehanteerd moeten worden. Wij zullen een en ander uiteraard ook bespreken met de Raad voor de certificatie. Het amendement biedt de mogelijkheid, van een kan-bepaling. De heer Schutte heeft in zijn toelichting gezegd dat het goed is, eerst na te gaan of een en ander noodzakelijk is. Ik denk dat dit verstandig is. De heer De Kok heeft gewezen op de mogelijkheid dat iedereen een bordje "adviesdienst" op de deur kan hangen. Ik denk echter dat gemeenten op dit punt verstandig zullen opereren. Overigens wijs ik erop dat ook de zorgvuldigheid van

de beroepsprocedure getoetst wordt op grond van de Algemene wet bestuursrecht. Een niet goed uitgebracht advies – er zijn termijnen gesteld, maar ook de deskundigheid wordt getoetst – kan bij de beroepszaak worden betrokken. Al met al heb ik geen bezwaar tegen aanneming van het amendement op stuk nr. 21.

Tegen aanneming van het amendement op stuk nr. 22 heb ik ook geen bezwaar.

Mevrouw Brouwer (Groen Links): Met wie gaat u overleg voeren? Ik heb begrepen dat een samenwerkingsverband een kwaliteits- en bruikbaarheidsonderzoek zal uitvoeren. Worden de samenwerkingsverbanden erbij betrokken? Ik meen dat zij een grote deskundigheid hebben op het punt van de kwaliteit van de voorzieningen. Ik noem de Gehandicaptenraad en de GMD.

Staatssecretaris Ter Veld: Het gaat allereerst om de kwaliteit van de voorziening zelf. Gezien de topositie die Nederland, ook op Europees niveau, inneemt bij het onderzoek van kwaliteit van rolstoelen, wordt een keurmerk door ons zeer op prijs gesteld. Ik wijs in dit verband op TNO. Het precieze bedrag dat daarmee gemoeid is, laat ik in het midden. Ik vind echter dat wij het keurmerksysteem moeten houden. De gemeenten weten dan dat zij kwalitatief goede rolstoelen voorschrijven.

Er is ook een discussie gevoerd over de vraag of een gemeente een deskundige dienst moet instellen. In eerste termijn heb ik al opgemerkt dat sommige gemeenten ervoor zullen kiezen, mensen van de GMD over te nemen. Andere gemeenten zullen ervoor kiezen, voor een beperkte tijd de deskundigheid van de GMD in te huren. Weer andere gemeenten zullen de deskundigheid van de GGD voor adviezen benutten. Ook gezien de Algemene wet bestuursrecht is de gemeente hoe dan ook gehouden in haar procedure de vereiste zorgvuldigheid in acht te nemen. Over de certificatie van diensten – de tekst is overgenomen uit de ARBO-wet – wil ik in overleg treden met de VNG en de Ziekenfondsraad als uitvoerders van een deel van de wetgeving. Ook wil ik

overleggen met de Raad voor de certificatie en met andere deskundigen uit het veld. De GMD kan op dit punt zeker een inbreng hebben. Als er de noodzaak van advies is, moeten de criteria bepaald worden. Vervolgens moet nagegaan worden wie een en ander controleert. Ik wil niet zonder goed overleg, ook met degenen die straks verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de wet, eenzijdig besluiten hierover nemen. Ik wil dit echter ook niet uitsluitend aan de GMD overlaten. Er mag op dit punt zeker geen monopoliepositie gecreëerd worden.

De heer Tuinstra maakte een opmerking waarbij ik aangaf dat ik geen bezwaar had tegen het opnemen van "kan" regels met betrekking tot de eigen bijdragen stellen in plaats van "stelt" regels met betrekking tot de eigen bijdragen. Daarbij sprak ik de grote voorkeur uit het thans wel zo te houden.

Over de premieplicht voor mensen die ouder zijn dan 65 jaar heb ik al een aantal waarschuwend opmerkingen gemaakt. Hoe kun je nu tegen iets zijn wat je zelf in de wet voorlegt.

Dan ga ik in op het amendement van de heren Van Otterloo en Tuinstra waarin wordt gevraagd de verordening op te nemen bij artikel 2. Zij verzoeken voorts het een beroepsprocedure te doen zijn die zowel op grond van de wet als op grond van de verordening kan worden gevoerd. Door de teksten van de amendementen die ik voor mij heb, heb ik nog steeds de indruk dat twee verordeningen moeten worden opgesteld. Wellicht kan dit nog worden bijgesteld, zodat het duidelijk is dat de gemeente maar één verordening hoeft te maken en dat het de bedoeling is dat de beroepsprocedure zowel op grond van de wet als op grond van de verordening kan worden gevoerd.

De heer Van Otterloo (PvdA): Aangezien de VNG nog maar een modelverordening heeft opgesteld, hebben wij kans gezien nu over te gaan tot een tweede, nader gewijzigd amendement. Ik meen dat de problemen die de staatssecretaris had, daarin zijn opgelost. De verordening wordt daarbij opgenomen in artikel 2. Zij wordt geschrapt in artikel 4. Zo wordt ook duidelijk dat

Ter Veld

het om een twee-eenheid gaat: de bepaling van de wet en de door de gemeente inhoudelijk verder vorm te geven verordening.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Precies. Dan begrijp ik het weer helemaal. Als er één verordening is, gaat de verordening zoals bedoeld in artikel 4 naar artikel 2. In artikel 4 wordt dan gezegd: de verordening zoals genoemd in artikel 2 moet voldoen aan ten minste de volgende criteria. In artikel 9 komt te staan dat iemand in beroep kan gaan tegen het niet krijgen, het weigeren en het toekennen van een voorziening op grond van de totale bepaling in artikel 2.

Dan ga ik in op een paar moties, allereerst op de motie van de heer Kohnstamm. Ik heb een aantal opmerkingen gemaakt over de voorzieningengelden, de herverdelingseffecten en de Financiële-verhoudingswet. Ik heb toegezegd dat ik, als mij dat wordt geadviseerd, zeker met de bestuurders van het Gemeentefonds zal overgaan tot een bepaling ex integratie-artikel 38. Ik heb aangegeven dat ik het niet verstandig vind om speciaal vanuit voorzieningen voor gehandicapten een eigen onderzoek te doen naar een verfijning van de sleutels voor het Gemeentefonds. Ik zou het aannemen van de motie als zodanig willen ontraden. Door mij zal echter aan de bestuurders van het Gemeentefonds worden meegedeeld dat deze zaak hier aan de orde is geweest. Wij betrekken dat bij de gemeentefinanciën bij de totale herziening van de sleutels. Dat lijkt mij de beste weg.

Dan ga ik in op de motie van de leden Kohnstamm, Van Hoof en Van der Vlies over de eigen bijdragen voor hogere-inkomensgroepen. Daarover hebben wij reeds een discussie gevoerd. Je kunt niet zeggen dat je niet meer naar de motie kijkt, omdat zij niet verplicht nadere regels te stellen. Wij hebben afgesproken het verzoek bij de evaluatie mee te nemen. Ik neem dus aan, dat daarmee een aantal van de vrezers die de indieners van deze motie hadden, kan worden opgelost.

In de motie van de heren Tuinstra en Van Otterloo wordt verzocht na het tweede evaluatiemoment te bezien of een zorgplicht van de gemeenten op dit terrein in een

aparte wet dan wel in een Gemeentewet of in een andere wet zal moeten worden opgenomen. Hoewel het mij verstandig lijkt, dat te bekijken bij de evaluatie zelf, kan ik mij voorstellen dat de heren Tuinstra en Van Otterloo hiermee ook een andere bedoeling hebben, namelijk eens nagaan hoe specifieke wetten op een aantal terreinen functioneren. In die zin willen wij daar best naar kijken. Ik zei het al: weet wel wat je weggooit en wek tegenover de mensen waar het om gaat, de mensen een handicap, vooral niet de indruk dat hiermee wordt beoogd de rechtszekerheid te laten vervallen. Met deze wet wordt immers beoogd die rechtszekerheid aan hen te bieden.

De heer **Kohnstamm** (D66): Je zou je zelfs de vraag kunnen stellen – die zou misschien door de heer Van Hoof moeten worden beantwoord – of dit niet een ordevoorstel is. Er wordt immers slechts iets uitgesproken. Er wordt helemaal niks van de staatssecretaris gevraagd. In de motie wordt uitsluitend gezegd dat de Kamer op een gegeven ogenblik nog eens naar iets wil kijken. Als ik het goed heb begrepen, gaat het nu om de motie op stuk nr. 31.

Staatssecretaris **Ter Veld**: In de motie wordt het kabinet impliciet gevraagd nog eens naar alle specifieke wetten op dit terrein te kijken.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Nu ontstaat een spraakverwarring. De staatssecretaris reageerde nog eerst op een motie van de heer Tuinstra en mij over de evaluatie na twee perioden en op de vraag of er dan nog wel voldoende rechtszekerheid zal worden geboden. Ik ben het helemaal eens met de staatssecretaris. Als het gaat om het evalueren van de wet, dan moet daaruit niet de indruk worden ontleend dat wij het wel zonder wet zouden kunnen. De doelstelling is: kun je voor die voorzieningen, ook in het licht van wat er sinds de invoering van de wet zal zijn gebeurd, nog andere mogelijkheden vinden om het beter te regelen dan via deze wet?

Staatssecretaris **Ter Veld**: Ik zie het dan als een aandachtspunt bij de tweede evaluatie.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Als ik zo vrij mag zijn: het is wel een beetje curieus. De heer Tuinstra heeft in zijn eerste termijn immers nogal fors ingezet. Hij zei: eigenlijk zou deze wet overbodig moeten zijn. Kennelijk voelt de rest van de kamerleden er niet voor om dat nu al vast te leggen. Dus wordt nu feitelijk iets uitgesproken, niet eens in de richting van de regering maar eigenlijk meer naar zichzelf. Het lijkt een coalitiedaal te zijn tussen de heer Tuinstra en de heer Van Otterloo, waarbij in ieder geval is afgesproken dat het een en ander nadrukkelijk aan de orde dient te zijn. Als je het woord "nadrukkelijk" erbij gebruikt, dan betekent dat over het algemeen dat er ook al iets anders mis was.

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Ik wil de heer Kohnstamm op dit punt aanvullen.

De **voorzitter**: Wilt u dat heel kort doen, want de motie is duidelijk.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ik wil inderdaad op de eerste overweging wijzen. Er is meer aan de hand. Zoals ik in eerste termijn heb gezegd, is er meer aan de hand dan de vraag of het wetsvoorstel moet worden ingetrokken. Het gaat om de vraag of het niet beter elders kan. Ik heb er in mijn eerste termijn nog op gewezen dat de koninklijke weg bijvoorbeeld opname van deze plicht in artikel 209 van de Gemeentewet zou zijn. Dat is een van de mogelijkheden. Nogmaals, het gaat erom, het beter te doen na twee evaluatieperiodes. Ik heb in tweede termijn terloops gezegd dat er meer dan tien vergelijkbare wetten zijn waarvan het geld in het Gemeentefonds zit. Misschien is dat aanleiding voor het departement van Binnenlandse Zaken om daarin enige harmonie te brengen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat zou zeker kunnen. Ik begrijp in ieder geval dat het expliciet niet de bedoeling is om de zorgplicht die thans bij de gemeenten door middel van deze wet wordt neergelegd, waaraan de gehandicapten toch zijn rechten kan ontlenen en waarop het Rijk de gemeenten kan aanspreken, te laten verdwijnen. Ik denk dat die duidelijkheid geboden moet blijven voor de mensen die afhankelijk zijn

van deze wet. Dan is het gewoon een onderdeel van de tweede evaluatie.

De motie van de leden Van Otterloo en Beijlen-Geerts op stuk nr. 32 is typisch iets voor mijn collega van WVC. Die op stuk nr. 33 is typisch iets voor mijn collega van VROM. De motie op stuk nr. 34 is ingediend door de heer Van Hoof. Ik zei het al: een voorstel om een wetsvoorstel in te trekken, kan naar mijn opvatting zelfs niet eens onderdeel uitmaken van de beraadslagingen.

De **voorzitter**: Dat maakt u niet uit, dat maakt de Kamer uit.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Dat weet ik wel, maar als ik het had gedaan, had er geen wet meer gelegen.

De **voorzitter**: U staat achter de regeringstafel en u zit niet in de Kamer.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Wat bent u streng.

De **voorzitter**: Wanneer u in rechten van de Kamer treedt, maak ik daar een opmerking over.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Ik zal de aanvaarding van die motie dus ernstig ontraden. Als deze wordt aangenomen, zal ik haar niet uitvoeren.

De **voorzitter**: Dat is een heel ander verhaal.

Staatssecretaris **Heerma**: Voorzitter! Ik wil beginnen met het beantwoorden van een vraag die de heer Leerling opnieuw heeft moeten stellen. Ik bied daarvoor mijn verontschuldiging aan. Ik denk dat zijn op zichzelf boeiende vraag als achtergrond een plattelandsgemeente met veel kernen had. Dan heb je een voorraad woningen opgebouwd, waarin geïnvesteerd is om te kunnen worden gebruikt door een gehandicapte.

Ik kies een willekeurige gemeente: Wûnseradiel, de eerste gemeente die je tegenkomt na de Afsluitdijk als je van de Randstad naar Friesland gaat. Dan heb je 25 kernen en 10.500 inwoners. De burgemeester is de

heer Abma. In één van die kernen met 300 inwoners staat een aangepaste woning en 3 kilometer verder woont iemand die zich aanmeldt voor de aanpassing van een woning.

De vraag van de heer Leerling luidt: kan een gemeente dwingen, is er een verhuisdwang? Het antwoord daarop is "nee". Maar op de vraag of daarmee het spiegelbeeldige geldt, dat de aanvrager de gemeente kan dwingen om datgene te doen wat hij vraagt, luidt het antwoord ook "nee". Met andere woorden: er is geen generiek antwoord te geven. Als ik wethouder zou zijn bij burgemeester Abma, dan zou ik met twee uiterste gevallen te maken kunnen hebben. Het ene geval is een boerin die altijd op een boerderij heeft gewoond. Ik denk dat ik nu een vrij realistische casus bij de kop heb. Op een bepaald moment neemt een van de kinderen het bedrijf over en gaat zij 200 meter verderop in een burgerwoning wonen. Die boerin krijgt ergonomische klachten en vraagt om een aanpassing van de woning. Zij heeft heel haar leven daar gewoond. Dat is één geval. Een ander geval: in diezelfde kern is er een aanvraag van iemand die daar een jaar geleden in een huurhuis is komen wonen. Verder zijn de situaties gelijk. Dan zou ik als wethouder in die gemeente in het eerste geval de door mij geschetste omstandigheden zwaar laten meewegen. In het tweede geval zou ik de geringere binding aan het huurhuis zwaar laten meewegen en met de betrokkene onder ogen zien dat de verhuizing naar 3 kilometer verderop, in een andere kleine kern in de betrokken gemeente, zeer wel afweegbaar is. Ik heb hiermee naar mijn gevoel naar beste weten die afweging gegeven waar het gemeentebestuur dan voor staat. Mij komt het voor dat de wet beide afwegingsresultanten toelaat. Als betrokkene het er niet mee eens is, kan betrokkene naar de rechter gaan. Mijn collega van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft zojuist gezegd dat de rechter dan op basis van de wet of de verordening een oordeel kan uitspreken over de vraag of die wethouder in redelijkheid tot die uitkomst is gekomen. Tot zover dit antwoord in het kader van de kleine-kernpolitiek, alsmede het handicaptenbeleid.

Om wille van de tijd zal ik de trefwoorden uit de case van de heer

Kohnstamm in tweede termijn niet allemaal herhalen, maar het ging in zijn voorbeeld om ernstige ergonomische belemmeringen en een progressief ziektebeeld. Hoe dan te handelen? Ik denk dat dit een realistische afweging is in de toekomst en ook in de huidige regeling. In de nieuwe situatie zal het zo zijn dat de zorgaanbieder en de ziekteverzekeraar een aanvraag voor een woningaanpassing boven de f 45.000 in overleg met betrokkene heeft af te wegen. Laat ik een beetje in de case van ook de heer Leerling doorgaan. Ik kan mij voorstellen dat daarin meegewogen wordt of er mantelzorg in de buurt is, hoewel dat niet met de woningaanpassing heeft te maken. Hij zal immers de zorg op maat en de woningaanpassing afwegen. Dat zal in overleg met de betrokkene gaan en daarbij zal naar de kosten en baten worden gekeken. Je kunt de uitkomst van die afweging niet op voorhand schilderen. Ik wijs er nadrukkelijk op dat dit niet anders is dan in de huidige afweging, zij het dat het functioneel meer in één hand komt, omdat de zorgverzekeraar de grote investering bij de woningaanpassing via de AWBZ en zorg op maat, op zichzelf te splitsen, maar wel in de afweging te betrekken, mee kan wegen. Dat gebeurt in de huidige situatie overigens ook door de GMD.

De heer **Kohnstamm** (D66): Dit kan ik niet zomaar laten passeren.

Staatssecretaris **Heerma**: Ik was nog niet klaar, dus misschien is het goed dat ik eerst de beantwoording afrond, zodat u een totaaloordeel over mijn antwoord kunt geven. Ik wil ook de vraag van mevrouw Brouwer erbij betrekken. Zij vroeg wat nu de positie van de aanvrager is. Dat punt hoort terecht bij de case van de heer Kohnstamm. Ik heb in mijn antwoord nadrukkelijk gezegd dat het in overleg met de aanvrager moet. Er kan een situatie zijn – en daar is de parallel met de vraag van de heer Leerling – waarin de aanvrager zegt dat hij onder alle omstandigheden thuis wil blijven en dat de daarvoor noodzakelijke zorg en woningaanpassing maar geleverd moeten worden. Dan is er echter geen afweging en die afweging moet mogelijk zijn, in overleg met betrokkene. Als dat niet tot

Heerma

consensus leidt, kan de aanvrager naar de rechter gaan. Dat is de situatie.

De heer **Kohnstamm** (D66): Tussen de situatie van nu en straks bestaan volgens mij op twee punten een vrij principieel verschil dat met name voor de aanvrager directe gevolgen zal hebben. Het eerste verschil bestaat eruit dat er geen onafhankelijke derde om advies wordt gevraagd, althans niet noodzakelijk-kerwijs.

Staatssecretaris **Heerma**: Er moet een deskundig advies komen.

De heer **Kohnstamm** (D66): Maar nu is het zo dat er door de GMD of het ABP advies wordt gegeven. Zij zijn in beginsel degenen die adviseren, maar niet betalen. In die zin zitten zij dus in een onafhankelijke positie. In dit geval is niet gezegd dat dit noodzakelijk is. Het tweede verschil is dat er zowel onder de f 45.000 als boven de f 45.000 sprake is van gebudgetteerde regelingen, waardoor de vrijheid, bijvoorbeeld van de verzekeraar, boven de f 45.000 – het is gebudgetteerd; de verzekeraar zal tegen die tijd, althans als alles doorgaat, en voor een deel ook nu al gebudgetteerd zijn op dit soort verstrekkingen – veel krappere wordt. Hij heeft dus veel minder mogelijkheden voor een cliëntgerichte en op de betrokkene gerichte afweging. Die twee verschillen maken volgens mij voor de betrokkene en voor de mogelijkheden om te krijgen wat hij of zij – in dit geval de progressieve MS-patiënt – wil, een wereld van verschil uit.

Staatssecretaris **Heerma**: Voorzitter! De heer Kohnstamm betreft twee aspecten bij deze beschouwing. Het eerste is het onafhankelijke oordeel. Welnu, ik denk dat de zorgaanbieder zich, mede gelet op zijn juridische positie, zal voorzien van een onafhankelijke deskundige. In verzekeringskwesties komt dat vaak voor omdat er bij toetsing sprake moet zijn van heldere verhoudingen. Dat zal dus mijns inziens in de praktijk anders verlopen. Wat het tweede aspect betreft weet ik op voorhand niet wat de uitkomst is. Ik zie op het moment substitutie-effecten, waarover ik regelmatig met collega Simons spreek. Die effecten leiden

ertoe dat het van intramurale instellingen richting zelfstandig wonen gaat. Dat is dan wel "zelfstandig wonen". Ik heb daar kritiek op omdat het slechts een kwestie van definities is. Het gaat om zorg op maat in een zelfstandige woning, zodat de zorgverzekeraar de woonkosten niet hoeft te dragen. Het kan dus anders uitpakken dan de geachte afgevaardigde nu veronderstelt. Een en ander is afhankelijk van een zekere "mix" van enerzijds woningaanpassing en anderzijds zorg op maat. Voorzitter, de bedoeling van de wet is om tot dezelfde afweging van kosten en baten te komen als nu het geval is.

Voorzitter! Ik geloof dat mevrouw Brouwer en ik bij interruptie in drie instanties hebben gesproken over het bedrag van 80 mln. Laten wij het maar houden op: eind goed, al goed. Het zal mevrouw Brouwer stellig aanspreken dat ons beider inzet was, de waarheid te dienen. Welnu, daartoe moesten wij eerst de feiten op tafel hebben om ze vervolgens in een materieel-historisch goed perspectief te plaatsen. Die feiten gaven aan dat het niet om een bezuiniging ging – ik ben mevrouw Brouwer ervoor erkentelijk dat zij dat woord heeft teruggenomen – maar om een afweging. Over die afweging kan men verschillend denken. Ik had dat hele bedrag van 80 mln. terug kunnen nemen op basis van de realisatiecijfers over 1992. Ik had ook alles kunnen laten en ik had ergens halverwege kunnen gaan zitten. Welnu, ik heb gekozen voor wat ik heb gedaan. Daar leg ik hier verantwoording voor af. Voorzitter, als mevrouw Brouwer aangeeft dat zij in mijn positie tot een andere conclusie was gekomen, neem ik daar kennis van.

De heer Leerling heeft een vraag gesteld over de 25% en de eigen bijdrage. Voorzitter! In ordeningstechnische zin moet ik erop wijzen dat er geen sprake is van een eigen bijdrage van 25%. In geval van woningaanpassing is er sprake van een subsidie van 75% op de investeringen. Ik meen dat er niet in de gebruikelijke zin sprake is van een "eigen bijdrage".

De heer Van Hoof is nader ingegaan op de 25% voor de eigenaren-bewoners. Voorzitter! Ik heb in eerste termijn de indruk willen corrigeren dat de

eigenaren-bewoners anders zouden worden behandeld dan de huurders. Bovendien heb ik op specifieke verschillen gewezen. Ook heb ik de indruk willen wegnemen dat altijd in overwegende mate de eigenaren-bewoners de klos zouden zijn en problemen zouden hebben met de financiering. Ik heb de statistieken niet bij mij maar al eerder aandacht gevraagd voor verzekeringsvergoedingen en verhaalsrecht. Deze zaken kunnen bij de financiering een rol spelen. Overigens ben ik het ermee eens dat er gevallen over kunnen blijven, waarin de financiering inderdaad een probleem is. Dat wil ik ook niet ontlopen. Ook in de stukken is helder aangegeven dat het mogelijk is dat onder omstandigheden betrokkene tot een eigen afweging komt, de woning verkoopt en naar een huurhuis gaat. Echter, ik heb de indruk weg willen nemen dat dit zeer frequent zou voorkomen. Dat betwijfel ik. Wij zullen dit aan de hand van de praktijk moeten volgen.

De heer **Van Hoof** (VVD): Voorzitter, dit antwoord is duidelijk.

Staatssecretaris **Heerma**: Vervolgens wil ik ingaan op de cijfers die ik heb verstrekt. Als de heer Van Hoof meent dat de door VROM verstrekte gegevens niet helder zijn, weet ik niet meer wat de heer Van Hoof vraagt. Ik heb de realisatiecijfers over 1992 gegeven. Welke betere meetlat is er nu te geven?

De heer **Van Hoof** (VVD): Het waren de realisatiecijfers 1992, niet meer en niet minder. In de totale context van het wetsvoorstel, met alle impact voor de financiën nu en in de toekomst, geven zij slechts één onderdeel aan, waarvan u hebt gezegd, dat u niet weet of het vervolgens voor de toekomst, als je op die basis verder gaat, een juist beeld geeft. U was optimistisch: het kan misschien wel positiever zijn. Als je dat plaatst tegen de achtergrond van al die andere elementen, de financiële gegevens in het wetsvoorstel, dan hebben ze niet de waarde die wij zoeken. Ik torn niet aan de cijfers voor 1992, maar aan de verdere onderbouwing.

Staatssecretaris **Heerma**: Die conclusie laat ik bij de heer Van Hoof. Ik had het over de cijfers over

de aanpassing van de woning die ik geleverd had. Ik ben de heren Van der Vlies en Schutte erkentelijk, omdat zij ze plausibel vonden klinken. Als de heer Van Hoof zich voegt naar dat onderdeel van de geleverde financiële stukken, ben ik hem erkentelijk, zonder dat ik hem op alle conclusies over de streep wil trekken. Overigens heeft hij in zijn tweede termijn ook een aantal conclusies getrokken die mij en mijn collega's tot vreugde stemmen.

Voor de heer Tuinstra zal ik om wille van de tijd niet herhalen waar de grens ligt. Mijn beeldvorming in eerste termijn is helder geweest. Natuurlijk kan er in de toekomst gesproken worden over ruilverkaveling van het agrarisch landschap. Ik heb het over een perceel in het landschap, aan alle kanten omgeven door waterscheidingen, ook wel sloten genoemd. Die sloten worden bepaald door het begrip "ergonomische belemmeringen" in het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel heeft, wat de woningaanpassingen betreft, betrekking op zelfstandige woningen en niet op andere categorieën.

Op stuk nr. 33 is een motie ingediend door de leden Van Otterloo en De Kok. Ik begin met een opmerking van technische aard. Gevraagd wordt, tot een uitzondering in de Wet op de individuele huursubsidie te komen van die onderdelen op de lijst van woningaanpassing waarvoor de kwaliteitskorting niet zal gelden. Ik heb zeer ernstige twijfel of dat *inpasbaar is in de structuur van de Wet op de individuele huursubsidie*, die van andere begrippen uitgaat. Die wet kent het begrip "woongenot" dat in de motie voorkomt niet. In de praktijk van de volkshuisvesting is er wel het verschil tussen geriefsverbetering en onderhoud, maar dat raakt niet de Wet op de individuele huursubsidie. Dat die wet dat begrippenapparaat niet heeft, zie ik als problematisch. Ik laat het hier even bij wat de technische kant betreft.

Ik kom bij een vrij principiële kant, de ordeningstechnische. Als een oudere man of vrouw die minder mobiel wordt van vier hoog naar een benedenwoning gaat, kan die verhuizing gevolgen hebben voor het huurniveau. Moet je daar het effect van de kwaliteitskorting wegnemen? Ik neem een ander voorbeeld. Een sociale verhuurder bouwt tien

nieuwe woningen en wil een actief gehandicaptenbeleid voeren. Hij gaat met name voorinvesteren in drie van de tien woningen. Op basis van het BBSH, het Besluit beheer sociale huursector, is hij dan gehouden om tot een kostendekkende investering te komen en binnen de vrijheid van de huursombenadering per 1 juli tot een huurniveau dat bij die investering past. Wat moet ik nu met de aanpassing van de bestaande woning ten opzichte van iemand die in een nieuwe woning komt? Ik zie daar ordeningstechnische problemen uit voortkomen.

Ik verwacht niet zoveel problemen. Let ik op populatie en woningaanpassing, dan wordt 75% van de investering vergoed. 25% kan in de huur doorberekend worden. Ik denk dat gemeenten wel een actief beleid zullen voeren, met hergebruik. Ik denk ook dat het in de praktijk erg zal meevallen. De effecten in de huurverhoging van die 25%, die willens en wetens in het wetsvoorstel gebracht is, worden al voor een belangrijk deel gemitigeerd door de huursubsidie voor die categorieën die huursubsidie ontvangen of die tengevolge van de woningaanpassing huursubsidie gaan ontvangen.

Ik ben geneigd, bij de derde overweging tot de conclusie te komen dat het in de praktijk meevalt. Dat kunnen wij ook actief volgen bij de evaluatie.

Ik begrijp de overwegingen die aan de motie ten grondslag liggen. Maar ik heb de volgende elementen genoemd: ordeningstechnische en principiële overwegingen, met name structurele en technische overwegingen, de introductie van een begrip dat de Wet individuele huursubsidie niet kent. Daar voeg ik mijn inschatting van de problematiek bij. Op grond hiervan kom ik tot het oordeel, de Kamer aanvaarding van deze motie te ontraden.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Als het gaat om een verhuizing, is het punt niet aan de orde van een specifieke wijziging aan de woning. Deze motie gaat over een specifieke wijziging.

Voorts is er de vraag in hoeverre dat gebeurt en in hoeverre zich dat verhoudt tot bouwen op voorraad. In de voorbeelden die de heer De Kok en ik hebben gegeven, komt duidelijk

naar voren dat het vaak niet gaat om zaken betreffende die specifieke voorraad. Als ze al op voorraad zijn, na verloop van tijd beschikbaar komen en de investeringen afgeschreven zijn, hebben wij het probleem niet. Het probleem doet zich voor op het moment dat er zodanige voorzieningen in woningen moeten worden aangebracht die voor de andere bewoners niet direct het woongerief bevorderen en een aanmerkelijke last zullen veroorzaken. In de behandeling hebben wij ook de handreiking gedaan, dat het vooral gaat om de dure voorzieningen die zwaar op de huur zullen drukken. Dan gaat het dus niet over handgrepen en dergelijke.

Staatssecretaris **Heerma**: Dat laatste begrijp ik. Maar ik wil nog het volgende opmerken. Er zijn maar drie partijen die voor de rekening op kunnen draaien: de huurder, de verhuurder en de rijksoverheid. Hierbij laat ik tante Agaat even buiten beschouwing. De regelgeving bij de volkshuisvesting sluit de verhuurder uit. Resteren: de huurder en de rijksoverheid. De rijksoverheid komt betrokkene in zijn handicap, in zijn malheur, in de meest letterlijke zin van het woord, zoals de heren Van Otterloo en De Kok dat bedoelen, tegemoet door 75% van de kosten van de woningaanpassing te vergoeden via subsidiëring van de verhuurder. Ik beperk mij nu dus even tot de huurwoningen. De rijksoverheid laat 25% in de huur doorberekenen op basis van het beleidsuitgangspunt dat je voor kwaliteit, meer investering, moet betalen. Zo zit het bij volkshuisvesting dus in elkaar. Daar kent men niet het inkomensbegrip. Dus in de relatie huurder-verhuurder moet voor de kwaliteit van de investering betaald worden. Dat is de ordeningsgrondslag. Dat werkt door in de huur.

Nu haal ik het inkomensbegrip erbij. Er is iemand die de huur niet kan betalen. Dan komt de individuele huursubsidie betrokkene tegemoet om toch goed en betaalbaar wonen mogelijk te maken. Dit betekent dat de hogere huur ten gevolge van die 25% door de individuele huursubsidie weggenomen wordt in die gevallen waar de inkomens laag zijn.

De heer Van Otterloo gaat nog een stap verder. De kwaliteitskorting, wat een generiek begrip is, voor alle

Heerma

inkomens bij dat kwaliteits- en investeringsniveau, moet ook nog eens gewijzigd worden. Daarmee tast je de structuur van de Wet individuele huursubsidie aan. Ik moet de Kamer daarop wijzen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Aanvaarding van de motie wordt dus ontraden. Maar de motie is ondertekend door twee van mijn zeer gewaardeerde collega's, samen goed voor een kamermeerderheid.

Staatssecretaris **Heerma**: Als de motie was ondertekend door 150 leden van deze Kamer, had ik hetzelfde antwoord gegeven.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat waardeer ik in u. Dat is een krachtig geluid.

Voorzitter: Dees

Staatssecretaris **Simons**: Voorzitter! Ik sluit de rij. Ik heb vanmorgen in onze eerste termijn een poging gedaan een paar algemene achtergronden te schetsen van ons beleid met betrekking tot gehandicapte burgers. Ik ben erg erkentelijk – en dat is méér dan een gemeenplaats – dat er in essentie – met allerlei waarderingsverschillen in de uitwerking, financieel en anderszins – over de hoofdlijnen van decategorialisering – wat kan meer op gemeentelijk niveau gebeuren, een zekere ontschotting – over dat soort wezenlijke uitgangspunten met betrekking tot de positie van de gehandicapten in de Nederlandse samenleving in grote lijnen overeenstemming bestaat. Niet wetend hoe het debat vanmiddag verder zou verlopen, gebruikte ik toen het woord politisering op lokaal niveau. Nu is inmiddels wethouder Poppe geïntroduceerd in dit debat en burgemeester Abma. De heer Heerma zag zich al even in Wonsradeel als wethouder functioneren. De gemeente Wonsradeel overigens waarvan de centrumgemeente Witmarsum een belangrijk naamgenoot van mij heeft voortgebracht. Terzijde, ik ben er zelf geboren, maar dat kon de heer Heerma niet weten. Het geeft aan, hoe dit debat een beetje symptoom staat voor het nut, belang en

noodzaak van die lokale politieke discussie. Wij konden ons daarin allemaal heel goed verplaatsen.

Mevrouw Brouwer heeft het meest principieel gereageerd op die decentralisatie. Er is ook een zekere aarzeling: hebben wij de goede middenweg gevonden in het voorliggende wetsvoorstel? Ik heb gereageerd op een enkel amendement van uw kant, waarin geprobeerd wordt als het ware die middenweg nog wat zorgvuldiger te formuleren. Ik ben het zeker met mevrouw Brouwer eens – mevrouw Ter Veld zei dat ook al, ik sluit mij daarbij aan – dat hier géén voorstel ligt dat met de ogen dicht decentraliseert. Ik meen dat je met deze cluster van voorzieningen, langs de lijnen die wij schetsen in het wetsvoorstel, de decentralisatie hier op een hele beschaafde manier kansen geeft. Overigens ben ik het eens met mevrouw Brouwer, dat er over het financieel volume dat gepaard gaat met de decentralisatie -- goede en slechte tijden wat mij betreft – andere beleidsafwegingen te maken zouden zijn, niet zozeer met betrekking tot de decentralisatie maar met betrekking tot de vraag, met welk volume financiële middelen je dat gepaard laat gaan. Dat soort bredere politieke afwegingen zou ik hier best graag vaker willen hebben. Ik laat het daar nu even bij.

De heer Van Hoof heeft gesuggerd dat er op mijn terrein allerlei onzekerheden en onduidelijkheden zijn. Het was niet goed voorbereid, onvoldoende enzovoorts. Luisterend naar de heer Van Hoof bekroop mij toch de gedachte die mij wel eens vaker bekruipt dat, naarmate de politiek over méér informatie beschikt, men graag méér informatie zou willen hebben. Naarmate er méér informatie komt, wordt de politiek besluitelozener. Het is een hypothese, sterker nog een stelling die ik wel eens aan een proefschrift zou willen toevoegen vanuit deze ervaring. Ik heb weinig inhoudelijke opvattingen van zijn kant gehoord. Hij heeft vooral gevraagd om nog meer informatie. Ik heb het geturfd. Hij had ongeveer 80 vragen om informatie. Dat kan.

De heer **Van Hoof** (VVD): Dat komt alleen omdat ik de juiste informatie wil hebben.

Staatssecretaris **Heerma**: Dat is vraag 81!

Staatssecretaris **Simons**: Goed.

De heer Tuinstra, voorzitter, heeft mij nog eens geattendeerd op de noodzaak om tijdig te beschikken over een subsidieregeling voor de ADL-hulp en de gezinshulp in het kader van de AAW. Ik ben het met hem eens. Een dezer zagen zal ik daarvoor nadere voorstellen doen aan de Ziekenfondsraad.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ik zou nog even willen vragen naar de datum van oplevering van de subsidieregeling voor de gemeenten. Wij hebben daarover een mondeling overleg gevoerd.

Staatssecretaris **Simons**: Dat moet het najaar zijn.

De heer **Tuinstra** (CDA): Kunt u zeggen, dat het niet het najaar wordt maar dat het voor de aanvang van de voorlichtingscampagne, dus vóór 1 september beschikbaar is?

Staatssecretaris **Simons**: Ik ga hier geen specifieke datum noemen.

De heer **Tuinstra** (CDA): Maar u onderschrijft het belang?

Staatssecretaris **Simons**: Ik onderschrijf het belang. Wij moeten de voortgang in de bestuurlijke besluitvorming rond het wetsvoorstel modernisering verpleging en verzorging in de komende weken en maanden goed volgen in dit huis. Uit onze brief van februari zal blijken dat dit in feite de hoofdroute is die het kabinet wil bewandelen. Wij moeten bezien hoe de meningsvorming daaromtrent kan worden afgerond. Er zal parallel worden gewerkt aan deze subsidieregeling, die dus ook tijdig beschikbaar zal zijn.

Mijnheer de voorzitter! De heer Leerling vroeg in algemene zin wat er gebeurt als de doelgroep van burgers die gebruik maakt van dit type verstrekingen, wordt uitgebreid. Ik kan er alleen het volgende van zeggen. Het gaat hier om een uitkering in het kader van het Gemeentefonds. Er vinden jaarlijks aanpassingen plaats in het kader van het Gemeentefonds vanwege algemeen regeringsbeleid. Ik wijs dan op afspraken met de VNG op dit punt, op het bestuursakkoord.

Bovendien speelt een rol dat uitbreidingen van of, liever gezegd, toevoegingen aan of herverdelingen bij het Gemeentefonds sterk te maken hebben met de afname respectievelijk de toename van het aantal inwoners per gemeente. Dan wordt er niet meer gedifferentieerd naar gehandicapten of anderen. De heer Leerling gaf het voorbeeld van de asielzoekers. Daar ligt het natuurlijk een slag anders. Dan gaan er specifieke uitkeringen in de richting van de gemeenten. Ik hoop dat ik hiermee de vraag van de heer Leerling heb beantwoord. Op enig moment is niet meer te herleiden wat er gebeurt met een aanvullend budget door bevolkingstoename of door algemeen regeringsbeleid in het kader van het Gemeentefonds en dus het gemeentelijk budget en welke politieke keuzes daarbij worden gemaakt. Dat gemeentelijk budget bestaat overigens voor 70% of 80% uit de bijdrage van het Gemeentefonds.

De heer **Leerling** (RPF): Voorzitter! Dat is natuurlijk de formele kant van de zaak. Ik weet dat de vraag een beetje over de grens van het wetsvoorstel gaat. Het ging mij echter om het principe als zodanig. Wij hebben hier grosso modo te maken met een verdubbeling van de doelgroep met een gelijk budget. Daarop richt ook de kritiek zich voor een deel. Mijn vraag is: is er een precedent bekend? Is eerder op deze manier gehandeld? Is het bovendien denkbaar dat dit voor andere doelgroepen wordt toegepast, gelet op de financiële problematiek waarmee wij te maken hebben? Ik heb in dit verband de asielzoekers genoemd. Nogmaals, dit gaat misschien over de grenzen van dit debat heen.

Staatssecretaris **Simons**: Dit is een zeer specifieke casus. Ik kan geen voorbeeld noemen, althans niet uit mijn ervaring, dat hiermee vergelijkbaar is: een verdubbeling van de doelgroep, in formele zin, met een gelijkblijvend budget. Het beeld van de verdubbeling van de doelgroep en het gelijk blijven van het budget is overigens door mevrouw Ter Veld – als eerste woordvoerder – nadrukkelijk genuanceerd, ook in bedragen.

Voorzitter! Mevrouw Brouwer sprak over de indicatiestelling en het

indicatie-instituut. De heer Van Otterloo heeft dit punt in eerste termijn ook aangevoerd. Ik heb toen aangegeven dat wij bij het wetsvoorstel Modernisering verpleging en verzorging uitvoerig op het hele vraagstuk van de indicatiestelling zullen terugkomen. Ik wil voorzichtig zijn en geen verwachtingen wekken. Ik ben het met mevrouw Brouwer eens dat het te prefereren is om reële mogelijkheden tot een zekere bundeling in de sfeer van de indicatiestelling, op lokaal niveau te realiseren. Het oogt sympathiek en als een meer doeltreffende wijze, zeker voor de cliënt. Toch wil ik niet uitsluiten – dan moeten wij echter dieper in de materie duiken – dat het forse bureaucratische bezwaren heeft als verschillende indicatiestellingen bij elkaar worden gezet. Uiteindelijk gelden eigen autonome verantwoordelijkheden bij de toekenning van bepaalde verstrekkingen. Wij komen hierop uiteraard terug bij de behandeling van het eerder genoemde wetsvoorstel. Maar ik heb zelf het gevoel dat men elkaar in de gemeenten en regio's door de band genomen – mede door de invloed van dit soort wetgeving – wel zal weten te vinden. Op het moment dat het formeel wordt voorgeschreven, ontstaat er een principiële discussie over zelfstandige instanties die de beslissingsrechten hebben over de toewijzing. Wij moeten een goed evenwicht vinden tussen samenhangende indicatiestellingen, maar niet zodanig dat alles bij elkaar wordt gezet. Indiciestelling is bij meer typen van wetgeving aan de orde, dus niet alleen hier.

Dan kom ik tot slot bij de motie van de heer Van Otterloo en mevrouw Beijlen-Geerts. Collega Ter Veld heeft daar in algemene zin al iets over gezegd. Zij refereerde aan de WVG waarin de eigen bijdrage gaat functioneren en aan het stelsel van de gezondheidszorg waarvoor hetzelfde geldt. Overigens geldt dit ook voor de woningaanpassing die collega Heerma in beheer heeft. Die eigen bijdragen gelden eveneens voor de studiekosten van kinderen. Als men de cumulatie in het algemeen zou willen beperken, komt men toch chronologisch gezien heel snel uit op het debat in de lokale gemeenten over de bijzondere bijstand. Alles wat binnen dat kader

gespecificeerd wordt zal, even los van de beleidsmatige wensen, leiden tot gecompliceerde wet- en regelgeving. De motie spitst zich toe op de vraag of het kabinet iets kan doen in de sfeer van de WVG. Mevrouw Ter Veld gaf al exact aan om welke normering het gaat. Aan de Kamer is een beleidsbrief gestuurd die voortvloeide uit de kaderbrief over de eigen betalingen in de sfeer van de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. Met de heer Van Hoof heb ik hierover al bij interruptie gesproken. Ik was gefrasseerd door zijn zorg voor de inkomens die boven de ziekenfondsgrens liggen. Daar mocht immers geen onnodige cumulatie ontstaan. Hij vroeg expliciet steun voor de noodzaak van een inkomensafhankelijk maximum. Dat is precies de kern.

Voorzitter! Als het gaat om de eigen betalingen, zullen wij bescheiden zijn en wel omdat het kabinet meent dat eigen betalingen pas op een behoorlijke manier mogelijk zijn in een principe: gelijke monniken, gelijke kappen. Wij zullen voor ziekenfondsverzekerden en niet-ziekenfondsverzekerden in gelijke mate een eigen betaling moeten realiseren. Dat zal in de komende jaren moeten gebeuren. Dan vinden wij dit, sociaal gezien, verantwoord. Het kabinet heeft voorts overwogen dat een inkomensafhankelijk maximum een noodzakelijke voorwaarde moet zijn, wil je op de weg van de eigen risico's en de eigen bijdragen in de komende jaren een paar stappen verder kunnen komen. Mijn advies aan de Kamer luidt dan ook dat ik haar adviseer haar motie aan te houden en die te betrekken bij de behandeling van de beleidsbrief eigen betalingen eind mei of in de loop van juni. De Kamer heeft daar overigens al afspraken over gemaakt. Dat vind ik correct, omdat je anders een ingewikkelde discussie zou krijgen over de principes van de beleidsbrief en over de mogelijkheden, respectievelijk de onmogelijkheden in politieke en technische zin voor compensatie van eigen betalingen in het kader van de WVG in combinatie met eigen betalingen in het kader van de AWBZ. Dat vind ik echt prematuur en voorbarig. Ik herken met mijn collega's dit probleem. Nogmaals, voorzitter, ik adviseer de Kamer deze motie te betrekken bij de behan-

deling van de beleidsbrief.

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Die motie richt zich er nu juist op dat de Kamer aan de hand van voorstellen van de regering vervolgens kan praten over de vormgeving van het maximum dat niet alleen betrekking heeft op datgene wat in die wet is geregeld maar nadrukkelijk ook op de eigen bijdragen die uit andere hoofde betaald moeten worden. Uit het commentaar dat de staatssecretaris gaf op de voorbeelden van de Gehandicaptenraad werd ook duidelijk dat het in een aantal gevallen gaat om eigen betalingen als gevolg van overheidsmaatregelen. Of het nu gaat om beperking van de aftrek van bijzondere ziektekosten of om elementen die nu nog wel in de AAW zijn opgenomen maar straks in de sfeer van de eigen betalingen gerekend moeten worden, het zijn nu eenmaal elementen waar mijn fractie nadrukkelijk aandacht voor vraagt. De opeenstapeling van die effecten leidt tot onaanvaardbare inkomensachteruitgang. Voor ons is van groot belang dat het debat dat wij moeten voeren ook gevoerd wordt over de voorstellen van de regering in dat licht. De regering heeft in haar voorstellen aangekondigd zelf te onderzoeken in hoeverre een inkomensafhankelijk maximum mogelijk is. Wij geven de motie dan ook de boodschap mee dat daarbij uitdrukkelijk niet alleen gekeken moet worden naar de regeling op zichzelf, maar dat ook de andere eigen-bijdrageregelingen daarbij moeten worden betrokken.

Staatssecretaris **Simons**: Zeker. Er is wat mij betreft tussen de heer Van Otterloo en mijzelf geen verschil in waardering van het belang om daar serieus naar te zien. Ik wijs op een aantal technische complicaties, maar dat meld ik zekerheidshalve. Dat zal de heer Van Otterloo snel met mij willen erkennen. Wij spreken in de loop van de komende maanden nog over de principes van de beleidsbrief eigen betalingen. Naar mijn oordeel zal er, gegeven de stand van zaken van het debat, eerst met de Kamer gediscussieerd moeten zijn op het punt van de beleidsvoorstellen die het kabinet daarbij doet en die zo nadrukkelijk rekening houden met de sociale randvoorwaarden, de toegankelijkheid van voorzieningen,

etcetera. Vervolgens zullen wij bezien welke aanvullende wensen er nog in de Kamer leven en in het gemeen overleg naar voren komen om cumulatie boven dat eigenbijdragestelsel te vermijden of te mitigeren. Ik vind dat je eerst over de principes van de beleidsbrief eigen betalingen met de Kamer zou behoren te discussiëren.

De heer **Tuinstra** (CDA): Voorzitter! Ik herken de opmerkingen van de staatssecretaris, dat het betrokken zou kunnen worden bij het aanstaande debat over zijn voorstellen omtrent eigen betalingen. Ik heb echter nog een vraag ter verduidelijking. Is het hem duidelijk wat nu betrokken moet worden uit het gebied van de gemeenten aan eigen betalingen bij zijn pakket aan eigen betalingen?

Staatssecretaris **Simons**: Ik denk dat uit de motie de zorg spreekt, die naar ik aanneem ook de zorg van de heer Tuinstra is, op dit moment en ook morgen nog, dat er voor sommige burgers bij een cumulatie van eigen bijdragen een risicovolle zone zou kunnen ontstaan. Dat is eigenlijk een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Er is vandaag door veel sprekers op gewezen. Het gaat mij erom – in die volgorde zou ik de motie willen bejegenen – dat wij eerst over die verderstrekkende brief van het kabinet inzake eigen betalingen met de Kamer hebben gedebatteerd. Daarbij zal zeker ook in aanmerking worden genomen door kabinet en Kamer of dat een verantwoorde benadering is in het licht van de wetenschap dat ook elders in de verschillende dossiers eigen betalingen gelden. Die wetenschap hebben wij met elkaar.

De heer **Tuinstra** (CDA): Ik begrijp nu uit de algemene uiteenzetting van de staatssecretaris bij de aanvang van de eerste termijn hedenochtend – ook de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verwees daarnaar – dat ik hierbij ook de eigen betalingen op het gebied van onderwijs politiek moet afwegen, dus niet alleen op het gebied van de gemeenten. Vanmorgen werd het voorbeeld gegeven van de lesgelden die je tot 18 jaar moet betalen met de TS-regeling. Zou de indiener een toelichting kunnen geven op de

cumulatie die hij precies op het oog heeft, zodat ik volgende week wat duidelijker aan de fractie kan voorstellen wat wij met dit voorstel moeten doen?

De heer **Van Otterloo** (PvdA): Voorzitter! Mag ik verwijzen naar de inhoud van de motie, die de eigen betalingen opsomt als gevolg van het hebben van een handicap: de eigen bijdrage in het kader van de WVG en de eigen bijdragen die in het kader van de ziektekostenverzekering en de AWBZ moeten worden betaald. Over die categorie bedragen heb ik het en niet over lesgelden voor de muzikschool en dergelijke.

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter! Ik heb alleen nog deze haast technische vraag. Er is inmiddels het gewijzigde amendement van de leden Van Otterloo en Tuinstra ter vervanging van het op stuk nr. 37 ingediende amendement. Als ik de staatssecretaris goed heb begrepen, dan heeft zij nu overeenstemming met de indieners en maakt zij daar geen bezwaar tegen.

Staatssecretaris **Ter Veld**: Voorzitter! Dat klopt. Het amendement komt er nu op neer dat de verordening van artikel 4 naar artikel 2 is verplaatst en dat wet plus verordening samen onderwerp kunnen uitmaken van een beroepsprocedure.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van artikelsgewijze behandeling en dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

□

De **voorzitter**: Ik deel de fracties mee, dat ze er rekening mee moeten houden dat de agenda voor de stemmingen zodanig zal worden ingericht, dat eerst in stemming zal komen de motie van de heer Van Hoof op stuk nr. 34, vervolgens het wetsvoorstel en de daarop ingediende amendementen, en daarna de overige moties.

De heer **Van der Vlies** (SGP):

voorzitter

Voorzitter! Ik sluit niet uit dat het voor mijn fractie belangrijk is, te weten hoe het gaat met enkele moties, dit in verband met onze uiteindelijke afweging voor de eindstemming over het wetsvoorstel. Ik zou eigenlijk graag zien als niemand zich daartegen verzet, dat eerst over de moties wordt gestemd. Dat is afwijkend van het normale patroon, maar enkele uitslagen heb ik nodig voor de eindafweging.

De **voorzitter**: De Kamer kan dat altijd zelf bepalen. Met de wens in algemene zin zal rekening worden gehouden.

Sluiting 23.00 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. het volgende voorstel van wet:
Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hoofdstuk XII (Ministerie van Verkeer en Waterstaat) voor het jaar 1993 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota; eerste wijziging) (23110).

Dit voorstel van wet is al gedrukt en rondgedeeld;

2. tien brieven van de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met de mededeling, dat zij in haar vergadering van 11 mei 1993 de haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van wet, gedrukt onder de nummers 14167, 22814, 22491, 22714, 22836, 22353, 21246, 22800-XII, 22800-A en 22800-G, heeft aangenomen.

De voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3. de volgende brieven:
een, van de minister van Buitenlandse Zaken, inzake het toelaten tot de VN van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (22181, nr. 47);
een, van de ministers van Binnenlandse Zaken, van Justitie, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Verkeer en Waterstaat en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de Veiligheidsrapportage 1993 (23096);

een, van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, ten geleide van het ontwerp van het Landelijk overzicht volwasseneneducatie voor de jaren 1994 t/m 1997 (22800-VIII, nr. 100);

een, van de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen en de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, inzake muzikale vorming in het basisonderwijs (22800-VIII, nr. 101);

een, van de staatssecretaris van Defensie, inzake jachtvliegtuigen voor het luchtruim van het NAVO-verdragsgebied (22800-X, nr. 50);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van de integrale rapportage van het RIVM over luchtkwaliteitsmetingen (22800-XI, nr. 57);

een, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake de hypotheekgarantie eigen woningen (22800-XI, nr. 56);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, inzake de sanering van woningen rondom Schiphol (19631, nr. 9).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

4. een brief van het lid Nuis, ten geleide van het voorstel van wet van het lid Nuis tot wijziging van de Wet op het basisonderwijs, de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs, in verband met verruiming van bestuursvormen van openbaar onderwijs (23134).

Dit stuk is al gedrukt en rondgedeeld en voor advies naar de Raad van State gezonden;

5. de volgende brieven:
een, van de minister van Binnenlandse Zaken, ten geleide van de voorlichtingsbrochure over de BVD;
een, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van de circulaire "Taakstelling reguliere huisvesting statushouders".

De voorzitter stelt voor, deze brieven door te zenden aan de betrokken

commissies ter afdoening en niet te drukken;

6. een brief van de gevolmachtigde minister van Aruba, inzake zijn vervanging.

Deze brief ligt op de griffie ter inzage;

7. de volgende brieven:
een aantal over de situatie van de oorlogsslachtoffers in het voormalige Joegoslavië;
een, van het Adviesraad voor het wetenschaps- en technologiebeleid, ten geleide van het boekje "Nederland Vestigingsland";
een, van R.L. Woltz sr. inzake de situatie in Nederland;
een, van de Directeur Brandweer, ten geleide van het jaarverslag 1992 van de Directie Brandweer.

Deze brieven liggen op de griffie ter inzage.

Noot 1 (Zie blz. 4877)

Interpellatievragen van de leden **Scheltema-de Nie** (D66) en **Wiebenga** (VVD) aan de staatssecretarissen van Binnenlandse Zaken en van Onderwijs en Wetenschappen over de samenloop van gemeenteraadsverkiezingen en voorjaarsvakantie 1994

1

Op welke wijze kan de ook door u onwenselijk geachte samenloop van verkiezingen en vakanties in de toekomst worden voorkomen? Bent u bereid die maatregelen te nemen?

2

Bent u bereid een uiterste inspanning te leveren om de gemeente- en schoolbesturen in de regio's Midden en Noord alsnog te bewegen de overeenkomstig het advies van de commissie vakantie-spreiding geplande voorjaarsvakantie 1994 te verplaatsen?

3

Mocht dit onverhoopt niet tot het gewenste resultaat leiden, bent u dan bereid op zeer korte termijn een voorstel van wet voor te bereiden waarin – in afwijking van de Kieswet – een zodanige datum voor de gemeenteraadsverkiezingen 1994 wordt bepaald dat er geen sprake meer is van samenloop met de voorjaarsvakantie?

68-4940